

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2008

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2008

פרק א: תיאור עסקי התאגיד

פרק ב: דוח הדירקטוריון

פרק ג: דוחות כספיים

פרק ד: פרטים נוספים על התאגיד

פרק ה: נספחים

מספר חברה: 520042540

כתובת: אלנבי 115 תל אביב

טלפון: 03-7107777

פקסימליה: 03-7107788

אתר אינטרנט: <http://www.menora.co.il>

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק א: תיאור עסקי התאגיד

תוכן עניינים**עמוד**

5-א	חלק א' - פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו
6-א	1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד
6-א	1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו
8-א	1.2 הגדרות
9-א	1.3 עקרונות כלליים ושיטות בתחומי הביטוח השונים
11-א	1.4 תחומי פעילות
12-א	1.5 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו
13-א	1.6 חלוקת דיבידנדים
15-א	חלק ב' - מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד
16-א	2. מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של החברה
16-א	2.1 ריכוז תוצאות הפעילות
17-א	2.2 מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד
23-א	חלק ג' - תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד
24-א	3. ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
24-א	3.1 מידע כללי על תחום הפעילות
46-א	3.2 מוצרים ושירותים
53-א	3.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים
56-א	3.4 לקוחות
57-א	3.5 שיווק והפצה
59-א	3.6 ביטוח משנה
60-א	3.7 ספקים ונותני שירותים
61-א	3.8 תחרות
64-א	3.9 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה
66-א	4. ביטוח רכב חובה
66-א	4.1 מידע כללי על תחום הפעילות
74-א	4.2 מוצרים ושירותים
74-א	4.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים
74-א	4.4 לקוחות
75-א	4.5 שיווק והפצה
75-א	4.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר
76-א	4.7 ביטוח משנה
77-א	4.8 ספקים ונותני שירותים
77-א	4.9 תחרות
78-א	4.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה
79-א	5. ביטוח רכב רכוש
79-א	5.1 מידע כללי על תחום הפעילות
82-א	5.2 מוצרים ושירותים
83-א	5.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים
83-א	5.4 לקוחות
84-א	5.5 שיווק והפצה
84-א	5.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

84-א	5.7 ביטוח משנה	
85-א	5.8 ספקים ונותני שירותים	
86-א	5.9 תחרות	
86-א	5.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	
87-א	ביטוח כללי	6.
87-א	6.1 מידע כללי על תחום הפעילות	
93-א	6.2 מוצרים ושירותים	
96-א	6.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	
96-א	6.4 לקוחות	
97-א	6.5 שיווק והפצה	
97-א	6.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר	
98-א	6.7 ביטוח משנה	
100-א	6.8 ספקים ונותני שירותים	
101-א	6.9 תחרות	
103-א	חלק ד' - מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה	
104-א	7. תיאור עסקי התאגיד – עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה	7.
104-א	7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד	
109-א	7.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד	
124-א	7.3 השקעות	
130-א	7.4 ביטוח משנה	
134-א	7.5 ספקים ונותני שירותים	
135-א	7.6 הון אנושי	
140-א	7.7 שיווק והפצה	
141-א	7.8 רכוש קבוע ומתקנים	
143-א	7.9 עונתיות	
144-א	7.10 נכסים לא מוחשיים	
146-א	7.11 הליכים משפטיים	
146-א	7.12 מימון	
147-א	7.13 דירוג אשראי	
148-א	7.14 מיסוי	
148-א	7.15 הסכמים מהותיים	
148-א	7.16 יעדים ואסטרטגיה עסקית	
151-א	חלק ה' - משטר תאגידי	
152-א	8. משטר תאגידי	8.
152-א	8.1 כללי - ישיבות מליאת הדירקטוריון בשנת הדוח ומידע בדבר ועדות הדירקטוריון וועדות השקעות	
153-א	8.2 ועדות דירקטוריון	
154-א	8.3 קצין ציות	
155-א	8.4 קוד אתי	
155-א	8.5 סקר הערכה של המפקח על הביטוח	
157-א	חלק ו' - ניהול סיכונים	
158-א	9. ניהול סיכונים	9.
158-א	9.1 מדיניות ניהול הסיכונים	
161-א	9.2 גורמי סיכון, חולשות ואיומים	
165-א	9.3 טבלת גורמי סיכון	

א-166

9.4 תהליכי העבודה

א-169

9.5 עמדת הדירקטוריון בעניין אופן ניהול הסיכונים

חלק א'

פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

דוח זה נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח – 1998 ובהתאם לחוזרי המפקח על הביטוח מס' 3-1-2006 ומס' 1-1-2007, ומס' 2-1-2009, אשר החילו את תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970, על מבטחים, בשינויים המתחייבים מאופי פעילותם, לעיתים, תוך קביעת פירוט שונה מהנדרש לפי התקנות האמורות, וכן בהתאם לחוזרים נוספים שפורסמו על ידי המפקח מעת לעת.

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד

1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

1.1.1

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") או "**מנורה מבטחים ביטוח**") התאגדה בישראל בשנת 1995 כחברה פרטית בשם בני ראובן יזמים (1995) בע"מ. החברה הינה חברת בת, בשליטה מלאה, של מנורה מבטחים החזקות בע"מ, אשר נתאגדה בישראל (פלשתניה) בשנת 1935 כחברה פרטית שעיסוקה בענפי הביטוח השונים, בשם משרד לאחריות כללית בע"מ. בשנת 1948 שונה שמה של מנורה החזקות בע"מ ל"מנורה משרד לאחריות וביטוח משנה בע"מ". בשנת 1976 שונה שמה של מנורה החזקות בע"מ פעם נוספת ל"מנורה חברה לביטוח בע"מ", ובשנת 2006 שינתה את שמה פעם נוספת לשמה הנוכחי "מנורה מבטחים החזקות בע"מ".

בשנת 1998 ובמסגרת הליך של פיצול של עסקי הביטוח של מנורה החזקות בע"מ, שינתה מנורה החזקות בע"מ את שמה כמפורט לעיל ובמקביל שינתה החברה את שמה ל"מנורה חברה לביטוח בע"מ". בשנת 2006 שינתה החברה את שמה לשמה הנוכחי - "מנורה מבטחים ביטוח בע"מ".

בשנת 2001 מוזגה מנוליף מנורה חברה לביטוח בע"מ, חברה בת של החברה, שעסקה בתחום ביטוח החיים, לתוך החברה.

החברה הינה חברת ביטוח המורשית לעסוק בכל ענפי הביטוח העיקריים, ובכלל זה ביטוח כללי, ביטוח חיים ובריאות. כן עוסקת החברה באמצעות מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, חברת בת בבעלות ובשליטה מלאה של החברה (להלן: "**מנורה מבטחים פנסיה**"), בניהול קרן הפנסיה הגדולה בישראל כמפורט בפרק 3 להלן.

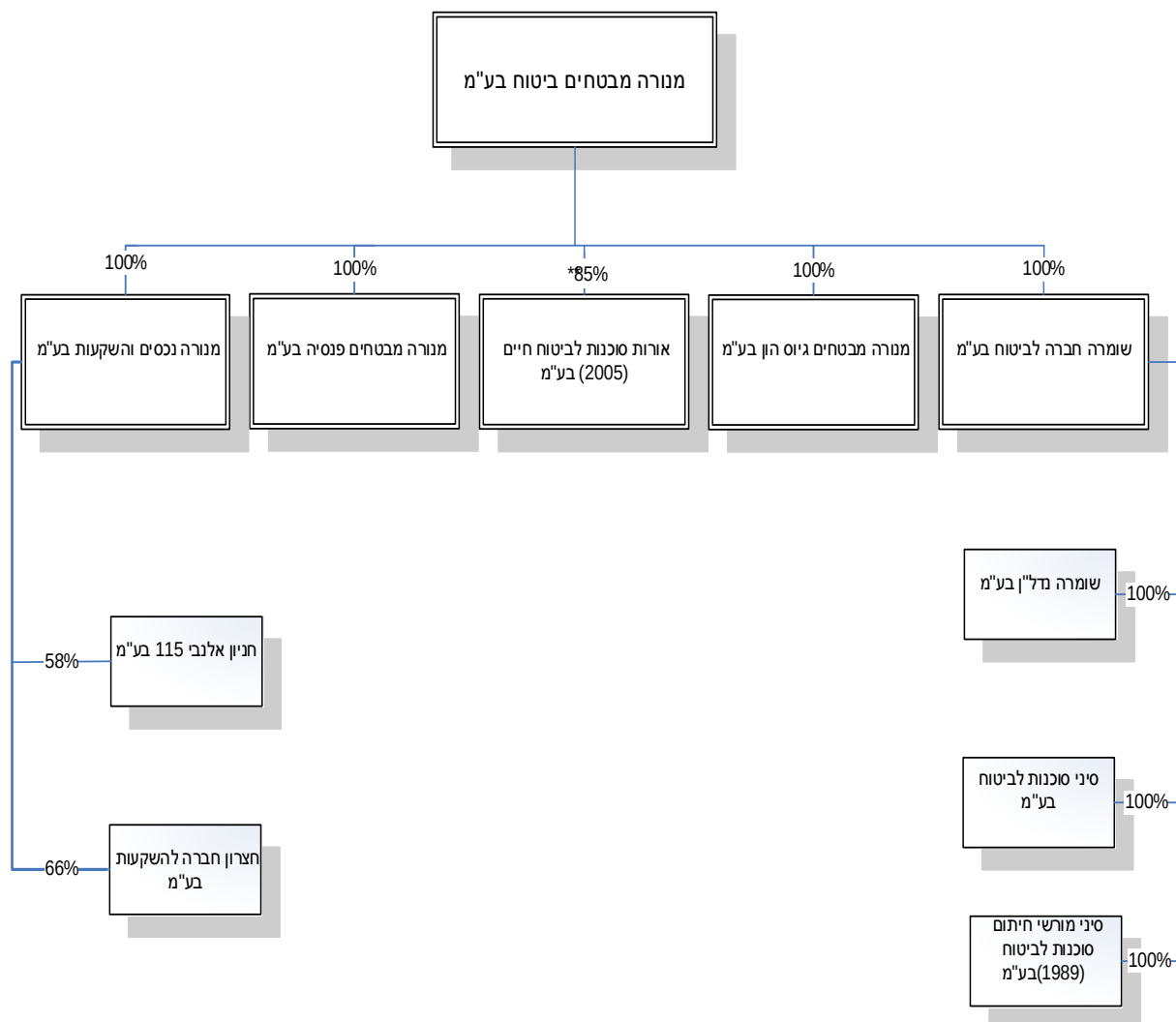
בנוסף, לחברה השקעות במספר חברות בנות נוספות כמתואר בתרשים שלהלן. חלק מנכסי הנדל"ן, משרדים ומקרקעין של החברה מוחזקים על ידי מנורה מבטחים נכסים והשקעות בע"מ.

1.1.2

בחודש דצמבר 2007, רכשה החברה מאת סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ (להלן: "**סיני החזקות**") את מניות שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**שומרה**"), שהייתה חברת בת של סיני החזקות וכן את מניות סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (להלן: "**סיני מורשי חיתום**"). שומרה עוסקת בעיקר בתחומים של ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח רכוש וכן מחזיקה בסוכנות ביטוח (סיני סוכנות לביטוח בע"מ) ובשני מבנים (באמצעות שומרה נדל"ן בע"מ). לפרטים בעניין הרכישה ראו דיווחים מידיים של מנורה מבטחים החזקות בע"מ מיום 9 באוגוסט 2007 ומיום 16 בדצמבר 2007. לתיאור מפורט של הסכם הרכישה ראו סעיף 7.15.1 להלן. בהמשך לאמור, פעילות החברה בתחומי הביטוח בהם עוסקת שומרה מאחדת, החל משנת 2008, גם את פעילות שומרה.

* להגדרות בפרק זה, ראו סעיף 1.2 להלן.

תרשים מבנה אחזקות הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2008*

* התרשים כולל חברות בהן מתבצעת פעילות עיקרית ומהותית של הקבוצה. לקבוצה חברות בנות וחברות לא פעילות נוספות שאינן מתוארות בתרשים.

** 5% מהון המניות מוחזק בנאמנות עבור מנהלים בחברה.

1.2 הגדרות

למונחים המפורטים להלן תהיה בפרק תיאור עסקי התאגיד המשמעות הרשומה לצידם, אלא אם נאמר במפורש אחרת:

"גוף מוסדי" - מבטח וחברה מנהלת;

"דמי ביטוח" - הסכום שמשלם המבוטח למבטח עבור הפוליסה;

"דמי גמולים" - הסכום שמשלם עמית (שכיר, עצמאי ומעסיק) בקרן פנסיה או עמית בקופת גמל עבור הביטוח הפנסיוני או החיסכון בקופת הגמל, לפי העניין;

"דמים" - סכומים המשולמים על ידי המבוטח לכיסוי הוצאות המבטח, כגון: דמי רישום, או לכיסוי תשלומי חובה כגון: מסים והיטלים שונים;

"הדוחות הכספיים" - הדוחות הכספיים המבוקרים של החברה ליום 31 בדצמבר 2008;

"החברה" - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ;

"המפקח" או "המפקח על הביטוח" או "הממונה" - הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר שהוא גם המפקח על הביטוח, כהגדרתו בחוק הפיקוח;

"הקבוצה" - החברה והחברות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין;

"חוזרי המפקח" - חוזרים, ניירות עמדה והבהרות המתפרסמים על ידי הממונה או המפקח;

"חוק הגנת הפרטיות" - חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981;

"חוק השקעות משותפות בנאמנות" - חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994;

"חוק החברות" - חוק החברות, התשנ"ט-1999;

"חוק חוזה הביטוח" - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;

"חוק הייעוץ הפנסיוני" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני), התשס"ה-2005;

"חוק ניירות ערך" - חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968;

"חוק הפיקוח" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (בשמו הקודם: חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981);

"חוק קופות גמל" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;

"חיתום" - תהליך אישור הצעת הביטוח ופעולת תמחור הפוליסה המבוצעת, בין היתר, בעזרת הנחות אקטואריות;

"מנורה מבטחים החזקות" - מנורה מבטחים החזקות בע"מ;

"מנורה מבטחים גמל" - מנורה מבטחים גמל בע"מ;

"מנורה מבטחים פנסיה" - מנורה מבטחים פנסיה בע"מ;

"פקודת מס הכנסה" או "הפקודה" - פקודת מס הכנסה [נוסח חדש];

"שומרה" - שומרה חברה לביטוח בע"מ והחברות שבשליטתה, אלא אם כן משתמע או צוין במפורש אחרת.

"שייר" - יתרת סיכון המוטלת על המבטח לאחר העברת חלק מהסיכון למבטח המשנה;

"תקנות דרכי ההשקעה" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001;

"תקנות ההון המינימאלי" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998;

"תקנות החישוב" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984;

"תקנות פרטי דין וחשבון" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998;

"תקנות קופות הגמל" - תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964;

"I.B.N.R." - (Incurred but not reported) - הפרשה בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו לחברה;

S&P - Standard & Poor's - חברת דירוג אשראי בינלאומית;

עקרונות כלליים ושיטות בתחומי הביטוח השונים

1.3

1.3.1 אקטואריה

התחייבויות ביטוחיות (עתודות ביטוח ותביעות תלויות) של הקבוצה מחושבות במרביתן על פי מודלים אקטואריים.

מודלים אלו, המשלבים חישובים סטטיסטיים, מבוססים על נתוני עבר וניתוח מגמות ובאים להבטיח כי העתודות שהופרשו מהוות רזרבה הולמת להתחייבויות הביטוחיות.

האקטוארים בקבוצה עוסקים בתמחור תעריפים, חישוב עתודות הביטוח, התביעות התלויות וההתחייבויות הפנסיוניות בקרן הפנסיה, חלקם של מבטחי המשנה בהם וכן בבקרת רווחיות מוצרי הביטוח בתחום ביטוח חיים ובריאות. בתחום הביטוח הכללי בקרת רווחיות מוצרי הביטוח נעשית בשיתוף עם מנהל האגף.

לקבוצה שלושה אקטוארים ממונים, בשלושה תחומי הביטוח, אחד בביטוח כללי ואחד בביטוח חיים ובביטוח בריאות, וכן אקטואר ממונה לתחום הפנסיה, בהתאם להוראות המפקח.

על פי הוראות הפיקוח, על הקבוצה לבצע הערכה אקטוארית בתחום הביטוח הכללי, בתחום ביטוח החיים בענף ביטוח בריאות, ובתחום הפנסיה לצורך קביעת העתודות והתביעות התלויות. בחוזרי המפקח, מפורטים הכללים לעניין מתכונת ההערכות האקטואריות שיש לבצע וההצהרה עליה על האקטוארים הממונים לחתום.

ראו גם באור מס' 2 לדוחות הכספיים.

1.3.2 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי מתבטאות במאזן בעתודות לתביעות תלויות ולסיכונים שטרם חלפו. לפרטים ראו גם באור 17 לדוחות הכספיים.

תביעות תלויות כוללות

א. תביעות תלויות שנרשמו בספרים כוללות הפרשה מתאימה לסילוק התביעה והוצאות הטיפול בה עד לסוף התקופה ואשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים. הפרשה זו מתבססת על הערכה של מחלקת התביעות.

ב. I.B.N.R.

ג. הפרשה בגובה ההפרש שבין סך התשלומים שישולמו עבור התביעות התלויות הידועות על פי הערכה אקטוארית לבין התשלומים הצפויים על פי הערכת מחלקת התביעות (להלן: "התפתחות").

ד. הפרשה בגין הוצאות עקיפות ליישוב תביעות (Reserve for unpaid) (Unallocated Loss Adjustment Expenses).

ה. סכום הצבירה בענפי החבויות (בביטוח כללי) - עודף הכנסות על הוצאות (להלן: "העודף") המורכב מפרמיות, הוצאות רכישה, תביעות וחלק מהכנסות מהשקעות לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום המתייחסת. העודף המצטבר, לפני סיום השנה השלישית, או החמישית, לפי העניין, ממועד שנת תחילת הביטוח, בניכוי עתודה לסיכונים שטרם חלפו (להלן: "הצבירה") נכלל בסעיף תביעות תלויות.

ו. הקבוצה נוהגת לערוך בענפי ביטוח כללי השוואה בין הערכות האקטוארים לבין ההערכות הפרטניות של התביעות המבוצעות על ידי מחלקת התביעות ויועציה החיצוניים. מדיניות הקבוצה הינה לכלול במאזן, בענפי הביטוח הכללי, למעט ענפי חבויות ורכב חובה, את הערכת האקטואר. בענפי החבויות ורכב החובה, מתבצעת השוואה בין הערכות האקטואר ובין ההערכות הפרטניות ונלקח הסכום הגבוה מבין השניים, לפי שנת חיתום. החברה מנהלת שתי מערכות הערכה בענפים שאינם חבויות ורכב חובה, כאשר ההערכות מתבצעות על בסיס ההנחות המקצועיות של מחלקת תביעות ויועציה החיצוניים. הערכות אלו מהוות מקור השוואה לתחשיבים האקטוארים שהקבוצה מבצעת. במקרה של פערים משמעותיים בין ההערכות השונות, מתבצעת בחינה להבנה וקבלת הסברים לפערים. ההערכות הפנימיות שמבצעת החברה מהוות הליך בקרה להערכות האקטואר, אשר נכללות לבסוף במאזן.

ז. חישוב התפתחות התביעות התלויות בענפי ביטוח רכוש נערך על בסיס שנות אירועי התביעות, ואילו בענפי חבויות ורכב חובה החישוב נערך על בסיס שנות החיתום של הפוליסות אליהן מתייחסות התביעות.

עתודות לסיכונים שטרם חלפו

העתודות לסיכונים שטרם חלפו מחושבות בהתאם לתקנות חישוב והן נועדו להקביל חלק מההכנסות שנרשמו בתקופת הדיווח החשבונאי בגין פוליסות שתוקפן נמשך גם לאחר סיומה של אותה תקופה (להלן: "הכנסות מראש") לכיסוי תביעות, בגין אירועים שעלולים להתרחש בפרק הזמן בו הפוליסות תהיינה בתוקף במהלך תקופת הדיווח הכספי הבאה.

העתודה לסיכונים שטרם חלפו לגבי עסקים המתנהלים על בסיס שנתי, מחושבת לפי הפרמיה המיוחסת לחודשי הביטוח שלאחר שנת הדיווח.

ביחס לענפי רכב רכוש ודירות נקבע בתקנות החישוב שיש לבחון אם חישוב העתודה על בסיס סכום דמי הביטוח היחסי לימי הביטוח שלאחר שנת הדיווח (להלן: "**עתודה מינימאלית**") מספיק לכיסוי החשיפה הביטוחית על בסיס ניסיון הנזקים בעבר. ההפרשה לעתודה מבוצעת לפי התוצאה הגבוהה מבין שתי השיטות.

הפרשה לפרמיה בחסר

כחלק מבחינת מספיקות העתודות נבדקת גם נאותות העתודה לסיכונים שטרם חלפו, וזאת, בין היתר, בכלים אקטואריים בענפים אשר לגביהם קיים מידע סטאטיסטי מספק. במידה ועל פי ההערכה האקטוארית לעניין זה קיים חסר בפרמיה בטרם הורווחה אזי מתבצעת הפרשה נוספת ל"פרמיה בחסר" המצטרפת להתחייבויות הביטוחיות.

להרחבה בנושא חישוב עתודות ותביעות תלויות בענף ביטוח חיים ראו באור מס' 2(ו)1 לדוחות הכספיים ולעניין זה בענף ביטוח כללי ראו באור מס' 2(ו)2 לדוחות הכספיים.

1.4 תחומי פעילות

הקבוצה עוסקת בתחומי הפעילות הבאים:

- 1.4.1 **ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח:** תחום פעילות זה כולל את פעילויות ביטוח החיים והבריאות (טווח ארוך) הנותנים כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט וכולל גם חיסכון ארוך טווח. בנוסף, הקבוצה מנהלת קרנות פנסיה וזאת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ומנורה מבטחים פנסיה.
- 1.4.2 **ביטוח רכב חובה:** פעילות התחום הינה מתן כיסוי ביטוחי לנזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש בכלי רכב מנועי, כנדרש על פי דין. הפעילות כוללת שיווק ומכירה של פוליסות ביטוח רכב חובה, ומתנהלת בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.
- 1.4.3 **ביטוח רכב רכוש:** תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות לביטוח נזקי רכוש לרכב, לרבות נזקי צד ג' הנגרמים באמצעות כלי רכב מבוטחים, והוא מנוהל בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.
- 1.4.4 **ביטוח כללי:** תחום זה כולל את יתר ענפי הביטוח. הביטוחים העיקריים בתחום זה הינם ביטוח חבויות, ביטוח רכוש, וביטוח בריאות (טווח קצר) וכן פעילויות שלא נכללו בתחומי פעילויות אחרים.

להלן פירוט הענפים העיקריים הנכללים בתחום ביטוח כללי:

- 1.4.4.1 **ביטוח חבויות:** ענף זה כולל את פעילות הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות לביטוח חבויות כלפי צדדי ג', והוא מנוהל בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.
- 1.4.4.2 **ביטוח רכוש:** במסגרת ענף זה פועלת הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות ביטוח רכוש אשר אינו נכלל במסגרת הפוליסות המוצעות בתחום ביטוח רכב רכוש, והוא מנוהל בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.
- 1.4.4.3 **ביטוח בריאות (טווח קצר):** במסגרת ענף זה פועלת הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות, פרט וקבוצתיות, לביטוח תאונות אישיות ולביטוח מחלות ואשפוז (ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח

עובדים זרים ותיירים)¹. ענף זה מנוהל בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח וכן שומרה (בהיקף קטן).

1.4.4.4 בנוסף, לחברה פעילויות אחרות, לא מהותיות בענפי ביטוח כללי כגון: ביטוח ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות, ביטוח ערבות חוק המכר, ביטוח דמי מחלה (לכיסוי חבות מעסיקים כלפי עובדיהם לתשלום ימי מחלה, על פי דין) וסיכונים אחרים.

1.4.5 **פעילויות אחרות:** בנוסף, לחברה פעילויות אחרות, שלא נכללו בתחומי הפעילות שלעיל משום שאינן מהותיות דיין על מנת להוות תחום פעילות נפרד, ביניהן פעילות השקעה בחברות בנות נוספות, כמפורט בסעיף 7.3.5 להלן.

תיאור תחומי הפעילות של הקבוצה יעשה בנפרד, למעט בעניינים הנוגעים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה, אשר יתוארו יחדיו, במסגרת סעיף 7 להלן.

השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו

1.5

להלן יובאו פרטים בדבר השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים שקדמו למועד דוח זה וכן עסקאות מהותיות שנעשו על ידי בעלי עניין בחברה מחוץ לבורסה:

1.5.1 בחודש אוגוסט 2003 אישרו החברה ומנורה מבטחים החזקות הסכם העסקה ותוכנית הקצאת מניות החברה למנכ"ל החברה, בשיעור של 4% מהונה המונפק (לאחר ההקצאה) של החברה. מימוש המניות ניתן באמצעות המרה למניות מנורה מבטחים החזקות בלבד (להלן: **"תוכנית המניות המקורית"**). בתאריך 31.07.2008 אישר דירקטוריון מנורה מבטחים החזקות וכן דירקטוריון החברה תיקון והחלפה של תכנית המניות המקורית (להלן: **"תוכנית המניות החדשה"**). במסגרת תכנית המניות החדשה בוצעה המרה מיידית (לפי שער ההמרה בתכנית המניות המקורית) של כל מניות החברה אשר להן היה זכאי מנכ"ל החברה לפי תכנית המניות המקורית, למניות מנורה מבטחים החזקות אשר גם הן יוחזקו בנאמנות עבור המנכ"ל. לתיאור ההסכם ותוכנית המניות החדשה ראו באור 31(ב) ו-31(ג) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר תכנית המניות ראו גם סעיף 7.6.6 להלן.

ביום 17.01.2005 המיר המנכ"ל, בהתאם לתכנית המניות המקורית, 10% מהמניות שהוקצו לו כאמור למניות מנורה מבטחים החזקות. בהתאם, הקצתה מנורה מבטחים החזקות לנאמן על פי התכנית סך של 217,728 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א; בעקבות האמור, עלה שיעור החזקתה של מנורה מבטחים החזקות בחברה מ-96% ל-96.4%.

ביום 11.10.2005 המיר מנכ"ל החברה, בהתאם לתכנית המניות המקורית, 10% נוספים מהמניות שהוקצו לו למניות מנורה מבטחים החזקות. בהתאם, הקצתה מנורה מבטחים החזקות לנאמן על פי התכנית סך של 217,728 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א; בעקבות האמור, עלה שיעור החזקתה של מנורה מבטחים החזקות בחברה מ-96.4% ל-96.8%.

בהתאם לתכנית המניות החדשה בוצעה ביום 24.08.2008 המרה מלאה של מלוא יתרת מניות החברה אשר הוענקו למנכ"ל לפי תכנית המניות המקורית (אשר עמדה על סך של 6,065,766 מניות) למניות מנורה מבטחים החזקות. בהתאם הקצתה מנורה מבטחים החזקות באמצעות החברה לרישומים, לנאמן עבור המנכ"ל סך של 1,696,518 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א. ההמרה בוצעה בהתאם ליחס ההמרה שבתכנית ובהתאם לשער המניה מיום 31.7.08. בעקבות האמור עלה שיעור החזקתה של מנורה מבטחים החזקות בחברה מ-96.8% ל-100%.

¹ ענף מחלות ואשפוז כולל גם ביטוח הוצאות רפואיות וביטוח שיניים, אך מאחר והינם פוליסות לטווח ארוך, נכללו ביטוחים אלו בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

1.5.2 ביום 30.11.08 אישר דירקטוריון החברה הקצאה של 13,552,732 מניות בנות 1 ש"ח ערך נקוב למנורה מבטחים החזקות וזאת כנגד השקעה של 80 מיליון וזאת כחלק מהלוואת בעלים בסך אשר הועמדה לחברה על ידי מנורה מבטחים החזקות של 400 מיליון ש"ח, על פי אישור דירקטוריון החברה מיום 26.7.07.

1.5.3 לאחר ביצוע ההקצאות הנזכרות לעיל, עומד ההון המונפק של החברה נכון למועד דוח זה על סך של 230,868,288 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א.

1.6 חלוקת דיבידנדים

1.6.1 הדיבידנדים שהחברה חילקה לבעלי מניותיה, בשנתיים שקדמו לתאריך הדוח, הינם כדלקמן:

א. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 26.04.2007 חילקה החברה ביום 29.04.2007 דיבידנד בסך כולל של 50,000,000 ש"ח;

ב. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 30.08.2007 חילקה החברה ביום 2.09.2007 דיבידנד בסך כולל של 100,000,000 ש"ח;

1.6.2 כל הדיבידנדים שחולקו כאמור, הינם דיבידנדים במזומן. חלוקת הדיבידנדים כאמור לעיל, נעשתה מתוך רווחים ועודפים ניתנים לחלוקה ולא הצריכה אישור של בית המשפט. יצוין, כי דירקטוריון החברה לא אימץ בהחלטה מדיניות חלוקת דיבידנד.

חלק ב'

מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד

2. מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של החברה

הנתונים לשנים, 2007 ו- 2008 הינם נתונים מבוקרים. יצוין, כי החל משנת 2008 אוחדו, לראשונה, התוצאות העסקיות של שומרה בתחומי ביטוח רכב חובה, רכב רכוש וביטוח כללי אחר.

2.1 ריכוז תוצאות הפעילות

להלן יובא מידע כספי אודות תוצאות תחומי הפעילות (באלפי ש"ח):

מאוחד		
2007	2008	
228,584	51,054	רווח (הפסד) מתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח*
102,740	(47,506)	רווח (הפסד) מתחום ביטוח רכב חובה
16,151	(286)	רווח (הפסד) מתחום ביטוח רכב רכוש
70,916	336	רווח (הפסד) מתחום ביטוח כללי אחר
(56,905)	(306,383)	אחר
361,486	(302,785)	רווח(הפסד) לפני מסים על הכנסה
134,175	(85,493)	מסים על הכנסה
227,311	(217,292)	רווח (הפסד) נקי

מיוחס

227,326	(217,322)	בעלי המניות של החברה
(15)	30	זכויות מיעוט
227,311	(217,292)	רווח(הפסד) נקי

* תוצאות התחום אינן סיכום אריתמטי של הרווח לפני מס בביטוח חיים ופנסיה. הגורמים לשינוי הינם: סיווג הוצאות הפחתת עודף עלות לסעיף המתאים וביטול פעולות הדדיות בתוך הקבוצה.

לעניין הרווחיות של התחומים השונים ראו הסברים בסעיף זה להלן.

בשנת 2008 רשמה החברה הפסד נקי בסך של כ- 217 מלש"ח לעומת רווח של כ- 227 מלש"ח אשתקד, ירידה של כ- 444 מלש"ח. הירידה ברווח נובעת מירידה של כ- 177 מלש"ח מפעילות תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, מירידה של כ- 150 מלש"ח מפעילות תחום ביטוח רכב חובה, מירידה של כ- 16 מלש"ח מפעילות בתחום ביטוח רכב רכוש, מירידה של כ- 71 מלש"ח מפעילות תחום ביטוח כללי אחר ומירידה של כ- 249 מלש"ח מפעילות אחרת שלא יוחסה לתחומי הפעילות האמורים. הירידה נובעת בעיקר מהפסדי השקעות בשוק ההון וכן מהוצאות ריבית בגין כתבי התחייבות נדחים של הקבוצה.

הסברים לגבי השינוי ברווחיות בתחומים המדווחים מפורטים בסעיף 2.2 להלן.

2.2 מידע כספי לפי תחומי הפעילות של התאגיד**2.2.1 פעילות ביטוחית****(1) תחום א' – ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח****נתונים לגבי תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח**

2007	2008	
1,761,882	1,826,315	פרמיות ברוטו
1,577,028	1,627,030	פרמיות בשייר עצמי
228,584	51,054	רווח לפני מיסים
13,221,590	11,862,304	סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו

ביטוח חיים (באלפי ש"ח)

2007	2008	
1,761,882	1,826,315	פרמיות ברוטו
1,577,028	1,627,030	פרמיות בשייר עצמי
140,561	(30,034)	רווח (הפסד) לפני מיסים
13,221,590	11,862,304	סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו

בשנת 2008 קטן הרווח מעסקי ביטוח חיים בסך של כ- 171 מיליון ש"ח לעומת שנת 2007. הקיטון ברווח נובע בעיקר מהפסדים בגין השקעות המוחזקות בתיק משותף ברווחים שהתחייבויות בגינן צמודות מדד, מהתשואה השלילית שהושגה בפוליסות משותפות ברווחים ואשר בעקבותיה פחתו דמי הניהול בסך של כ- 35 מלש"ח. בנוסף, חל גידול בהוצאות הנהלה וכלליות בסך של כ- 22 מיליון ש"ח, וכן חל גידול בהוצאות על עמלות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 14 מיליון ש"ח.

קרנות פנסיה (באלפי ש"ח)

2007	2008	
2,761,952	3,238,935	דמי גמולים שנגבו
188,553	226,562	הכנסות מדמי ניהול, נטו
88,004	81,088	רווח לפני מיסים
20,303,197	19,882,846	סכום נכסים מנוהלים

בשנת 2008 חל גידול בגביית דמי הגמולים בסך של כ- 477 מלש"ח לעומת שנת 2007. כתוצאה מכך בשנת 2008 חל גידול בהכנסות מדמי ניהול, נטו בסך של כ- 38 מלש"ח לעומת שנת 2007. בנוסף, חל גידול בהוצאות שיווק, הנהלה וכלליות בסך של כ- 36 מיליון ש"ח, גידול של כ- 30% לעומת התקופה המקבילה אשתקד. גידול זה נובע בעיקרו מגידול הוצאות השיווק בסך של כ- 29.5 מיליון ש"ח. הוצאות אלה מיוחסות בעיקר לתשלום עמלות לסוכנים ולרכישת כיסויים ביטוחיים משלימים למבוטחים. בנוסף, קיימת ירידה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 9 מיליון ש"ח.

תחום ב' – ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח)

2007*	2008	
373,918	557,301	פרמיות ברוטו (כולל דמים)
364,515	539,512	פרמיות בשייר עצמי
102,740	(47,506)	רווח (הפסד) לפני מיסים
1,703,826	1,927,671	סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו
227,298	239,198	עתודה לסיכונים שטרם חלפו
תביעות תלויות:		
1,435,769	1,649,270	הערכה אקטוארית
79	6	תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים
40,681	39,197	סכום צבירה

* נתוני ההשוואה המאזניים לשנת 2007 כוללים את שומרה.

בשנת 2008 גדלו דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בסך של כ- 183 מיליוני ש"ח בהשוואה לשנת 2007. הגידול נובע מאיחוד לראשונה של שומרה. בשנת 2008 קטן הרווח לפני מסים בסך של כ- 150 מיליוני ש"ח בהשוואה לשנת 2007, בעיקר כתוצאה מקיטון בשחרור הצבירה משנת חיתום 2005 ביחס לשנת חיתום 2004, בסך של כ- 75 מלש"ח, מגידול בהערכת התביעות התלויות בכ- 15 מלש"ח וכן מההפרש שבין התשואה שהושגה בפועל על התביעות התלויות לבין הריבית שנזקפה לתביעות התלויות, על פי הנחיות המפקח, בסך של כ- 32 מלש"ח.

התפלגות הרווח (הפסד) בשייר של תחום הפעילות (נתונים באלפי ש"ח)

2007	2008	
(7,638)	8,470	רווח (הפסד) בגין השנים הפתוחות
2004	2005	שנת חיתום שהשתחררה
94,149	16,061	רווח (הפסד) בגין שנת החיתום שהשתחררה
541	(19,153)	התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות
15,688	(52,884)	פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות
102,740	(47,506)	סה"כ רווח שדווח
(17,450)	(46,803)	הפסד מעסקי הפול

ההפסד בשנות החיתום 2007 ו- 2008 נובע בעיקרו כתוצאה ממדיניות מנורה מבטחים ביטוח שלא להוון את התביעות התלויות, בעוד שדמי הביטוח שנגבו חושבו בהנחת היוון. בשנת 2008 הוכרו הכנסות בגין שנים פתוחות (2006 ו- 2007) בגובה ההפסד הנצבר עד כה בשנות חיתום אילו. כתוצאה מכך, הפכה שנת 2008 שנה רווחית.

הגורם העיקרי להתאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (שנים סגורות), נובע משינוי בהערכות של התביעות התלויות. בשנת 2008 הוגדלו ההערכות לתביעות התלויות בסך של כ- 19 מיליון ש"ח.

ניתן לראות שהמרכיב העיקרי ברווח בכל השנים הנ"ל הינו הסכום שמשוחרר מהצבירה. יצוין, כי הצבירה בענף חובה נמצאת במגמת ירידה חדה על פני השנים דבר שיבוא לידי ביטוי בשנים הקרובות.

ההפסד בשנת 2008 בגין פעילות שלא נכללה בחישוב העתודות נובע בעיקרו מההפרש שבין התשואה שהושגה בפועל על התביעות התלויות לבין הריבית שנזקפה לתביעות התלויות, על פי הנחיות המפקח.

נתונים בדבר שנות החיתום 2001 - 2008 (באלפי ש"ח): *

שנות חיתום סגורות					שנות חיתום פתוחות			שנת חיתום
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
163,951	226,381	337,523	479,770	508,804	497,166	529,871	563,066	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
19,164	59,233	75,891	106,946	16,061	---	---	(9,333)	רווח (הפסד) בשייר בגין שנת החיתום מצטבר לתאריך 31.12.08
---	---	---	---	---	3,688	22,589	8,056	עודף הכנסות על הוצאות בשייר
13,684	52,563	73,481	80,957	64,087	56,291	45,121	17,820	השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח / העודף המצטבר בגין שנת החיתום

* הטבלה כוללת את נתוני שומרה על כל שנות החיתום.

בשנת 2003 חל גידול משמעותי בדמי הביטוח הנובע מהפסקת פעילותה של אבנר, אשר פעלה כמבטחת בביטוח משותף בענף. בשנת החיתום 2008 נרשם הפסד בשייר בהשוואה לשנים קודמות בעיקר עקב מדיניות מנורה מבטחים ביטוח שלא להוון את התביעות התלויות, בעוד שדמי הביטוח שנגבו חושבו בהנחת היוון.

בשנת הדוח, חל שיפור בתוצאות של שנות החיתום 2006 ו-2007, בעיקר כתוצאה מיצירת צבירה אשר מקזזת הפסדים שנרשמו בשנים קודמות בשל אי היוון התביעות התלויות.

(2) תחום ג' – ביטוח רכב רכוש (באלפי ש"ח)

2007*	2008	
645,740	836,971	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
596,888	774,784	פרמיה בשייר עצמי
16,151	(286)	רווח (הפסד) לפני מיסים
479,417	526,999	סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו
334,446	364,021	עתודה לסיכונים שטרם חלפו
		תביעות תלויות:
144,971	162,978	הערכה אקטוארית
---	---	תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים

* נתוני ההשוואה המאזניים לשנת 2007 כוללים את שומרה.

בשנת 2008 גדלו דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בסך של כ- 191 מיליוני ש"ח בהשוואה לשנת 2007. הגידול נובע מאיחוד לראשונה של שומרה. ההפסד לפני מס בתקופת הדוח הינו בסך של כ- 0.3 מליון ש"ח לעומת רווח של כ- 16 מלש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, בעיקר כתוצאה מהרעה בתוצאות החיתומיות וירידה בהכנסות מהשקעות.

(3) תחום ד' - ביטוח כללי אחר (באלפי ש"ח)

להלן נתונים בתחום פעילות זה, המוצגים תוך הבחנה בין ענפי ביטוח חבויות וביטוח רכוש ואחרים:

2007*	2008	
736,092	763,051	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
459,262	439,128	פרמיה בשייר עצמי
70,916	336	רווח לפני מיסים
1,131,650	1,155,049	סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו
258,249	275,486	עתודה לסיכונים שטרם חלפו

* נתוני ההשוואה המאזניים לשנת 2007 כוללים את שומרה.

ביטוח חבויות (באלפי ש"ח)

2007	2008	
242,711	243,834	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
171,723	164,712	פרמיה בשייר עצמי
40,106	(2,464)	רווח לפני מיסים
792,271	808,994	סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו
95,790	99,328	עתודה לסיכונים שטרם חלפו
תביעות תלויות בגין ענפים שהוערכו על ידי אקטואר:		
354,360	441,234	הערכה אקטוארית
160	2,656	תוספת (גרועה) בגין הערכה אקטוארית
139,570	139,767	סכום הצבירה
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:		
49,783	44,834	הערכת מחלקת התביעות את התביעות המזוהות
5,736	5,620	תוספת לתביעות התלויות בגין אירועים שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)
144,681	75,552	סכום הצבירה
2,189	---	סכומים נוספים

בשנת הדוח חלה הרעה ברווח בסך של כ- 42.5 מליון ש"ח, בעיקר בגין קיטון בהכנסות מהשקעות, גידול בהערכת התביעות התלויות בענף מעבידים וכן מתביעה גדולה בענף דירקטורים.

פרמיות הביטוח אשר מקורן בפוליסות ביטוח לגביהן נרכש כיסוי ביטוח משנה בשיעור העולה על 90% (באלפי ש"ח):

2007	2008	
30,107	34,327	סך פרמיות ברוטו
6,054	6,538	סך פרמיות בשייר

התפלגות הרווח (הפסד) בשייר של ענף ביטוח חבויות (אלפי ש"ח) :

שנת דיווח	2008	2007
רווח (הפסד) בגין השנים הפתוחות	(18,144)	(16,186)
שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	2005	2004
רווח בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	56,239	66,890
התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות	(19,891)	(10,225)
פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	(20,668)	(373)
סה"כ רווח שדווח	(2,464)	40,106

ניתן לראות כי בשנת 2008 חלה הרעה בהתפתחות התביעות התלויות, הנובעת בעיקר מהרעה בתוצאות ענף מעבידים. הגידול בהפסד מפעילות שלא נכללה בחישוב העתודות, נובע בעיקר מההפרש בין זקיפת ההכנסות מהשקעות בשנים הפתוחות לבין התשואה שהושגה בפועל.

נתונים בדבר שנות חיתום 2001-2008 בגין ביטוח חבויות (באלפי ש"ח) :

שנות חיתום סגורות					שנות חיתום פתוחות			שנת חיתום
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
118,555	154,902	178,521	200,929	222,789	236,417	247,041	240,310	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
(597)	16,814	35,899	56,448	47,638	(14,977)	(5,365)	(8,385)	רווח (הפסד) בשייר בגין שנת החיתום מצטבר לתאריך 31.12.08
---	---	---	711	606	48,892	36,366	34,501	עודף הכנסות על הוצאות בשייר
17,580	19,135	37,413	27,273	24,868	20,453	13,546	5,037	השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח / העודף המצטבר בגין שנת החיתום

* הטבלה כוללת את נתוני שומרה על כל שנות החיתום.

לאורך כל התקופה, החל משנת 2000, חל גידול בדמי הביטוח בתחום הפעילות, כתוצאה מגידול בפעילות הקבוצה בתחום, למעט בשנת 2008, אשר הושפעה מהותית מירידת שער החליפין של הדולר.

ההפסדים בשנות החיתום הפתוחות נובעים, כאמור, בעיקר מענף מעבידים. עודף ההכנסות על ההוצאות בשייר לאורך השנים הפתוחות ירד כתוצאה מירידה בתעריפים בשנים האחרונות וכן כתוצאה מהשפעת הכנסות מהשקעות בסכומים נמוכים יותר בשנות החיתום הפתוחות.

ביטוח רכוש (באלפי ש"ח):

2007	2008	
493,381	519,217	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
287,539	274,416	פרמיה בשייר עצמי
30,810	2,800	רווח לפני מיסים
339,379	346,055	סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו
179,038	176,158	עתודה לסיכונים שטרם חלפו
תביעות תלויות בגין ענפים שהוערכו על ידי אקטואר:		
142,351	169,897	הערכה אקטוארית של התביעות התלויות
---	---	תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:		
16,916	---	הערכה של מחלקת התביעות בגין התביעות התלויות המזוהות
940	---	תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)
---	---	סכום הצבירה
134	---	סכומים נוספים

בשנת 2008 גדלו דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בסך של כ- 26 מיליוני ש"ח בהשוואה לשנת 2007. הגידול נובע בעיקר מאיחוד לראשונה של שומרה. ניתן לראות כי חלה הרעה ברווח לפני מס מ- 30.8 מלש"ח בשנת 2007 ל- 2.8 מלש"ח בשנת 2008, בעיקר כתוצאה מהרעה בתוצאות החיתומיות וירידה בהכנסות מהשקעות. יצוין, כי בשנת 2008 בוצעה הערכה אקטוארית לגבי כל ענפי הרכוש.

פרמיות הביטוח אשר מקורן בפוליסות ביטוח לגביהן נרכש כיסוי ביטוח משנה בשיעור העולה על 90% (באלפי ש"ח):

2007	2008	
91,763	74,805	סך פרמיות ברוטו
15,216	11,316	סך פרמיות בשייר

הירידה בפרמיות ברוטו נובעת בעיקרה מירידה בשער החליפין של הדולר.

חלק ג'

תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד

3. ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח**3.1 מידע כללי על תחום הפעילות**

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח החיים והפנסיה.

ענף ביטוח החיים מעניק כיסוי לאירועים ביטוחיים הקשורים למצבו הכלכלי של האדם והנובעים מסיכונים שונים, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, סיעוד, מחלות קשות, הוצאות רפואיות, ביטוח שיניים (להלן: "ריסק"), כאשר ישנן תוכניות ביטוח המשלבות בתוכן גם מרכיב של צבירה כספית (להלן: "חיסכון"). השילוב בין שני המרכיבים (ריסק וחיסכון) בפוליסה משולבת או בפוליסות נפרדות תלוי בבחירת המבוטח ובצרכיו האישיים. פוליסות ביטוח חיים הינן פוליסות ארוכות טווח הניתנות לרכישה באופן עצמאי או במסגרת יחסי עובד מעביד ("ביטוח מנהלים"). פעילות הקבוצה בענף ביטוח החיים מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח. בשנת 2006 החלה הקבוצה במכירת פוליסות ביטוח חיים המבוססות על חיסכון טהור (ללא ריסק) - בעיקר במוצרי TOP FINANCE.

ענף הפנסיה מעניק למבוטחים אפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך (פנסיה זקנה), וכן כיסוי למקרה נכות (פנסיה נכות) ומוות (פנסיה שאירים). פעילות הקבוצה בענף הפנסיה מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים פנסיה, חברה בת בשליטתה המלאה של החברה, הפועלת כחברה מנהלת של קרנות פנסיה.

אופי המכירות, סוגי הפוליסות, תוכניות הביטוח והפנסיה הנמכרות לציבור הרחב בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח מושפעים מאוד משינויים רגולטוריים, ממדיניות הקבוצה ומהצרכים וההעדפות המשתנים של הלקוחות.

3.1.1 מבנה תחום הפעילות והשינויים בו

בשנים האחרונות חלו שינויים רבים בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח, אשר השפיעו או עשויים להשפיע על פעילות החברה בתחום, ובכלל זה השינויים שנערכו בעקבות המלצות ועדת בכר, אשר עוגנו בחקיקה כמפורט בהרחבה בסעיף 3.1.2(א) להלן. חקיקת בכר כוללת, בין היתר, הגדרה של תפקיד היועץ/מפיץ במובחן ממשווק, תוך מתן אפשרות לבנקים לשמש כיועצים/מפיצים בלבד. כמו כן, בהתאם לחקיקה זו הלקוח הוא שבחר את המוצר והחברה המנהלת המתאימים לו ביותר, לאחר שקיבל ייעוץ מיטבי (Best Advice) מהיועץ/מפיץ או המשווק. השינוי כאמור משליך על דרכי השיווק וההפצה של כל מוצרי חיסכון ארוך הטווח, אף שלהערכת הקבוצה השפעת השינוי טרם מוצתה במלואה ועשויה להשפיע על שינוי נוסף לעניין זה אף בעתיד. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על ניתוח ההתפתחות בתחום, ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה.**

מדיניות הממשלה בשנים האחרונות הינה מתן העדפה מכרעת לחיסכון במסלול הקצבתי (ביטוחי מנהלים ועצמאיים במסלול קצבה וקרנות פנסיה) על פני המסלול ההוני (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים וביטוחי מנהלים במסלול הוני), זאת כדי להבטיח יכולת קיום בכבוד של האזרחים לאחר גיל הפרישה.

בחודש ינואר 2008 נכנס לתוקפו צו ההרחבה להסכם הקיבוצי הכללי מחודש נובמבר 2007 הקובע הסדר של פנסיה חובה לכל עובד, והמחיל את הוראות ההסכם הקיבוצי האמור על כלל המשק. הוראות ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה האמורים (להלן בצוותא - "הסדר פנסיה חובה") קובעות כי הביטוח הפנסיוני לפיהם לעובד שלא יבחר במכשיר אחר יבוצע בקרן פנסיה חדשה מקיפה. הסדר פנסיה חובה קובע הסדר מדורג לגבי שיעורי דמי הגמולים מן השכר המבוטח, המוערך כשכר נמוך יחסית, וכתוצאה מכך חלק מדמי הגמולים שהופקדו בגין עובדים אלה בשנת 2008 היו בסכומים נמוכים יחסית, והחברה מעריכה כי גם הסכומים שיופקדו בשנים הקרובות

לפי הוראות הסדר פנסיית חובה צפויים להיות בסכומים נמוכים יחסית. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על ניתוח הוראות הסדר פנסיית חובה, ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה.**

בחודש ינואר 2008 נחקק חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 3), התשס"ח-2008 (לעיל ולהלן: **"תיקון חוק הגמל"**), לפיו כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות שנוהלו כקופות הוניות עד סוף שנת 2007 (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים; פוליסות ביטוח חיים הוניות הכפופות לתקנות גמל) - יהיו מיועדים למטרות קצבה בלבד, וקופות הגמל האמורות יהפכו לקופות גמל לא משלמות לקצבה, דהיינו קופות שרשאיות לשלם את כספי התגמולים שהופקדו בהן משנת 2008 ואילך רק על דרך של העברתם לקופות גמל משלמות לקצבה (שהן קופות המורשות לשלם תשלומי קצבה חודשיים לעמיתים, כגון קרנות הפנסיה החדשות ותכניות ביטוח חיים קצבתיות). בתיקון חוק הגמל נקבע כי לא יחול שינוי לעניין משיכת כספי הפיצויים בסכום הוני (בהתקיים התנאים הנדרשים לשם כך) ולעניין מעמדם של הכספים שהופקדו בקופות ההוניות בעבר, וכי ניתן יהיה להוון תשלומי קצבה ככל שהם עולים על סכום קצבה מזערי שנקבע לעניין זה.

בחודש פברואר 2008 התקין שר האוצר הוראת שעה לתיקון תקנות קופות גמל לפיה ניתן יהיה להפקיד במהלך 2008 את רכיב הפיצויים לקופות גמל לא משלמות לקצבה גם בהיעדר הפקדת המינימום הנדרשת במרכיבי התגמולים בקופות גמל לקצבה לפי הוראות תקנות קופות גמל. הוראת שעה דומה נקבעה, לעניין הפקדות שיבוצעו במהלך שנת 2009, בהוראת שעה נוספת שהתקין שר האוצר בדצמבר 2008.

בחודש פברואר 2008 התקין שר האוצר הוראת שעה נוספת לתיקון תקנות קופות גמל, לפיה ניתן יהיה להפקיד בכלל קופות הגמל לקצבה (משלמות ולא משלמות) כספי פיצויים, עד שנת 2013, גם אם ההפקדות ברכיב תגמולי המעביד נמוכות מן ההפקדות המינימאליות הנדרשות לעניין זה, ובלבד שההפקדות ברכיב התגמולים אינן נופלות מן ההפקדות הנדרשות לפי הסדר פנסיית חובה.

בחודש מרס 2008 הותקנו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן - **"תקנות הניוד"**), לפיהן ניתן לבצע העברות של סכומים צבורים בין קופות גמל שונות, ובמקרים מסוימים - גם אם הן מסוגים שונים, תוך מניעת האפשרות להעברה מקופת גמל למטרת קצבה לקופת גמל הונית. התקנות האמורות נכנסו לתקפן באופן מלא בינואר 2009, והן צפויות להרחיב את התחרות בין הגופים המוסדיים השונים (קרנות פנסיה, חברות ביטוח וקופות גמל) גם לעניין ניהול הכספים הצבורים המנוהלים על ידם, מעבר לתחרות על ההפקדות החדשות המופקדות במכשירים השונים. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על ניתוח הוראות תקנות הניוד. ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה.**

(1) ענף ביטוח החיים

א. הקבוצה משווקת תוכניות ביטוח המשלבות ביטוח למקרה ריסק וחיסכון, ביניהן פוליסות ביטוח פרט, פוליסות ביטוח מנהלים ופוליסות ביטוח לעצמאיים. הכיסויים הביטוחיים המשווקים על ידי הקבוצה הינם כיסוי ריסק, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, סיעוד, מחלות קשות, הוצאות רפואיות, ביטוחי שיניים וכן חיסכון.

ב. פוליסת ביטוח חיים הינה חוזה בין מבטח למבוטח/בעל פוליסה אשר מגדיר את החובות והזכויות של שני הצדדים. שינוי בחוזה ניתן לבצע רק בהסכמת שני הצדדים. פוליסות ביטוח חיים הן נכס בידי הלקוח. סכום הביטוח והחיסכון הצבור בהן אמורים לתת מענה לצרכי הלקוח בעתות משבר (כגון מוות, אובדן כושר עבודה או פרישה). בשנות החמישים של המאה שעברה הוחלט על הצמדת המלאה של הפוליסות על מרכיביהן השונים למדד המחירים לצרכן, הווה אומר - הצמדת סכום הביטוח למקרה מוות, למקרה אובדן כושר עבודה, ערך הפדיון (סכום החיסכון הצבור בפוליסה) והפרמיה המשולמת על ידי הלקוח. הבטחת ההצמדה כאמור על ידי חברות הביטוח התאפשרה כתוצאה מהנפקת אג"ח ייעודי לנושא זה על ידי ממשלת ישראל (לפרוט ראו סעיף 7.3.7 להלן). עד שנת 1976 ההצמדה למדד בוצעה מדי חצי שנה, בפברואר ובאוגוסט של כל שנה (לפי המדד שפורסם ב-15 בינואר בגין חודש דצמבר וביולי בגין חודש יוני, בהתאמה). כשגברה האינפלציה במדינה הוחלט על מעבר להצמדה מידי חודש בחודשו. בשנת 1991, וכחלק מהרפורמה בשוק ההון, הפסיקה המדינה להנפיק לחברות הביטוח אג"ח ייעודי כאמור על פוליסות חדשות ולכן הוחל בשיווק פוליסות שאין בהן הבטחה להצמדה למדד של החיסכון. פוליסות אלה (ששווקו החל מ-1991), מכונות "פוליסות משתתפות ברווחים". מרכיב החיסכון בפוליסות מושקע על ידי חברות הביטוח בהתאם לתקנות דרכי ההשקעה והנחיות המפקח. הרווחים שהושגו על ידי החברות, בניכוי דמי ניהול נזקפים לטובת המבוטח. בשנים האחרונות פותחו מסלולי השקעה רבים ומגוונים והמבוטח הוא שמנחה את המבטח באיזה ממגוון המסלולים להשקיע את כספי החיסכון שלו בהתאם לצרכיו והעדפותיו.

ג. מדיניות הממשלה בעשור האחרון הינה כאמור עידוד החיסכון ארוך הטווח שמיועד לקצבה החל מגיל פרישה. על פי פקודת מס הכנסה והתקנות שהותקנו מכוחה, ניתנות הטבות גדולות יותר כאשר הלקוח רוכש קרן פנסיה או פוליסה לקצבה. בשלהי שנות ה-90 של המאה שעברה תוקנו תקנות קופות הגמל כך שעצמאי שחוסך במסלול הקצבתי יוכל לקבל את החיסכון שצבר אך ורק בדרך של קצבה, ואילו משיכת החיסכון בסכום הוני כרוכה במיסוי גבוה. החל משנת 2000 חל הכלל גם על החיסכון בפוליסות לביטוח מנהלים שיעודן לקצבה. סכום הקצבה שיקבל המבוטח הינו תוצאה של חלוקת סך החיסכון הצבור שלו במקדם קצבה שנקבע בהתאם להוראות הפוליסה. בעקבות השינוי האמור ולאור הארכת תוחלת החיים שינו חברות הביטוח את מקדמי הקצבה בפוליסות המשווקות מאותו מועד ואילך. בפוליסות המשווקות לאחר השינוי יקבל הלקוח קצבה נמוכה יותר מאשר קבל לקוח שרכש פוליסה בתקופה קודמת והגיע לסכום חיסכון זהה. החל משנת 2001 הנפיקה הקבוצה פוליסות לקצבה אשר, בהתקיים תנאים מסוימים, רשאי המבטח לשנות את מקדם הקצבה הנקוב בפוליסה לאחר קבלת אישור מהמפקח לביצוע השינוי. לאור תיקון 3 לחוק הגמל הוחלט על הפיכת המקדמים המפורטים בפוליסות הללו (שהונפקו משנת 2001) למקדמים מובטחים למבוטח. החל משנת 2008, בעיקר בעקבות תיקון חוק הגמל, החלה הקבוצה גם בשיווק פוליסות ביטוח חיים הכוללות התחייבות למקדם קצבה במועד הנפקת הפוליסה, דהיינו התחייבות לקיבוע מקדם הקצבה על בסיס שיעורי התמזות הידועים במועד הנפקת הפוליסה (במובחן משיעורי התמזות במועד הפרישה) אך לא להצמדה למדד המחירים לצרכן של כספי הצבירה וסכום הקצבה שתשולם לגמלאי אשר יהיו צמודים לרווחי ההשקעות שיושגו בפועל. הסדר פנסיית חובה וכן תיקון חוק הגמל, כמפורט לעיל, מהווים נדבך נוסף בביסוס מדיניות הממשלה כאמור. להערכת החברה, הסדרי הפנסיה הכוללים במשק הישראלי יביאו שכירים רבים שבעבר לא

חסכו כלל, להיכנס למעגל החוסכים לטווח ארוך. **מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתקיים אם התנהגות הצרכנים תהיה שונה או אם יהיו שינויים נוספים בחקיקה.**

ד. מגמה נוספת בשינויים שהונהגו בענף ביטוח החיים הינה הגברת השקיפות. כך, בפוליסות ביטוח חיים שמשווקות החל מינואר 2004. מפורטים תנאי הפוליסה, אופן פיצול התשלום המגיע למבטח, דהיינו הסכום והאחוז מדמי הביטוח שמוקצים לכיסוי ההוצאות (דמי ניהול מפרמיה/מגביה), האחוז והסכום המוקצים לרכישת הכיסויים הביטוחיים וסכום היתרה המועברת לחיסכון. בנוסף, ניתן פירוט של אחוז דמי הניהול המנוכים ממרכיב החיסכון המצטבר וכן פרטים נוספים. כחלק ממהלך זה הותאמו כל תוכניות ביטוח החיים הכוללות מרכיב חיסכון.

ה. בהמשך לנייר עמדה של המפקח מחודש דצמבר 2006 שכותרתו "קווים מנחים למוצר ביטוח חיים משולב בחיסכון" משווקת החברה החל מחודש אפריל 2007, פוליסות לביטוח מנהלים ועצמאים חדשות ופוליסות פרט חדשות. בפוליסות אלה הוגדרו היקף ומועדי כניסה לתוקף של חבות החברה בכיסויים הביטוחיים ובוטלו קנסות משיכה (ראו גם סעיף 3.2(1) להלן). בפוליסות לביטוח מנהלים ועצמאים תקופת הביטוח בכל רכיבי הפוליסה נקבעה לפחות עד גיל פרישה ובפוליסות לביטוח מנהלים בוטלה הגדרת המעסיק כבעל הפוליסה.

ו. הפרמיה המתקבלת בביטוח חיים מחולקת לשלושה חלקים: הוצאות רכישה ותפעול, עלות הריסק וחיסכון. הפרמיות במסגרת ביטוח החיים נועדו לכסות, בין היתר, את התחייבויות המבטח על פי הפוליסות.

ז. שירותי הבריאות בישראל מורכבים ממספר רבדים. הראשון - סל הבריאות הבסיסי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי והתקנות אשר הוצאו מכוחו; השני - שירותי בריאות משלימים בקופות החולים הניתנים מכוח הסמכה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי (להלן: "שב"ן"); והשלישי - ביטוחי הבריאות הפרטיים באמצעות חברות הביטוח. ביטוחי הבריאות הפרטיים נועדו להשלים את הרבדים הראשון והשני בדרך של הוספת נדבך נוסף על שירותי הבריאות המשלימים בקופות החולים ולעיתים בדרך של הוספה על סל הבריאות הבסיסי.

שוק ביטוחי הבריאות הינו תחום מתפתח המושפע משחיקת הסל הבסיסי ביחס לצרכים הרפואיים של האוכלוסייה, אשר הולכים וגדלים, בין היתר לאור שיפורים טכנולוגיים בתחום הרפואה, עלייה בתוחלת החיים ושיפור באיכות החיים וברמתם.

השירותים המשלימים של קופות החולים אינם ניתנים מענה מלא לצרכים השונים, בעיקר בנושא השתלות, ניתוחים, תרופות וכיסויים נוספים. נוכח האמור, מתפתחת בשנים האחרונות מגמה של הרחבת השב"ן בידי קופות החולים בגיבוי חברות הביטוח.

על רקע יוזמה של חלק מקופות החולים להכללת כיסוי נוסף במסגרת השב"ן לתרופות מצילות חיים ומאריכות חיים, שאינן כלולות בסל התרופות הבסיסי, התפתח דיון ציבורי לגבי הרחבה זו. בחוק ההסדרים שהתקבל בכנסת בחודש דצמבר 2007 נאסר על קופות החולים לכלול בתכניות השב"ן תרופות מצילות חיים ומאריכות חיים. כמו כן, בחירת רופא מנתח תחייב תשלום השתתפות עצמית. בנוסף, בחודש פברואר 2008, הוציא המפקח

מכתב למנהלי חברות הביטוח בו הודיע שאין בכוונתו לאשר תוכנית לכיסוי ביטוחי לתרופות מצילות או מאריכות חיים במסגרת תוכנית לביטוח בריאות קבוצתי לחברי קופות החולים. המפקח מפרט במכתב את הנימוקים להחלטה זו לפיה, ברצונו, בין היתר, למנוע ניגוד עניינים פוטנציאלי בין השירותים הניתנים במסגרת הסל הבסיסי לבין אלו הניתנים בביטוח הקבוצתי, פגיעה בעיקרון השוויון בהספקת שירותי הבריאות הציבוריים לכלל התושבים והאפשרות שביטוח זה יצור חסמי מעבר בין הקופות השונות. החברה מעריכה כי לאיסור על הכללת תרופות מאריכות חיים בתכנית השב"ן צפויה להיות השלכה חיובית על הקבוצה ולשפר את מכירות פוליסת ביטוח בריאות. **מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על הערכותיה של החברה ועלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה אשר אין ביכולתה של החברה לצפות.**

ח. הקבוצה פועלת בביטוחי בריאות מאז תחילת שנות ה-90. הקבוצה עוסקת בכל סוגי הביטוחים הרפואיים: ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות וביטוחי שניים. הקבוצה משווקת הן ביטוחי בריאות פרטיים והן ביטוחים קבוצתיים.

ט. להרחבה בנושא מוצרים ושירותים בתחום הפעילות ראו סעיף 3.2 להלן.

(2) ענף הפנסיה

א. ענף הפנסיה מעניק למבוטחים את האפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך. בענף זה מנהלת הקבוצה, במסגרת מנורה מבטחים פנסיה, את "מבטחים החדשה", שהינה קרן פנסיה חדשה מקיפה שזכאית לסבסוד תשואה באמצעות אגרות חוב ממשלתיות מיועדות (המעניקה כיסויים לפנסיות זקנה, נכות ושאיירים) ואת "מבטחים משלימה", שהינה קרן פנסיה חדשה כללית (המעניקה כיסוי לפנסיות זקנה בלבד וכן כיסויים לפנסיות נכות ושאיירים לעמיתים שיבחרו לקבל כיסויים כאלה). מסגרת ההתקשרות עם המבוטחים היא תקנון הניתן לשינוי על ידי החברה המנהלת באישור או על פי דרישת הממונה.

ב. שוק הפנסיה כולל קרנות פנסיה ותיקות (אשר נסגרו בפני הצטרפות עמיתים חדשים בשנת 1995), קרנות פנסיה חדשות מקיפות וקרנות פנסיה חדשות כלליות. בשנת 2003 מינה הממונה מנהלים מיוחדים למרבית קרנות הפנסיה הותיקות, הורה להעמיד למכירה את החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות שהיו בבעלות קרנות הפנסיה הותיקות האמורות, והנהיג שינויים בתקנוני קרנות הפנסיה הותיקות, וזאת בעיקר על מנת להתמודד עם בעיית הגירעון האקטוארי של אותן קרנות. החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות העיקריות נמכרו לחברות הביטוח, ובמסגרת זו נרכשה מנורה מבטחים פנסיה בידי מנורה מבטחים ביטוח. מכירת החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות לחברות הביטוח הביאה לשינוי מבנה התחרות בתחום חיסכון ארוך הטווח בכללו ובענף הפנסיה בפרט.

ג. בניגוד למצב ששרר עד לחקיקת בכר, לפיו רמת המעורבות של העובד בקביעת סוג ומאפייני ההסדר הפנסיוני שלו הייתה נמוכה יחסית, והשפעתם של המעבידים הייתה גבוהה יותר, המגמה המסתמנת מרפורמת בכר הינה להסיט את הדגש לכיוון הלקוח הסופי, קרי - העובד, כך שמידת מעורבותו והשפעתו תהיה גבוהה יותר (ראו סעיף 3.1.2 (א) להלן).

ד. בנוסף, מתפתחת בשוק הפנסיה מגמה של הצטרפות אישית של יחידים לקרנות הפנסיה, תוך הסתייעות במתווכים הפועלים לפי הוראות חוק הייעוץ הפנסיוני, בחסות חופש הבחירה שניתן לאותם יחידים מכוח חוק קופות הגמל.

הכנסות הקבוצה בענף זה הינן מדמי ניהול המתקבלים מהקרנות כאמור והוצאות הקבוצה בענף זה הינן הוצאות התפעול השוטף של פעילות הקרנות. למנורה מבטחים פנסיה רישיון מבטח בענף ביטוח פנסיוני בהתאם להוראת חוק הפיקוח, והיא מחזיקה גם באישורי קופות גמל עבור קרנות הפנסיה האמורות. להרחבה בנושא מוצרים ושירותים בתחום הפעילות ראו סעיף 3.2 להלן.

3.1.2

מגבלות, חקיקה, מיסוי תקינה ואילוצים מיוחדים

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים וקרנות פנסיה, לרבות הוראות חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו על פיו וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת ולהוראות הממונה כמפורט להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 7.2 להלן.

כללי

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בתחום זה (לרבות הצעות לחקיקה וטיטות חוזרים):

(א) חקיקת בכר

בחודש נובמבר 2004, פורסם דוח הצוות הבין משרדי לעניין רפורמה בשוק ההון בראשות מנכ"ל משרד האוצר דאז, ד"ר יוסי בכר (לעיל ולהלן: **"ועדת בכר"** ו-**"רפורמת בכר"**). מטרת רפורמת בכר הייתה להביא לביסוס מבנה תחרותי בשוק ההון ולשיפור תפקודו, זאת באמצעות צמצום הריכוזיות והגברת התחרות בשוק ההון, מזעור ניגודי העניינים בקרב הגופים הפועלים בשוק ההון והרחבת הפיקוח והבקרה על גופים אלה ועל השולטים והמחזיקים בהם. עיקרי הרפורמה הינם הפרדת הבנקים מהבעלות והשליטה על קופות הגמל וקרנות נאמנות, הסדרת העיסוק בייעוץ או בשיווק בכל הקשור למוצרים פנסיוניים לסוגיהם, כניסת הבנקים לתחום הייעוץ הפנסיוני והסדרת המשטר התאגידי בקרב הגופים המוסדיים בשוק ההון. בחודש אוגוסט 2005 נתקבלו בכנסת שלושה חוקים שחוקקו לפי הצעת הממשלה, בהסתמך על המלצותיה של ועדת בכר (לעיל ולהלן: **"חקיקת בכר"**):

חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005 (להלן: "חוק הגברת התחרות") - חוק זה נועד ליצור מבנה תחרותי בשוק ההון בעיקר באמצעות צמצום הריכוזיות ומזעור ניגודי העניינים אצל הגופים הפועלים בשוק ההון והרחבת הפיקוח והבקרה על גופים אלה ועל השולטים בהם. ליישום האמור נכללו בחוק תיקונים עקיפים למספר דברי חקיקה, ובכלל זה חוקי הבנקאות השונים, בעיקר לעניין הסדרת הפרדת הבעלות של הבנקים מקופות הגמל וקרנות הנאמנות שבבעלותם, תוך קביעת הוראות מעבר לעניין זה בהתחשב בנתח השוק וההון העצמי של הבנק או מי מטעמו, עובר לחקיקת בכר, וקביעת תחומי פעולה חדשים בהם יורשו לעסוק הבנקים ובפרט ייעוץ פנסיוני וייעוץ או שיווק השקעות; חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות תוך הסדרת הרישוי לפעילות של שיווק השקעות וחוק השקעות משותפות בנאמנות; חוק הפיקוח תוך הרחבה

והעמקה של הפיקוח והבקרה על מבטחים וסוכנים ועל השולטים בהם (ראו הרחבה לעניין זה בסעיף 7.2.2 להלן); ומספר חוקים נוספים אחרים.

חוק קופות הגמל - בחוק זה הוסדר לראשונה בחקיקה ראשית תחום הפעילות של קופות הגמל שעוגן עד אז **בתקנות קופות הגמל**. בחוק קופות הגמל נקבעו, בין היתר, הוראות לעניין רישוי חברה מנהלת של קופת גמל, היתרי שליטה בחברה כאמור, הגבלות על החזקת אמצעי שליטה בחברה מנהלת, בלעדיות העיסוק, מינוי אורגנים ובעלי תפקידים בחברה מנהלת, הסדרת אישור לקופות גמל, תקנון הקופה ואופן שינויו, כללים לעניין תשלומים לקופה ומשיכת כספים ממנה, דרכי השקעת כספי הקופה וניהול נכסיה, פיקוח על הקופה ודיווחים לממונה ולעמיתים.

במסגרת חוק קופות הגמל נקבעה לראשונה זכותו של עובד לבחור את קופת הגמל בה יפקיד מעבידו את הכספים עבורו, ככל שיש לעובד זכות להפקדת כספים על שמו בקופת הגמל (אף אם הזכות נקבעה במקורה לגבי קופת גמל פלונית); בהקשר זה נקבע כי במידה והעובד הזכאי לא בחר בקופת גמל מסוימת בהתאם לזכותו זו, תהא ההפקדה בקופת הגמל שזוהתה נקבעה בדין או בהסכם המעניק לעובד את הזכות להפקדת כספים על שמו בקופת גמל; כמו כן הוסדרה מערכת היחסים שבין העמיתים לבין החברה המנהלת.

חוק קופות הגמל מסמיך את המפקח להטיל עיצומים כספיים על העובר על חלק מהוראות החוק. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הפחתה של סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007**. על פי התקנות, בהתקיים נסיבות המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

בחודש ינואר 2008 נחקק התיקון לחוק הגמל (חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 3), התשס"ח-2008) (ראה סעיף 3.1.1 לעיל). לפי התיקון לחוק קופות הגמל, כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות שנוהלו כקופות הוניות עד סוף שנת 2007 (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים; פוליסות ביטוח חיים הוניות) - יהיו מיועדים למטרות קצבה בלבד, וקופות הגמל האמורות יהפכו לקופות גמל לא משלמות לקצבה, דהיינו קופות שרשאיות לשלם את כספי התגמולים שהופקדו בהן משנת 2008 ואילך רק על דרך של העברתם לקופות גמל משלמות לקצבה (שהן קופות המורשות לשלם תשלומי פנסיה חודשיים לעמיתים, כגון קרנות הפנסיה החדשות ותכניות ביטוח חיים קצבתיות). בתיקון חוק הגמל נקבע כי לא יחול שינוי לעניין משיכת כספי הפיצויים בסכום הוני (בהתקיים התנאים הנדרשים לשם כך) ולעניין מעמדם של הכספים שהופקדו בקופות ההוניות בעבר, וכי ניתן יהיה להוון תשלומי פנסיה ככל שהם עולים על סכום פנסיה מזערי שנקבע לעניין זה.

במסגרת התיקון לחוק הגמל, בוצעו גם תיקונים טכניים שונים בחוק הפיקוח ובחוק הייעוץ הפנסיוני, לצורך קביעת כללים אחידים לעניין בעלי הרישיון השונים (יועצים פנסיוניים וסוכנים פנסיוניים), וכן נקבעו הבהרות לגבי זכותו של העמית לבחור את המוצר הפנסיוני שבו יופקדו דמי הגמולים בגינו, וזכותו לעניין העברת צבירות היסטוריות מתכניות ביטוח המנהלים.

כן תוקנה במסגרת התיקון האמור גם פקודת מס הכנסה, ונקבעו בה הטבות מס אחידות לגבי כלל קופות הגמל האישיות (קרנות פנסיה, קופות גמל לא משלמות לקצבה וביטוחי מנהלים), הועלתה התקרה המותרת להוצאה לצורך רכישת כיסוי ביטוחי לאובדן כושר עבודה לעובד והוכרה הוצאה לצורך רכישת ביטוח שאירים קצבתי לשאירי המבוטח כמעניקה זיכוי ממס (בכפוף לתקרות שנקבעו לעניין זה). בנוסף, נקבעו תקרות שכר והכנסה מבוטחת לעניין רכישת הכיסויים הביטוחיים האמורים.

חוק הייעוץ הפנסיוני - בחוק זה הוסדר העיסוק במקצועות הייעוץ או השיווק הפנסיוני. נקבעו בו, בין היתר, הוראות בדבר חובת הרישוי כיועץ או משווק פנסיוני, תנאים ודרישות כשירות לעניין זה, חובות, איסורים והגבלות לעניין ייעוץ או שיווק פנסיוני, התאמת המוצר לצרכי הלקוח, החובה ליתן ללקוח ייעוץ מיטבי ("Best Advice"), מתן מסמכים המנמקים בכתב את כדאיות החיסכון הפנסיוני והמלצת היועץ, גילוי נאות לגבי היותו משווק או יועץ, זיקתו ליצרנים השונים, תוך קביעת חובות אמון וחובת זהירות ואיסור על ניגוד עניינים אפשרי בין היועץ או המשווק ללקוח, והוראות בדבר פיקוח הממונה על פעילות בעלי המקצוע הנ"ל וחובות רישום ודיווח.

בחודש דצמבר 2008 פרסם המפקח חוזר הבהרה בקשר לצירוף עמיתים לגוף מוסדי. החוזר מבהיר את האמור בסעיף 13 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני), התשס"ה-2005 (להלן: "**חוק הייעוץ**") וכן מבהיר את היחס בין סעיף 20(ב) לחוק קופות הגמל לבין סעיף 13 לחוק הייעוץ, אשר במרכזו סוגיית החובה ליתן ייעוץ או שיווק פנסיוני ליחיד, עובר להצטרפותו לקופת גמל וכתנאי לה. בחוזר הובהר כי כל קשר של יחיד עם בעל רישיון, מהווה ייעוץ פנסיוני או שיווק פנסיוני, לפי העניין, וזאת בשל מהות עיסוקם. על כן, לא ניתן לבצע עסקה ללא הליך של ייעוץ פנסיוני או שיווק פנסיוני. עם זאת, סעיף 13 לחוק הייעוץ לא יחול במקרים בהם עובד מצטרף לגוף מוסדי אשר הוגדר על ידי המעסיק כברירת מחדל לפי סעיף 20(ב) לחוק קופות גמל או אם יחיד פונה ביוזמתו לגוף מוסדי ואותו גוף מוסדי פסיבי לחלוטין ואינו נוקט כל פעולה שיווקית אל מול אותו יחיד, כגון הצטרפות דרך אתר האינטרנט.

בחוק הייעוץ הפנסיוני נקבעו הוראות לגבי העיסוק בייעוץ פנסיוני של תאגיד בנקאי ובכללן תנאים לקבלת היתר של יועץ פנסיוני לתאגיד בנקאי וכן הוראות המגבילות לפרק זמן קצוב את אפשרותו של תאגיד בנקאי לספק ייעוץ פנסיוני בקשר עם מוצרים פנסיוניים המנוהלים בידי חברות הביטוח, אף אם לא היה קיים בידם רישיון יועץ פנסיוני לפי החוק האמור. עוד נקבע בחוק הייעוץ הפנסיוני, כי יועץ פנסיוני רשאי לקבל עמלת הפצה מחברה מנהלת, בשיעור מרבי שייקבע בתקנות, ובלבד שחישוב העמלה ייעשה ללא תלות במוצר שעליו המליץ היועץ ללקוח. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(עמלות הפצה), התשס"ו-2006**, בהן נקבעו עמלות ההפצה המרביות שניתן לשלם ליועץ פנסיוני, עקב עסקה שנערכה באמצעות היועץ במוצר הפנסיוני של קופת גמל, בהמשך לייעוץ הפנסיוני המתמשך שהעניק היועץ ללקוח, או עקב השארת כספים באותה קופת גמל עקב אותו ייעוץ, הכול בהתאם לסוגי המוצרים הפנסיוניים השונים, לפי העניין. עם זאת, בנוסחו המקורי של החוק, נאסר על יועץ פנסיוני לגבות עמלת הפצה מחברת ביטוח לגבי מוצרים פנסיוניים שלה, ועל חברת ביטוח נאסר לשלם עמלת הפצה ליועץ פנסיוני בשל מוצרים פנסיוניים כאמור. איסור זה בוטל בתיקון לחוק הייעוץ הפנסיוני מחודש דצמבר 2007 שנעשה במסגרת חוק ההסדרים כמפורט להלן. במסגרת התיקון לחוק הייעוץ הפנסיוני קוצר לוח הזמנים המינימאלי לכניסת הבנקים לייעוץ פנסיוני בתחום הביטוח.

בחודש ספטמבר 2008 הועבר לועדת הכספים של הכנסת נוסח **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(עמלות הפצה)(תיקון), התשס"ח-2008** (בפסקה זו: "**הטיוטה**"). הטיוטה מוסיפה, בין היתר, סייג לתשלום עמלת הפצה וקובעת כי לא תשולם עמלת הפצה בשל סכומים העומדים לזכות לקוח בקופת גמל שמקורם בתשלומים שהופקדו לקופת ביטוח מבטיחת תשואה עד ליום 31 בדצמבר 1991.

חוק הייעוץ הפנסיוני מסמיך את המפקח להטיל עיצומים כספיים על העובר על הוראות מהוראות החוק. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני) (הפחתה של**

סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007. על פי התקנות, בהתקיים נסיבות המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

בחודש דצמבר 2007 התקבל בכנסת חוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2008), התשס"ח-2007 (להלן: "חוק ההסדרים"), לפיו, בין היתר, תוקן חוק הייעוץ הפנסיוני כך שקוצרה תקופת ההמתנה עד לכניסתם של הבנקים לייעוץ פנסיוני במוצרים פנסיוניים של חברות ביטוח תוך מתן היתר לחברות הביטוח לשלם עמלות הפצה עקב מתן ייעוץ כאמור (ובהתאם הותר ליועצים הפנסיוניים לקבל עמלות הפצה כאלה).

(ב) חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963

חוק זה קובע, בין היתר, כללים לעניין ההפקדות בקופות הגמל של מרכיב הפיצויים ולעניין כלל ההפקדות בקופות גמל לקצבה, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (ביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, וכן הוראות הגנה על כספים שהופקדו כאמור מפני עיקול, החזרה או העברה.

(ג) חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958

בהתאם להוראות סעיף 19א לחוק הגנת השכר, על קופות גמל לזקוף לזכות עמית, באופן רעיוני, תשלומים אשר המעביד חייב בהעברתם, אך בפועל לא התקבלו בקופה ולהקנות בגין תשלומים אלה זכויות מלאות, במשך התקופה הקבועה באותו סעיף, למעט בנסיבות מסוימות המפורטות בסעיף האמור.

(ד) פקודת מס הכנסה

בפקודת מס הכנסה קבועות הטבות המס הניתנות עקב הפקדת כספים בקופות גמל, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (לעצמאיים וביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, והטבות המס הניתנות לכספים המשתלמים מהן.

בחודש ינואר 2007 פורסם תיקון לפקודה (תיקון מס' 153), שנועד להשלים את הוראות תקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מספר 3), התשס"ה-2005 (להלן: "תיקון מס' 3 לתקנות"), בהן נקבעו הוראות לפיהן ילידי שנת 1961 ואילך יהיו זכאים להטבות מס עקב הפקדת כספים במעמד עמית-עצמאי בקופות גמל (בין אם הם עובדים שכירים ובין אם הם עצמאים), בתנאי שהפקידו רובד ראשון של דמי גמולים בקרן פנסיה או בפוליסת ביטוח קצבתית. במסגרת תיקון מס' 153 לפקודה הוגדלו הטבות המס המרביות לעמית-עצמאי המפקיד כספים בתכנית קצבתית, ונקבע כי הטבות המס בשל הפקדות במוצר הוני יותנו, לעניין "עמית מוטב" כהגדרתו שם (עמית שתיקון מס' 3 לתקנות חל עליו), בקיום הוראות תיקון מס' 3 לתקנות לעניין ביצוע הפקדות בסכום מינימאלי במוצר קצבתי. תיקון מספר 152 לפקודה, שנערך כמה ימים קודם לתיקון מס' 153, קבע הוראת שעה לעניין הגדלת הטבות המס כאמור גם לעניין שנת הכספים 2006. עם חקיקת תיקון חוק הגמל והפיכת קופות הגמל ההוניות לקופות גמל לא משלמות לקצבה, לעניין הפקדות שבוצעו בשנת 2008 ואילך, הפכו הוראותיהם של תיקון מס' 3 לתקנות ושל תיקון מס' 153 לפקודה לחסרות נפקות מעשית, באשר כל ההפקדות בקופות הגמל כאמור הינן הפקדות למטרת קצבה.

בחודש ינואר 2008 תוקנה הפקודה במסגרת תיקון חוק הגמל (ראו סעיף 3.1.1 לעיל ופסקה (א) בסעיף זה). בתיקון האמור נקבעו הטבות מס אחידות לגבי כלל קופות הגמל האישיות (קרנות פנסיה, קופות גמל לא

משלמות לקצבה וביטוחי מנהלים), באופן של השוואת שיעור הזיכוי הניתן בגין הפקדות במכשירים אלה לשיעור אחיד של 35% מן ההפקדה עד התקרה שנקבעה לעניין זה. כמו כן, הועלתה התקרה המותרת להוצאה לצורך רכישת כיסוי ביטוחי לאובדן כושר עבודה לעובד (מ-2.5% מהשכר ל-3.5% מהשכר) והוכרה הוצאה לצורך רכישת ביטוח קצבתי לשאירים (בשיעור של עד 1.5% מההכנסה המבוטחת) לצורך קבלת הזיכוי כאמור. בנוסף, נקבעו תקרות שכר מבוטח והכנסה מבוטחת לעניין רכישת הכיסויים הביטוחיים האמורים.

בחודש יולי 2008 פרסמה הממשלה הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 171), התשס"ח-2008, שנועד לכלול תיקוני חקיקה משלימים לתיקון חוק קופות הגמל. במסגרת הצעת החוק, מוצע לתקן את פקודת מס הכנסה, ולקבוע בה כללים חדשים לעניין "רצף פיזיווי" (הפקדת כספי פיזיווי פרישה בקופת גמל לצורך דחיית החבות במס בגינם). הואיל ולנוכח תיקון חוק קופות הגמל לא ניתן עוד להפקיד כספי פיזיווי כאמור בקופת גמל אישית לפיזיווי, מוצע לקבוע כי ניתן יהיה לבצע את ההפקדה בקופת גמל לקצבה, ובמקביל מוצע לקבוע כי ההפקדה המותרת לצורך קבלת "רצף פיזיווי" לא תעלה על סכום השווה לארבע פעמים השכר הממוצע במשך בגין כל שנת עבודה. עוד מוצע במסגרת הצעת החוק לתקן את חוק קופות הגמל ואת חוק הפיקוח כדלקמן -

- א. להתיר לחברה מנהלת של קופות גמל (וקרנות פנסיה בכלל זה) לעסוק בעיסוקים נוספים, לרבות תיווך בביטוח, כפי שיקבע הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון;
- ב. להתיר לקופת גמל לקצבה לקלוט כספים שהופקדו בקופת גמל אישית לתגמולים ולפיזיווי עד תום 2007, תוך שמירה על מעמדם ההוני של הכספים האמורים;
- ג. לעניין קביעת סכום הקצבה לו זכאי העמית, לצורך היוון חלק הקצבה בסכום העולה על סכום הקצבה המזערי (כיום - 3,850 שקלים חדשים), יובאו בחשבון גם קצבאות שהעמית זכאי להן מקופות גמל אחרות או לפי הסדר של פנסיה תקציבית;
- ד. נוסף על האפשרות למשוך מקופת גמל לא משלמת לקצבה את סכום הפיזיווי כסכום הוני, להתיר לקופת גמל לא משלמת לקצבה לשלם לעמית גם את כספי התגמולים המופקדים בה בסכום הוני, לאחר הגיעו של העמית לגיל הפרישה, ובתנאי שלזכות העמית נצבר במרכיב התגמולים בקופה סכום שאינו עולה על סכום צבירה מזערי (השווה, לפי המוצע, ל-40,000 שקלים חדשים), והכל בתנאי שלעמית אין חשבון נוסף בקופת גמל כלשהי (למעט קרן פנסיה ותיקה);
- ה. לאסור כליל על משיכת כספי תגמולים מקופות גמל, למעט מקרים כמפורט בפסקה ד' לעיל ומקרים של מצוקה בריאותית או כלכלית, בהתאם להוראות שיקבע שר האוצר לעניין זה;
- ו. להתיר לחברה מנהלת של קרנות פנסיה חדשות לנהל גם קרנות פנסיה ותיקות.

(ה) חוק ביטוח בריאות, התשנ"ד-1994

חוק זה, שנכנס לתוקף בחודש ינואר 1995, קובע כי כל אזרח ישראלי זכאי לשירותי בריאות המפורטים בסל שירותי הבריאות. שירותים אלה ניתנים על ידי קופות החולים.

(ו) הסדרי פנסיה כוללים במשק הישראלי

בחודש יולי 2007 נחתם הסכם קיבוצי כללי (מסגרת) לביטוח פנסיוני מקיף במשק, אשר תכליתו הינה להחיל חובת ביטוח פנסיוני על כל העובדים השכירים במשק הישראלי, ואשר הוחלף בהסכם מתקן בחודש נובמבר 2007 (לעיל ולהלן: "ההסכם הקיבוצי"). ביום 30 בדצמבר 2007

חתם שר התמ"ת על צו הרחבה המחיל את עיקר הוראות ההסכם הקיבוצי על כלל העובדים השכירים במשק והנותן להסכם הקיבוצי תוקף החל מחודש ינואר 2008 (להלן: "**צו ההרחבה**"). לפי נוסח ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה, שיעורי ההפרשות מהשכר שחובה לבטחו בביטוח פנסיוני, יעלו באופן הדרגתי מדי שנה, החל מכניסתו לתוקף של ההסכם הקיבוצי, היינו ראשית שנת 2008 כאמור, ועד לשנת 2013. בנוסף, נקבעו בצו ההרחבה הוראות שונות לעניין תחולת הביטוח הפנסיוני, לפיהן ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה יחולו על נשים מגיל 20 וגברים מגיל 21 והחבויות בגינו לא יחולו על מי שפרש מעבודתו בגיל פרישת חובה ומקבל קצבה או על מי שיש לו הסדר פנסיוני מיטיב - העדיף על פני ההסדר המתואר לעיל. השכר המבוטח לפי ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה יהיה השכר בפועל אך לא יותר מהשכר הממוצע במשק. חובת הביטוח הפנסיוני תכנס לתוקף בחלוף 9 חודשי עבודה בשנת 2008, ובחלוף 6 חודשי עבודה החל משנת 2009, אך אם לעובד הסדר ביטוח פנסיוני קודם, תקום החובה לבטחו, בתוקף מיום עבודתו הראשון, כעבור 3 חודשי עבודה בלבד. אין בתיאור הצעת החוק, ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה כמפורט לעיל כדי להוות תיאור ממצה שלהם. לפרטים ראו גם סעיף 3.1.1.

(ז) תקנות קופות הגמל

תקנות אלה מסדירות נושאים שונים הנוגעים לניהולן של קופות גמל, קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים וביטוח חיים לעצמאיים. בין עיקרי הנושאים המוסדרים בתקנות אלה ניתן למצוא את כללי ההשקעה, קביעת שיעורי ההפרשות המותרים להפרשה לטובת חיסכון פנסיוני לעניין עמיתים שכירים ולעניין עמיתים עצמאיים, וכן קביעת אפשרויות המשיכה של הסכומים הצבורים בהם.

התקנות מחייבות את קופות הגמל וחברות המנהלות קופות גמל, לערוך ביטוח אחריות מקצועית לכיסוי חבותן בשל מעשה או מחדל רשלני כלפי העמיתים, וכן לכיסוי מעילה באמון של עובדיהן כלפי העמיתים. הביטוח ייעשה בסכומים ובתנאים הקבועים **בתקנות השקעות משותפות בנאמנות (הון עצמי וביטוח של מנהל קרן ונאמן ותנאי כשירות של דירקטורים וחברי ועדת ההשקעות)**, תשנ"ו-1995, ובאופן שיכסה תביעות בשל אירועים שאירעו בתקופת הפוליסה גם אם הוגשו בתוך שנה מתום תקופת הפוליסה. סכום ההשתתפות העצמית בפוליסה הנדרשת מוגבל בתקרה הקבועה בתקנות קופות הגמל.

בחודש פברואר 2008 התקין שר האוצר הוראת שעה לתיקון תקנות קופות גמל לפיה ניתן יהיה להפקיד במהלך 2008 את רכיב הפיצויים לקופות גמל לא משלמות לקצבה גם בהיעדר הפקדת המינימום הנדרשת במרכיבי התגמולים בקופות גמל לקצבה לפי הוראות תקנות קופות גמל. הוראת שעה דומה נקבעה, לעניין הפקדות שיבוצעו במהלך שנת 2009, בהוראת שעה נוספת שהתקין שר האוצר בדצמבר 2008.

בחודש פברואר 2008 התקין שר האוצר הוראת שעה נוספת לתיקון תקנות קופות גמל, לפיה ניתן יהיה להפקיד בכלל קופות הגמל לקצבה (משלמות ולא משלמות) כספי פיצויים, עד שנת 2013, גם אם ההפקדות ברכיב תגמולי המעביד נמוכות מן ההפקדות המינימאליות הנדרשות לעניין זה, ובלבד שההפקדות ברכיבי התגמולים אינן נופלות מן ההפקדות הנדרשות לפי הסדר פנסית חובה.

בחודש פברואר 2009 התקין שר האוצר את תקנות מס הכנסה (הארכת תקופת התשלום לקופת גמל ולביטוח חיים) (הוראת שעה), התשס"ט-2009, לפיהן הפקדות עמיתים-עצמאיים שבוצעו בקופות הגמל, בקרנות הפנסיה ובתכניות ביטוחי החיים במהלך החודשים ינואר ופברואר 2009 ייחשבו, לעניין דיני המס, כהפקדות שבוצעו במהלך שנת המס 2008, אם העמית ביקש זאת בבקשה שהוגשה עד לסוף חודש מרס 2009.

(ח) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (בקשה לרישיון, הכשרה, התמחות ובחינות של סוכני ביטוח, יועצים פנסיוניים וסוכני שיווק פנסיוניים), התשס"ו-2006; תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (אגרות), התשס"ו-2006; תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (פטור מחובת התמחות או בחינות של סוכני ביטוח, יועצים פנסיוניים וסוכני שיווק פנסיוניים), התשס"ו-2006 (להלן: "תקנות הפטור")

התקנות האמורות מסדירות את תהליך הכשרתם של היועצים הפנסיוניים והמשווקים הפנסיוניים, את תהליך הרישוי שלהם, את תשלום האגרות הכרוך ברישוי ואת הפטורים שיינתנו מהתהליכים האמורים באופן מלא או חלקי. תקנות אלה החליפו את תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (רישיון לסוכן ביטוח), התשכ"ט-1969. בחודש מרס 2007 תוקנו תקנות הפטור, ונקבעו בהן הקלות מסוימות - חלקן לעניין מתן פטור תמידי וחלקן לעניין מתן פטור זמני.

(ט) צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטח וסוכן ביטוח), התשס"ב-2001 (להלן בפסקה זו: "צו הביטוח")

צו זה מטיל על חברות הביטוח וסוכני הביטוח חובת זיהוי לקוחות, דיווח, ניהול ושמירת מסמכים שונים. צו הביטוח חל רק על תכניות ביטוח חיים בעלות מרכיב חיסכון. בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת תיקון לצו זה המרחיבה ומחילה את עקרונות הדיווח והגילוי בקשר לפעולות הפקדה ומשיכה של כספים על מבטח וכן מקטינה את הסכומים בגינם יש לבצע אימות פרטים ודיווח בגין הפקדות ומשיכות. טיוטת הצו כוללת גם תיקון לתוספת השלישית לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, שמטרתה החלת החובות החלות מכוח חוק זה גם על יועצים פנסיוניים. במקביל, פרסם המפקח טיוטת חוזר בעניין מדיניות וכללים להכרת מקבלי השירות כאמצעי למניעת הלבנת הון ומימון טרור. הטיטות מטילות על גופים מוסדיים חובה לקבוע מדיניות, נהלים ודרכי התמודדות אשר יסייעו לגוף המוסדי בקביעת הזהות האמיתית של מקבלי השירות, בהבנת ייעוד הכספים המנוהלים באמצעותו ובמניעת הסיכון כי ייהפך לאמצעי להלבנת הון או למימון טרור. בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח חוזר בעניין חובות הדיווח החלות על קופות גמל בהקשר של פעולה בלתי רגילה והבהיר כי חובות הדיווח חלות גם במקום בו פעולה נחזית בעיני הקופה או המבטח כקשורה להלבנת הון או מימון טרור אף אם אין ידיעה או חשד לזיקה בין הפעולה האמורה לבין עבירת מקור.

(י) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(העברת כספים בין קופות), התשס"ח-2008 (להלן: "תקנות הניוד")

בחודש מרס 2008 פורסמו תקנות הניוד, שעניינן קביעת כללים שנועדו לאפשר לעמיתים לבצע העברת כספים, באופן קל ופשוט ככל שניתן, בין קופות גמל מאותו סוג (לרבות קרנות פנסיה וקופות ביטוח), ואף העברת כספים מקופות גמל הוניות לקופות גמל לקצבה. התקנות נועדו להגביר את התחרות בשוק ולשכללה. התקנות נכנסו לתוקפן באופן מלא בינואר 2009.

בחודש אוגוסט 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו העברת כספים בין קופות גמל. החוזר פורסם בהמשך וכהשלמה לתקנות הניוד. החוזר מפרט, בין היתר, הוראות בדבר אופן הטיפול בבקשה להעברת כספים בין קופות גמל והסדרת הליך הודעת ביטול לבקשת העברה, שליחת אישורים למבוטח עובר, המתכונת לפיה יש לערוך את העברת המידע בין הגופים והוראות טכניות נוספות.

אישור התקנות, צפוי, ככל הנראה, להביא לשינוי בהתנהגות הצרכנים בתחום החיסכון ארוך הטווח באופן שיביא להגברת התחרות בענף זה.

מתן אפשרות מעבר הצרכנים לתוכניות שונות, עלול להקטין את המרווחים על חלק מתיק הצרכן. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המתבססת על הרגולציה המתוארת לעיל, צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינויי רגולציה והעדפות צרכנים השונות מהצפוי כאמור.** לפרוט נוסף ראו סעיפים 3.1.1 ו-3.1.5.

(יא) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008

בחודש פברואר 2008 פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008. תקנות אלה מסדירות את סוגי ההוצאות שמותר לגוף המוסדי (קופת גמל או מבטח בגין התחייבויות תלויות תשואה) להוציא בשל ביצוע עסקאות בנכסים שבניהולו, כאשר הוצאות אלו לא יכללו במסגרת דמי הניהול אותם הוא גובה מהעמיתים. התקנות קובעות, בין היתר, כי תשלומים הנובעים מהשקעה של הגוף המוסדי בעמלות קנייה ומכירה ודמי שמירת ני"ע, בקרנות השקעה, בניירות ערך לא סחירים ובזכויות במקרקעין, וכן עמלות ניהול חיצוני - למנהל תיקים זר, לבעל רישיון מנהל תיקים ולמנהל קרן נאמנות, המשקיעים את רוב הנכסים המנוהלים על ידם מחוץ לישראל, יכללו במסגרת הוצאות כאמור, בתנאים ובמגבלות המפורטים בטיטת התקנות. חלק מהוראות התקנות האמורות נקבע כהוראת שעה שתעמוד בתוקפה עד לסוף שנת 2011.

בהקשר זה, בחודש פברואר 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח לציבור על הוצאות ישירות המנוכות מחשבונות העמיתים. מטרת החוזר הינה הגברת המידע המוצג לציבור ויצירת מנגנון פיקוח שקוף ביחס לגביית ההוצאות אותם רשאי גוף מוסדי לנכות מחשבונות העמיתים בכפוף לתקנות המתוארות לעיל. החוזר קובע את מבנה הדיווח הרבעוני ומתכונתו, אופן הדיווח, תדירותו והצגתו באתר האינטרנט. כמו כן קובע החוזר הוראות בדבר אופן הדיווח למפקח.

בחודש מאי 2008 פרסם המפקח הצעת תיקון לתקנות האמורות וכן טיוטת חוזר בעניין השקעה בתעודות סל. לאור הדמיון הרב הקיים בענף המכשירים הפיננסיים בין השקעה בתעודות סל ולבין השקעה בקרנות נאמנות הוצע לקבוע בתקנות כללים אחידים, ככל האפשר, המתייחסים לתנאים שבהתקיימם ניתן להכיר בהוצאות המשולמות למנהל קרן נאמנות או בתקבולים השונים שמקבל מנפיק תעודת סל בהוצאות ישירות הנגבות מעבר לדמי הניהול.

(יב) טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (השתתפות חברה מנהלת באסיפה כללית), התשס"ח – 2008 (להלן: "תקנות קופות גמל השתתפות באסיפות כלליות")

בחודש אוגוסט 2008 פורסמו טיוטת תקנות קופות גמל השתתפות באסיפה כללית; טיוטת חוזר שעניינה הגברת מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון בישראל (להלן בסעיף זה: "טיוטת החוזר") והבהרה שעניינה מינוי דירקטור על ידי הגוף המוסדי. הטיוטות מאמצות את המלצות הועדה לבחינת הצעדים הדרושים להגברת מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון בישראל (להלן: "ועדת חמדני"), אשר סיימה עבודתה בחודש ינואר 2008, ושמה דגש בהמלצותיה לחובת ההשתתפות של הגופים המוסדיים באסיפות בעלי מניות ומחזיקי אג"ח, התמודדות עם ניגודי עניינים, עידוד הגופים המוסדיים לקבלת סיוע מגורמים מקצועיים לגיבוש המלצות הצבעה באסיפות, הגברת מעורבות גופים המוסדיים במינוי דירקטוריונים חיצוניים בחברות ציבוריות ועידוד הגופים המוסדיים למעורבות פעילה בתחומים אחרים של הממשל התאגידי והפיקוח על החברות הציבוריות בהן הם משקיעים.

(יג) טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (קופת גמל בניהול אישי), התשס"ח-2008 (להלן: "תקנות קופת גמל בניהול אישי")

בחודש מרס 2008 העביר המפקח את טיוטת תקנות קופת גמל בניהול אישי לוועדת הכספים. טיוטת התקנות מגדירה הוראות בעניין אופן השקעת הכספים בקופת גמל בניהול אישי בין אם על ידי הוראות ישירות של העמית בקופה או מי מטעמו ובין על ידי מנהל תיקים. בנוסף מגדירות התקנות מגבלות על השקעת כספי קופות גמל בניהול אישי הכוללות בין היתר השקעת הכספים רק במדינת ישראל ובמדינות חוץ מותרות, איסור על השקעת הכספים במוצרים מובנים ועוד. כמו כן מגדירות התקנות חובות שונות החלות בעניין השקעת הכספים כגון חובת הסכם בכתב בין העמית לבין הקופה והפרטים השונים אשר יכללו בהסכם האמור, הוראות לעניין סכומים שניתן לנכות מנכסי הקופה, הוראות לעניין שווי נכסי קופת הגמל והוראות בדבר העברת כספים בין קופות גמל אשר אחת מהן הינה קופת גמל בניהול אישי. לנוכח תיקון חוק קופות הגמל, לפיו ניתן לנהל גם קופות גמל לקצבה כקופות גמל בניהול אישי, מתייחסת הטיוטה גם לקופות גמל מסוג זה.

(יד) טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על חברות מנהלות ומבטחים), התשס"ח-2008 (להלן: "טיוטת תקנות כללי ההשקעה")

בחודש יולי 2008 פורסמה טיוטה שלישית של תקנות כללי ההשקעה. עניינה של הטיוטה הינה קביעת כללי השקעה לכלל הגופים המוסדיים. בטיטה נקבעו כללים אחידים להשקעת כספי קופות הגמל, כספי פוליסות ביטוחי החיים תלויי התשואה ("תכניות ביטוחי מנהלים משתתפות ברווחים") וכספי קרנות הפנסיה שאינם מושקעים באגרות חוב מיועדות. עוד נקבעו בטיטה כללי השקעה להון העצמי של החברות המנהלות את קרנות הפנסיה ואת קופות הגמל, וכללי השקעה נוספים הנוגעים לחברות ביטוח. הטיוטה כוללת גם הוראות הנוגעות למבנה השוק בו שולטות חברות הביטוח במרבית שוק קרנות הפנסיה החדשות, ובחלק ניכר משוק קופות הגמל. במסגרת זו, נקבע כי יראו את ההשקעות של חברות הביטוח ושל קרנות הפנסיה וקופות הגמל בשליטתן, כהשקעות של "קבוצת משקיעים", שחלות עליהן מגבלות השקעה מעבר לכללי ההשקעה החלים על כל אחד מהגופים בקבוצה בנפרד.

(טו) תקנות עבודת נשים (מועדים וכללים לתשלומים לקופת גמל), התשס"ח-2008 (להלן: "תקנות עבודת נשים")

בחודש אוגוסט 2008 פורסמו תקנות עבודת נשים. לפי הוראות התקנות, אשר תחילתן בספטמבר 2008, עובדת בשמירת הריון ועובדת בחופשת לידה זכאיות להמשך ההפקדות השוטפות בגין בקופות הגמל בתקופת שמירת ההיריון ובתקופה שבעדה הן זכאיות לדמי לידה מהמוסד לביטוח לאומי. הזכאות האמורה חלה, בשינויים המחויבים, גם לעניין עובד המצוי בחופשת לידה בגין לידה של בת זוגו. התקנות האמורות מחליפות את תקנות עבודת נשים (הבטחת פנסיה), התשנ"א-1991, שהוראותיהן יוסיפו לחול על תקופות זכאות לדמי לידה שהחלו עד סוף חודש אוגוסט 2008.

(טז) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (חישוב שווי נכסים), התשס"ט-2009 (להלן: "תקנות החישוב")

בחודש פברואר 2009 אושרו תקנות החישוב בועדת הכספים. לפי הוראות התקנות, נקבעה שיטת השערוך לגבי נכסים שונים בקופות הגמל (שערוך לפי מודל של שווי הוגן או לפי עלות מתואמת, בהתאם לסוג הנכס ולסוג הקופה). וכן הוראה לפיה חישוב שווי הנכסים ייעשה על בסיס יומי, מדי

יום עסקים לגבי יום העסקים שקדם לו, למעט קופות גמל מבטחות תשואה לגביהן יבוצע חישוב ליום האחרון של כל חודש. תחילתן של התקנות תהא 30 ימים לאחר מועד פרסומן.

(יז) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הגנה ממשלתית על החיסכון הפנסיוני) (הוראת שעה), התשס"ט-2009

בתקנות עוגן ההסדר שנקבע בהחלטת הממשלה מס' 4323 מדצמבר 2008, לעניין מתן "רשת בטחון" לחוסכים בקופות הגמל. לפי ההסדר האמור, יינתן סיוע ממשלתי לעמית בקופת גמל שנולד עד חודש דצמבר 1951, אם ביקש למשוך את הכספים המופקדים לזכותו בקופת הגמל על דרך של קצבה בשנת 2011 ואילך, בהגיעו לגיל הפרישה קבוע בחוק (67 - בגבר; 63 עד 64, בהתאם לתאריך הלידה - באשה). הסיוע הממשלתי יהיה על דרך של הבטחת הערך הריאלי של הכספים שהיו מופקדים על שם העמית בקופת הגמל בדצמבר 2008, ביחס לערכם של הכספים האמורים בתוספת התשואה שהושגה עליהם בקופת הגמל בה היו מופקדים או התשואה הממוצעת בענף קופות הגמל הרלבנטיות (כפי שיקבע הממונה), לפי הגבוהה מביניהן. בהחלטת הממשלה האמורה נקבעו תקרות לגבי הסכומים המוגנים לפיה, וכן הוראות המאפשרות הגנה גם למשיכת חלק מן הכספים בסכום הוני, בשיעורים ובמועדים שנקבעו לעניין זה.

(יח) תקנות מס הכנסה (הארכת תקופת התשלום לקופת גמל ולביטוח חיים) (הוראת שעה), התשס"ט-2009

בתקנות אלה נקבע כי הפקדות עמיתים-עצמאיים שבוצעו בקופות הגמל, בקרנות הפנסיה ובתכניות ביטוחי החיים במהלך החודשים ינואר ופברואר 2009 ייחשבו, לענין דיני המס, כהפקדות שבוצעו במהלך שנת המס 2008, אם העמית ביקש זאת בבקשה שהוגשה עד לסוף חודש מרס 2009.

(יט) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (רכישה ומכירה של ניירות ערך), התשס"ט-2009

בתקנות אלה נקבעו מגבלות לענין רכישת ניירות ערך בידי גוף מוסדי המנהל השקעות תלויות תשואה (קרן פנסיה, קופת גמל, פוליסת ביטוח חיים משתתפת ברווחים), אם אותם ניירות ערך משווקים או מופצים באמצעות צד קשור לגוף המוסדי, או שצד קשור כאמור הוא החתם בהנפקת אותם ניירות ערך. כמו כן, נקבע בתקנות כי משנת 2010 ואילך ייאסר על גוף מוסדי לרכוש ולמכור ניירות ערך באמצעות צד קשור המספק שירותי רכישה ומכירה של ניירות ערך ("ברוקראז'"). הוראת מעבר בתקנות מאשרת רכישה ומכירה של ניירות ערך כאמור באמצעות צד קשור במהלך שנת 2009, במגבלות שנקבעו לענין זה.

בתקנות נכלל גם הכלל בדבר חובתו של גוף מוסדי לערוך הליך תחרותי לבחירת ספקי הברוקראז' עימם יפעל, שהיה קבוע בתקנות מס הכנסה. בהתאם לכך, הותקנו תקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מס' 2), התשס"ט-2009, בהן בוטלה התקנה בתקנות מס הכנסה בה נקבע הכלל שהועבר לתקנות החדשות כאמור.

(כ) טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009

בחודש ינואר 2009 פורסמה טיוטה של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009 המגדירה את התנאים להפקת פוליסת ביטוח בריאות קבוצתית, מי רשאי להיות בעל הפוליסה, תנאי הפוליסה ותנאי הצטרפות עמיתים לפוליסה וכיוצ"ב.

(כא) חוזרי המפקח

(1) בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר המורה לגופים מוסדיים על פרסום דיווח רבעוני לעמיתים ולמבוטחים לעניין חיסכון פנסיוני לסוגיו. מטרת החוזר הינה הגברת הגילוי הנאות והשקיפות בניהול כספי העמיתים והמבוטחים וכן הגברת כלי הבקרה והמעקב שבידי אלה לצורך ניהול החיסכון הפנסיוני שלהם. בחוזר מפורטות הוראות הדיווח לפי מכשירי החיסכון השונים וכן אופן הדיווח.

(2) בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר דיווח רבעוני לציבור על עסקאות והשקעות בצדדים קשורים. מטרת החוזר הינה להגביר את רמת המידע המוצג לציבור באשר לעסקאות עם צדדים קשורים שמבצע גוף מוסדי באמצעות כספי חוסכים שהוא מנהל, וליצור שקיפות ציבורית ביחס להשקעות ולעסקאות אלו. החוזר מורה על מבנה ואופן הדיווח. הוראות החוזר חלות על חברה מנהלת - לגבי קופות הגמל וקרנות הפנסיה שבניהולה ועל חברת ביטוח - לגבי התחייבויות תלויות תשואה.

(3) בחודש יולי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר כללי פרסום תשואה לגופים המוסדיים. מטרת החוזר לקבוע כללים לפרסום תשואה וכן לספק מידע מדויק אודות התשואות שהשיגו הגופים המוסדיים על מנת לאפשר לצרכן לבצע השוואת תשואות מושכלת בין הגופים המוסדיים השונים.

(4) בחודש יולי 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו חישוב לראשונה של נכסי השקעה בגופים מוסדיים. החוזר קובע את אופן חישוב שווי נכס סחיר ונכס לא סחיר במועד ההכרה הראשון של הנכס. הוראות החוזר יחולו החל מיום כניסתן לתוקף של תקנות החישוב.

(5) בחודש יולי 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה מבנה אחיד להעברת מידע בין גופים שונים בתחום החיסכון הפנסיוני, והקובעת "שפה אחידה" ומבנה נתונים אחיד בעת העברת מידע בין השחקנים המעורבים בתחום החיסכון הפנסיוני. במקביל, פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה קידוד מוצרי חיסכון פנסיוני והקובעת שיטת קידוד אחידה למוצרי החיסכון הפנסיוני השונים בשוק. בשיטת הקידוד שנקבעה ניתן זיהוי חד-ערכי הן לגופים המוסדיים והן למוצרים בשוק החיסכון הפנסיוני.

(6) בחודש אוגוסט 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה הצהרה על מדיניות השקעה צפויה בגופים המוסדיים. על פי הטיטה, יידרשו גופים מוסדיים להצהיר מראש, ברבעון האחרון של כל שנה, על מדיניות ההשקעות הצפויה שלהם לשנה הקלנדארית הקרובה, במתכונת של קביעת שיעורים מינימאליים ומקסימאליים להשקעה באפיקי השקעה שונים, כדוגמת: מניות, אג"ח ממשלתי, אג"ח קונצרני ומט"ח, תוך התייחסות לטווחי סטייה אפשריים משיעורים אלו וקביעתם של מדדי ייחוס. פרסום המדיניות יאפשר לפקח, לבקר ולהעריך את ביצועי הגוף המוסדי ביחס למדיניות ההשקעות שהצהיר עליה וביחס למדדי הייחוס הרלבנטיים אותם קבע. מדיניות ההשקעה תדווח למפקח באמצעות אתר האינטרנט של הגוף המוסדי ולעמיתים או למבוטחים באמצעות הדוח השנתי הנשלח אליהם. הוראות הטיטה יחולו על חברות ביטוח לגבי התחייבויות תלויות תשואה, על קופות גמל וקרנות הפנסיה שבניהולן ועל קרנות הפנסיה הותיקות.

(7) בחודש אוגוסט 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שלישית שעניינה הוראות בדבר חישוב שווי נכסים לא סחירים של גוף מוסדי. מטרת הטיטה הינה קביעת עקרונות לאופן הערכת נכסים בגופים מוסדיים

ולתהליכי הבקרה עליהם. נקבע, כי נכסים אלו יוצגו בשוויים ההוגן (Fair Value), תוך השתלבות במגמת החשבונאות הבינלאומית הרווחת כיום, לפיה יש להעדיף את שווי ההוגן של הנכס על פני שווי ההיסטורי לצורכי מדידה וגילוי.

(8) בחודש אוקטובר 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו ביטוח משלים בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה. בחוזר נקבעו כללים לפיהם חברה מנהלת של קרן פנסיה או של קופת גמל רשאית לרכוש כיסויים ביטוחיים קבוצתיים עבור העמיתים בקופה. במסגרת החוזר נקבע, בין היתר, לגבי רכישת ביטוח משלים באמצעות החברה המנהלת במסגרת ההפקדות השוטפות בעד העמית לקרן או לקופה, כי החברה המנהלת וחברת הביטוח שממנה יירכשו הכיסויים הביטוחיים לא יהיו צדדים קשורים, כהגדרתו של מונח זה בתקנות קופות הגמל, וכן כי החברה המנהלת תשמש כבעלת פוליסת הביטוח המשלים, הביטוח הקבוצתי המשלים יהיה למקרה מוות בלבד, התשלומים עבור הכיסויים הביטוחיים ייעשו מכספי החברה המנהלת בלבד ולא מכספי קרן הפנסיה או קופת הגמל.

(9) בחודש פברואר 2009 פרסם המפקח חוזר שעניינו הוראות לעניין מסמך הנמקה ומסירתו ללקוח, בהתאם להוראות חוק היעוץ הפנסיוני. בהתאם לחוק האמור, על בעל רישיון ייעוץ או שיווק פנסיוני להתאים ללקוח מוצר פנסיוני, לאחר שבירר עמו את מטרות החיסכון שלו ואת שאר הנסיבות הרלבנטיות ובהתאם להעביר ללקוח מסמך בכתב המפרט, בין היתר, את הנימוקים להמלצתו בדבר כדאיות החיסכון שלו או של קרובו באמצעות מוצר פנסיוני. החוזר מפרט את אופן עריכת מסמך ההנמקה, את המידע שיש לכלול בו, והוראות פרוצדוראליות שונות. החוזר ייכנס לתוקפו, ככלל, בחודש אוגוסט 2009.

(10) בחודש מרץ 2009, פרסם המפקח עדכון לחוזר רשימת נכסי הגופים המוסדיים ברמת הנכס הבודד. החוזר מוסיף הוראות לעניין עדכון הרשימה האמורה בהקשר עם הוראת השעה לענין השקעה באגרות חוב קונצרניות שנקבעה בחוזר גופים מוסדיים 2008-9-16.

(11) בחודש מרץ 2009, פרסם המפקח הוראת שעה לעניין שערך השקעה בנכס חוב לא סחיר. בחוזר נקבעו כללים לפיהם יוכל גוף מוסדי לקבוע את שיטת השערך לגבי נכסי חוב לא סחירים שרכש הגוף המוסדי בשנת 2009, מבין שתי שיטות שערך אפשריות. החוזר מאפשר לאמץ שיטת שערך שתביא להקטנת התנודתיות בשווי של נכסי חוב לא סחירים לנוכח הטלטלות העוברות על בשווקי ההון בתקופה האחרונה, תוך ביצוע בחינה תקופתית של מהימנות השערות ביחס לסיכונים הגלומים בנכסים אלה.

ענף ביטוח חיים

להלן יפורטו מגבלות חקיקה מרכזיות המתייחסות לפעילות החברה בענף ביטוח החיים, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות הנוגעות לענף זה:

(א) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי) התשס"ז-2006

התקנות פורסמו בחודש נובמבר 2006 וקובעות עקרונות בסיסיים בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, שמטרתם העיקרית שמירה על ענייני המבוטחים והבטחת כיסוי ביטוחי נאות. תחילתן של תקנות אלו ביום 1 באפריל 2007 והן יחולו על פוליסות אובדן כושר עבודה

קבוצתי שיכרתו או יחודשו החל ממועד זה. למבטחים המחדשים מספר פוליסות הגדול מ-300 בשנת 2007, נקבעה הוראת מעבר מקלה הפורסת את החלת התקנות עד שנת 2010. בתקנות נקבע כי בעל הפוליסה יכול שיהיה מעביד בלבד; למבוטח הבודד יתאפשר מעבר לפוליסת פרט בעת פקיעת הביטוח הקבוצתי בתנאים דומים לפוליסות פרט של המבטח במועד המעבר וללא חיתום מחדש. כן קובעות התקנות חובה על המבטח להמציא לכל מבוטח בקבוצה פוליסה, דף פרטי ביטוח ודיווח שנתי.

(ב) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ג-1993

בתקנות אלה כלולות הוראות, לעניין ביטוח חיים קבוצתי, ריסק (ללא מרכיב חיסכון) ובכלל זה הגדרת הקבוצות וגודלן המינימלי, תקופת הביטוח, ותקרת העמלות לסוכנים. בחודש אוגוסט 2005 תוקנו התקנות תוך קביעה כי קבוצת מבוטחים לעניין ביטוח קבוצתי תמנה 50 איש (במקום 100 איש קודם לכן). בנוסף, בוטלה ההוראה לפיה תקופת הביטוח תעמוד על שנה אחת והמפקח הוסמך לקבוע הוראות לגבי פוליסת המשך במקרה של הפסקת הביטוח הקבוצתי וללא חיתום מחדש.

(ג) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד-1984

תקנות אלה קובעות הנחיות בדבר דרכי הפרדת החשבונות והנכסים של עסקי ביטוח חיים מכלל עסקי הביטוח של מבטח, והפרדת נכסים של עסקי ביטוח חיים משתתף ברווחים מנכסים של עסקי ביטוח חיים אחרים.

(ד) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי הצמדה בחוזה לביטוח חיים), התשמ"ב-1982

בתקנות אלה כלולות, בין היתר, הוראות, לעניין תנאי ההצמדה בחישוב התשלומים שעל המבטח לשלם בשל פדיון הפוליסה או מקרה ביטוח בחוזה לביטוח חיים.

(ה) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה הביטוח) (הוראות למצב רפואי קודם), התשס"ד-2004

בחודש ינואר 2004 פורסמו תקנות, שנועדו להסדיר את אופן שימוש המבטח בסייג לחבות המבטח בשל מצב רפואי קודם, להבטיח כיסוי ביטוחי ראוי למשך כל תקופת הביטוח ולמנוע ביצוע חיתום בעת התביעה לתשלום תגמולי ביטוח.

(ו) חוזרי המפקח

(1) בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים (ראו גם באור 2(ו)1(ד) לדוחות הכספיים).

(2) בחודש מרץ 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין חובת הצעת תוכנית בעלת כיסוי ביטוחי משלים לניתוחים. בהתאם לחוזר, בעת שיווק תוכנית לביטוח בריאות הכוללת כיסוי לביצוע ניתוחים פרטיים בישראל, יחויב המבטח להציע למבוטח אפשרות לרכוש תוכנית ביטוח כאמור, אשר מתחשבת בזכויות הניתנות במסגרת שירותי הבריאות הנוספים של קופות החולים לביצוע ניתוחים פרטיים, וזאת על מנת למנוע מצב בו ישלמו המבוטחים פעמיים עבור אותו כיסוי עקב אי ידיעת הזכויות המוקנות להם.

(3) בחודש יוני 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו ביטול תקבולים למבטח שאינם חלק מדמי הביטוח בתכניות לביטוח חיים. על פי החוזר, דמי הביטוח ברוטו בתכניות לביטוח חיים שאינן כוללות מרכיב חיסכון, יכללו את כל התקבולים שמקבל מבטח, ומבטח לא יגבה מהמבוטח כל תקבול נוסף אחר כגון גורם פוליסה או תוספת תת-שנתיות, אלא רק את דמי הביטוח כאמור. הוראות החוזר יחולו על תכניות לביטוח חיים שנמכרו החל מחודש ינואר 2008 ועל תכניות לביטוח חיים קבוצתי שיחודשו לאחר מועד זה.

(4) בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו פרסום לציבור של הערך הגלום (Embedded Value) בפוליסות ארוכות טווח בחברות ביטוח, המבטל את החוזרים הקודמים בנושא. כחלק ממגמת הפיקוח להגדיל את רמת הגילוי וכלי הניתוח בדיווח התקופתי של חברות הביטוח, נדרשות חברות הביטוח לפרסם את הערך הגלום בפוליסות ארוכות טווח, הכוללות פוליסות חיים ובריאות. גילוי המידע בדבר הערך הגלום, ייעשה על פי הכללים והעקרונות שנקבעו בדוח הוועדה שהוקמה לעניין זה ואשר צורף לחוזר. כן נקבע בחוזר כי הערך הגלום הינו מידע הצופה פני עתיד, ולפיכך לא תחול לגביו האחריות בהתאם לחוק ניירות ערך וחוק הפיקוח, המטילים אחריות לנזק בשל פרט מטעה, בשל כך שלא התממש כולו או חלקו, או שהתממש באופן שונה מכפי שנצפה, ובלבד שהמידע פורסם בהתאם להוראות החוזר. הערך הגלום יפורסם אחת לשנה, עבור השנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, וזאת במסגרת הדוח הרבעוני בגין התקופה המסתיימת ב-31 במרץ בשנה העוקבת. בהתאם להוראות כאמור, פרסמה החברה לראשונה את הערך הגלום שלה נכון ליום 31 בדצמבר 2007 במועד פרסום הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2008. להערכת החברה, לפרסום השווי הגלום עשויה להיות השפעה על מחירי המניות של חברות החזקה המחזיקות במבטחים. **הערכת החברה כאמור לעיל, הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על ההנחה, כי יתכנו פערים בין הערך הגלום כפי שמפורסם על פי הנחיות הפיקוח לבין ציפיות השוק לערך הגלום כפי שמקבל ביטוי במחיר בו נסחרות מניות החברות כאמור בבורסה. הצפי כאמור עשוי שלא להתממש במקרים בהם לא יתקיים פער כאמור או במקרים בהם הפער כאמור יהיה קטן.**

(5) בחודש אוקטובר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו הוראות לעניין הכיסוי הביטוחי בתכנית לביטוח תרופות. מטרת החוזר הינה ליצור אחידות, בהירות ושקיפות בעניינים שונים הקשורים לפוליסות ביטוח התרופות, וזאת באמצעות קביעת הגדרות מינימאליות בתכנית לגבי טיפול תרופתי ותרופה, והחלת הוראות מנדטוריות על תכניות לביטוח תרופות ובכלל זה, תוך הבחנה בין תרופות הכלולות בסל שירותי הבריאות ותרופות אונקולוגיות והמטו-אונקולוגיות. הוראות החוזר יחולו על תכניות שנמכרו או חודשו החל מיום 1 ביוני 2008.

(6) בחודש יולי 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה מתן מידע לעניין תגמולי ביטוח בתכניות לביטוח בריאות. מטרת הטיוטה הינה להבטיח כי בטרם כריתתו של חוזה הביטוח, יהיה בידי המבוטחים מידע בנוגע לסכום תגמולי הביטוח לפי תנאי התכנית. הטיוטה מפרטת את המידע אשר על מבטח למסור למבוטח בנוגע לסכום תגמולי הביטוח לפי תנאי התכנית עובר לכריתתו של חוזה הביטוח, לרבות תגמולי ביטוח מרביים שלא בערך כספי נקוב. הטיוטה קובעת רשימת מקרים בהם ניתן לשנות את פירוט תגמולי הביטוח אשר פורסמו. ההוראות יחולו על תכניות לביטוח בריאות, למעט על כיסויים ביטוחיים לפרוצדורות רפואיות המבוצעות בחו"ל.

(7) בחודש יולי 2008 פרסם המפקח הבהרה המציינת כי על תכניות לביטוח בריאות הכוללות כיסוי ביטוחי לניתוחים, השתלות או

טיפול מיוחדים, בארץ או בחו"ל, המבוצעים באופן פרטי, לכלול, בין היתר, גם כיסוי לתרופות, ובכלל זה כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל שירותי הבריאות, אשר נעשה בהן שימוש במהלך ביצוע הפרוצדורות האמורות, לרבות אשפוז הנלווה להן.

(8) בחודש נובמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה כיסוי ביטוח להשתלות. הטיוטה קובעת הנחיות בדבר יישום הוראות חוק השתלת איברים, התשס"ח-2008 (להלן בתת סעיף זה: "**החוק**") על תכניות הכוללות כיסוי ביטוחי, בדרך של שיפוי או פיצוי, למימון ביצוע השתלה (להלן בתת סעיף זה: "**מימון השתלה**"), ובין היתר אוסרת על מתן תמורה לאדם בעבור איבר שניטל מגופו או מגופו של אדם אחר, וכן מטילה על המבטח חובה לבדוק, בטרם מימון ההשתלה, האם ההשתלה בוצעה בהתאם להוראות החוק. כמו כן, נקבעה הוראה בדבר מתן גילוי נאות למבטחים בעניין זה והוראות יישום החוזר על תכניות שונות. הוראות החוזר יחולו על כל תכנית ביטוח הכוללת כיסוי ביטוחי להשתלות.

(9) בחודש נובמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה דיווח שנתי למבטחים בביטוח בריאות. הטיוטה קובעת חובת משלוח דיווח שנתי על ידי המבטח למבוטחיו, תוך שלושה חודשים מתום שנה קלנדארית, בגין השנה שנתייה, בהתאם למתכונת הדיווח הקבועה בחוזר, וזאת על מנת לאפשר למבוטחים לעקוב אחר הפרמיות והכיסויים הניתנים במסגרת ביטוח הבריאות שברשותם. הוראות החוזר יבטלו הוראות חוזר קודם בנושא, ויחולו על כל סוגי ביטוחי הבריאות – פרט וקבוצתי.

ענף הפנסיה

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות המתייחסות לפעילות החברה בענף הפנסיה וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות והנוגעות לענף זה:

(א) חוק הפיקוח

חוק הפיקוח קובע את התנאים לקבלת רישיון מבטח בידי המבקש לנהל קרן פנסיה. לפי חוק הפיקוח, כפי שתוקן בתיקון לחוק הגמל (ראו הרחבה בסעיפים 3.1.1 ו- 3.1.2 לעיל) מנורה מבטחים פנסיה רשאית לעסוק בניהול קופות גמל (לסוגיהן השונים) בלבד, ולהחזיק במלוא אמצעי השליטה בחברות בנות בעלות רישיון סוכן ביטוח ("**סוכן תאגיד**").

(ב) חוק קופות גמל

חוק קופות גמל מסדיר בחקיקה ראשית נושאים שונים הקשורים להקמת קופת גמל וניהולה (ראו גם סעיף 3.1.2(א) לעיל). בנוסף, מחיל חוק קופות גמל על חברה המנהלת קופת גמל ובכלל זה קרן פנסיה, את הוראות חוק הפיקוח לעניין מינוי אורגנים ובעלי תפקידים. מכאן, כי מנורה מבטחים פנסיה מחויבת למנות אקטואר, מנהל סיכונים ורואה חשבון מבקר לפי הוראות חוק הפיקוח. בנוסף, ובהתאם להוראות חוק קופות גמל, עליה למנות ועדת השקעות, שרוב חבריה נציגים חיצוניים לצורך קביעת מדיניות ההשקעות של נכסי קרנות הפנסיה ופיקוח על ניהול ההשקעות כאמור.

(ג) תקנות קופות הגמל

תקנות אלה קובעות, בין היתר, כי ההון העצמי של חברה מנהלת של קרן פנסיה לא יפחת מסכום של 7 מלש"ח (הסכום צמוד למדד החל במדד שפורסם בחודש נובמבר 2001, והתאמה למדד תעשה בכל סוף שנת

כספים). נכון למועד דוח זה, דרישת ההון העצמי המזערי של מנורה מבטחים פנסיה, עומדת על סך של כ- 8.1 מלש"ח.

(ד) חוזרי המפקח

(1) בחודש יולי 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח לממונה על נושאי משרה בחברה מנהלת של קרן פנסיה. החוזר נוגע למועמדים למינוי כנושאי משרה שהחברה מצרפת לשורותיה, והוא כולל שאלון פרטים אישיים למועמד, הצהרת המועמד וטופס למילוי על ידי החברה. חוזר זה נועד להגביר את הפיקוח על מינויים של נושאי משרה לחברות אלו.

(2) בחודש אוגוסט 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו צירוף הצהרת מנכ"ל וסמנכ"ל כספים לדוחות הכספיים של קרן פנסיה או חברה המנהלת קרן פנסיה. בחוזר אומצו נוסחי ההצהרות שקבעו הפיקוח על הבנקים ורשות החברות הממשלתיות, שמצידן אימצו את נוסחי ההצהרות שקבעה הרשות לניירות ערך בארה"ב לעניין הגילוי הנאות בדוחות הכספיים. בחודש פברואר 2007 פורסם חוזר הדוחה את תחילתו של החוזר האמור עבור קרנות הפנסיה לתקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2007.

(3) בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר דרך חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי התקנון של קרן פנסיה. החוזר משנה את מערכת ההנחות העומדת בבסיס חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי תקנון קרן הפנסיה, וזאת עקב עלייה בתוחלת החיים והקטנת מקרי הנכות והמוות טרום הפרישה.

3.1.3 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיותו ובתמהיל הלקוחות

(1) ענף ביטוח חיים

היקף הפעילות

בשנת 2008 נרשמה עלייה של כ- 3.6% בהיקף פרמיית ביטוח חיים של הקבוצה לעומת שנת 2007. מקור הגידול ממכירות חדשות. מאידך, קצב המכירות החדשות של פוליסות ביטוח חיים בשנת 2008 קטן בשיעור של 19.7% לעומת שנת 2007.

בנוסף, החל מסוף שנת 2005, החברה משווקת פוליסות Top Finance. מרבית הפוליסות הללו מוגדרות כחוזי השקעה, אשר התקבולים בגין אינם נרשמים כהכנסה מפרמיה. בשנת 2008, על רקע המשבר בשוק ההון, חל קיטון ממשי בהפקדות לפוליסות אלה לעומת שנת 2007.

רווחיות

רווחיות הקבוצה בתחום זה מושפעת ממספר גורמים עיקריים. גורם משמעותי המשפיע על הרווחיות הינו המרווח הפיננסי הנובע מהשקעת כספי פוליסות ביטוח חיים שהונפקו עד לתום שנת 2003. מרווח זה מושפע מתוצאות שוק ההון בתקופת הדיווח. בנוסף, מושפעת הרווחיות בתחום זה מהיקף צבירת הנכסים בפוליסות שהונפקו החל משנת 2004. גורם נוסף הינו הפער בין הפרמיה הנגבית בגין הערכת מרכיב הריסק לעלותו בפועל, בהתחשב בביטוח משנה. התארכות תוחלת החיים משפיעה על הרווחיות הן בתוכניות הריסק, והן בתוכניות בהן משולמת קצבה לכל תקופת חיי המבוטח. גורם נוסף המשפיע על רווחיות החברה הינו משך חיי הפוליסות. ככל שפוליסה נמשכת לתקופה ארוכה יותר כך גדלה הרווחיות מהפוליסה.

שינויים טכנולוגיים בענף הבריאות, גילוי מוקדם של המחלות והטיפול הרפואי בהן משליכים לעתים על עלויות הטיפול וממילא על הוצאות

המבטח לספקי שירותים רפואיים במסגרת הכיסוי הביטוחי על פי הפוליסות ובמקביל על נכונות הלקוחות לרכוש ביטוח פרטי ובהתאם השפעתם על הרווחיות.

לעניין ניתוח הרווחיות ראו סעיף 2.2.1 לעיל.

לנתונים בדבר הכנסות ורווח לפני מס בענף זה ראו טבלה בסעיף 2.2.1 (1) לעיל.

תמהיל לקוחות

ראו סעיף 3.4 להלן.

(2) ענף הפנסיה

היקף הפעילות

בשנת 2008 חל גידול בגביית דמי גמולים בקרן הפנסיה "מבטחים החדשה", שניהולה מהווה את עיקר הפעילות של הקבוצה בתחום הפנסיה, בשיעור של כ-16.9% לעומת שנת 2007.

רווחיות

הרווחיות בענף זה תלויה בעיקר בהכנסות מדמי הניהול. דמי הניהול מקרן הפנסיה "מבטחים החדשה" נגבים בשני אופנים: שיעור מדמי הגמולים שנגבו בתקופה ושיעור מצבירת הנכסים בקרן. צירוף עמיתים חדשים מגדיל את דמי הגמולים שנגבים וצבירת הנכסים גדלה בהתאם.

לנתונים בדבר הכנסות ורווח לפני מס בענף זה ראו טבלה בסעיף 2.2.1 (1) לעיל.

בקרן הפנסיה "מבטחים משלימה" נגבים דמי ניהול מהצבירה בלבד, ודמי ניהול בסכום קבוע נגבים מן הפנסיות המשתלמות לחלק מן הפנסיונרים בקרן זו.

לנוכח התחרות בענף, מנורה מבטחים פנסיה מעניקה לעמיתי קרנות הפנסיה הטבות בדמי ניהול אשר מיועדות להגדלת הצבירה שלהם בקרן או לרכישת כיסויים ביטוחיים משלימים. הטבות אלו מקטינות את דמי הניהול האפקטיביים הנגבים מעמיתי הקרן. לעניין ניתוח הרווחיות ראו סעיף 2.2.1 לעיל.

תמהיל לקוחות

ראו סעיף 3.4 להלן.

גורמי הצלחה קריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

3.1.4

להערכת הקבוצה, גורמי הצלחה קריטיים בתחום הפעילות הינם, בין היתר, איתור הצרכים של הלקוחות ויכולת שימור הלקוחות ופיתוח מוצרים העונים לצרכים אלו, יכולת השיווק וההפצה לגיוס לקוחות חדשים, רמת שירות גבוהה ללקוח, מובילות בתחום התשואה ללקוח, התייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות ושיפור מערכות המידע בתחום זה.

גורמי הצלחה נוספים, ייחודיים לענף קרנות הפנסיה, הינם, בין היתר, נגישות לערוצי הפצה ושיווק, קביעת דמי ניהול תחרותיים, תשואה דמוגרפית והיערכות מהירה לשינויים רגולטוריים.

3.1.5

תחליפים למוצרי תחום הפעילות

מוצרי תחום הפעילות הינם במידה רבה, תחליפיים זה לזה, אולם התחליפיות אינה מלאה, שכן מוצרי הענפים השונים בתחום אינם בעלי מאפיינים זהים לחלוטין, כפי שיפורט להלן.

בכל הענפים שבתחום ישנם מוצרי חיסכון לגיל פרישה, אשר המוצרים התחליפיים העיקריים המתחרים בהם הינם תכניות החיסכון בבנקים ופיקדונות למיניהם.

את מרכיבי הריסק, לרבות הנכות הקצבתית, ניתן לרכוש בקרן הפנסיה כתחליף למוצרי ביטוח החיים. יחד עם זאת, תשלום חד פעמי ("פיצוי") בקרות אירוע ביטוחי ניתן לרכוש רק בחברת ביטוח.

לשינויים הרגולטוריים שנערכו בשנים האחרונות, בתחום הטבות המס השונות, בנושא הניוד, חקיקת בכר, הסדר פנסית חובה ותיקון חוק הגמל עשויה להיות השפעה מהותית על מידת התחליפיות הפנימית בין מוצרי התחום ועל מידת התחליפיות בינם לבין מוצרי חיסכון אחרים. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על החקיקה בתחום ועל הערכת החברה לגבי השפעתה על השוק. צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה נוספים או בשל שינויים סביבתיים אחרים שיגרמו להתנהגות השוק באופן השונה מזה הנצפה על ידי החברה נכון למועד דוח זה.**

3.1.6

מבנה התחרות והשינויים שחלו בתחום

לפירוט, ראו סעיף 3.8 להלן.

3.1.7

שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 3.6 להלן.

3.2

מוצרים ושירותים

המוצרים הנמכרים בתחום זה הינם: בביטוח חיים - פוליסות ביטוח ובקרנות הפנסיה - זכויות על פי תקנונים. המוצרים נמכרים לעיתים כשהם משולבים זה בזה.

(1) ביטוח חיים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

(א) תיאור כללי

הקבוצה משווקת פוליסות ביטוח מנהלים, פוליסות ביטוח לעצמאיים (הכפופות לתקנות קופות הגמל) וכן פוליסות ביטוח פרט. פוליסות אלה (הכפופות לתקנות קופות הגמל או שאינן כפופות להן) יכולות לכלול מרכיב חיסכון הוני או קצבתי או שילוב ביניהם (לפי בחירת המבוטח במועד הנפקת הפוליסה או במועד שינוייה ובכפוף לתקנות מס הכנסה) וכן מרכיבי ריסק למיניהם, או כל אחד מהמרכיבים שהוזכרו בנפרד מאחרים (ריסק לסוגיו בלבד או חיסכון לסוגיו בלבד).

מסלול הוני

הינו מסלול המעניק למבוטח אפשרות למשוך את ערכי הפדיון בסכום חד פעמי, בכפוף לתנאי הפוליסה והוראות הדין.

מסלול קצבה

הינו מסלול בו זכאי המבוטח לקצבה לכל ימי חייו בהתאם לנוסחה שנקבעה בפוליסה. המסלול העיקרי מקנה תקופה מינימאלית של תשלומי קצבה אף אם המבוטח שהחל לקבל קצבה נפטר לפני כן.

פוליסת "ריסק"

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב סיכון (ריסק) בלבד.

ביטוח מנהלים

פוליסות ביטוח המשלבות חיסכון, ריסק (מוות) וכיסוי למקרה אובדן כושר עבודה (על פי צרכי המבוטח). פוליסות אלה מהוות מרכיב בתנאים הסוציאליים במסגרת יחסי עובד-מעביד.

הפרמיה מהווה אחוז מוסכם משכרו של המבוטח (לפיצויים, לתגמולים ולאובדן כושר עבודה), כפי שמתעדכן מעת לעת. פוליסות אלה כפופות לתקנות קופות הגמל.

קהל היעד לפוליסות ביטוח המנהלים הינו מעסיקים ובעלי שליטה בחברות המעוניינים לרכוש לעובדיהם או לעצמם, בהתאמה, ביטוח מנהלים במסגרת יחסי עובד-מעביד.

ביטוח פרט

פוליסות ביטוח ללקוחות פרטיים הכוללות חיסכון, ריסק או כיסויים שונים ולעיתים כל המרכיבים משולבים גם יחד.

קהל היעד לפוליסת ביטוח פרט הינו לקוחות פרטיים, שכירים ועצמאים כאשר הפוליסות לעצמאים כפופות לתקנות קופות הגמל.

סוגי תוכניות ביטוח בענף ביטוח החיים (ב)

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שמשווקת הקבוצה:

פוליסת "סטטוס"

פוליסה שהחברה החלה בשיווקה בשנת 2004. בפוליסה זו קיימת הפרדה מוחלטת בין מרכיבי הריסק, החיסכון וההוצאות. הפוליסה משווקת הן כפוליסת ביטוח מנהלים, הן כפוליסת ביטוח פרט והן כפוליסות ביטוח לעצמאיים. בפוליסות ביטוח סטטוס סכום הביטוח והפרמיה יכולים להשתנות על פי החלטת המבוטח, בכפוף לתנאי החיתום. החל משנת 2007, החברה משווקת פוליסות "סטטוס חדש מנהלים ועצמאיים" ו"סטטוס אישי חדש" (ראו גם סעיף 2.7.1 (טז)). החל מיולי 2008 פוליסת סטטוס חדש לקצבה מבטיחה את מקדם הקצבה לעניין השינויים שחלו בתנאי הפוליסות בשנת 2007). לאור תיקון 3 לחוק הגמל, הקבוצה החליטה על הבטחת מקדם הקצבה גם בפוליסות סטטוס קצבה שהונפקו החל מינואר 2004. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחיתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכרשום בפוליסה.

פוליסת TOP FINANCE²

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב חיסכון בלבד, המשווקת הן כפוליסת פרט והן כפוליסה לעצמאיים. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכרשום בפוליסה.

פוליסת TOP FINANCE קופה מרכזית לפיצויים³

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב חיסכון בלבד ומאפשרת למעסיק לצבור את התחייבויותיו לתשלום פיצויים לעובדיו, הכול בכפוף לתקנות קופות הגמל. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המעסיק ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למעסיק וכרשום בפוליסה. לאור תיקון חוק הגמל, לפיו לא יותר עוד שיווקן של פוליסות מסוג זה, רשאית החברה להמשיך ולקבל הפקדות לפוליסות הקיימות רק בגין עובדים שהמעסיק העביר בגינם הפקדות עד סוף 2007.

פוליסת "עדיף"

עד לסוף שנת 2003 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח "עדיף" בה דמי הביטוח מפוצלים בין מרכיב הריסק (כולל הוצאות) לבין מרכיב החיסכון, כאשר היחס בין המרכיבים כאמור, נקבע על ידי בעל הפוליסה או המבוטח. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף שנת 2003 הינן "פוליסות משתתפות ברווחים". המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה.

פוליסות "סטטוס", "TOP FINANCE" ו"עדיף" יכולות להיות הוניות או קצבתיות. לאור תיקון חוק הגמל, הצבירה בגין ההפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות אלה הכפופות לתקנות קופות גמל) תוכל להימשך כקצבה בלבד.

פוליסת "מעורב" (מסורתי)

עד לסוף חודש יוני שנת 2001 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח מסוג "מעורב" (מסורתי), אשר בה סכום הביטוח מורכב ממרכיב החיסכון בתוספת מרכיב הריסק כשהם שלובים יחדיו. בקרות מקרה ביטוח (מוות או תום תקופה) משולם סכום הביטוח הקבוע מראש, הנקוב בפוליסה (הוניה). החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף חודש יוני 2001 הינן "פוליסות משתתפות ברווחים". המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה. פוליסה זו הינה הונית. לאור תיקון חוק הגמל הצבירה בגין הפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות אלה הכפופות לתקנות קופות גמל) תוכל להימשך כקצבה בלבד.

בכל סוגי הפוליסות הנ"ל, רשאי המבוטח/בעל הפוליסה לפדות את הפוליסה לפני הגיעה למועד תום התקופה, על-פי ערכי הפדיון הנקובים בה, ובכפוף לתקנות קופות הגמל או כל הסדר תחיקתי אחר החל על הפוליסה, לפי העניין.

² נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

³ נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

ביטוח חיים ריסק טהור

פוליסות מסוג ריסק המעניקות תשלום למוטבים של סכום הביטוח, בתשלום אחד, במקרה של מות המבוטח, למעט במקרה של התאבדות במהלך השנה הראשונה.

פוליסות ביטוח חיים ריסק טהור משווקות על ידי הקבוצה, הן ליחידים כפוליסת ביטוח חיים "ריסק פרטי" והן כהרחבה לפוליסות ביטוח חיים אחרות, כגון "סטטוס".

במסגרת פוליסות ביטוח "ריסק פרטי" משווקת הקבוצה פוליסות ביטוח ריסק המשמשות כבטוחה למקרה מוות לנותן המשכנתא ("בית בטוח"). סכום הביטוח הינו בגובה יתרת ההלוואה. הפוליסה מאפשרת גם שילוב ביטוח מבנה הדירה בגינה נלקחה ההלוואה.

ריסק קבוצתי

פוליסות מסוג ריסק קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה מוות בלבד והן כפופות לתקנות ביטוח חיים קבוצתי, כאשר הפרמיה נגבית באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה במימון המעסיק ו/או העובדים, לפי המקרה.

ביטוח אובדן כושר עבודה

כיסוי לאובדן כושר עבודה מעניק למבוטח, לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ושחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. כיסוי זה נמכר בדרך כלל ככיסוי נוסף בפוליסות ביטוח אחרות כגון "סטטוס" או "ריסק".

הפוליסה כאמור נמכרת ללקוחות שכירים, עצמאיים ופרטיים.

אובדן כושר עבודה קבוצתי

פוליסות מסוג אובדן כושר עבודה קבוצתי כפופות לתקנות מיוחדות שהותקנו לעניין זה שתחולתן מיום 1.4.07 כאשר הפרמיה נגבית באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה במימון בעל הפוליסה ו/או חברי הקבוצה, לפי המקרה.

ביטוח סיעודי

תוכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים החל ממועד מקרה הביטוח (מועד בו המבוטח אינו יכול לבצע פעולות יומיומיות בסיסיות, כולן או חלקן), ולמשך תקופת הפיצוי כפי שהוגדרה בפוליסה, עם רכישתה. הפיצוי כאמור משולם כל עוד המבוטח במצב סיעודי, אך לא יותר מהתקופה הנקובה בפוליסה.

פוליסה זו נמכרת בעיקר ללקוחות פרטיים. קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח סיעודי. פוליסות מסוג זה משווקות בדרך כלל למעסיקים או לוועדים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה סיעודי.

ביטוח מחלות קשות

פוליסה המבטיחה למבוטח פיצוי כספי חד פעמי במקרה של אבחון מחלה קשה מתוך רשימת מחלות מוגדרת ובהתאם לתנאי הפוליסה.

הפוליסה נמכרת ללקוחות פרטיים. קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח מחלות קשות. פוליסות מסוג זה משווקות בדרך כלל למעסיקים או לוועדים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה של מחלות קשות.

ביטוח בריאות

פוליסות הבריאות בענף ביטוח חיים כוללות שני סיכוני ריסק: ביטוחי הוצאות רפואיות וביטוחי שיניים.

א. ביטוח לכיסוי הוצאות רפואיות

הכיסוי הביטוחי בפוליסות אלו מבוסס על מודל של שיפוי בגין הוצאות רפואיות מכוסות בפועל, עד לתקרה הנקובה בפוליסה. לעיתים, מתווסף לכיסוי הביטוחי מרכיב של פיצוי כספי שאינו תלוי בהוצאות בפועל.

סוגי הכיסויים שניתן לרכוש הם, בין היתר: כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות, השתלות איברים בחו"ל, טיפולים מיוחדים בחו"ל, ניתוחים פרטיים בארץ ובחו"ל, טכנולוגיות מחליפות ניתוח, התייעצויות עם רופאים מומחים, כתב שרות "רפואה מונעת", רפואה משלימה, בדיקות היריון, פיצוי בגין אשפוז ממחלה, פיצוי בגין ימי החלמה בבית, פיצוי בגין אשפוז בלתי צפוי/אלקטיבי בבית חולים, כתבי שירות: ביקור רופא, עזרה ראשונה ברפואת שיניים ומוקד אחות בשידור חי.

על מנת להעניק למבוטחים בענף הבריאות שירות רפואי איכותי, התקשרה הקבוצה עם נותני שירות שהינם רופאים מומחים ומוסדות רפואיים פרטיים מהשורה הראשונה בארץ. כל אחד מהרופאים העצמאיים חתום בהסכם אישי עם מנורה מבטחים ביטוח, במסגרתו הרופא מחויב במתן שירות רפואי בהתאם לכיסוי בפוליסה וזאת בבתי החולים בהם הוא עובד. השירות הכלול בכתבי השירות, ניתן על ידי ספק חיצוני.

הקבוצה התקשרה בהסכמים עם רשתות בינלאומיות מובילות, על מנת לאפשר למבוטח, במקרה הצורך ובהתאם לתנאי הפוליסה, קבלת טיפול רפואי בחו"ל.

ב. ביטוח שיניים

תכניות לביטוח שיניים של הקבוצה הם משני סוגים עיקריים: (1) כיסוי לרפואה משמרת (טיפול שיניים ראשוני); (2) כיסוי מקיף לרפואה משמרת ומשקמת (טיפול שיניים מקיף) וטיפול אורתודנטיה לילדים.

אחר

(א) ביטוח ריסק למקרה מוות מתאונה

"מוות מתאונה" הינו כיסוי נוסף המעניק למוטבים בעת מקרה מוות של המבוטח כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי בנוסף לסכום הביטוח היסודי.

(ב) ביטוח למקרה נכות מתאונה

"נכות מתאונה" הינו כיסוי נוסף המעניק סכום כספי חד-פעמי במקרה של נכות עקב תאונה. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום

הביטוח במלואו, ובמקרה של נכות חלקית ישולם סכום ביטוח יחסי מתוך סכום הביטוח המלא בהתאם לטבלה הקבועה בפוליסה.

(ג) ביטוח למקרה נכות מקצועית

"נכות מקצועית" הינה הרחבת הפוליסה המעניקה למבוטח סכום כספי חד-פעמי במקרה של תאונה או מחלה שבעקבותיהם נשלל מהמבוטח באופן מוחלט ותמידי הכושר לעסוק במקצועו או בעיסוק אחר סביר ומתאים. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח כאמור, ותבוטל הפוליסה על כל הכיסויים האחרים שבה.

כל הפוליסות כאמור נמכרות ללקוחות המבקשים לשפר את פוליסת ביטוח החיים שלהם.

לפירוט בדבר השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם בענף ביטוח החיים, ראו סעיף 7.3.6 להלן.

(2) פנסיה

(א) קרן פנסיה חדשה מקיפה "מבטחים החדשה"

קרן פנסיה חדשה מקיפה, שהוקמה בשנת 1995, בה מבוטחים עובדים שכירים ועצמאים (עובדים-עצמאים, עובדים-שכירים המפקידים כספים בקרן במעמד עצמאי ועצמאים שאינם עובדים), שהחלו להיות מבוטחים בקרן פנסיה משנת 1995 ואילך. הקרן מעניקה כיסויים למקרי מוות (פנסיית שאירים), אובדן כושר עבודה (פנסיית נכות) ופרישה לפנסיה בגיל זקנה (פנסיית זקנה) כמפורט בתקנון הקרן. ההפקדות לקרן מוגבלות בתקרה חודשית של עד 20.5% מכפל השכר הממוצע במשק (כיום - הפקדה בסכום של כ-3,500 ש"ח בחודש), המחושבת באופן מצטבר עבור כל שנת מס בנפרד.

היקף דמי הגמולים שגבתה החברה המנהלת מעמיתי קרן הפנסיה מבטחים החדשה במהלך התקופות המתוארות בדוח והנכסים המנוהלים בה (במיליוני ש"ח) מפורטים להלן:

2007	2008	
2,744	3,209	דמי גמולים
20,154	19,732	נכסים

דמי הגמולים גדלו ב- 16.9% בשנת 2008 לעומת שנת 2007 אולם היקף הנכסים ירד בעיקר בשל הפסדים מהשקעות בשוק ההון. בנוסף, במהלך תקופת הדוח היו פדיונות של עמיתים והחזר פיצויים למעסיקים בהיקף של כ- 547 מליון ש"ח לעומת 457 מיליון ש"ח אשתקד.

זכויות וחובות עמיתי הקרן נקבעות לפי הוראות התקנון, הקובעות כי לזכות כל עמית בקרן נצבר סכום צבור, שחלוקתו במקדם אקטוארי מתאים תניב את פנסיית הזקנה שיהיה זכאי לה בגיל הפרישה, לפי נתוני הפנסיה שהעמית קבע. כמו כן, יוענק לעמית כיסוי ביטוחי למקרי נכות ומוות לפני גיל הפרישה. היקף הכיסויים יקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין כמה מסלולים אפשריים, כמפורט להלן), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו, והכול בכפוף להסדר התחיקתי.

התקנון מתוקן מעת לעת, באישור הממונה או לפי דרישתו, ולאחרונה תוקן בחודש מרס 2009.

להלן פרטים לעניין מסלולי הביטוח הקבועים בתקנון:

- א. **מסלול כללי** - מסלול זה הוא מסלול ברירת המחדל ב"מבטחים החדשה", ובו יוענק מחודש אפריל 2009 ואילך הכיסוי הביטוחי המקסימאלי המותר למקרה נכות, וכן מוענק בו כיסוי מאוון לשאירים, כך שפנסיית השאירים מיועדת להיות דומה לפנסיית הזקנה הצפויה בגיל הפרישה; עד חודש מרס 2009 גם הכיסוי הביטוחי למקרה נכות המוענק במסלול זה הינו כיסוי מאוון כאמור;
- ב. **מסלול עתיר חיסכון** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית זקנה גבוהה יותר ובתמורה מעוניין לקבל פנסיית נכות או שאירים נמוכה יותר (באופן משמעותי);
- ג. **מסלול חיסכון מרבי לפרישה מוקדמת** - המיועד גם הוא למי שמעוניין בפנסיית זקנה גבוהה ככל האפשר, ובו מוענקים כיסויים ביטוחיים רק עד הגיעו של העמית לגיל 60, כך שעלוות הסיכונים המנוכה מחשבון העמית היא מינימאלית;
- ד. **מסלול עתיר ביטוח** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית נכות או שאירים גבוהה יותר בתמורה להקטנת פנסיית הזקנה מזו של המסלול הכללי;
- ה. **מסלול ביטוח מרבי** - שבו מוענק הכיסוי הגבוה ביותר המותר לעניין פנסיות נכות או שאירים, אך אותו כיסוי מוענק רק עד הגיעו של העמית לגיל 60;
- ו. **מסלול משווה** - מסלול מאוון, המיועד למי שמעוניין כי פנסיית הנכות או פנסיית השאירים שתשתלם לו או למשפחתו תהיה קרובה לפנסיית הזקנה הצפויה בגיל הפרישה;
- ז. **מסלול ביטוח שאירים מוגבר** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית שאירים גבוהה יותר בתמורה לקבלת פנסיית זקנה ופנסיית נכות נמוכות (באופן משמעותי) מאלו של המסלול הכללי;
- ח. **מסלול משולב מוטה חיסכון** - שילוב בין המסלול הכללי לבין המסלול עתיר החיסכון;
- ט. **מסלול משולב מוטה ביטוח** - שילוב בין המסלול הכללי לבין המסלול עתיר הביטוח.

(ב) קרן פנסיה חדשה כללית "מבטחים משלימה"

"מבטחים משלימה" היא קרן פנסיה חדשה כללית (המכונה "קרן כללית" או "קרן משלימה") המיועדת להפקדות דמי גמולים משכר העולה על כפל השכר הממוצע במשק ולהפקדות חד-פעמיות לצורך רכישת קצבה בגיל פרישה. הקרן הוקמה בשנת 1997.

היקף דמי הגמולים שגבתה הקרן בתקופות המתוארות בדוח והנכסים המנוהלים בה (במיליוני ש"ח) מפורטים להלן:

2007	2008	
18.0	30.4	דמי גמולים
148.8	150.5	נכסים

לפי התקנון הקודם של "מבטחים משלימה" ניתנו זכויות לפנסיית זקנה בלבד, והיא אינה מעניקה פנסיית נכות או שאירים. במהלך תקופת הפקדת דמי הגמולים בקרן נצברו לזכות העמית סכום צבור, שהומר לפנסיית זקנה בהתאם למקדם

האקטוארי המתאים לנתוני הפרישה שבחר בהם העמית (גיל הפרישה שבחר, הבטחת תשלומים לתקופה מוגדרת, זכאות לפנסיית שאירים אחרי פטירתו). אחרי פטירתו של הפנסיונר משולמת לאלמנתו פנסיית שאירים, בשיעור שנקבע לגביה במועד פרישתו של העמית לפנסיה.

בחודש דצמבר 2007 אושר תקנון חדש עבור "מבטחים משלימה" הערוך בהתאם לחוזרי הפנסיה הרלוונטיים. לפי התקנון החדש, ניתן כיסוי פנסיוני מקיף (לפנסיית זקנה, לפנסיית נכות במקרה של אובדן כושר עבודה בגיל העבודה ולפנסיית שאירים במקרה של פטירה בגיל העבודה) לעמית ב"מבטחים משלימה" שירצה בכך, במסלולי ביטוח שונים שביניהם יוכל העמית לבחור, אך נשמרת האפשרות לבחור במסלול פנסיית יסוד (ללא כיסויים ביטוחיים למקרי נכות או פטירה בגיל העבודה). המסלולים הכוללים כיסוי ביטוחי כאמור נפתחו בחודש אוגוסט 2008 להצטרפות של העמיתים שיבקשו זאת. בהתאם להוראות הממונה בהקשר זה, רוכשת מנורה מבטחים פנסייה ביטוח משנה למסלולי הביטוח ב"מבטחים משלימה". הביטוח נרכש ממנורה מבטחים ביטוח והוא צפוי להוסיף ולהירכש עד לקיומה של מסה קריטית של עמיתים ב"מבטחים החדשה" שחל עליהם כיסוי ביטוחי כאמור.

משיכת כספים מקרן הפנסיה שלא בדרך של קצבה נעשית לפי הוראות תקנה 41כט לתקנות קופות הגמל, ובהתאם לה משיכת כספים כזו הינה של הסכום הצבור לזכות העמית בקרן.

לפירוט בדבר השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם בענף הפנסיה, ראו סעיף 7.3.6 להלן.

פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

3.3

(1) ביטוח חיים

ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים⁴, בתקופות המתוארות בדוח היו כמפורט להלן:

2007	2008	
1,761,882	1,826,315	סך ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים
50.08%	45.85%	שיעור ההכנסות מפרמיות הקבוצה

להלן נתונים המפרטים את החלק היחסי של הפרמיה בפוליסות ביטוחי החיים השונות המשווקות על ידי הקבוצה בתקופות המתוארות בדוח:

4 נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות Top Finance אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

נתונים לשנת 2008:

סה"כ	אחר	מבטיח תשואה	משתתף ברווחים	פרמיות (באלפי ש"ח)
ביטוח מנהלים:				
415,437	---	28,630	386,807	עדיף
37,920	---	24,146	13,774	מסורתי
350,540	---	---	350,540	פוליסות שהונפקו החל מ- 1.1.2004
ביטוח פרט:				
111,181	---	5,518	105,663	עדיף
112,782	---	41,788	70,993	מסורתי
84,380	---	---	84,380	פוליסות שהונפקו החל מ- 1.1.2004
186,689	---	6,542	180,147	ביטוח ריסק פרט
12,153	12,153	---	---	ביטוח ריסק קבוצתי
186,798	14,596	11,844	160,358	ביטוח אובדן כושר עבודה
40,805	339	49	40,417	ביטוח סיעודי
66,702	640	4,216	61,846	ביטוח מחלות קשות
190,969	190,969	---	---	ביטוח הוצאות רפואיות
29,959	1,256	1,456	27,247	אחר
1,826,315	219,953	124,189	1,482,173	סה"כ פרמיות
196,666	---	212	196,454	תקבולים בגין חוזי השקעה
2,022,981	219,953	124,401	1,678,627	סה"כ פרמיות כולל תקבולים בגין חוזי השקעה
11,862,304	173,924	4,487,751	7,200,629	התחייבויות ביטוחיות ברוטו ליום 31.12.08

נתונים לשנת 2007:

סה"כ	אחר	מבטיח תשואה	משתתף ברווחים	פרמיות (באלפי ש"ח)
ביטוח מנהלים:				
425,630	---	29,416	396,214	עדיף
40,215	---	25,396	14,819	מסורתי
282,558	---	---	282,558	פוליסות שהונפקו החל מ- 1.1.2004
ביטוח פרט:				
121,903	---	5,899	116,004	עדיף
110,966	---	41,175	69,791	מסורתי
122,773	---	---	122,773	פוליסות שהונפקו החל מ- 1.1.2004
162,454	---	2,040	160,414	ביטוח ריסק פרט
11,864	11,864	---	---	ביטוח ריסק קבוצתי
176,608	16,771	10,743	149,094	ביטוח אובדן כושר עבודה
37,923	508	47	37,368	ביטוח סיעודי
61,420	513	4,225	56,682	ביטוח מחלות קשות
178,085	178,085	---	---	ביטוח הוצאות רפואיות
29,483	1,698	3,139	24,646	אחר
1,761,882	209,439	122,080	1,430,363	סה"כ פרמיות
550,808	---	7,790	543,018	תקבולים בגין חוזי השקעה
2,312,690	209,439	129,870	1,973,381	סה"כ פרמיות כולל תקבולים בגין חוזי השקעה
13,221,590	156,145	4,315,445	8,750,000	התחייבויות ביטוחיות ברוטו ליום 31.12.07

בהתייחס לנתוני הפרמיות החברה נוטה למכירות ביטוחי מנהלים על חשבון ביטוחי פרט. סה"כ הפרמיה בביטוחי מנהלים מהווה כ- 49% מסך הפרמיות בשנת 2008 לעומת כ- 47% בשנת 2007. בביטוחי פרט היקף הפרמיות הינו כ- 19% מסך הפרמיות בשנת 2008 לעומת כ- 22% בשנת 2007. בנוסף, ניתן להבחין כי בשנת 2008, בשל המשבר בשוק ההון, חלה ירידה חדה בתקבולים בגין חוזי השקעה.

פנסיה (2)

להלן נתונים אודות הכנסות מנורה מבטחים פנסיה מקרנות הפנסיה שבניהולה:

2007	2008	
הכנסות מדמי ניהול:		
93,033	100,376	דמי ניהול מנכסים
165,562	193,352	דמי ניהול מדמי גמולים
(70,042)	(67,166)	(בניכוי דמי ניהול המיועדים להגדלת צבירת העמיתים בקרן)
188,553	226,562	סה"כ הכנסות מדמי ניהול נטו
88,004	81,088	רווח לפני מיסים
2,761,952	3,238,935	דמי גמולים שנגבו
20,303,197	19,882,846	סכום הנכסים המנוהלים

ניתן לראות בשנת 2008 גידול בהכנסות מדמי ניהול הנובע מדמי גמולים וכן גידול בהכנסות מדמי ניהול מהנכסים הצבורים. כמו כן, ניתן לראות כי קיימת צמיחה של מנורה מבטחים פנסיה בדמי גמולים בעוד שבשנת הדוח נרשם קיטון ביתרת הנכסים הצבורים כתוצאה מהשפעת המשבר בשוק ההון על תשואות קרנות הפנסיה.

לקוחות

3.4

לקוחות הקבוצה בתחום הפעילות הינם מגוונים, כך שלקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה בדוחותיה הכספיים.

(1) ביטוח חיים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפרמיה בין מעבידים, מבטחים פרטיים עצמאיים וקבוצתיים (באחוזים):

הלקוח	2008	2007
מעבידים	49.3%	47.6%
פרטיים ועצמאיים	47.4%	49.0%
קבוצתיים	3.3%	3.4%
סה"כ	100.0%	100.0%

* נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות Top Finance אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

שיעור הפדיונות מעתודה ממוצעת לשנת 2008 עלה ועמד על כ- 4.46% לעומת כ- 4.35% לשנת 2007.

יצוין, כי למיטב ידיעת הקבוצה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

(2) פנסיה

להלן התפלגות דמי הגמולים בין מעסיקים ועצמאיים:

הלקוח	2008	2007
מעסיקים	96.5%	96.9%
מבטחים פרטיים ועצמאיים	3.5%	3.1%
סה"כ	100.0%	100.0%

להלן התפלגות סוגי העמיתים בקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה:

סוג עמית	"מבטחים החדשה"		"מבטחים משלימה"	
	2008	2007	2008	2007
פעיל	340,334	279,569	2,873	1,859
מוקפא	284,782	266,794	11,546	10,418
אחר	---	---	---	---

3.5

שיווק והפצהכללי

במסגרת רפורמת בכר (ראו גם בסעיף 3.1.2(א) לעיל) הוגדרו, כאמור, 2 סוגי מפיצים למוצרים פנסיוניים:

(1) משווק פנסיוני – סוכן ביטוח או סוכן שיווק פנסיוני (שהינו עובד הגוף המוסדי) אשר הינו בעל זיקה למבטח או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני, המתווך בעסקת הרכישה של המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

(2) יועץ פנסיוני – אדם או תאגיד שאינו בעל זיקה למבטח ו/או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני ואשר מציע את המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

על פי הרפורמה חלה על המשווקים כמו גם על היועצים בתחום חובה למתן ייעוץ מיטבי (Best Advice).

הייעוץ המיטבי מחולק על פי החוק לשני שלבים עיקריים. השלב הראשון מתמקד בהתאמות סוג המוצר הפנסיוני והשלב השני מתמקד בבחירת המוצר הפנסיוני ובבחירת הגוף המוסדי המנהל את המוצר (חברת ביטוח, קרן פנסיה או קופת גמל). המשווק הפנסיוני מחויב, בין היתר, בגילוי הזיקה שלו לגופים המוסדיים אותם הוא משווק אך בכל מקרה חייב להתאים את סוג המוצר הפנסיוני לצורכי הלקוח והעדפותיו (אמנם, לאחר התאמת סוג המוצר, אין המשווק הפנסיוני חייב להמליץ על מוצרים של גופים מוסדיים שאין לו זיקה אליהם).

בהמשך לחובה שהוטלה על הבנקים במסגרת רפורמת בכר למכור את החזקותיהם בקופות הגמל וקרנות הנאמנות, הותר לבנקים לפעול כיועצים פנסיוניים וזאת באמצעות עובדים שיוכשרו לכך ויקבלו רישוי מתאים ולרבות ביצוע עסקאות בעקבות אותו ייעוץ.

לבנקים הותר, כשלב ראשון, להפיץ קרנות פנסיה, קופות גמל אישיות וקרנות השתלמות, ומשנת 2009 ואילך הם רשאים להפיץ גם תכניות ביטוח חיים. משמעות הדבר היא כי הבנקים כיועצים פנסיוניים יגרמו, קרוב לוודאי, בשל פריסתם הגדולה ונגישותם הרבה לציבור, להתרחבות פעילות ההפצה בתחום. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על החקיקה בתחום ועל הערכת החברה לגבי השפעתה על השוק. צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה נוספים או בשל שינויים סביבתיים אחרים שיגרמו להתנהגות השוק באופן השונה מזה הנצפה על ידי החברה נכון למועד דוח זה, לעניין השינויים הצפויים בהקשר זה במועד עריכת דו"ח זה ראו סעיף 3.1.2(א) לעיל.**

באשר לסוכנים, סל המוצרים המשווק על ידם, נכון להיום, רחב יותר מזה של הבנקים באשר הוא כולל את כל המוצרים הפנסיוניים ובפרט מוצרי ביטוח חיים של חברות הביטוח שכאמור, בשלב זה, נאסר על הבנקים להפיצם.

היבט נוסף הנוגע להבחנה בין הבנקים לבין סוכני הביטוח הינו העובדה שהבנקים רשאים לייעץ ולהפיץ את המוצרים הפנסיוניים אך ורק בין כותלי הסניפים בעוד שסוכני הביטוח רשאים לפנות ולשווק את המוצרים הנ"ל ללקוח בכל מקום ובכלל זה במקום עבודתו או בביתו ובמועד המתאים ללקוח.

עוד יצוין, כי דרישות הרישוי וההסמכה של סוכן פנסיוני חדש הורחבו והפכו מורכבות יותר ולכן עשוי הדבר להשפיע על היצע סוכני הביטוח.

לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

לקבוצה חברה בת, אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ, שהינה סוכנות ביטוח, המטפלת בכל תחומי החיסכון ארוך הטווח ומשמשת כסוכנות הסדר המטפלת, בין

היתר, במפעלים שרוב עובדיהם מבטחים בקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה. סוכנות אורות עובדת גם עם מבטחים נוספים (לפירוט ראו סעיף 7.7.3 להלן).

באופן מסורתי הקבוצה משווקת את מוצריה באמצעות סוכנים עצמאיים. לתיאור מערך הסוכנים של הקבוצה, ראו סעיף 7.7.1 להלן.

(1) ביטוח חיים

בביטוח חיים פועלת הקבוצה באמצעות מחוזות המעניקים שירות כולל של מכירה ותחזוקה של הפוליסות. תביעות ביטוח מטופלות על ידי המחלקה הייעודית המרכזית במשרדים הראשיים של החברה. בנוסף קיים בחברה מרכז קשרי לקוחות רחב הנותן שירות לכל פניה של הלקוח, בטלפון, באמצעות אתר האינטרנט של החברה או בפגישה אישית במשרדי החברה ברחוב אלנבי 115, תל-אביב.

התגמול לסוכני ביטוח מורכב מ-3 רכיבים עיקריים: עמלה שוטפת, תגמול בגין עמידה ביעדי מכירה ודמי גבייה (בגין פוליסות ישנות) ואינו זהה בין כל המשווקים.

להלן פרטים לגבי שיעור עמלות מפרמיות בביטוח חיים:

2007	2008	
12.4%	13.8%	שיעור עמלות מפרמיות

מערך סוכני הביטוח מהווה את ערוץ ההפצה העיקרי של מוצרי ביטוח חיים. לקבוצה אין אף סוכן שהיקף ההכנסות מהפרמיות שבתיווכו עולים על 10% מהיקף הפרמיות הכולל של ענף ביטוח חיים.

בעקבות חקיקת בכר ולאור השינוי שחל בתחום החיסכון ארוך הטווח, סוכני הביטוח הרחיבו את מגוון המוצרים שהם משווקים והיום הם משווקים ללקוחות הן ביטוח חיים, הן פנסיה והן גמל, זאת, כמובן, בכפוף לחובת מתן הייעוץ המיטבי (Best Advice).

בעקבות שינויים רגולאטורים שונים, שינתה הקבוצה החל משנת 2004 את מבנה רוב העמלות בביטוח חיים, לעמלות המשתלמות בשיעור דומה לתקופות ארוכות. בחודש ינואר 2005 פרסם המפקח חוזר בדבר הוראות למתן הלוואות לסוכני ביטוח אשר מפרט את התנאים והמגבלות למתן הלוואות. החוזר האמור קובע במפורש את הבטוחות שעל הסוכן להמציא כדי לקבל הלוואות וכן קובע במפורש את המגבלות במתן הלוואות בשעבוד עמלה עתידית המגיעה לו. במקרים מסוימים ניתנו על חשבון העמלות מקדמות לתקופות שונות. מקדמות הניתנות מעבר להוראות החוזר הינן נכס לא מוכר היוצר דרישת הון.

חישוב הוצאות רכישה בביטוח חיים

בתקנות פרטי דין וחשבון נקבע, בין היתר, שינוי בכללי הדיווח החשבונאי החל מיום 1 בינואר 1999, לפיו הוצאות רכישה של ביטוחי חיים יפרסו לאורך חיי הפוליסה (להלן: "**הוצאות רכישה נדחות**" - "DAC" - Deferred Acquisition Costs).

הוצאות רכישה נדחות הינן הוצאות רכישה של עסקי ביטוח חיים הנרשמות כהוצאה בעת תשלומן, ומבוצעות בשנים הראשונות לפוליסה. היות והפרמיות הנגבות במשך כל תקופת החיים של הפוליסות, כוללות מרכיב לכיסוי הוצאות אלה, ניתן לראותן, במובן חשבונאי, כהוצאות נדחות העומדות להפחתה. בכל מקרה של ביטול או סילוק של פוליסה מתבטלת יתרת כל הוצאות הרכישה הנדחות בגין אותה פוליסה.

לפי שיטת ה-DAC יופחתו הוצאות הרכישה הנדחות בשיעורים שווים על פני לא פחות מ-15 שנים, אלא אם כן בוטלה הפוליסה קודם לכן. הקבוצה מפחיתה את ה-

DAC בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ- 15 שנה ובביטוח בריאות לא יותר משש שנים. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות שהופקו עד ליום 31 בדצמבר 1998, ימשיכו להיכלל, כאמור, על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר", לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום שבסיכון בהתאם לתוכניות הביטוח השונות. לפרטים נוספים ראו באור 6 לדוחות הכספיים.

בחוזר המפקח לעניין יישום הפחתת הוצאות הרכישה הנדחות בביטוח חיים, הובהר, בין היתר, כי יש לשמור על ערך פדיון מובטח בתוכניות הביטוח השונות.

בשנת 2004, פורסם תיקון לתקנות ההון המינימאלי על פיהן, דרישות ההון העצמי המינימאלי יעמדו מיום הפקת הפוליסה, בגין פוליסות שהופקו החל מיום 1 בינואר 2005, בהיקף של 100% מהוצאות הרכישה הנדחות. תיקון זה, משפיע גם על שינוי מנגנון התגמול לסוכנים על-ידי פריסת העמלות לאורך חיי הפוליסה, תוך צמצום הוצאות הרכישה הנדחות.

נכון ליום 31 בדצמבר 2008 יתרת הוצאות הרכישה הנדחות DAC הייתה כ- 626.2 מיליוני ש"ח. נכון ליום 31 בדצמבר 2007 הייתה יתרת הוצאות הרכישה כ- 629.8 מיליוני ש"ח, לעומת כ- 653.2 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2006.

(2) פנסיה

מנורה מבטחים פנסיה משווקת את המוצרים הפנסיוניים שלה באמצעות מערך של מנהלי תיקי לקוחות אשר פוזרים ברחבי הארץ ואשר עומדים בקשר רצוף עם מעסיקים ועם עמיתים של הקרן. מערך השירות למעסיקים ולעמיתים כולל פריסה ארצית באמצעות לשכות שירות, שירות אישי הניתן על ידי מוקד שירות לקוחות (Contact Center), אתר אינטרנט המספק, בנוסף למידע כללי בנושאי פנסיה, גם מידע אישי לעמית ולמעסיק ומנהלי תיקי הלקוחות המספקים שירות ברמת המעסיק והעמית.

מנורה מבטחים פנסיה משתפת פעולה עם מספר סוכנויות הסדר וסוכני ביטוח אחרים. שיתוף פעולה זה נוצר עקב רצון של חלק מהמעסיקים בקבלת טיפול מקיף בתנאים הסוציאליים של עובדיהם הכוללים לעתים שילוב בין מוצרים שונים כמו קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, ומכאן הצורך בפיצול ההפרשות בין המוצרים השונים בידי גורם אחד – סוכנות ההסדר.

סוכנויות ההסדר והסוכנים מתוגמלים עבור מכירת קרנות פנסיה חדשות, בדרך כלל באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ועל פי הכללים הנהוגים בה; תגמול הסוכנים ומנהלי ההסדר כאמור נעשה באמצעות תשלום עמלה בגובה חלק מדמי הניהול אותם גובה מנורה מבטחים פנסיה. בנוסף, מנורה מבטחים פנסיה התקשרה בהסכמי הפצה עם מספר בנקים. לפרטים ראו גם סעיף 3.9.2 להלן.

למנורה מבטחים פנסיה אין ערוץ הפצה המניב 10% או יותר מהיקף דמי הגמולים הנגבים בקרנות הפנסיה שבניהולה.

ביטוח משנה

3.6

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בענף ביטוח חיים הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תוכניות הביטוח ואינן קצובות בזמן, למעט כיסוי קטסטרופות (כולל מלחמה) המתחדש מדי שנה. חוזי ביטוח המשנה נחתמים ו/או מתחדשים מדי שנה והם תקפים לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ-10% בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2007		2008		מדינה	דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
63.3%	116,923	63.7%	127,025	שוויץ	+A	Swiss Reinsurance
19.5%	36,899	18.5%	36,899	גרמניה	-AA	Munich Reinsurance
114.4%	21,123	11.4%	22,815	ארה"ב	AAA	General & Colonge Life Re of America

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח לפי קבוצות דירוג מרכזות:

שיעור מסה"כ לתחום פעילות		פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)		קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P
2007	2008	2007	2008	
98.0%	34.0%	181,113	67,702	AA ומעלה
1.7%	65.7%	3,108	30,878	A
0.3%	0.3%	633	705	נמוך מ-BBB או לא מדורגות
100.0%	100.0%	184,854	199,285	סה"כ

לפירוט הנושא ברמת הקבוצה, ובכלל זה לתיאור סוגי ביטוח המשנה העיקריים ומדיניות החברה לעניין ביטוח משנה בענף ביטוח החיים, ראו סעיף 7.4 להלן. לפרטים נוספים בדבר ביטוח משנה ראו גם באור 2(יג) (2) בדוחות הכספיים.

ספקים ונותני שירותים

3.7

הקבוצה רוכשת מוצרים ושירותים לצורך פעילותה השוטפת בתחום הפעילות ממספר רב של ספקים ובכלל זה ספקי ציוד ותחזוקה, ספקי שירותים משפטיים, חוקרים, ספקי תוכנה וחומרה, ספקי שירותים רפואיים ועוד.

בענף ביטוח הבריאות הספקים העיקריים של הקבוצה הינם רופאים, מרפאות ובתי חולים פרטיים למתן שירותים רפואיים בהתאם לפוליסות. בנוסף, קשורה הקבוצה בהסכמים עם מספר ספקי שירותי ניהול רפואי לצורך תפעול מערך השירותים השונים למבוטחים. ההתקשרות עם הספקים הנ"ל כוללת התחייבויות של הספק למתן השירות והסדרי תשלום באחת משתי דרכים עיקריות: תשלום עבור כל פעולה או תשלום קבוע הנגזר בין היתר ממספר המבוטחים בפועל (קפיטציה). בנוסף, הקבוצה התקשרה עם שתי רשתות בינלאומיות למתן שירותים רפואיים בחו"ל. כמו כן, הקבוצה קשורה בהסכם עם ספק, המתפעל את מערכת שירותי הלקוחות של הקבוצה.

לקבוצה אין תלות בספקים ונותני שירותים, למעט כמפורט להלן:

בשנת 2003 הקבוצה התקשרה עם חברת סאפינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפינס") בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ("טופז חיים"). על רקע רכישתה של מנורה מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטוריים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה הקבוצה בשנים

2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה ("טופז פנסיה") (טופז חיים וטופז פנסיה יחד - להלן: "מערכת טופז"). פיתוח מערכת טופז חיים נמצא בשלב המאפשר תפעול של חלק מהפוליסות ומתבצעת פעילות פיתוח נוספת לצורך הגעה לתפעול מלא של סוגי הפוליסות נוספות. פיתוח מערכת טופז פנסיה הגיע לשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת. הקבוצה שילמה לסאפיינס בשנת 2008 סך של כ- 41 לעומת שנת 2007 בה שולם סך של כ- 35 מלש"ח. החברה מעריכה, כי בשנתיים הקרובות תידרש להשקיע סך נוסף של כ- 20 מיליון ש"ח לצורך השלמת הפרויקט. **הערכת החברה כאמור הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע והנתונים המצויים בפני החברה במועד הדוח. על רקע מורכבותו של הפרויקט, יתכן כי צפי זה לא יתממש, בין היתר, בשל תיקוני חקיקה ורגולציה מהותיים נוספים, אשר ישליכו על היקף הפרויקט.**

תחרות

3.8

3.8.1 תנאי התחרות בתחום הפעילות והמתחרים העיקריים

כללי

הרפורמות שחלו בתחום בשנים האחרונות, שהן בעיקרן הרפורמות בתחום ביטוח חיים, הרפורמות בענף הפנסיה וכניסת חברות הביטוח לפעילות הפנסיה תוך הרחבת מערך ההפצה של הפנסיה באמצעות סוכנים, ביטול החסמים על המעברים בין המוצרים השונים והרפורמות בשוק ההון (רפורמת בכר), הגבירו את התחרות בתחום נכסי החיסכון לטווח ארוך בעיקר בשל היטשטשות הקווים המפרידים בין המוצרים השונים בתחום. כפועל יוצא, התחדדה התחליפיות בין מוצרי ביטוח החיים לבין שאר מוצרי החיסכון לטווח ארוך כגון: קרנות פנסיה, קופות גמל וכן תוכניות חיסכון בבנקים. יצוין לעניין זה, כי בעקבות ההגבלות שהוטלו על הבנקים להחזיק ולנהל (כבעלים) קופות גמל, חלקם של הבנקים בתחרות בתחום הפעילות מתמקד בניהול תכניות חיסכון לטווח ארוך וכן בייעוץ פנסיוני לציבור.

בנוסף, היות וכל קבוצות הביטוח הפועלות כיום בשוק האמור מציעות כמעט את כל מגוון מוצרי החיסכון לטווח ארוך ("One Stop Shop"), התחרות מתמקדת באיכותם של המוצרים ובמידת התאמתם לצרכי הלקוח והעדפותיו.

להערכת הקבוצה, לקביעת הסדר פנייית חובה במשק, להתקנת תקנות הניוד ולשינוי ייעודן של קופות הגמל ההוניות (ראה סעיפים 3.1.1 ו- 3.1.2 לעיל), עשויה להיות השפעה על התחרות בשוק. כך למשל, מתן רישיונות לקופות גמל שפעלו עד כה כקופות גמל הוניות, לפעול כקופות גמל לקצבה על רקע חובת הפנסיה במשק, עשויה לפתח תחרות נוספת בתחום. מכיוון שרפורמות מורכבות אלה יצאו לפועל במהלך השנה האחרונה לא ניתן להעריך את אופן ומידת השפעתן על התחרות. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של תיקוני חקיקה אשר אין ביכולת החברה לחזות או במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי החברה במועד דוח זה.**

להלן יפורטו מאפיינים ספציפיים של התחרות בענפים השונים בהם פועלת החברה במסגרת פעילותה בתחום.

(1) ביטוח חיים

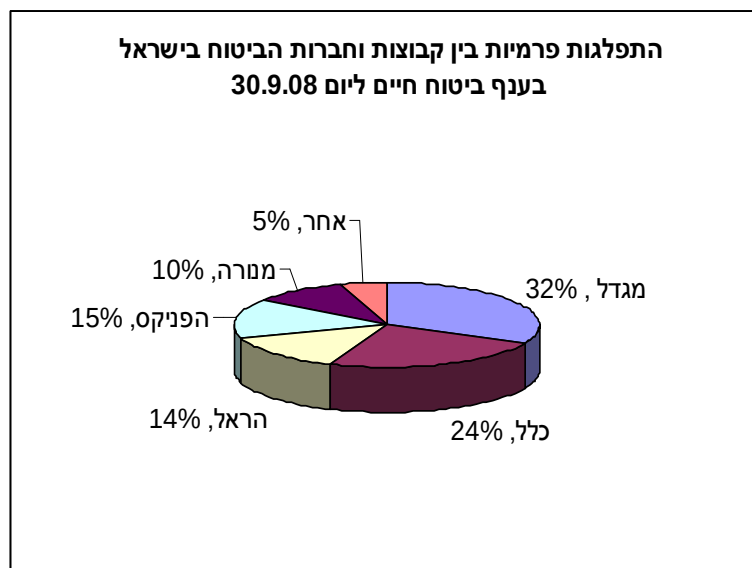
התחרות בענף ביטוח החיים מתרכזת בעיקרה סביב מגוון תוכניות הביטוח המוצעות על ידי חברות הביטוח ובכלל זה הבטחת קצבה במסגרתן, התשואה המושגת על הנכסים לאורך זמן, רמת סיכון הנכסים ביחס לתשואה המושגת/מובטחת, השירות הניתן

למבוטחים, וכן היחס בין הפרמיה לבין דמי הניהול. בעקבות רפורמת בכר והוראות רגולטוריות שנועדו להגברת השקיפות והיכולת של המבוטחים לבחור את המוצר המתאים ביותר, התחדדה התחליפיות של מוצרי החיסכון לטווח ארוך, וכן הנגישות והמודעות של הלקוח הסופי למוצרים אלה.

כ-95% משוק ביטוח החיים נשלט על-ידי קבוצות הביטוח הגדולות בענף (הקבוצה, מגדל, כלל, הראל והפניקס).

לפי פרסומי התאחדות חברות הביטוח, היקף הפרמיות לשנת הדוח בענף ביטוח החיים, בכל חברות הביטוח, ממכירות שוטפות חדשות (ללא פרמיות חד-פעמיות ומוצרי ביטוח ישנים) הסתכם בכ- 3,355 מלש"ח לעומת 3,214 מלש"ח בשנת 2007. גידול של כ- 4%. הפרמיות בפוליסות פרט בשוק הביטוח הישראלי קטנו בכ- 24% ובביטוחי מנהלים גדלו בכ- 5.4% לעומת התקופה המקבילה אשתקד. היקף המכירות החדשות של מנורה מבטחים ביטוח נכון ליום 31 בדצמבר 2008, הינו כ- 6.9% מכלל המכירות החדשות של ביטוח חיים בארץ⁵.

התחרות בעיקרה מתנהלת בין חמשת חברות הביטוח הגדולות לפי חלוקת פלחי שוק הבאה:

* הנתונים על פי דוחות כספיים של המבטחים.

יכולת הקבוצה להתמודד עם התחרות בתחום זה, תלויה, בין היתר, בהרחבת מערך המכירות, בהתייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות, בפיתוח מוצרים ייחודיים, בשימור התיק הקיים ובמובילות בתחום התשואות למבוטחים.

הגורמים העיקריים המשפיעים על התחרות בענף הם חברות הביטוח המתחרות על נתחי השוק שלהן וסוכני הביטוח אשר משפיעים גם הם על גודל נתחי השוק של המבטחים השונים. להערכת הקבוצה, למגמה המסתמנת לאחרונה של הרחבת השב"ן בידי קופות החולים תהיה השפעה על יכולת הקבוצה להרחיב את פעילותה בענף ותחייב את הקבוצה לפתח מוצרים ייחודיים חדשים שיותאמו למצב השוק המשתנה.

⁵ לא כולל פוליסות מסוג TOP FINANCE.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח, שיעור תגמול הסוכנים והאטרקטיביות של מגוון המוצרים ותעריפי הביטוח שמציעה הקבוצה.

בביטוחי הוצאות רפואיות הקבוצה מתמקדת יותר בביטוחי פרט ובביטוחי שיניים הקבוצה מתמקדת יותר בביטוחים קבוצתיים. בביטוחים קבוצתיים רמת התחרות גבוהה במיוחד ומתבטאת בין היתר בשחיקת מחירים.

גורמי ההצלחה הקריטיים בענף הפעילות והשינויים החלים בהם

מעקב אחר שינויים מהותיים (טכנולוגיים ואחרים) בענף הבריאות תוך התאמת הכיסויים בפוליסות לדרישות המשתנות ויצירת כיסויים חדשים מאפשרת התמודדות בענף ביטוח הבריאות המאופיין בשנים האחרונות בחדשנות וצמיחה מחד ותחרותיות גבוהה מאידך. כמו כן, שירות לקוחות יעיל ומקצועי יהווה גורם משפיע להצלחת הקבוצה בענף זה.

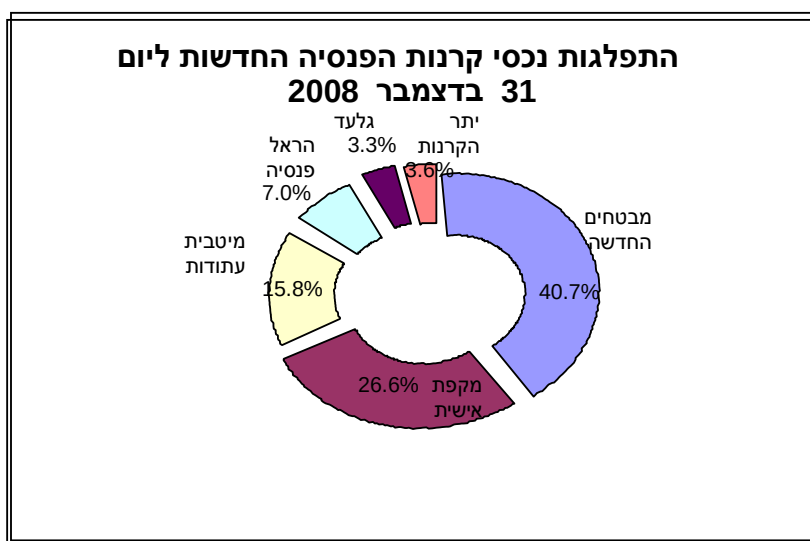
פנסיה (2)

התחרות בענף הינה בעיקר בין חברות הביטוח אשר בבעלותן חברות לניהול קרנות פנסיה. קרנות הפנסיה שבשליטת חברות הביטוח מהוות למעלה מ-90% מנתח השוק של קרנות הפנסיה החדשות בשוק הפנסיוני ארוך הטווח.

המתחרים העיקריים בענף הפנסיה הם: מקפת אישית שבשליטת קבוצת מגדל; מיטבית-עתודות שבשליטת קבוצת כלל; והראל פנסיה שבשליטת קבוצת הראל.

למיטב ידיעת הקבוצה על פי נתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר, התפלגות נכסי קרנות הפנסיה בין המתחרים בענף נכון ליום 31 בדצמבר 2008, הינה כדלקמן:

מבטחים החדשה 40.7%, מקפת אישית 26.6%, מיטבית עתודות 15.8%, הראל פנסיה 7.0%, גלעד 3.3%, יתר הקרנות 3.6%.

התחרות בענף זה מתמקדת במאמצים להעברת עמיתים בין קרנות הפנסיה השונות ובגיוס לקוחות חדשים.

בעקבות רפורמת בכר, השתנה כאמור מבנה התחרות בתחום כולו וכן בענף הפנסיה. בעקבות כניסתו לתוקף של חוק הייעוץ הפנסיוני והתיקון לחוק זה כמפורט בסעיף 3.1.2(א) לעיל, החלו הבנקים לתת לציבור ייעוץ בנושא הפנסיה. ההסכם הקיבוצי הכללי וצו ההרחבה בנושא פנסיית חובה, צפויים גם הם להשפיע על התחרות בתחום (לפירוט, ראו סעיף 3.1.2(ו) לעיל). להערכת הקבוצה, כתוצאה מהאמור לעיל, החלה להצטרף לקרנות הפנסיה אוכלוסיה חדשה שלא הייתה מבוטחת בהן בעבר. **הערכת החברה כוללת מידע הצופה פני עתיד המבוססת על השפעתם האפשרית של שינויי החקיקה על הענף, צפי זה עלול שלא להתממש בשל תיקוני חקיקה או העדפת צרכנים שונה.**

מתן רישיונות לקופות גמל שפעלו עד כה כקופות גמל הוניות לפעול כקופות גמל לקצבה, על רקע חובת הפנסיה במשק, עשויה לפתח תחרות נוספת בתחום. מכיוון שהשפעת רפורמות אלה החלה להתגבש רק בשנה האחרונה לא ניתן להעריך את השפעתן האפקטיבית על התחרות. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של תיקוני חקיקה אשר אין ביכולת החברה לחזות או במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי החברה במועד דוח זה.**

על מנת לשמור על תיק הלקוחות הקיים והרחבתו, מנורה מבטחים פנסיה פועלת לצמצום מעבר של עמיתיה לקרנות הפנסיה המתחרות ובמקביל, לגיוס לקוחות חדשים. במסגרת זו, משתתפת מנורה מבטחים פנסיה מפעם לפעם במכרזי פנסיה. כמו כן, מנורה מבטחים פנסיה פועלת על מנת להדגיש את יתרון הגודל שלה על פני הקרנות המתחרות. בנוסף פועלת מנורה מבטחים פנסיה להשגת תשואה גבוהה למבוטח על חלק הצבירה שלו בקרן הפנסיה; לשמירה על תשואה דמוגרפית גבוהה; ועל ביצוע חיתום רפואי ועסקי.

שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום

3.8.2

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: סינרגיה בין חברות השונות בקבוצה במתן פתרונות כוללים ללקוחות הקבוצה בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח תוך הישענות על גודלה וציבותה של מבטחים החדשה, קרן הפנסיה הגדולה בישראל; שיפור השירות ללקוח תוך התייעלות תפעולית; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם היותה של מנורה מבטחים פנסיה מובילה בענף הפנסיה; חוסנה הפיננסי של הקבוצה; רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

3.9

3.9.1 לקבוצה הסכם עם סאפייאנס ישראל בע"מ לפיתוח מערכת מחשב (לפרטים ראו סעיף 3.7 לעיל ו-7.5 להלן).

3.9.2 בשנים 2006 עד 2008 חתמה מנורה מבטחים פנסיה על הסכמי הפצה עם בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק איגוד לישראל בע"מ, בנק מזרחי טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק ערבי-ישראלי בע"מ, בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ, בנק אוצר החייל

בע"מ, בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ, יובנק בע"מ ובנק הפועלים בע"מ. בהסכמי ההפצה נקבע כי מנורה מבטחים פנסיה תשלם לבנק עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת מוצריה. תחילתו של כל אחד מן ההסכמים לא תהא מוקדמת מן המועד בו הורשה הבנק עימו נערך ההסכם לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

3.9.3

הקבוצה התקשרה עם ביטוח ישיר בהסכם לשיתוף פעולה בענף ביטוחי הבריאות, לפיתוח תוכניות ביטוח בריאות שתשוקנה על ידי ביטוח ישיר. במסגרת ההסכם תבטח הקבוצה בביטוח משנה שיעור מסוים מהסיכון בתכניות, ותסייע לביטוח ישיר להתקשר עם ספקי השירותים הרפואיים של הקבוצה בתנאים זהים לאלו המוסדרים בחוזים בין הקבוצה לבין ספקיה (ההסכם קיבל את אישורו של הממונה על ההגבלים העסקיים - האישור ניתן ל-5 שנים מיום מתן ההחלטה, 21.11.04, דהיינו הוא תקף עד ליום 20.11.09). תכניות ביטוח הבריאות הנ"ל החלו להימכר בשנת 2006. נכון למועד הדוח, היקף הפעילות מכוח הסכם שיתוף הפעולה האמור אינו מהותי.

4.

ביטוח רכב חובה

4.1

מידע כללי על תחום הפעילות

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי אשר מהווה תנאי מוקדם הכרחי לשימוש ברכב מנועי. על כל בעל רכב מנועי לרכוש ביטוח רכב חובה.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח והחל משנת 2008 גם באמצעות שומרה. לאור האמור, התוצאות העסקיות המפורטות בפרק זה לשנת 2007 כוללת את פעילות הקבוצה ללא שומרה.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

4.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], תש"ל-1970 (להלן: **"פקודת ביטוח רכב מנועי"**) קובעת שנהג רשאי להשתמש ברכב מנועי אך ורק אם הרכב מבוטח בביטוח חובה בפוליסה בת-תוקף בהתאם להגדרות פקודת ביטוח רכב מנועי.

חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: **"חוק הפיצויים"** או **"חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים"**) קובע כי המשתמש ברכב מנועי חייב לפצות את הנפגע בגין נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב. האחריות היא מוחלטת ולא תלויה באשם מצד הנהג או מצד אחרים, וזאת בכפוף לחריגים הקבועים בחוק הפיצויים.

הכיסוי הביטוחי בענף זה ניתן על ידי המבטחים השונים המורשים לפעול בענף, ואולם כל חברת ביטוח רשאית לדחות מבוטח על פי שיקול דעתה. בעל כלי רכב שסורב כאמור ולא השיג כיסוי ביטוחי באחת החברות הפועלות בענף, רשאי לרכוש ביטוח חובה באמצעות ה"פול"י. ה"פול"י - המאגר הישראלי לביטוח רכב (שהינו בבעלות כל חברות הביטוח הפועלות בענף, אשר נושאות בהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן היחסי בענף) מחויב מכוח הדין לבטח מבוטחים שסורבו כאמור. ה"פול"י פועל כמבטח לכל דבר, ותעריפיו גבוהים מתעריפי חברות ביטוח אחרות בשוק (ראו סעיף 4.1.3(ו) להלן).

בנוסף, בתחום זה פועלת הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (להלן: **"קרנית"**), שהינה תאגיד סטטוטורי שהוקם מכוח חוק הפיצויים ושתפקידו לפצות נפגעי תאונות דרכים שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מאת מבטח, בשל העילות המפורטות בחוק הפיצויים. פעילותה של קרנית ממומנת מהפרשה מדמי הביטוח בשיעור קבוע, שנקבע בצו לפי חוק הפיצויים (ראו סעיף 4.1.3(ה) להלן).

בשנים האחרונות קיימת מגמה שהונהגה על ידי המפקח, של הגברת שקיפות תעריפי הביטוח, תוך צמצום הפיקוח על התעריפים, ושינוי בתרבות הצריכה של הלקוחות בשוק הביטוח, המשווים בין תעריפי הביטוח של החברות השונות.

במהלך שנת 2005 הושלם פרויקט כלל ענפי למניעת "הונאה בביטוח רכב חובה", הנשען על מאגר מידע מרכזי המתופעל על ידי Insurance Services office of Israel Ltd (להלן: **"ISO"**) (Claim Search Israel). החל מינואר 2006, חברות הביטוח רשאיות להשתמש במאגר המידע לצורך זיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה. עלות הקמת המאגר והשימוש בו מתחלקת בין חברות הביטוח. פעולת המאגר ודרכי השימוש של החברות בו עוגנו בהסכם ענפי וגובו בחקיקה מתאימה. בהקשר זה פרסם המפקח, בחודש אוקטובר 2008, חוזר שעניינו שימוש במאגר המידע לאיתור הונאות בענף ביטוח רכב חובה. החוזר קובע את התנאים לעיון במידע המצוי במאגר ואת אמות המידה לקביעת כשירות המורשים להפניית שאילתה בקשר לפרטים

אשר במאגר, בהתאם לתקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגרי מידע), התשס"ד - 2005. על פי החוזר, כל מבטח ימנה מבין עובדיו הבכירים ממונה על מניעת הונאות ביטוח, אשר יהיה אחראי, בין היתר, לקבוע את כשירות המורשים. תחילתו של החוזר בחודש נובמבר 2008, למעט הוראת מעבר לסעיף העוסק באימות פרטי המידע במאגר בעת תהליך החיתום. החוזר מבטל חוזר קודם שעניינו הרשאות לעניין מאגר המידע לאיתור הונאות בענף ביטוח רכב חובה, משנת 2004.

4.1.2 תיאור של תחום הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בו

פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח, והוא נקבע על פי הוראות הדין. בחודש ספטמבר 2007 פורסמו תקנות לביטוח רכב חובה שעניינן קביעת תנאים אחידים בין חברות הביטוח. לפירוט בדבר התקנות ראו סעיף 4.1.3(י) להלן. התחרות בתחום זה מתמזה בעיקר במחיר כמתואר בסעיף 4.9 להלן.

המאפיינים העיקריים של ביטוח רכב חובה הינם:

- א. ביטוח רכב חובה נכנס לתוקף רק לאחר תשלום פרמיה במלואה.
- ב. חובת הביטוח והיקף הכיסוי נקבעו בדין, כאשר בביטוח זה לא נקבע גבול אחריות. יצוין, כי מרכיב הכיסוי לאובדן השתכרות מוגבל עד ל-3 פעמים השכר הממוצע במשק.
- ג. תעריף ביטוח רכב חובה מסתמך על תעריפי הסיכון המומלצים על ידי ISO. ISO קיבלה זיכיון להקמה ותפעול של מאגר מידע (להלן: "מפעיל מאגר המידע"), האוסף מידע מחברות הביטוח לצורך פרסום תעריף סיכון ממוצע לפי פרמטרים מסבירי סיכון שונים. הפרמטרים המאושרים לשימוש כיום הינם: נפח מנוע, מין, גיל הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע, ותק רישיון הנהיגה, מספר תביעות קודמות, מספר שלילות הרישיון ב-3 השנים האחרונות, הבעלות על הרכב, מטרת השימוש ברכב והימצאות כריות אויר ברכב. כל מבטח רשאי לבחור באילו מהפרמטרים להשתמש לצורך קביעת התעריף (לעניין ההתחשבות בפרמטרים על ידי מנורה מבטחים ביטוח, ראו סעיף 4.1.4(ב) להלן).
- ד. זכאות הנפגע בתאונת דרכים לפיצוי אינה תלויה בהוכחת אשם.
- ה. תביעות הביטוח בתחום זה מאופיינות בזמן בירור ארוך יחסית, של מספר שנים, בין מועד קרות האירוע הביטוחי לבין מועד התגבשות הנזק וסילוק התביעה ("זנב תביעות ארוך").

4.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

תחום הפעילות כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות הוראות חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו על פיו, פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק ביטוח רכב מנועי כהגדרתו להלן, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

להלן תמצית הדינים המרכזיים החלים על פעילותה של הקבוצה בתחום (בנוסף לפקודת ביטוח רכב מנועי כנזכר בסעיף 4.1.1 לעיל) וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות:

(א) חוק ביטוח רכב מנועי (ביטוח בתנאי תחרות מבוקרת, הסדרים לתקופת מעבר והוראות לעניין אבנר, התשנ"ז-1997 (להלן: "חוק תנאי תחרות")):

חוק תנאי תחרות עיגן רפורמה בתחום רכב חובה במטרה לקבוע כי מבטחים העוסקים בביטוח רכב מנועי יפעלו בתום תקופת המעבר, שהסתיימה ביום הראשון בינואר 2003, בתנאי תחרות מבוקרת.

בהמשך לרפורמה האמורה, עברו מרבית חברות הביטוח לתעריף דיפרנציאלי, שנקבע בהתאם לכללים המתבססים על חישובי הסיכון הטהור שמבצע מפעיל מאגר המידע, על פי עקרונות אקטואריים מקובלים בהתאם לתוצאות הענף כולו, לרבות הפול, תוך התחשבות בפרמטרים שונים כאמור בסעיף 4.1.2 לעיל.

(ב) תקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע), התשס"ד-2004 (להלן: "תקנות מאגר מידע"))

בהתאם לתקנות מאגר מידע, הוקם מאגר מידע שמנוהל בידי חברת ISO, וזאת לשם הבטחת מטרות פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק תנאי תחרות. בתקנות נקבעה חובה על המבטחים להעביר מידע רלבנטי למפעיל מאגר המידע בהתאם לתכנית שאישר המפקח. בהפעלת מאגר המידע כהגדרתו בתקנות, כפופה ISO להוראות המפקח (ראו גם סעיף 4.1.1 ו-4.1.2 לעיל).

מפעיל מאגר המידע אחראי לניהול המאגר והפקת דוחות אשר ישמשו, בין השאר, להערכת הסיכונים בענף ביטוח רכב מנועי ולטיפול בהונאות ביטוח. כן נקבע כי המבטחים ישאו במלוא עלות הקמת המאגר ותפעולו, והתשלומים שעל מבטחים לשלם עבור שירותי מאגר המידע ייקבעו, בין היתר, בהתחשב בחלקו היחסי של כל מבטח בתחום בהתאם לנתוני שנה קודמת, וכן באיכות ובמועדי הדיווח למאגר. נקבע כי מבטח שלא מסר מידע למאגר כמצוין לעיל, יהיה חייב בתשלום סכומים כנקוב בתקנות מאגר המידע.

בהמשך לתקנות אלו פרסם המפקח בחודש אוגוסט 2006 חוזר אשר עניינו הסדרת העברת המידע האמור מחברות הביטוח למפעיל המאגר. כמו כן פרסם המפקח בחודש אוקטובר 2008 חוזר שעניינו שימוש במאגר המידע לאיתור הונאות בענף ביטוח רכב חובה, לפרטים ראו סעיף 4.1.1 לעיל.

(ג) פקודת ביטוח רכב מנועי

כאמור לעיל פקודת ביטוח רכב מנועי קובעת כי נהג רשאי להשתמש ברכב מנועי אך ורק אם הרכב מבוטח בביטוח חובה בפוליסה בת תוקף בהתאם להגדרות פקודת רכב מנועי. כמו כן מסדירה פקודת ביטוח רכב מנועי את חובות הביטוח החלות על נהגים, את חובות המבטחים ואת ההסדרים המותרים בקשר עם תנאי פוליסות הביטוח. בתאריך 3.4.08 התקבל חוק לתיקון פקודת ביטוח רכב מנועי (מס' 17), התשס"ח-2008 המסמיך את הרשות, כהגדרתה בפקודת ביטוח רכב מנועי, לקבוע תנאים בדבר השתתפות עצמית מותרת ממבוטח.

בחודש אוקטובר 2008 פורסמו תקנות ביטוח רכב מנועי (השתתפות עצמית)(הוראת שעה), התשס"ח-2008, המסדירות את נושא ההשתתפות העצמית בפוליסות ביטוח רכב חובה מסוג אופנוע. על פי התקנות, ניתן יהיה לרכוש ביטוח רכב חובה הכולל השתתפות עצמית לאופנוע בלבד, בתנאי שהאופנוע נמצא בבעלות פרטית ואיננו משמש למטרות עסק. התקנות מחייבות את חברות הביטוח בגילוי נאות כלפי

המבוטח, וקובעות כי מבטח רשאי יהיה לכלול תניה בפוליסה רק אם המבוטח חתם על נספח נפרד לטופס הצעת הביטוח, שבו מפורטים ההבדלים בין פוליסה הכוללת השתתפות עצמית לבין פוליסה ללא השתתפות עצמית, תוך ציון סכום ההשתתפות העצמית וסכום ההנחה בפרמיה בשל ההשתתפות העצמית.

בהתאם לתיקון לפקודת ביטוח רכב מנועי וכן בהתאם לתקנות הנזכרות לעיל, פרסם המפקח בחודש ספטמבר 2008, חוזר שעניינו השתתפות עצמית בביטוח חובה. על פי החוזר, מבטח רשאי להציע חוזה ביטוח רכב חובה הכולל תניה בדבר השתתפות עצמית (להלן: **"תניה"**). לגבי מנהל הסדר, כהגדרתו בתקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א-2001, נקבע כי עליו להציע לכל פונה, חוזה ביטוח הכולל תניה. במקרה בו הפוליסה כוללת תניה, המבטח ומנהל ההסדר יגבו דמי ביטוח מופחתים, כמפורט בחוזר. עוד נקבע בחוזר, כי דמי ההשתתפות העצמית לא יעלו על סכומים הנקובים בו.

(ד) חוק הפיצויים

החוק נועד ליצור מנגנון יעיל ומהיר לבירור הזכאות לפיצויים ולהערכת שיעורם, כל זאת במנותק משאלת האשם. החוק קובע, בין היתר, מהי תאונת דרכים, מיהו הזכאי לפיצויים ומהם סדרי הדין במקרים כאלו.

במהלך שנת 2006 חודשה עבודתה של ועדת המעקב לחוק הפיצויים שהוקמה על ידי משרד המשפטים, שמטרתה, בין היתר, לבחון תיקוני חקיקה בחוק האמור. לנושאים הנדונים בוועדה, כגון הגדלת סכום הפיצויים בגין נזק לא ממוני (כאב וסבל), הגבלת הפיצוי המגיע לנפגעי תאונות דרכים בגין "השנים האבודות" (כמתואר בסעיף 4.1.3(ז) להלן) קביעת השתתפות עצמית ונושאים אחרים שיטופלו על ידי הוועדה, עשויה להיות השפעה על תחום הפעילות של רכב חובה. יחד עם זאת, בשלב זה, לא ניתן להעריך את היקפה של השפעה זו.

בחודש פברואר 2008 התקבל חוק לתיקון חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 20) (מספר כלי רכב המעורבים בתאונה), התשס"ח - 2008. לפי התיקון לחוק, אם אירעה תאונת דרכים בה היו מעורבים אופנוע אחד או יותר ורכב אחר אחד או יותר שאינו אופנוע, ישלמו המבטחים של הרכב האחר למבטחים של האופנוע 75% מהפיצויים על נזקי גוף שהמבטחים של האופנוע חייבים בתשלומם עקב התאונה, למעט חבות כלפי הולך רגל (כיום שיעור ההשתתפות בחבות של מבטחי הרכב האחר הנו 50%). בנוסף נקבע בתיקון כי, המבטחים של הרכב האחר יהיו חייבים יחד ולחוד כלפי המבטחים של האופנוע ובינם לבין עצמם ישאו בנטל החיוב בחלקים שווים.

בחודש יוני 2008 התקבל חוק לתיקון חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 21), התשס"ח-2008. התיקון לחוק קובע כי קרנית תמסור מידע בדבר שם המבטח של רכב ומספר הפוליסה שלו, לנפגע או לגוף אשר ייקבע בהתאם לבקשת הנפגע/ הגוף האמור. בנוסף הצעת החוק קובעת כי קרנית תמסור למשטרת ישראל מספרי רישוי ותקופות ביטוח של כלי רכב לשם חקירת תאונות דרכים ואכיפת הוראות דין הנוגעות לכך.

(ה) צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ב-2002

בצו שהינו בתוקף החל מיום 1.11.03 נקבע כי על חברות הביטוח להעביר עד ה-10 בכל חודש, ישירות לקרנית, 1% מהפרמיה (נטו) בגין

פוליסות ביטוח רכב חובה שנכנסו לתוקף ממועד זה ואילך, לצורך מימון פעילותה של קרנית.

(ו) תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א – 2001 (להלן: "תקנות ההסדר")

בתקנות ההסדר, נקבע, בין היתר, כי המבטחים ייסדו באישור המפקח, תאגיד שינהל את הסדר הביטוח השיורי שנועד ליתן כיסוי ביטוחי למשתמשים ברכב מנועי, שלא השיגו כיסוי ביטוחי באופן ישיר אצל מבטחים בישראל. הסדר ביטוח שיורי זה, מנוהל על ידי הפול ומבוסס על ביטוח משותף של כל המבטחים בענף בהתאם לחלקם היחסי בענף, כפי שהיה בשנה החולפת ובהתאם להוראות הסכם הביטוח שביניהם. חלקה של מנורה מבטחים ביטוח בפול בשנת חיתום 2007 עמד על כ- 9.1% ובשנת 2008 (בצירוף שומרה) על כ- 12.8%.

בחודש ספטמבר 2008 פורסם על ידי המפקח חוזר המעדכן את תעריפי הביטוח השיורי. תוקף החוזר הינו מיום 2.11.08 והוא מבטל את ההנחיה הקודמת אשר פרסם המפקח בעניין מחודש דצמבר 2006.

(ז) צו פיקוח על מצרכים ושירותים (שירותי אשפוז ושירותים אמבולטוריים בבתי חולים לנפגעי תאונות דרכים), התשס"ו-2006

הצו בתוקף החל מיום 1 בספטמבר 2006 והוא חל על מחירי שירותי אשפוז ושירותים אמבולטוריים לנפגעי תאונות דרכים, הניתנים בבתי חולים. הצו קובע את המחיר המרבי לשירות לנפגע שיהיה "המחיר המרבי הקובע לאותו שירות, כשהוא נמכר לקופת חולים, שלא עבור נפגע תאונת דרכים" וכן את מחיר הטיפול במחלקה לרפואה דחופה (מיון). להערכת הקבוצה, ליישום הצו כאמור אין השפעה מהותית על התוצאות הכספיות שלה. חברות הביטוח, באמצעות הנהלת איגוד חברות הביטוח בישראל, הגישו עתירה לבג"ץ כנגד החלת הצו. יצוין, כי העתירה כאמור הוגשה על ידי חברות הביטוח, בין היתר, בשל הסתייגותן מהחלת מנגנון פיקוח מחירים מכוח הדין, במובחן מהסדר הסכמי. נכון למועד זה, טרם נתקבלה הכרעה בעניין. יצוין, כי בהתאם להמלצת בג"צ, פנו הצדדים לממונה על הגבלים עסקיים וקיבלו היתר לנהל מו"מ במשך שנה הן על גובה התעריפים והן על הבקרה בביה"ח. לפרטים, ראו סעיף 4.1.4(ו) להלן.

(ח) הלכת אטינגר ("השנים האבודות")

בחודש מרץ 2004 פסק בית המשפט העליון כי יש להכיר בזכאותו של ניזוק או של עזבונו לפיצוי עבור שנות השתכרותו האבודות (שנות פריון העבודה שקוצרו עקב מותו של הניזוק). בפסק דין נוסף, מחודש פברואר 2006, נקבע כי הלכה זו תקפה גם במקרים של שנים אבודות כתוצאה מתאונת דרכים. להרחבה בעניין הלכת השנים האבודות ראו סעיף 6.1.3(ב) להלן. מכיוון שהלכה זו נוגעת לאחוז קטן מסך התיקים בתחום, ההשפעה על כלל התביעות נמוכה יחסית.

(ט) בחודש מרץ 2008 התקבלה הצעת חוק לתיקון לפקודת ביטוח רכב מנועי (תיקון מספר 17) התשס"ח-2007. התיקון מחיל את עקרון ההשתתפות העצמית גם בענף ביטוח רכב חובה. התיקון קובע כי מבוטח שיבקש לרכוש ביטוח חובה, יוכל לבחור בפוליסה הכוללת השתתפות עצמית או בכזו שאינה כוללת השתתפות עצמית.

(י) בחודש דצמבר 2008 פרסם המפקח טיוטה שלישית של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה

לרכב), התשס"ח-2008 שעניין קביעת פוליסה תקנית אחידה אשר תהיה חוזה הביטוח הסטנדרטי והמחייב בענף זה. הפוליסה התקנית תקנה למבוטחים את הכיסוי הביטוחי הנדרש, תוך שמירה על מטרת חוק הפלתי"ד - הבטחת פיצוי לנפגעי תאונות הדרכים ללא צורך בהוכחת אשם. בנוסף, קביעת פוליסה תקנית תאפשר לציבור לשקול את בחירת המבטח, מתוך ידיעה כי חוזה הביטוח ("המוצר") הוא אחיד והתחרות שתפתח תהיה על המחיר והשירות.

(יא)

בחודש אוגוסט 2007 החליטה הממשלה להעביר את האחריות למתן טיפול רפואי לנפגעי תאונות דרכים מחברות הביטוח לקופות החולים. בהחלטת הממשלה פורטו הצעדים הדרושים לצורך ביצוע ההחלטה, אשר כונסו יחדיו בהצעת חוק ההסדרים שפורסמה בחודש אוקטובר 2007, ואשר במסגרתה מוצע, בין היתר, להעביר את האחריות למתן הטיפול הרפואי לנפגעי תאונות דרכים לעניין שירותי הבריאות הנכללים בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 (להלן: "**חוק ביטוח בריאות ממלכתי**") וברשימת התרופות הכלולות בצו לפי סעיף 8 (ז) לחוק כאמור, מחברות הביטוח לקופות החולים ולתקן את פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 ואת חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 בהתאם. עוד מוצע במסגרת הצעת החוק לקבוע הוראות לעניין הסכומים שיועברו מ"אבנר" - איגוד לביטוח נפגעי רכב בעירבון מוגבל, לקופות החולים בשנים 2008-2010, לשם מימון העברת האחריות כאמור לקופות החולים. כמו כן, מוצע לקבוע כי אבנר תעביר את הסכומים האמורים ל"קרנית" וזו תעבירם לביטוח לאומי, אשר יחלק את הסכומים בין קופות החולים לפי כללי ההקצאה של מקורות המימון כאמור בסעיף 17 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי. על מנת לאפשר את ההיערכות הנדרשת ליישום התיקונים כאמור, מוצע לקבוע כי אלה יחולו לגבי תאונות דרכים שאירעו מיום 1 בספטמבר 2008 ואילך. אימוץ ההצעה האמורה בחקיקה עשוי להוביל להקטנת היקף הפרמיות בענף רכב חובה ובמקביל להקטנת עלות התביעות וההוצאות בענף זה. במסגרת חוק ההסדרים שאושר על ידי הכנסת בחודש דצמבר 2007 לא נכללו הצעות התיקון כאמור לעיל ועל כן לא ניתן בשלב זה להעריך מה יעלה בגורל החלטה זו ואת השלכותיה על רווחיות החברה. להערכת החברה לתיקון האפשרי לחוק זה, אם וככל שיתקבל במתכונת המוצעת, עשויה להיות השפעה מהותית לרעה על הכנסות החברה ורווחיותה בתחום זה. **הערכת החברה בעניין זה הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הצעת התיקון כאמור, לפיה מרכיב מרכזי בכיסוי הביטוחי דהיום יוצא מתחולת הפוליסה.**

(יב)

בחודש ספטמבר 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו תעריפי הביטוח השיורי החל מיום 2 בנובמבר 2008. על פי החוזר, החל מהמועד הנזכר ישתנו התעריפים בביטוח השיורי ("הפולי"), כמפורט בנספח לחוזר. יצוין, כי מרבית תעריפי הביטוח השיורי נותרו ללא שינוי ביחס לתעריפים שחלו החל מיום 1 בינואר 2007, אשר מוצגים בחוזר כשהם מוצמדים למדד מאי 2008, למעט תעריפי ביטוח לרכבת להובלת נוסעים או מטענים וכן ביטוח הכולל תניית השתתפות עצמית, כמפורט בחוזר, אשר תעריפו יוזל בשיעור של 11%.

(יג)

בחודש דצמבר 2008 פורסמה טיוטת תקנות לנפגעי תאונות דרכים (מסירת מידע מהקרן), התשס"ט-2008. הטיוטה מסדירה את הגופים הזכאים לקבל מידע מקרנית ואת סדרי הדין בהקשר של קבלת המידע האמור.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 7.2 להלן.

4.1.4

שינויים בהיקף הפעילות בתחום, רווחיות ובתמהיל הלקוחותהיקף הפעילות

בשנת 1997 עוגנה בחקיקה רפורמה לפתיחת ענף ביטוח רכב חובה לתחרות. במסגרת הרפורמה כאמור, חלקו של אבנר - איגוד לביטוח נפגעי רכב בע"מ (להלן: "אבנר"), ששימש כמבטח משותף בענף ביטוח רכב חובה, בכל פוליסות הביטוח, הופחת בצורה הדרגתית מ-70% בשנת 1997 עד ל-0% בשנת 2003, בה חדל אבנר מפעילותו בהנפקת פוליסות חדשות כמבטח משותף.

בשנים האחרונות חלה ירידה משמעותית בתעריפי ביטוח רכב חובה. כך, בחודש ינואר 2007 המליץ מפעיל מאגר המידע להפחית את התעריף הממוצע ב-6% נוספים החל מתעריף אפריל 2007. בהמשך למדיניות המפקח שלא לכפות את המלצות מפעיל מאגר המידע בחרה מנורה מבטחים ביטוח שלא לשנות משמעותית את התעריף הממוצע.

הכנסות

בהתאם לדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב חובה בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 חלה עליה של כ-3% בהיקף דמי הביטוח שהורווחו לעומת התקופה המקבילה בשנת 2007. הכנסות הקבוצה גדלו בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 לעומת התקופה המקבילה אשתקד, זאת כתוצאה מאיחוד פעילות שומרה לראשונה בשנת 2008.

רווחיות

בתחום זה, לאור זנב התביעות הארוך, קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "השנים הפתוחות"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף לסעיף תביעות תלויות (להלן: "הצבירה") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות סכומי הצבירה בשיעור ריאלי של 3% נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה משקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש שנים לפני שנת 2008, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "שנים סגורות") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 קטן הרווח המצרפי של הענף בכ-108% ובמונחים כספיים התבטא בהפסד ענפי מצרפי של כ-56 מלש"ח, לעומת התקופה המקבילה בשנת 2007. בשנת 2008 רשמה הקבוצה הפסד של כ-47 מלש"ח, בהשוואה לרווח של כ-103 מלש"ח בשנת 2007.

יצוין, כי בשל זנב התביעות הארוך והצבירה כמתואר לעיל, השפעת הורדת התעריפים בתחום, כמפורט לעיל, על רווחיות כלל הענף תקבל ביטוי מלא בשנים הבאות.

הגורמים העיקריים המשפיעים על רווחיות תחום הפעילות (או העשויים להשפיע על תחום הפעילות), הינם כדלקמן:

א. שינויי רגולציה: בחודש מרץ 2006 פרסם המפקח מכתב בעניין פיקוח על תעריפים בענף ביטוח רכב חובה, אשר על פיו, לאור התפתחות התחרות בענף כתוצאה מהרפורמה שהונהגה בשנים האחרונות, בכוונתו לצמצם את הפיקוח על התעריפים החל מיום 1 במאי 2006, ולהתערב בשיקול דעת החברות בקביעת התעריפים במקרים יוצאי דופן בלבד. בשלב ראשון, לא ישתנה הליך אישור התעריפים וחברות הביטוח תמשכנה להגיש התעריפים לאישור המפקח. יצוין, כי לעניין התעריפים קיימת עדיין מגבלה לפיה התעריף המקסימאלי שרשאית חברה לקבוע לא יעלה על 92% מתעריף הפול (לא כולל שיעור דמים). בשלב זה, לא ניכר שינוי

בשיווי המשקל התחרותי לאור הסרת הפיקוח מהתעריפים כאמור. לאור הורדות התעריפים היזומות מצד המפקח בשנים האחרונות, חלה ירידה מהותית בסכומי הצבירה בשנות החיתום הפתוחות. להערכת החברה, משמעות עובדה זו היא ציפייה לירידה ברווחיות התחום, בשנים הבאות. **מידע זה צופה פני עתיד ולמיטב ידיעתה של החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש כתוצאה מהכנסות בהשקעות גבוהות מהצופה או לחילופין עליה בתעריפי הביטוח בתחום.**

ב. חברות הביטוח קובעות תעריפים דיפרנציאליים (מותאמי סיכון) הכפופים לקבלת אישור המפקח. התעריפים של מרבית החברות מביאים כיום, בחשבון את מאפייני הרכב והנהג, וכך מבטחים זהירים משלמים פחות ממבטחים מסוכנים. מטרת השימוש בפרמטרים הינה להתאים, ככל הניתן, את פרמיית הביטוח לסיכון המבוטח.

כתוצאה מהאמור לעיל, גדלו הפערים בין הפרמיות בביטוח רכב חובה הנדרשות ממבוטחים שונים באותה חברת ביטוח.

נכון למועד הדוח, מתוך כלל הפרמטרים המותרים לשימוש, מתחשבת הקבוצה בשלושה פרמטרים, שהינם גיל הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע, ותק רישיון הנהיגה של הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע והימצאות כרית אור (ברכב פרטי בלבד), והכול תוך ביצוע אבחנה בין רכב פרטי לרכב מסחרי.

ג. לתיאור אופן ההכרה ברווחי הקבוצה בתחום זה, ראו בסעיף זה לעיל וכן באור 2(ו)(2)(א) לדו"חות הכספיים. בנוסף, מאחר שמדובר בשמירה של רזרבות לטווחים ארוכים, לאופן השקעת הכספים והתשואה הנובעת מהם קיימת השפעה על הרווחיות.

ד. יכולת הקבוצה לבצע בקרה קפדנית על תשלומים לספקי שירותים בתחום.

ה. בשנים האחרונות חלה עלייה בהיקף תביעות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") כנגד המבטחים בגין תגמולים ששולמו על-ידי המל"ל לנפגעי תאונות דרכים המוכרות גם כתאונות עבודה. העתודות לתביעות תלויות כוללות הפרשות בגין תביעות אלה. גידול בהיקף תביעות השיבוב על ידי המל"ל משפיע על הרווחיות.

לאחרונה, המל"ל הודיע לחברות הביטוח על הפסקת ההסכם ביניהם שנחתם בתקופת קיומה של אבנר, אשר נכנסת לתוקף, לגבי מנורה מבטחים ביטוח, החל מיום 26.01.2009. יצוין, כי בכוונת איגוד חברות הביטוח, בכפוף לקבלת היתר מהממונה על ההגבלים העסקיים לנהל מו"מ משותף עם המל"ל להסדרת הנושא באופן הסכמי. טרם ניתנה הסכמת המל"ל למהלך זה.

ו. בחודש דצמבר 2002 הודיע משרד הבריאות לחברות הביטוח על כוונתו להעלות מהותית, מתחילת 2003, את התעריפים בגין אשפוז נפגעי תאונות דרכים. להעלאה כאמור עשויה להיות השפעה על רווחיות חברות הביטוח. בהמשך להתדיינויות עם משרדי האוצר והבריאות ועל רקע פרסומו של צו מחירים חדש מכוח חוק פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים, התשנ"ו-1996 לעניין תעריפי אשפוז אגב תאונות דרכים (ראו סעיף 4.1.3 (ז) לעיל), הגישה הנהלת איגוד חברות הביטוח, בחודש אוקטובר 2006, עתירה לבג"ץ נגד הצו כאמור לעיל. העתירה היא הן נגד עצם החלת הפיקוח על מחיר השירות הרפואי לנפגעי תאונות דרכים והן נגד קביעת המחיר המרבי, כפי שנקבע בצו. בנוסף, מתבקש בג"ץ להצהיר שהתעריף המרבי איננו בא במקום הוכחת ההוצאות בפועל כנדרש לפי סעיף 22 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, אלא נועד לתחום את ההוצאות המוכחות במחיר מרבי. יצוין, כי בהנחה שהחלטת הממשלה להעברת האחריות לטיפול רפואי

בנפגעי תאונות דרכים לקופות החולים כמפורט בסעיף 4.1.3 (יא) לעיל תתבצע, לא יהיה עוד צורך בצו לעניין מחירי אשפוז בקשר לתאונות דרכים שיקרו לאחר מועד התחילה של השינוי המוצע.

ז. לשינוי בשכר הממוצע במשק וברמת החיים עשויה להיות השפעה על גידול/קטון בתביעות וכתוצאה מכך על הרווחיות.

4.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 4.7 להלן.

4.1.6 גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום רכב חובה הינם, בין היתר, תקפות התעריפים הנקבעים על ידי ISO, יכולת הקבוצה לזהות את גורמי הסיכון הרלוונטיים לקביעת פלחי שוק הומוגניים ומשמעותיים וקביעת תעריף מתאים לגביהם, מתן שירות ברמה גבוהה וניהול סילוק תביעות יעיל.

4.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסת ביטוח רכב חובה המשווקת על ידי הקבוצה, מעניקה כיסוי אחיד בהתאם להוראות פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק הפיצויים, כמפורט בסעיף 4.1.1 לעיל. לתיאור המאפיינים הייחודיים של תחום הפעילות, ראו סעיף 4.1.2 לעיל.

4.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

נכון ליום 31 בדצמבר 2008, סך דמי הביטוח בתחום ביטוח רכב חובה מהווה כ- 26% מסך דמי הביטוח בענפי הביטוח הכללי. להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי פעילות של הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח):

2007	2008	
373,918	557,301	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
364,515	539,512	פרמיה בשייר עצמי
291,427	566,355	תביעות ברוטו
292,340	553,640	תביעות בשייר

הפרמיה ברוטו של הקבוצה בשנת 2008 גדלה בכ- 49% לעומת שנת 2007, וזאת בעיקר בשל איחוד לראשונה של התוצאות העסקיות של שומרה החל משנת 2008.

4.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב חובה, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים. לקבוצה מספר קטן של קולקטיבים וציי רכב של לקוחות עסקיים בהיקף לא מהותי. לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב חובה, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב החובה. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בשנת 2008 עמד על כ- 60%, ואחוז הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עמד על כ- 67% מסך אוכלוסיית מבוטחי החובה בקבוצה.

דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח החובה לתקופות המתוארות בדוח:

שיעור מסך הכנסות		דמי הביטוח באלפי ש"ח		מספר שנות ותק
2007	2008	2007	2008	
34%	39%	127,132	217,347	ללא ותק
16%	26%	59,826	144,898	ותק שנה
13%	15%	48,609	83,595	ותק שנתיים
37%	20%	138,349	111,460	למעלה משלוש שנות ותק
100%	100%	373,918	557,301	סה"כ

שיווק והפצה

4.5

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 7.7 להלן.

לחברה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב חובה:

2007	2008	
4.3%	4.9%	שיעור עמלות מפרמיה ברוטו

התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

4.6

להלן התפתחות התביעות התלויות בתחום ביטוח רכב חובה לגבי שנות החיתום המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

2007		2008		
בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	
1,441,837	1,592,584	1,598,129	1,724,835	הפרשה לתחילת השנה
67,213	74,701	72,980	80,706	הכנסות מפרמיה ומהשקעות
2,431	2,431	5	5	עמלות והוצאות
257,621	285,048	316,276	341,936	תשלומי תביעות
1,133,806	1,251,158	1,323,369	1,426,174	הפרשות לסוף השנה
115,192	128,648	31,464	37,431	עודף בהפרשות
94,149	97,495	18,575	21,948	סכום העודף בהפרשות הנובע משחרור הרווח מעתודה*

הנתונים בכל שנת חיתום אינם כוללים את נתוני שנת החיתום השוטפת, מכאן שיתרת הסגירה של כל שנת חיתום אינה תואמת את יתרת הפתיחה של שנת החיתום הבאה אחריה.

* לשנת 2008 - שנת חיתום 2005 (לשנת 2007 - שנת חיתום 2004).

לתיאור העתודות בביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

ביטוח משנה

4.7

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח, לרבות תחום ביטוח רכב חובה מתחדשות משנה לשנה. בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss) (לעניין חוזים מסוג זה ראו גם פירוט בסעיף 7.4.3 להלן). כמקובל בחוזים מסוג זה, אין עמלות המתקבלות ממבטחי המשנה.

בשנת 2006, החברה מיצתה את השכבה הראשונה בחוזי עודף ההפסדים בתחום לשנת הנזק 1994 בסך של 1 מיליון דולר. אין באמור כדי ליצור חשיפה מהותית על שייר החברה.

בחוזי ביטוח המשנה של החברה החל משנת 2007, חל שינוי המגביל את ההחזר המקסימאלי אותו תקבל החברה ממבטחי המשנה במקרה של נזק. למרות היות הביטוח ללקוחות בלתי מוגבל מבחינת גובה ההחזר, לאור בדיקות שערכה החברה ולאור התקרה הגבוהה יחסית שנקבעה, אין שינוי זה יוצר חשיפה מהותית לשייר החברה.

יצוין, כי החל משנת 2009 חוזי ביטוח המשנה של החברה בתחום הפעילות יהיו מבוססי שקלים. שינוי זה מנטרל את סיכון המטבע בהגנות ביטוח המשנה.

בשנים 2007 ו- 2008 החברה התקשרה בחוזים בתחום הפעילות עם מבטחי משנה המדורגים AAA-, AA-, A-, לפי S&P.

2007		2008		מדינה	דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
19%	1,763	16%	2,828	צרפת	AA-	Paris Re
10%	954	---	---	צרפת	AAA	Caisse Centrale
22%	2,053	51%	9,154	גרמניה	AA-	Swiss Reinsurance Co
38%	3,561	14%	2,466	צרפת	A-	Odysse Re
11%	1,043	---	---	שוויץ	A-	Converium

נכון ליום 31 בדצמבר 2008, שעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי המשנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-3% מדמי הביטוח. להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום בשנים המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום :

קבוצת דרוג מרכזת דרוג S&P		פרמיה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)		שיעור מסה"כ לתחום פעילות	
		2007	2008	2007	2008
A- ומעלה		17,789	9,403	100%	100%
BBB- עד BBB+		---	---	---	---
נמוך מ- BBB-		---	---	---	---
סה"כ		17,789	9,403	100%	100%

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה ברמת הקבוצה, ראו סעיף 7.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באור 2(יג) (2) לדוחות הכספיים.

ספקים ונותני שירותים

4.8

מנורה מבטחים ביטוח מתקשרת מעת לעת עם בתי חולים, מוסדות רפואיים, מבצעי בקרה רפואית וספקי שירותי בריאות אחרים לצורך מתן שירותים רפואיים שונים למבוטחיה, ובכלל זה, אשפוז, טיפולים אמבולטוריים במרפאות והפניה לרפואה שיקומית.

הקבוצה מפעילה מערכת מיכון לבקרה על תשלומים לספקים בכלל ולספקי שירותים רפואיים בפרט. המערכת בודקת את ההתאמה בין חשבונות שקיבלה ובין התעריפים המוסכמים וכן את הקשר בין הטיפול הרפואי לבין הפגיעה. השימוש במערכת זו הוביל לחיסכון בעלויות הספקים ולייעול העבודה מולם.

בנוסף, הקבוצה רוכשת שירותים נלווים לסילוק תביעות ביטוח בתחומים שונים, ובכללם בתחום הפעילות, מאת עורכי דין, חוקרים ומומחים רפואיים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו.

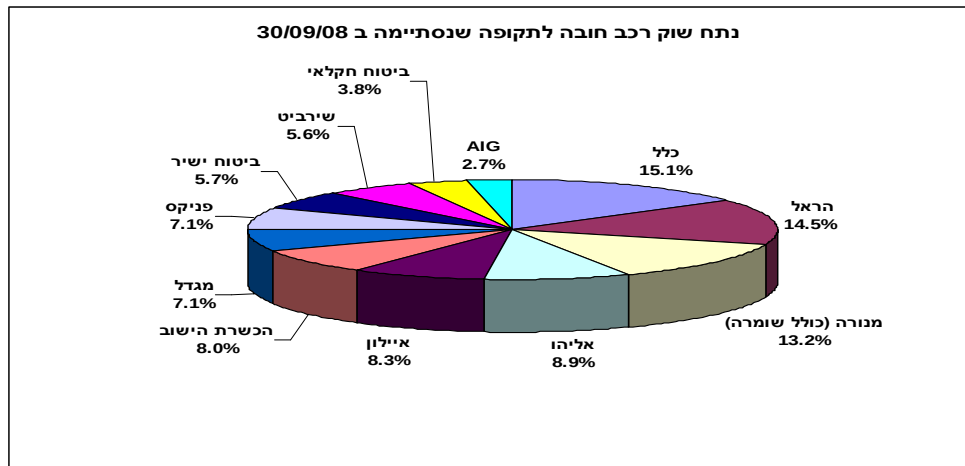
לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 7.5 להלן.

תחרות

4.9

בתחום ביטוח רכב חובה מתחרות 13 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר. שתי החברות הגדולות בתחום ביטוח רכב חובה הינן קבוצת כלל וקבוצת הראל. על פי הדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 עמד על כ- 33% מסך דמי הביטוח ברוטו בתחום זה, בעוד שבשנת 2007 עמד חלקם על כ- 37%.

נכון לרבעון השלישי של שנת 2008 קבוצת כלל מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ- 15%. בעוד שמנורה מבטחים ביטוח מחזיקה בנתח שוק של כ- 13.2% וממוקמת במקום השלישי בענף, וזאת לעומת המקום החמישי בו הייתה מדורגת בשנה שעברה. הגידול בנתח השוק מקורו בעיקר במיזוג שומרה לתוך תוצאות הקבוצה. נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים שלהלן.

הכיסוי הביטוחי האחיד בכל חברות הביטוח וזמינות מידע השוואתי של מחירים, גורמים לכך שמחיר המוצר הינו המשתנה העיקרי בהחלטת הרכישה של פוליסות הביטוח. חברות הביטוח נבדלות זו מזו במשתנים הקובעים את התעריף וכפועל יוצא בפלחי השוק בהם הן מתמקדות. בתקופה האחרונה, ניכרת מגמת התכנסות של רוב החברות למחירים דומים, כך שהפערים בין המחירים בקבוצות הסיכון השונות מצטמצמים.

גורם העלול לפגוע במעמדה התחרותי של הקבוצה הינו שימוש חברות ביטוח אחרות בפרמטרים שונים ו/או נוספים מהפרמטרים בהם עושה החברה שימוש.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם, רמת השירות הגבוהה של הקבוצה ושל סוכניה, אפשרות הפקת פוליסות ביטוח חובה בידי הסוכנים באמצעות מערכת אינטרנטית ומודל תעריפים המאפשר התמקדות בפלחי שוק רווחיים יותר.

הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

4.10

בין חברות הביטוח ובין מרכז הסליקה שליד איגוד חברות הביטוח נחתם הסכם (המכונה – "קל-כבד"), המסדיר את הטיפול בהתחשבות עקב תביעות בהם מעורבים רכבים כבדים ורכבים קלים, כהגדרתם בצו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבוטחים), התשס"א-2001, וכן עקב תביעות בהם מעורבים רכבים המבוטחים על ידי הצדדים להסכם זה בפגיעה משותפת שלהם, בהולך רגל הנפגע מחוץ לכלי הרכב.

5.

ביטוח רכב רכוש

5.1

מידע כללי על תחום הפעילות

הכיסוי המוענק במסגרת פוליסת ביטוח רכב רכוש, כפוף למגבלות הקבועות בחוק ובתקנות, כמפורט להלן.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.

לאור זאת הנתונים המתייחסים לשנת 2008 מבטאים את פעילות הקבוצה כולל שומרה, בעוד נתוני 2007 מבטאים את פעילות הקבוצה ללא שומרה.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

5.1.1

מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח, גניבה, וכן נזק רכוש הנגרם על ידי הרכב המבוטח לצד שלישי. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים.

5.1.2

תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום

הפוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג' לרכב פרטי ומסחרי עד 4 טון (ביטוח מקיף וביטוח צד ג'), למעט אופנועים, מעוגנת בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 ובתוספת לתקנות (להלן: "תקנות רכב רכוש" ו-"הפוליסה התקנית", בהתאמה). הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות באשר להיקף הכיסוי, לסיכונים, לחביות ולרכוש המבוטחים.

בתחום ביטוחי הרכב נכללים גם ביטוחים לרכב מסחרי מעל 4 טון ולאופנועים, אשר אינם כפופים להוראות הפוליסה התקנית.

מאפיינים של ביטוח רכב רכוש

פוליסת ביטוח רכב רכוש הינה, לרוב, לתקופה של עד שנה.

הפוליסה כפופה, כאמור לעיל, למגבלות שהוטלו על ידי המחוקק ועל ידי המפקח במסגרת הפוליסה התקנית (ראו סעיף 5.1.3(א) להלן).

התעריף לביטוח רכב רכוש אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעה המצטבר שלו, גילו של הנהג והגבלת מספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב. התעריף מאושר על ידי המפקח כתעריף מקסימום.

תביעות בתחום זה מתאפיינות בכך שהן מתגבשות במהירות ומשך זמן קצר בין קרות מקרה הביטוח לבין יישוב התביעה ("זנב תביעות קצר"). עם זאת, בגין כיסוי צד ג' משך זמן יישוב התביעה ארוך יותר.

5.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

תחום הפעילות כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה, ראו סעיף 7.2 להלן.

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח רכב רכוש, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בתחום זה:

א. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 (להלן: "תקנות רכב רכוש")

בתוספת לתקנות רכב רכוש נקבעו תנאי הפוליסה התקנית לביטוח רכב רכוש. הפוליסה התקנית מהווה סל כסויים מינימאלי, שניתן להרחיבו אך ורק לטובת המבוטח.

בהתאם לתיקון לתקנות רכב רכוש, המתייחס לשינוי בפוליסה התקנית לרכב, מאפשרת הפוליסה למבוטח לוותר, בשלב הצעת הביטוח, על כסויים מסוימים (ראו סעיף 5.2 להלן) ובלבד שהויתור נעשה בהודעה מפורשת אשר תועדה על ידי המבטח.

בחודש ספטמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת תיקון לתקנות רכב רכוש. לפרטים אודות התיקונים המוצעים בטייטה ראו סעיף קטן ה להלן.

ב. חוק הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות), תשנ"ח-1998

החוק קובע נהלים לעניין מכירת כלי רכב לשם פירוק כללי או תיקון וכן נהלי רישום לגבי חלקי חילוף. החוק מחייב את המבטח להחזיר את רישיון הרכב לרשות הרישוי אם הרכב הועבר לשם פירוק כללי. באם מוכר המבטח את כלי הרכב שלא למטרות פירוק אלא למטרות תיקון, חובה על המבטח להחזיק את רישיון הרכב ולא להעבירו לידי הרוכש עד אשר ימציא הרוכש לידי המבטח רישיון מאת מוסד מורשה כי הרכב תוקן כנדרש או בעת החלפת חלק, אישור כי החלק אשר הוחלף נרשם כדין לפי הוראות החוק הנ"ל. מכוח החוק הנ"ל פורסמו במאי 2007 **תקנות הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות) (ניהול יומן ורישום בו, דיווח על גניבת חלק והגבלת השימוש בחלקי רכב), תשס"ז-2007** המסדירות את נושא רישום חלקי חילוף של כלי רכב.

ג. הסדר שמאי ביטוח רכב

בעקבות פסק הדין של בית המשפט העליון מאפריל 2001 לעניין שמאות כלי רכב⁶, פרסם המפקח חוזר שמטרתו צמצום ניגוד העניינים בפעולות שמאי הרכב, תוך מתן אפשרות למבוטח לבחור שמאי רכב מתוך רשימה רחבה של שמאים בפריסה ארצית. בחוזר נקבעו, בין היתר, גם כללי פעולה לשמאים ומנגנוני ערעור על שומות.

באפריל 2007, פורסם חוזר המרכז את הטיפול בנושא צמצום ניגוד העניינים האמור ואשר נכנס לתוקף באוקטובר 2007. בעניין שמאות ביטוח רכב (רכוש וצד ג). החוזר קובע, בין היתר, הוראות בדבר הרחבת

⁶ בג"ץ 7721/96 איגוד שמאי הביטוח בישראל ואח' נ' המפקח על הביטוח ואח', פ"ד נה (3) 625.

הגילוי הנוגע לזכויות המבוטחים, הגברת מעורבותם בהליך בחירת השמאי והרחבת השקיפות כלפי המבוטחים בהליך שומת הנזק. כמו כן נדרשים המבוטחים להרחיב את רשימת שמאי החוץ שלהם.

ד. חוק מכירת רכב משומש (זכאות למידע וגילוי נאות), התשס"ח – 2008 ("חוק מכירת רכב משומש")

בחודש אוגוסט 2008 התקבל בכנסת חוק מכירת רכב משומש. החוק קובע, בין היתר, כי מי שרכש רכב משומש זכאי לקבל מכל מבטח שביטח את הרכב מידע אודות סכום תגמולי הביטוח ששולמו בעד הרכב ופירוט סוג הנזק או ירידת הערך שבשלם שולמו. מבטח רשאי לגבות תשלום בעד ההוצאות הכרוכות במסירת מידע כאמור. החוק מטיל על מבטח חובת שמירת מסמכים אודות רכבים שבוטחו על ידו למשך שבע שנים.

ה. תיקון הפוליסה התקנית בענף ביטוח רכב מנועי

בחודש ספטמבר 2008 פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו – 1986. הטיטה מתקנת את הפוליסה התקנית הנהוגה בענף ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי) ונקבעו בה, בין היתר, הוראות בעניינים הבאים: מנגנון לחישוב החזר דמי ביטוח למבוטח כאשר הוא מבטל את הפוליסה; השתתפות עצמית מוגדלת כאשר בתאונת דרכים הנהג היה נתון תחת השפעת אלכוהול; תיקון רכב שגילו עד שנתיים; תיקון רכב שיש לגביו אחריות יצרן או יבואן; איסור על גביית השתתפות עצמית כפולה במקרה של נזק עצמי ונזק לצד שלישי; הסדרת השבתת הביטוח; נוסחת דמי כינון; והסדרת אופן הטיפול בתביעות צד ג'.

שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

5.1.4

היקף הפעילות

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב רכוש חלה עליה של כ-4% בהיקף דמי הביטוח שהורווחו בתשעת החודשים של שנת 2008, לעומת התקופה המקבילה בשנת 2007. יצוין, כי על אף הגידול במצבת כלי הרכב במשק הרי שבהינתן גידול בתחום הליסינג במשק וכן בהתחשב בעובדה שרוב חברות הליסינג מבטחות את עצמן שלא באמצעות חברות הביטוח, הרי שקצב הגידול בתחום ביטוח רכב רכוש שונה מהגידול בהיקף התחום במשק. היקף הפרמיות של הקבוצה גדל בכ-30% בשנת 2008 לעומת שנת 2007, וזאת כתוצאה מאיחוד לראשונה של פעילות שומרה.

בתחום הרכב בוצעו מספר שינויים שעיקרם הורדת המיסוי על רכישת רכב חדש, והעלאת שווי השימוש ברכב שהועמד לרשות עובד (להלן: "רכב צמוד"). הורדת המיסוי בגין רכישת רכב הוסדרה בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 31), התשס"ה-2005 וצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין, תשס"ז-2007). העלאת שווי השימוש ברכב צמוד הוסדרה בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב) (תיקון) התשס"ז-2007, שתוקפו מחודש ינואר 2008, והמעלה את שווי השימוש ברכב צמוד באופן הדרגתי, כמפורט בתיקון האמור, במהלך 4 שנים. בנוסף, ועל רקע המשבר הכלכלי שהתפתח במהלך שנת 2008 עשויה להיות ירידה בביקוש לכלי רכב חדשים תוך השפעה על היקף מצבת כלי הרכב במדינה. שינויים אלו עשויים להשפיע על הענף במספר מישורים: על מחיר הרכב הנרכש וכתוצאה מכך על מספר כלי הרכב בכלל, על מספר כלי הרכב שיוחזקו בחברות ליסינג לעומת החזקת כלי רכב פרטיים וכן על מספר כלי הרכב המבוטחים, וכתוצאה מכל אלה - השפעה על היקף הפעילות בכללותו. **מידע זה צופה פני עתיד ולמיטב ידיעתה של**

החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש כתוצאה מטעמים של ציבור בעלי הרכב ובפרט העובדים.

רווחיות

הרווחיות בתחום מושפעת, בין היתר, מתקפות ונכונות התעריף בו משתמש המבטח, הכנסות מהשקעות, שמירה על נהלי החיתום ושכירות הגניבות.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 קטן הרווח המצרפי של הענף בכ-49% והסתכם בכ- 135 מלש"ח, לעומת התקופה המקבילה בשנת 2007. הקיטון ברווח המצרפי נובע מהרעה בתוצאות חיתומיות. בשנת 2008 רשמה הקבוצה רווח של כ- 0.3 מלש"ח, בהשוואה ל-16 מלש"ח בשנת 2007. ההסברים לכך הם בהגדלת התביעות התלויות השנה בגין שנות נזק קודמות.

5.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 5.7 להלן.

5.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

הפוליסות לביטוח רכב רכוש מבוססות על הפוליסה התקנית (למעט רכב מסחרי מעל 4 טון ואופנועים), כאשר חברת הביטוח רשאית לשנות תנאי הפוליסה האמורה אך ורק לטובת המבוטח.

פוליסות הביטוח של הקבוצה מעניקות כיסויים כדלקמן:

- א. **ביטוח רכב מקיף (פרטי ומסחרי לרבות משאיות)** - כיסוי בגין נזק לרכב כתוצאה מתאונה, נזק לרכב כתוצאה מאש, גניבת הרכב, נזק שנגרם תוך כדי גניבת הרכב, נזק שנגרם כתוצאה מנזקי טבע (שיטפון, סערה, שלג וברד), נזק לרכב כתוצאה ממעשה זדון (למעט על ידי המבוטח או מי מטעמו), נזק שגרם הרכב לרכוש של צד שלישי.
- ב. **ביטוח מקיף ללא כיסוי תאונות** - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט סעיף נזק כתוצאה מתאונה.
- ג. **ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה** - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט גניבת הרכב.
- ד. **ביטוח אחריות כלפי צד שלישי** - הגנה על המבוטח מפני אחריותו לנזקים שנגרמו לרכוש של צד שלישי כתוצאה משימוש ברכבו.
- ה. **ביטוח אופנועים.**

בנוסף לכיסוי הבסיסי, הקבוצה מאפשרת למבוטח להרחיב את הכיסוי כדלקמן: כיסוי לנזקי רעידת אדמה, רכב חדש תמורת הישן שניזוק (לרכבים משנות דגם אחרונות בלבד ולמקרה ביטוח של אובדן גמור), ביטוח רדיו טייפ או רדיו דיסק חליפי, ביטוח שבר שמשות, שירותי גרירה ומתן רכב חליפי. בנוסף, קיים מסלול ייחודי לכלי רכב פרטיים בלבד, המאפשר סל רחב יותר של שירותים והטבות למבוטח, עם אפשרות לפרמיה מוזלת.

תעריף ביטוח רכב רכוש מצוי בפיקוח והוא מעודכן מעת לעת בהתאם לניסיון הנזקים ולמגמותיהם. מדיניות המפקח, נכון למועד הדוח, היא אי התערבות בתעריפים בתחום זה.

פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

5.3

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש (באלפי ש"ח):

2007	2008	
645,740	836,971	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
596,888	774,784	פרמיה בשייר עצמי
446,501	606,780	תביעות ברוטו
401,741	547,279	תביעות בשייר

הגידול בדמי הביטוח ברוטו מוסבר בעיקר באיחוד לראשונה של פעילות שומרה בשנת 2008.

פילוח התביעות המשולמות בתחום רכב רכוש, ברוטו (באלפי ש"ח):

2007	2008	
78,950	90,393	גניבות
283,947	439,203	תאונות
1,050	2,279	נזקי טבע
54,839	56,898	אחר
418,786	588,773	סה"כ תביעות משולמות
22,715	18,007	שינוי בתביעות תלויות
446,501	606,780	סה"כ תביעות

הגידול המשמעותי ביותר בתביעות המשולמות בענף נובע בעיקר מנזקי תאונות בנוסף לגידול בגין איחוד שומרה. בשאר הסעיפים, הגידול נובע מאיחוד שומרה.

לקוחות

5.4

בתחום ביטוח רכב רכוש, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים. לקבוצה מספר קטן של ציי רכב של לקוחות עסקיים ולקוחות קולקטיבים בהיקף לא מהותי.

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב רכוש, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב רכוש. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בתחום רכב רכוש בשנת 2008 עמד על כ- 63%. בשנת 2007 עמד שיעור החידושים על כ- 68% מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש. שיעור הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בשנת 2008 הינו 70%.

דמי ביטוח לפי שנות ותק לקוחות במונחי מחזור דמי ביטוח לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק		דמי הביטוח באלפי ש"ח		שיעור מסך הכנסות	
		2007	2008	2007	2008
ללא ותק		303,497	359,897	47%	43%
ותק שנה		142,063	217,612	22%	26%
ותק שנתיים		83,946	108,806	13%	13%
למעלה משלוש שנות ותק		116,233	150,655	18%	18%
סה"כ		645,740	836,971	100%	100%

שיווק והפצה

5.5

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים. להלן פרטים לגבי שיעור העמלות (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב רכוש:

2007	2008	
19%	20%	יחס עמלות מפרמיה ברוטו

לחברה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 7.7 להלן.

התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

5.6

להלן התפתחות התביעות התלויות בענפי ביטוח רכב רכוש, לגבי התביעות שאירעו בתקופות המתוארות בדוח:

2007		2008		
בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	
95,049	114,106	127,160	144,971	תביעות תלויות לראשית השנה (כולל IBNR)
92,989	109,129	108,814	123,112	תשלום תביעות במשך השנה
8,402	10,486	14,849	17,683	תביעות תלויות לסוף השנה (כולל IBNR)
(6,342)	(5,509)	3,497	4,176	עודף (גרעון) בהערכות

לתיאור עתודות ביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

ביטוח משנה

5.7

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח, לרבות תחום ביטוח רכב רכוש מתחדשות משנה לשנה.

שעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי המשנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-7% נכון למועד הדוח. בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים יחסיים. בשנים 2007 ו-2008 החברה התקשרה בחוזים בתחום הפעילות עם מבטחי משנה המדורגים A+, A, AA- לפי S&P.

2007		2008		מדינה	דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
25%	12,125	---	---	ארה"ב	AA-	Everest Reinsurance Co.
75%	36,745	---	---	שוויץ	AA-*	Trans Re Zurich
---	---	32%	20,070	אנגליה	A+	Lloyd's

* נכון למועד הדוח, Trans Re Zurich ירדה בדירוג מ AA- ל A+.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

כמקובל בחוזים מסוג זה, מתקבלת עמלת מסירה ממבטחי המשנה, המחושבת כשיעור מהיקף הפרמיה המועברת. שיעור העמלה משתנה בהתאם לתוצאות העסקיות.

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

שיעור מסה"כ לתחום פעילות		פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)		קבוצת דרוג מרכזת דירוג לפי P&S
2007	2008	2007	2008	
100%	100%	48,850	62,036	A - ומעלה
---	---	---	---	BBB - עד BBB+
---	---	2	151	BBB- - נמוך מ-
100%	100%	48,852	62,187	סה"כ

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה, ראו סעיף 7.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2(יג) (2) לדוחות הכספיים.

ספקים ונותני שירותים

5.8

לקבוצה הסכמים עם מוסכים שונים לצורך מתן השירותים למבוטחים בקרות אירוע ביטוחי. כמו כן, הקבוצה התקשרה בהסכמים עם נותני שירותים נוספים אחרים לפיהם מבוטח אשר הפוליסה שלו כוללת את סוג השירות הרלבנטי, יקבל שירות בהתאם לכתב השירות שרכש. השירותים השונים הניתנים למבוטח הינם, בין היתר, שירותי גרירה לרכב, שירותי תיקון שבר שמשות ברכב, שירותי רכב חלופי ועוד.

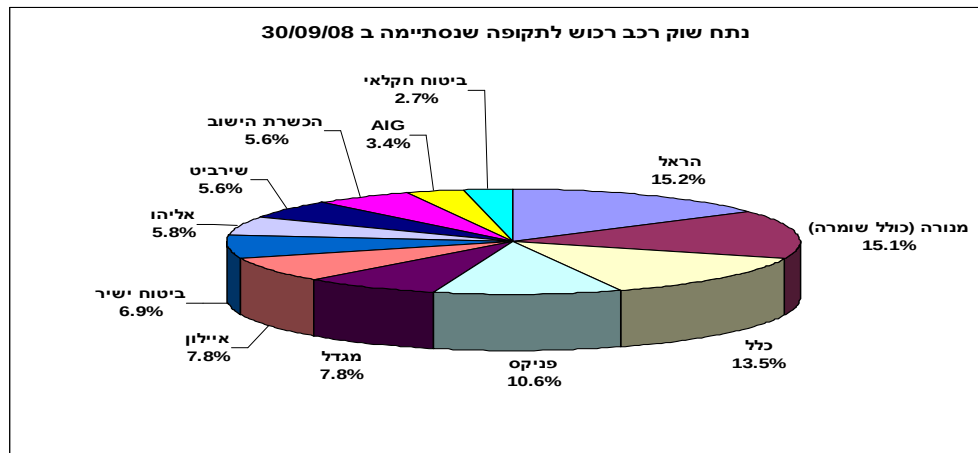
בנוסף, הקבוצה רוכשת שירותים נלווים לסילוק תביעות ביטוח בתחומים שונים, ובכללם בתחום הפעילות, מאת עורכי דין, חוקרים, שמאים, מוסכים, ספקי חלפים וספקים נוספים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו בפעילותה בתחום זה. לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 7.5 להלן.

תחרות**5.9**

בתחום ביטוח רכב רכוש פועלות מרבית חברות הביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר.

על פי הדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, קבוצת הראל הייתה המובילה בתחום בשנת הדוח. בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 החזיקה הראל בנתח שוק של כ-15% לעומת 16% בתקופה המקבילה בשנת 2007. הקבוצה מחזיקה גם היא נתח שוק של כ-15% וממוקמת במקום השני במשק וזאת בהשוואה למקום השלישי בתקופה המקבילה בשנת 2007. הקבוצה מתמקדת בביטוחי פרט תוך הימנעות, ככל הניתן, מביטוחים קבוצתיים בהם בשל תחרות חריפה במיוחד, שיעורי הרווחיות נמוכים. נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים להלן:

הכיסוי הביטוחי האחיד בהתאם לפוליסה התקנית מוביל לכך שמחיר המוצר הוא המשתנה העיקרי בהחלטת המבוטח לרכוש פוליסת ביטוח. אי לכך שמה הקבוצה דגש בתחום זה על תעריף תחרותי ומוצרים ייחודיים המותאמים לאוכלוסיות מובחנות וכוללים הטבות ייחודיות לאותן אוכלוסיות.

בנוסף, הקבוצה מחזקת את מעמדה התחרותי באמצעות רמת שירות גבוהה שלה ושל סוכניה, אפשרות הדפסת פוליסות ביטוח רכב רכוש באמצעות הסוכנים דרך האינטרנט וכן התקשרות עם רשת של מוסכים לנוחיות מבוטחיה.

בשל היות המחיר משתנה מרכזי בהחלטת הרכישה של הצרכן, שחיקת מחירים מכוונת על ידי אחד המתחרים עלולה לפגוע במעמדה התחרותי של החברה. הקבוצה מבצעת בדיקה שוטפת של התעריף ורמת ההנחות על מנת להתאים את עצמה למתרחש בשוק.

הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה**5.10**

בחודש מאי 2002 נחתם הסכם לשיתוף פעולה בין איגוד חברות הביטוח למרכז הישראלי לבוררות ויישוב סכסוכים בע"מ (להלן: "**בנועם**"), לפיו מחלוקות בנושא תביעות שיבוב בין חברות ביטוח (הן כאלו החברות באיגוד והן כאלו שאינן) בגין רכב רכוש בסכום שאינו עולה על 100,000 ש"ח, לא תוגשנה לבית המשפט אלא תתבררנה באמצעות מוסד בנועם, (מוסד זה נמצא בבעלות פרטית ונבחר על ידי איגוד חברות הביטוח). החלטת הבורר בהליך זה מחייבת, והגבייה תתבצע באמצעות מסלוקת איגוד חברות הביטוח. התשלום למוסד בנועם בתביעה או בבוררות מוטל על חברות הביטוח. הסכם זה אושר על ידי הממונה על הגבלים עסקיים והוא בתוקף עד מאי 2011.

6.

ביטוח כללי

פעילות הקבוצה בתחום זה מתמקדת בשלושה ענפים עיקריים: ביטוח חבויות, ביטוח רכוש, וביטוח בריאות לטווח קצר (כגון: תאונות אישיות, נסיעות לחו"ל ועובדים זרים). כמו כן, בתחום זה נכללים יתר ענפי הביטוח הכללי אשר היקף פעילותם אינו מהותי.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח כללי מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח והחל משנת 2008 גם באמצעות שומרה. לאור האמור, התוצאות העסקיות המפורטות בפרק זה לשנת 2007 כוללת את פעילות הקבוצה ללא שומרה.

להלן יפורטו ההוראות הרלוונטיות החלות על כל ענפים בתחום זה וכן ההוראות הייחודיות לענפים השונים בתחום.

6.1

מידע כללי על תחום הפעילות

בענף ביטוח חבויות נכללים כל ביטוחי החבויות, למעט ביטוח רכב חובה. הביטוחים העיקריים בענף זה הינם: ביטוחי אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות דירקטורים ונושאי משרה, אחריות צד שלישי, אחריות המוצר, ערבות חוק מכר, ביטוח כלי טיס וביטוח כלי שיט.

ענף ביטוח רכוש מעניק למבוטח כיסוי נגד נזק פיזי לרכוש וכולל ביטוח מקיף דירות, ביטוח אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, ביטוחי מבנה ללוחי הבנקים למשכנתאות (להלן: **"ביטוח משכנתאות"**), ביטוח ימי, ביטוח הנדסי, ביטוח יהלומים.

בביטוחי הבריאות בתחום זה נכללים פוליסות ביטוח קצרות טווח ובכללן ביטוח נסיעות לחו"ל, ביטוח תאונות אישיות וביטוח עובדים זרים ותיירים.

ביתר ענפי הביטוח נכללים ענפי ביטוח אשר לא נכללו בתחומי הפעילות לעיל ואינם מהותיים דיים לתוצאות העסקיות של החברה, בין אם בנפרד ובין אם כקבוצה. בין ביטוחים אלו נכללים ביטוחי ערבויות (ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות), ביטוח דמי מחלה וביטוח סיכונים אחרים.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

6.1.1

מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו**(1) ביטוח חבויות**

ביטוח חבויות הינו ביטוח המכסה את המבוטח בגין אחריותו כלפי צד ג', כתוצאה ממעשה או מחדל של המבוטח. בביטוחי חבויות לא נקבע סכום ביטוח אלא גבול אחריות שהינו הסכום המקסימלי בו ישא המבוטח במקרה של נזק בתוספת הוצאות משפטיות סבירות. תוקפן של פוליסות הביטוח הינו לרוב לשנה, אך מאחר ומדובר בנזק לצד ג' שלמעשה איננו המבוטח, בירור תביעות אלו הינו מורכב ואורך זמן רב (**"זמן תביעות ארוך"**).

(2) ביטוח רכוש

בביטוח רכוש מציעה הקבוצה ביטוחים לפרטים ולבתי עסק.

ביטוח רכוש הינו פוליסה לתקופה של עד שנה בדרך כלל, למעט ביטוח מטען (ימי ואווירי) אשר נכלל בפוליסה פתוחה, כאשר הכיסוי ניתן עבור כל משלוח בנפרד, וביטוחים הנדסיים הנערכים בהתאם לפרקי הזמן של כל פרויקט.

(3) ביטוח בריאות (טווח קצר)

בביטוחי בריאות מציעה הקבוצה ביטוח לפרטים ולקבוצות.

ביטוחי הבריאות בתחום זה כוללים פוליסות שהינן לרוב לתקופה של שנה. בביטוח נסיעות לחו"ל ולתיירים הכיסוי מותאם לתקופת השהייה בחו"ל או בארץ, לפי העניין.

6.1.2 תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בתחום**(1) ביטוח חבויות**

ענפי החבויות מכסים את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה בשל אחריותו מתוקף כל דין, ובפרט מתוקף הוראות פקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הנזיקין").

ענפי הביטוח המרכזיים בהם עוסקת הקבוצה בענף החבויות, הינם כדלקמן (לעניין בסיס המוצרים המוצעים ללקוחות ראו הרחבה בסעיף 6.2.1 להלן):

א. **ביטוח חבות מעבידים** - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד בשל ותוך כדי עבודתו אצל המבוטח. החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ס-1980, והביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. הביטוח נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ב. **ביטוח צד שלישי** - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי שאינו עובד המבוטח בשל נזק שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ג. **ביטוח אחריות מקצועית** - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו נזק לצד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח אחריות מקצועית נערך על בסיס הגשת תביעה.

ד. **ביטוח אחריות המוצר** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על ידי מוצרים שיוצרו על ידו, לאחר שפסקו מלהיות בחזקתו. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

ה. **ביטוח דירקטורים ונושאי משרה** - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. הביטוח נערך על בסיס הגשת התביעה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות, המטיל חבות אישית על נושאי המשרה בחברה. בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה, הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיהנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

ענף ביטוח החבויות נחשב לענף תנודתי וזאת בשל רמת אי הודאות הגבוהה ביישוב התביעות הנובעת, בין היתר, ממשך הזמן בין קרות אירוע ביטוחי לבין תשלום הנזק למבוטח ("זנב תביעות ארוך"),

מהשינויים באקלים השיפוטי ומהשינוי התרבותי המעלה את שכיחות התביעות וחומרתן.

(2) ביטוח רכוש

להלן סוגי כיסויים עיקריים של ביטוחי הרכוש שמשווקת הקבוצה בענף ביטוח רכוש:

א. ביטוח דירות (מקיף דירות) - ביטוח מבנה דירה וביטוח תכולת דירה למגורים.

תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן לצורך סעיף זה: "**התקנות**") מגדירות את סוג הכיסוי הביטוחי המינימאלי למבנה דירה ותכולתה, כהגדרתן בתקנות (להלן: "**הפוליסה התקנית דירה**"). על פי התקנות, ביטוח דירות כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע, רעידת אדמה ונזקי צנרת. חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית דירה רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח. למבוטח ניתנת אפשרות לוותר בכתב על כיסוי לרעידת אדמה.

ב. אובדן רכוש ומקיף בתי עסק - ביטוחים המכסים אבדן רכוש שאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי (למשל סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים וכו'). ביטוח בתי עסק כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים. פוליסות בתי עסק נמכרות בדרך כלל כפוליסות מטרייה הכוללות גם ביטוחי חבויות.

ג. ביטוח משכנתאות - כולל ביטוח מבנה עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

ד. ביטוח ימי, כלי טיס וכלי שיט - ביטוח המכסה נזק או אבדן הקשורים לסיכונים תעופה או שיט. ביטוח כלי שיט מכסה גופי אניות; ביטוח כלי טיס כולל ביטוח גופי מטוסים וביטוח תאונות נסיעה; וביטוח ימי מכסה הובלת מטענים בים וביבשה.

ה. מטענים בהובלה - ביטוח המכסה אובדן או נזק למטען הנגרם במסגרת הובלה יבשתית.

ו. ביטוח הנדסי (ביטוח שבר מכני) - ביטוח המכסה נזקים לציוד הנובעים מהפעלתו, בניגוד לנזקים הנגרמים על ידי גורמים חיצוניים בלתי תלויים.

ז. ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.

ח. ביטוח הנדסי (עבודות הקמה) - כיסוי לעבודות הקמה של מערכות מכניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.

ט. ביטוח ציוד אלקטרוני - כיסוי לנזק תאונתי, למערכות מתח נמוך ולכיסוי הוצאות שחזור מידע מחשבים ושכירת ציוד חלופי.

י. **ביטוח סיכוני טרור** - ביטוח שיורי (מעל תקבולי מס רכוש) המכסה נזק פיזי לרכוש ואובדן רווח גולמי בשל מעשה טרור.

(3)

ביטוח בריאות

ביטוח בריאות לטווח קצר מורכב משני ענפי ביטוח: ביטוח תאונות אישיות וביטוח מחלות ואשפוז (ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים)⁷:

(4)

יתר ענפי הביטוח

(א)

ביטוח ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות

הקבוצה משווקת ערבויות ביצוע שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות המבוטח כלפיו. הפוליסות מונפקות לטובת מזמיני עבודה בפרויקטים ומיועדות להבטיח עמידה בהתחייבויותיהם של קבלנים, יזמים וגופים גדולים נוספים בביצוע פרויקטים, כפי שסוכמו בין הצדדים.

בנוסף, הקבוצה משווקת ערבויות פיננסיות שמהותן התחייבות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות פיננסית של המבוטח כלפיו.

(ב)

ביטוח ערבות חוק המכר

הקבוצה משווקת ביטוח המכסה את השקעתם של רוכשי יחידות דיור כנגזר מחוק המכר (דירות) תשל"ג 1973 וחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות רוכשי דירות), התשל"ה - 1974. ביטוח זה תואם את ההנחיות בחוק המכר ולרוב תקופת הביטוח שלו ארוכה (מעל שנה). הסיכון בפוליסות אלו הולך ופוחת עם הזמן כתוצאה מהתקדמות הבנייה וקבלת החזקה בנכס. בהתאם להוראות הפיקוח, ההכרה ברווח מהכנסות החברה מענף זה נדחות לתקופה של 5 שנים. החברה מנפיקה פוליסות אלו לקבלנים, בין אם באמצעות שיווק ישיר לקבלן או באמצעות בנקים המספקים מימון לפרויקט הבנייה.

(ג)

ביטוח דמי מחלה

הקבוצה משווקת ביטוח דמי מחלה המכסה את חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה. חבות המעביד לתשלום כפופה להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה) לעניין זכויות עובדים.

הקבוצה משווקת פוליסות ישירות באמצעות תשתית החברות המבוטחות בקרן הפנסיה של הקבוצה, וכן באמצעות סוכנים.

(ד)

סיכונים אחרים

הקבוצה מנפיקה פוליסות המכסות סיכונים שונים אשר לא נכללו בענפים שלעיל מאחר והכיסויים הינם בסכומים לא מהותיים. לדוגמא: החברה מנפיקה פוליסות לכיסוי הוצאות משפטיות.

⁷ ענף מחלות ואשפוז כולל גם ביטוח הוצאות רפואיות וביטוח שיניים שהינם פוליסות לטווח ארוך ולכן נכללו ביטוחים אלו בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

6.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

להלן יפורטו הוראות החקיקה המרכזיות המתייחסות לענפים השונים בתחום ביטוח כללי.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 7.3 להלן.

(1) ביטוח חבויות

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בענף ביטוח חבויות:

א. חוק חוזה הביטוח

בהתאם להוראות חוק חוזה הביטוח, בביטוח חבויות (המכונה בחוק "ביטוח אחריות"), התביעה לתגמולי ביטוח אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי נגד המבוטח. כן קובע חוק זה, כי ביטוח חבויות מכסה גם הוצאות משפט סבירות שעל המבוטח לשאת בשל חבותו, אף אם הוצאות אלה הן מעל לסכום הביטוח.

ב. הלכת אטינגר ("השנים האבודות")

בחודש מרץ 2004 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין הקובע כי יש להכיר בזכאותו של ניזוק (או עזבונו) לפיצויים בגין שנות השתכרותו האבודות, שהן השנים שבהן קוצרה תוחלת חיי העבודה של הניזוק כתוצאה מפגיעתו בתאונה ("השנים האבודות"). בכך הפך בית המשפט העליון הלכה לפיה לא זכאי היה הניזוק (או עזבונו) לפיצויים בגין ראש נזק זה ("הלכת השנים האבודות" או "הלכת אטינגר"). בחודש דצמבר 2004 דחה בית המשפט העליון עתירה שהוגשה לקיום דיון נוסף בפסק הדין הנזכר לעיל.

בפסק דין נוסף של בית המשפט העליון מפברואר 2006, נקבע כי הלכת השנים האבודות חלה גם על תביעות תלויות ועומדות ועל תאונות שאירעו קודם לפרסום ההלכה, אך אין בה כדי לאפשר דיון מחודש בפסקי דין, לרבות פסקי דין מכוח פשרה, שניתנו קודם לכן.

במהלך שנת 2006, בשני פסקי דין שונים, קבע בית המשפט העליון את שיטת חישוב הפיצוי בהתאם להלכת השנים האבודות בהתייחסו לכך שיש לצרף למרכיב החיסכון גם הכנסה מפנסיה במקרים בהם המנוח השתכר כך כחלק משכרו (הפרשות לפנסיה). כמו כן נקבע כי יש לכלול בחישוב, במקרים הרלוונטיים צירוף ראש נזק של אובדן שירותי אב או אם. מכיוון שהלכה זו נוגעת לאחוז קטן מסך התיקים בתחום, ההשפעה על כלל התביעות, נמוכה יחסית. בשנת 2008 נתן בית המשפט העליון פסק דין לפיו יש לפצות את יורשי המנוח גם על אובדן קצבת זקנה מביטוח לאומי.

(2) ביטוח רכוש

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות הוראות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח והתקנות שהוצאו על פיהן וכן להוראות המפקח כפי שמתפרסמות מעת לעת. לתקנות העיקריות החלות בענף זה.

(3) ביטוח בריאות

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בענף ביטוח בריאות, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בענף זה:

א. חוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א-1991

בשנת 2000 תוקן החוק (תיקון מס' 3) כך שעל מעביד מוטלת החובה להסדיר לעובד זר המועסק על ידו ביטוח רפואי שיכלול סל שירותים לפי קביעת שר הבריאות בצו.

ב. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה הביטוח) (הוראות למצב רפואי קודם), התשס"ד-2004

בחודש ינואר 2004 פורסמו תקנות, שנועדו להסדיר את אופן שימוש המבטח בסייג לחבות המבטח בשל מצב רפואי קודם, להבטיח כיסוי ביטוחי ראוי למשך כל תקופת הביטוח ולמנוע ביצוע חיתום בעת התביעה לתשלום תגמולי ביטוח.

6.1.4 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

היקף הפעילות

לאור התפתחות האקלים השיפוטי ופסיקת בתי המשפט ביחס לחברות ולנושאי המשרה בהן, ניכרת דרישה מוגברת לכיסוי ביטוחי באחריות מקצועית וכן לכיסוי ביטוחי לדירקטורים ונושאי משרה.

הביקוש לביטוחי רכוש מושפע מהמצב הכלכלי במשק.

בהתאם לדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 חל גידול של 1% בהיקף ההכנסות בתחום לעומת התקופה המקבילה בשנת 2007 לרמה של כ- 5 מיליארד ש"ח.

רווחיות

בשנת 2008 רשמה הקבוצה הפסד של כ- 0.3 מיליון ש"ח בהשוואה לרווח של כ- 71 מיליון ש"ח בשנת 2007. השינוי נובע בעיקר מתוצאות ענפי אחריות מעבידים ואחריות כלפי צד ג'.

בעוד שתחום הדירות, הנכלל בביטוח רכוש, הינו מוצר הנמכר ללקוחות פרטיים ולכן מוטה שיקולי מחיר, שאר ענפי הרכוש מושפעים יותר מאיכות השירות ומקצועיות החיתום של הקבוצה, הואיל ומדובר בלקוחות עסקיים המתיעצים לעיתים עם יועצי ביטוח.

6.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 6.7 להלן.

6.2

מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

(1) ביטוח חבויות**א. כללי**

ענפי החבויות מכסים את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה בשל אחריותו מתוקף כל דין, ובפרט מתוקף הוראות פקודת הנזיקין.

ביטוחי חבויות ניתן לערוך על פי אחד משני בסיסי שיפוי:

א. בסיס אירוע (Occurrence Basis) - נשוא החבות המכוסה הוא קיומו של אירוע הנזק במשך תקופת הביטוח.

ב. בסיס הגשת תביעה (Claims Made Basis) - נשוא החבות המכוסה לפי בסיס זה הוא הגשת התביעה לחברת הביטוח במשך תקופת הביטוח, ובתנאי שהאירוע שהוביל להגשת התביעה נופל אף הוא בתוך תקופת הביטוח או בתוך תקופת רטרואקטיבית שהוגדרה בפוליסה.

ב. המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בענף החבויות, הינם כדלקמן:

ביטוח חבות מעבידים - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד כמפורט בסעיף 6.1.2(1)(א) לעיל. ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסת מטריה עסקית או במסגרת פוליסת ביטוח דירה. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. הגשת התביעה יכולה להיעשות לאחר תקופת הביטוח בתוך תקופת ההתיישנות.

ביטוח צד שלישי - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי (שלא בגין שימוש ברכב מנועי), שאינם עובדי המבוטח, כמפורט בסעיף 6.1.2(1)(ב) לעיל. ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסת מטריה עסקית או במסגרת פוליסת ביטוח דירה. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ביטוח אחריות מקצועית - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו היא נזק לצד שלישי כמפורט בסעיף 6.1.2(1)(ג) לעיל. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מוצר. הכיסוי בפוליסה מוגבל לאירועים תאונתיים ואינו מכסה מעשים מכוונים של המבוטח. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט השפעה ניכרת על תעריף דמי הביטוח. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

ביטוח אחריות המוצר - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על ידי מוצרים שיוצרו על ידו כמפורט בסעיף 6.1.2(ד) לעיל. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מקצועית. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלית של הכיסוי השפעה על תעריף דמי הביטוח. ביטוח זה נערך, בדרך כלל, על בסיס הגשת תביעה.

ביטוח דירקטורים ונושאי משרה - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או בשילוב עם ביטוח אחריות מקצועית לחברות פיננסיות וחברות היי-טק בלבד. דמי הביטוח בענף זה מתבססים על מספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס הגשת התביעה.

ביטוח חבויות הינו לרוב פוליסה לתקופה של עד שנה.

(2) ביטוח רכוש

להלן מוצרים ושירותים עיקריים המשוקים על ידי הקבוצה בענף זה:

א. פוליסות לביטוח דירה

לקבוצה שלושה סוגים של פוליסות ביטוח מבנה ותכולה לדירה (המבוססות על הפוליסה התקנית דירה כמפורט בסעיף 6.1.2(א) לעיל):

1. TOP HOUSE - פוליסה לביטוח מבנה ותכולת דירה המבוסס על הפוליסה התקנית דירה. המוצר מכיל חבילת כיסויים רחבה הכוללת שירות תיקון מכשירי חשמל, שירות ביקור רופא, שירותי חירום וכו'.

2. רימון דירות - פוליסה לביטוח מבנה ותכולת דירה המבוססת על הפוליסה התקנית דירה, המכסה סיכונים נקובים.

3. רימון 2000 לדירה - פוליסה רחבה המבוססת על הפוליסה התקנית דירה המספקת למבוטח ביטוח "כל הסיכונים" למבנה ותכולת הדירה, למעט חריגים נקובים.

בפוליסות ביטוח כאמור לעיל, ניתן לרכוש כיסויים נוספים המסופקים על ידי נותני שירותים חיצוניים, כמפורט בסעיף 6.8 להלן.

דמי הביטוח נקבעים בהתבסס על מאפייני הסיכון של המבוטח, הכוללים, בין היתר, את קומת המגורים של המבוטח, ניסיון התביעות של המבוטח וסכום הביטוח המבוקש. על מנת להעריך את הסיכון, עורכת החברה סקרי תכולה וסקרי סיכונים והגנות תקופתיים.

ב. פוליסות לביטוח בתי עסק

לקבוצה מספר סוגים של פוליסות לביטוח בתי עסק (המבוססות על פוליסות הרכוש כמפורט בסעיף 6.1.2(ב) לעיל):

1. רימון עסקים - פוליסה מורחבת לבתי עסק המעניקה כיסוי מקיף למבנה העסק וכיסוי "כל הסיכונים", למעט חריגים נקובים, לתכולת בית העסק.

2. משרדית 2000 - פוליסה לביטוח מבנה המשרד ותכולתו המעניקה כיסוי "כל הסיכונים", הכולל, בין היתר, הרחבות כגון: כיסוי תכולה המועברת זמנית למקום אחר, דמי שכירות למשרד חלופי, שחזור מסמכים וביטוח תאונות אישיות, למעט חריגים נקובים.

3. רימון 2000 חנות בקניון - פוליסה לביטוח חנות בקניון המעניקה כיסוי "כל הסיכונים", למעט חריגים נקובים. הכיסוי כולל, בין היתר, אובדן רווחים, ביטוח כספים, ביטוח תאונות אישיות, ביטוח ציוד אלקטרוני, כיסוי נזק או אובדן לאמצעי אגירת נתונים ושיחזור מידע.

דמי הביטוח בענפים אלו נקבעים, בין היתר, על פי ניסיון התביעות של המבוטח, רמת הסיכון של העסק, האסטרטגיה העסקית של החברה וסכום הביטוח הרצוי. על מנת להעריך את הסיכון עורכת החברה סקרי סיכון מוקדמים מעת לעת.

(3) ביטוח בריאות

להלן פירוט סוגי פוליסות ביטוח בריאות, שמשווקת הקבוצה בתחום זה:

א. ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מעניק סל של כיסויים ביטוחיים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל. הסל כולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות ואירועים רפואיים שונים, כמו גם נזקים לצד ג' ונזקי כבודה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל קצרת טווח ונקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל.

ב. ביטוח רפואי לעובדים זרים ותיירים

על מנת לענות על צורכיהם המיוחדים של תושבי חוץ המגיעים לארץ כעובדים (לעיל ולהלן: "**עובדים זרים**") קבעה הממשלה בחקיקה מיוחדת לעניין זה חובת ביטוח רפואי החלה על המעביד תוך הגדרת כיסוי מינימאלי בצו. הקבוצה משווקת תכנית ביטוח לעובדים זרים בהתאם לדרישות הצו. הפוליסה משווקת באמצעות סוכנים מורשים לפרטים ולקבוצות באמצעות מעבידים. הביטוח כולל, בין השאר, כיסוי למימון הוצאות אשפוז בבית חולים ציבורי בישראל, לרבות הוצאות חדר מיון (גם אם לא מלווה באשפוז), חדר ניתוח, שכר מנתח ורופא מרדים, טיפול נמרץ, תרופות בהתאם לסל התרופות, ייעוץ ובדיקות, מימון הוצאות העברת המבוטח באמבולנס ממקום האירוע לבית החולים ומימון כרטיס טיסה עבור המבוטח במידה והמבוטח אינו מסוגל לעבוד עקב מחלה. בנוסף, ניתן להוסיף לפוליסה זו, פיצוי חד פעמי למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה, טיפול חירום בשיניים והעברת גופה לארץ המוצא.

כמו כן, משווקת הקבוצה פוליסה לביטוח הוצאות רפואיות לתיירים השוהים בישראל. כיסוי זה דומה בעיקרו לביטוח הניתן לעובדים זרים, אך מוגבל בסכום מקסימאלי.

ג. פוליסות תאונות אישיות

ביטוח תאונות אישיות מעניק פיצוי בסכום נקוב בהתאם להעדפות המבוטח בשל אירועים תאונתיים הגורמים לנכות (זמנית ו/או קבועה) ו/או למות המבוטח. בנוסף, כולל הכיסוי לעתים גם פיצוי שבועי בגין אובדן כושר עבודה כתוצאה מתאונה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל שנתית. הביטוח נמכר בעיקר לפרטים ולעתים גם במסגרת קבוצתית.

(4) יתר ענפי הביטוח

לפירוט עיקרי המוצרים ראה סעיף 6.1.2(4) לעיל.

פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים**6.3**

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום (באלפי ש"ח).

2007	2008	
736,092	763,051	פרמיה ברוטו (כולל דמים)
459,262	439,128	פרמיה בשייר עצמי
434,124	467,995	תביעות ברוטו
255,512	286,408	תביעות בשייר

הפרמיה ברוטו של הקבוצה בשנת 2008 גדלה בכ- 3.6% לעומת שנת 2007. הגידול הנ"ל נובע משתי מגמות הפוכות – מחד, רכישת שומרה, אשר הובילה לגידול בפרמיה, ומאידך הירידה בשער הדולר, אשר הביאה לשחיקה בהכנסות השקליות.

פילוח התביעות המשולמות דירות, ברוטו (באלפי ש"ח)

2007	2008	
39,046	41,828	פריצה
25,582	34,086	נזקי צנרת
8,613	15,112	שריפה
1,153	8,752	נזקי טבע
13,901	17,977	אחר
88,295	117,755	סה"כ תביעות משולמות
759	5,642	שינוי בתביעות תלויות
89,054	123,397	סה"כ תביעות

בשנת 2008 חל גידול במספר התביעות, הנובע מאיחוד תוצאות שומרה.

לקוחות**6.4**

בתחום ביטוח כללי הקבוצה מבטחת לקוחות פרטיים, עסקיים וכן לקוחות מוסדיים. החברה מבצעת חיתום פרטני לכל מבטח, למעט קולקטיביים ישנים של בנקים למשכנתאות. בענף ביטוח בריאות הכלול בתחום זה הקבוצה מתמקדת בעיקר בביטוחי פרט.

לקבוצה אין לקוח שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח כללי.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו:

שיעור מסך הכנסות		סוג הלקוח
2007	2008	
43%	23%	קולקטיבים ומפעלים גדולים
57%	77%	פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
100%	100%	סה"כ

* החלוקה בענפי החבויות בוצעה לפי גבולות אחריות.

הגידול בחלק היחסי של תיק הפרט והלקוחות העסקיים הקטנים בשנת 2008, נובע מאיחוד תוצאות שומרה, שלה תיק מוטה לקוחות פרט.

פרופיל התיק הביטוחי של הקבוצה מוטה לקוחות עסקיים קטנים.

שיעור החידושים בתחום מקיף דירות בשנת 2008 עמד על כ- 89% ובשנת 2007 שיעור החידושים עמד על כ- 84%.

דמי ביטוח לפי שנות ותק (מקיף דירות בלבד)⁸

שיעור מסך הכנסות		דמי הביטוח באלפי ש"ח		מספר שנות ותק
2007	2008	2007	2008	
24%	22%	39,416	46,124	ללא ותק
19%	20%	31,205	41,136	ותק שנה
13%	15%	21,351	31,409	ותק שנתיים
44%	43%	72,264	91,121	למעלה משלוש שנות ותק
100%	100%	164,236	209,791	סה"כ

שיווק והפצה

6.5

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום באמצעות סוכנים עצמאיים ומשלמת להם עמלות מכירה מסוגים שונים ובעיקר כשיעור מדמי הביטוח.

בענף ביטוח רכוש לחברה קיימות התקשרויות עם סוכנויות בבעלות בנקים, לעניין ביטוח אגב הלוואות משכנתא. ביטוח מקיף דירות ללווי בנקים למשכנתאות נמכר בחלקו באמצעות הבנקים למשכנתאות בפוליסה קבוצתית.

לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו מהווה מעל 10% מדמי הביטוח בתחום הפעילות.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 7.7 להלן.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

2007	2008	
18%	21%	שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו

התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

6.6

לתיאור העתודות בביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

⁸ הנתונים אינם כוללים בנקים למשכנתאות.

(1) ביטוח חבויות

להלן התפתחות התביעות התלויות בענף ביטוח חבויות לגבי שנות החיתום בתקופות המתוארות בדוח:

שנת 2007		שנת 2008		
בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	
509,606	683,682	572,027	778,550	הפרשה לתחילת השנה
32,864	36,007	22,576	36,102	הכנסות מפרמיה ומהשקעות
12,522	12,682	14,683	14,692	עמלות והוצאות
54,621	63,933	78,830	155,353	תשלומי תביעות
432,725	576,539	473,479	589,457	הפרשות לסוף השנה
42,602	66,535	27,611	55,150	עודף (גרעון) בהפרשות
67,278	94,969	56,058	98,785	סכום העודף בהפרשות הנובע משחרור הרווח מעתודה

(2) ביטוח רכוש

להלן התפתחות התביעות התלויות בענף ביטוח רכוש לגבי התביעות שאירעו בתקופות המתוארות בדוח:

2007		2008		
בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	
51,501	132,402	60,043	160,342	תביעות תלויות לראשית השנה (כולל IBNR)
27,084	69,586	37,145	86,957	תשלום תביעות במשך השנה
21,770	62,290	30,094	79,421	תביעות תלויות לסוף השנה (כולל IBNR)
2,647	526	(7,196)	(6,036)	עודף (גרעון) בהערכות

הנתונים בכל שנת נזק אינם כוללים את נתוני שנת הנזק השוטפת, מכאן שיתרת הסגירה של כל שנת חיתום אינה תואמת את יתרת הפתיחה של שנת הנזק הבאה אחריה.

ביטוח משנה**6.7**

התקשרויות החברה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח בתחום מתחדשות משנה לשנה.

בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים כלליים מסוג Excess of Loss. בענף ביטוח חבויות ביטוחי חבות מעבידים, ביטוחי צד ג', ביטוח אחריות המוצר וביטוחי אחריות מקצועית מאוגדים בחוזה ביטוח משנה אחד מסוג Excess of Loss, המבוסס על שנת הנזק. בתחום ביטוח אחריות דירקטורים תחת ענף ביטוח חבויות, קיים הסכם ביטוח משנה נפרד גם הוא על בסיס Excess of Loss, המבוסס על שנת החיתום של הפוליסה.

בענף ביטוח רכוש מתקשרת החברה בחוזים יחסיים ובחוזי Excess of Loss המגנים על החברה כנגד קטסטרופה.

בעסקים מסוימים, בהם גבולות האחריות חורגים מהגבולות המותרים בהסכמי ביטוח המשנה, או שהכיסוי הנדרש אינו נכלל בהסכמי ביטוח המשנה, נרכש ביטוח משנה

ספציפי (פקולטיבי). סוג ביטוח המשנה הנרכש (יחסי/לא יחסי) משתנה בהתאם למהות הסיכון והיצע הכיסוי בשוק ביטוח המשנה.

בהסכמי ביטוח משנה היחסיים, בענפים הכוללים מרכיב קטסטרופה, מגבילים מבטחי המשנה את התשלום בגין אירוע בודד בשיעור מוסכם מסכום הביטוח המכוסה.

בביטוחי דירות אגב משכנתא, הנמכרים באמצעות הבנקים, נרכש, במרבית המקרים, ביטוח משנה ספציפי ("פקולטיבי").

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה ראו סעיף 7.4 להלן.

(1) ביטוח חבויות

דירוג מבטחי המשנה, לפי S&P, איתם התקשרה החברה בחוזים בענף ביטוח חבויות בשנים 2007 ו-2008 הינו: AA-, A+, A.

שיעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי משנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ- 32% מדמי הביטוח נכון למועד הדוח.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף חבויות מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2007		2008				
שם המשנה	מבטח	דירוג S&P	מדינה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה
Everest Reinsurance Co.*	AA-	ארה"ב	15,212	19%	---	---
Lloyd's	A+	אנגליה	---	---	24,734	35%
Trans Re Zurich	AA-	שוויץ	44,936	57%	---	---

* לאחר מועד הדו"ח הורד דירוג EVEREST ו TRANS RE ZURICH ל - A+.

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג		פרמיה שרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)		שיעור פעילות מסה"כ לענף	
מרכזת דירוג P&S		2007	2008	2007	2008
A- ומעלה		66,988	8,760	94%	87%
BBB עד +BBB		517	419	1%	---
נמוך מ- BBB		3,483	9,943	5%	13%
סה"כ		70,988	79,122	100%	100%

(2) ביטוח רכוש ואחרים

דירוג מבטחי המשנה, לפי S&P, איתם התקשרה החברה בחוזים בענפי ביטוח רכוש וביטוח ואחרים בשנים 2007 ו-2008 הינו: A-, A, A+, AA-.

שיעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי משנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-47% מדמי הביטוח נכון למועד הדוח.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף ביטוח רכוש ואחרים מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2007		2008		מדינה	דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
11%	22,780	---	---	גרמניה	AA-	Allianz SE
13%	27,710	18%	43,411	ארה"ב	AA-	Everest Reinsurance Co.

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

שיעור מסה"כ לענף פעילות		פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)		קבוצת דרוג מרכזת P&S
2007	2008	2007	2008	
93%	96%	192,279	234,432	A- ומעלה
4%	1%	7,438	2,315	BBB עד +BBB
3%	3%	6,125	8,054	נמוך מ-BBB
100%	100%	205,842	244,801	סה"כ

כמקובל בחוזים מסוג זה, אין עמלות המתקבלות ממבטחי המשנה (למעט בהסכמים פקולטיביים).

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באור מס' 2(יג) לדוחות הכספיים.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באור מס' 2(יג) לדוחות הכספיים.

ספקים ונותני שירותים

6.8

בתחום ביטוח כללי הקבוצה מתקשרת בהסכמים עם נותני שירותים שונים בקשר עם התחייבות החברה כלפי רוכש הפוליסה.

בתחום ביטוח כללי הקבוצה רוכשת בעיקר שירותים נלווים מאת עורכי דין, חוקרים, רופאים, מוסדות רפואיים, רואי חשבון, מהנדסים וספקים נוספים, בין אם לצורך סילוק תביעות בענף ביטוח חבויות ובין אם לצורך אספקת שירות אשר רכש מבוטח במסגרת פוליסת הביטוח ובכללם שירותי תיקוני צנרת, שירותי תיקון מכשירי חשמל ביתיים ושירותי ביקור רופא.

בענף ביטוח הבריאות הספקים העיקריים של הקבוצה הינם רופאים, מרפאות ובתי חולים פרטיים למתן שירותים רפואיים בהתאם לפוליסות. בנוסף, קשורה הקבוצה בהסכמים עם מספר ספקי שירותי ניהול רפואי לצורך תפעול מערך השירותים השונים למבוטחים. ההתקשרות עם הספקים הנ"ל כוללת התחייבויות של הספק למתן השירות והסדרי תשלום באחת משתי דרכים עיקריות: תשלום עבור כל פעולה או תשלום קבוע הנגזר בין היתר ממספר המבוטחים בפועל (קפיטציה). בנוסף, הקבוצה התקשרה עם שתי רשתות בינלאומיות למתן שירותים רפואיים בחו"ל. כמו כן, הקבוצה קשורה בהסכם עם ספק, המתפעל את מערכת שירות הלקוחות של הקבוצה.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, בפעילותה בתחום זה.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 7.5 להלן.

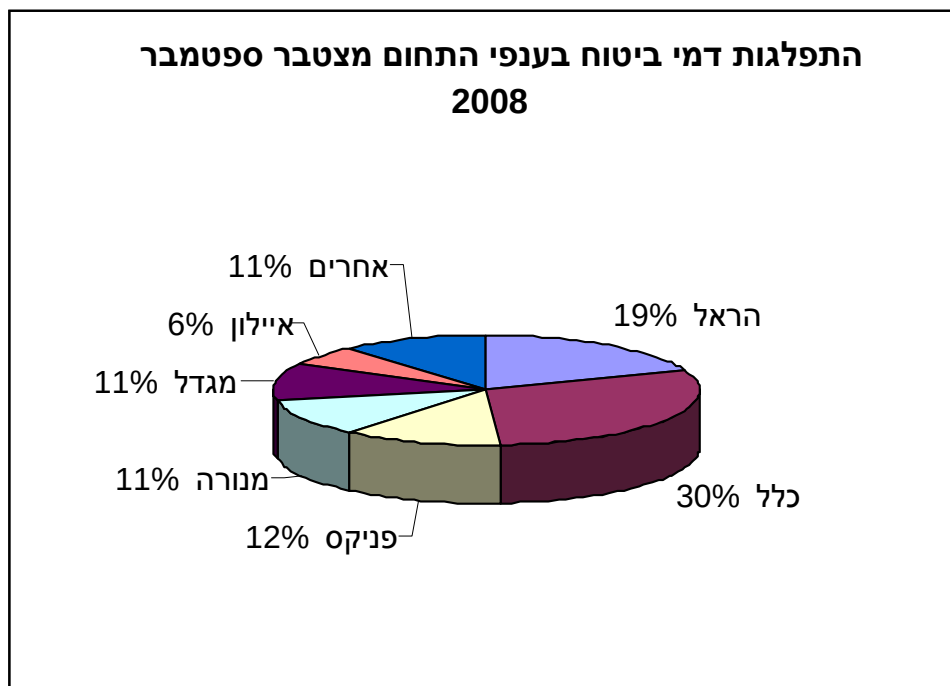
תחרות

6.9

בתחום זה מתחרה הקבוצה בכל חברות הביטוח במשק. שלושת חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן קבוצת הראל, קבוצת כלל וקבוצת הפניקס. על פי הדו"חות כספיים של חברות הביטוח, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 עמד על כ- 60% מסך דמי הביטוח ברוטו לעומת סך של כ- 59% בתקופה מקבילה בשנת 2007.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 קבוצת כלל מובילה בענף ומחזיקה בנתח שוק של כ-30% לעומת 31% בתקופה המקבילה בשנת 2007. הקבוצה מחזיקה נתח שוק של כ-11.3% וממוקמת במקום הרביעי במשק וזאת בהשוואה לנתח שוק של כ-10.6% במקום החמישי בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2007. עיקר הגידול נובע מאיחוד תוצאות שומרה.

נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים להלן:

התחרות בתחום מושפעת הן מצד הביקוש למוצרים מצד החברות העסקיות השונות במשק והן מהיצע ואיכות המוצרים של חברות הביטוח. שוק ביטוח המשנה והשינויים החלים בו בתחום מהווים אף הם גורם מרכזי בתחרות. בנוסף, בביטוח העסקים הגדולים ובענף ביטוח הדירקטורים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, עובדה המחדדת את חשיבות איכות הכיסוי ובו בזמן גם יוצרת לחץ להורדת תעריפים. מוצרי הביטוח הכלולים בענף הרכוש, כגון ביטוח ימי, אווירי, הנדסי ואלקטרוני, דורשים

מומחיות ספציפית ומעניקים כיסוי מורכב ועל כן, התחרות בהם מבוססת על איכות הכיסוי הביטוחי שמעניקה הקבוצה.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: רמת השירות הגבוהה של הקבוצה ושל סוכניה; מכירת פוליסות חבויות (במיוחד פוליסת אחריות מעבידים וצד שלישי) ביחד עם מוצרים אחרים של הקבוצה (למשל פוליסות עסק); מוניטין הקבוצה בהתאמת המוצר לצרכי המבוטח ומתן שירות ברמה גבוהה למבוטחים הכולל ניהול סילוק תביעות יעיל. בנוסף, לחברה מודלים ונהלים חיתומיים הבאים לשמור על רמת הרווחיות הרצויה המנוטרת על ידי מערכות המאפשרות בקרה קפדנית ועדכנית על התוצאות השוטפות.

חלק ד'

מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

7. תיאור עסקי התאגיד – עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה

בהמשך למידע שניתן בסעיפים 3-6 לעיל, המתייחס בנפרד לכל תחום פעילות של הקבוצה, להלן תיאור של עניינים המתייחסים לעסקי הקבוצה בכללותה.

7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד**7.1.1 התפתחות המשק, שוקי ההון והכספים****המשק הישראלי**

שנת 2008 תיזכר כאחת השנים הקשות בכלכלה העולמית מאז המשבר הכלכלי הגדול בשנות ה-30 של המאה הקודמת. כלכלת ארה"ב ובעקבותיה כלכלות מובילות בעולם, נקלעו למשבר אשראי חריף אשר נבע מבעיות מאקרו כלכליות שונות. מוסדות פיננסיים ותיקים במדינות המערב פשטו רגל ואחרים נאלצו להיעזר בסיוע ממשלתי מאסיבי על מנת להמשיך ולהתקיים.

הכלכלה הישראלית הושפעה במהלך שנת 2008 ממשבר כלכלי עולמי זה. במהלך החודשים האחרונים החלה האטה משמעותית בפעילות הכלכלית במשק הישראלי. ברבעון הרביעי, למשל, ירד התוצר במשק הישראלי ב-0.5%, לאחר עלייה של 0.9% ברבעון השלישי ועלייה של 3.2% ברבעון השני.

יצוין, שהעלייה המתונה בתמ"ג במחצית השנייה של השנה (כ-1.1% בחישוב שנתי) באה לידי ביטוי בעיקר בעלייה גדולה יחסית בהוצאות הממשלה (6.8%), כאשר מנגד נרשמה ירידה בהוצאה לצריכה פרטית לנפש (-2.9%), בהשקעה בנכסים קבועים (-5.3%) ובייצוא הסחורות והשירותים (-6.6%) כפועל יוצא מירידת הביקושים בעולם.

עדות להאטה הממשית בפעילות המשק ניתן למצוא במדד המשולב לבחינת מצב המשק המפורסם על ידי בנק ישראל. נתונים חודשיים שהתפרסמו בחודש האחרון מחזקים את תמונת ההאטה שהחלה להסתמן בחודשים האחרונים. לאחר עליה רצופה של למעלה משלוש שנים בערכו של המדד המשולב, ירד המדד האמור ברציפות במהלך ששת החודשים האחרונים של 2008. תמונת הידרדרות המשק המשיכה גם בחודשים הראשונים של שנת 2009, כאשר המדד המשולב של בנק ישראל ירד ב-2.2% מינואר 2009 ועד פברואר 2009.

בחודש ינואר 2009 רשם המדד המשולב ירידה חדה של 1.2%.

במהלך שנת 2008 נרשם שיפור בשיעור הבלתי מועסקים במשק. אחוז הבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה בישראל עמד בחודש נובמבר 2008 על כ-5.9%, בהשוואה לשיעור של כ-6.5% בסוף שנת 2007. על פי ההערכות הכלכליות הרווחות השפעת המשבר הכלכלי צפויה להגיע לשוק העבודה, ואכן חודשים ינואר-פברואר 2009 היוו חודשי שיא מבחינת מספר המפוטרים במשק הישראלי. לרמת התעסוקה במשק השפעה ישירה על תחומי פעילות ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך.

מסקר החברות והעסקים שערך בנק ישראל לסוף שנת 2008 עולה כי נרשמה האטה של ממש בפעילות כלל ענפי המשק וכראייה, בסקר מצוין כי חברות החלו לדווח על ירידה במספר העובדים.

נתוני הגירעון מצביעים אף הם על מגמת האטה בפעילות הכלכלית במשק. בחודש ינואר 2009 נמשכה מגמת הירידה בהכנסות ממסים כאשר אלו נמוכות ריאלית בכ-19% בהשוואה לחודש ינואר 2008. מנגד, מגבלת ההוצאה של 1/12 מתקציב הממשלה, בהעדר תקציב מאושר, הובילה לכך שבחודש ינואר נרשם עודף של כ-1.5 מיליארד ש"ח בפעילות הממשלה.

המצב במשק משפיע על תחומי פעילותה של הקבוצה ובעיקר על היקף המכירות, עלות התביעות והוצאות התפעול.

מדד המחירים לצרכן בשנת 2008 עלה בשיעור של כ-3.8% - עלייה אשר הינה מעבר לגבול העליון של יעד האינפלציה השנתי שקבעה הממשלה, העומד על שיעור של 3%. על אף זאת, ההאטה בעולם ובישראל, עשויה למתן את הלחצים האינפלציוניים בעתיד. המדד ללא ירקות ופירות עלה ב- 4% ואילו המדד ללא דיור עלה בשיעור של 1.7% בלבד.

לאור העלייה בסביבת האינפלציה כאמור, העלה בנק ישראל את הריבית הבסיסית במשק במספר שלבים, כדי להביא לחזרת האינפלציה והציפיות לה לסביבת מרכז היעד האמור, בתוך תקופה של כשנה. ואולם, התמתנות הציפיות לאינפלציה, הירידה במחירי הסחורות והאנרגיה, והמשך המשבר הכלכלי בעולם, הביאו את בנק ישראל להוריד את הריבית הבסיסית במשק באופן חד החל מחודש אוקטובר 2008. הפחתות הריבית נמשכו גם לאחר תאריך המאזן. נכון למועד הדוח, בסוף חודש מרץ 2009, עמדה עומדת ריבית בנק ישראל על רמתה הנמוכה ביותר – 0.5%.

יצוין, כי הפחתת שיעורי הריבית נועדה לחזק את היכולת של המשק הישראלי להתמודד בהצלחה עם ההשלכות של ההאטה הצפויה בצמיחה העולמית, בין היתר, באמצעות הוזלת עלות האשראי לצרכנים ולסקטור העסקי.

לאחר תאריך המאזן הודיע בנק ישראל כי הוא צפוי לרכוש אג"ח ממשלתיות מתוך רצון להגביר את האפקטיביות של המדיניות המוניטרית גם לגבי הריבית לטווח ארוך. פעולה זו צפויה להיות מתורגמת לירידה בריבית להלוואות ולהקל על מצוקת האשראי של העסקים.

בשנת 2008 יוסף השקל ב- 1.1% מול הדולר, אולם יציבות זו טומנת בחובה שני מהלכים מנוגדים: ייסוף של השקל מול הדולר 16% במחצית הראשונה של השנה, ופיחות של השקל מול הדולר של 18% במחצית השנייה של השנה. במהלך חודש יולי 2008 הגיע שערן של הדולר לשפל של למעלה מעשור והוא נסחר תמורת כ- 3.23 ש"ח. תהליך הורדת הריבית בישראל וכן ההתערבות של בנק ישראל במסחר במט"ח היו, בין היתר, הגורמים המרכזיים שגרמו לעליית שער הדולר לרמה של 4.2 ש"ח בתחילת חודש מרץ 2009. המהלכים אשר הוזכרו לעיל בגין מעמד השקל מול הדולר אירעו בעוצמה ובעיתוי דומה למדי גם במקרה של שער האירו מול הדולר, עובדה המעלה את הסברה שלא היה זה השקל שהתחזק ונחלש, אלא הדולר שנחלש והתחזק מול מטבעות בעולם, וביניהם, ובין היתר - גם לעומת השקל.

שוקי האג"ח והמניות

שנת 2008 התאפיינה בהמשך הירידה שהחלה בחודש יולי 2007 בשווקי ההון בעולם. המשבר, אשר החל בשנת 2007, העמיק והחמיר במהלך שנת 2008, ולמעשה הגיע לשיא (מבחינת תלילות הירידות) ברבעון האחרון של שנת 2008.

הברירה מסיכון ומחיקות הענק של בנקים בעולם ובארץ, כמו גם עודף המינוף גרמו לצניחת שערים כללית בעוצמה שלמעשה לא נראתה עשרות שנים.

בבסיסו של המשבר עומדת המערכת הפיננסית - שוק המשכנתאות והאשראי החוץ בנקאי שגדל בשיעורים גבוהים בארה"ב ובאירופה במהלך השנים האחרונות, לצד התפתחותם של מכשירי חוב מתוחכמים.

תחילתו של המשבר הינה בנפילת שוק הנדל"ן האמריקאי, אשר הגיע בשנים האחרונות למחירים גבוהים במיוחד וללא כיסוי מעשי ואשר שימש

כבטחונות לאיגרות חוב שמימנו משכנתאות לרכישת נכסי נדל"ן. חלקן של המשכנתאות ניתן בשיעור מימון גבוה מידי, ולעיתים אף לקבוצות לווים בעיתיים (sub-prime) שלא עמדו ביכולת ההחזר השוטף. כאשר נאלצו הבנקים לממש את נכסי הנדל"ן הללו ירד ערך הנכסים ובעקבותיו ירדו שווי הבטוחות ומחירים של מכשירי החוב.

המצב האמור גרר את המערכת הפיננסית העולמית למחיקות חשבונאיות גדולות, שהביאו להתליך של ירידות שערים בשוקי ההון בעולם, כאשר פשיטת רגל של מוסד פיננסי אחד, עלולה הייתה לגרור אחריה (ובחלק מן המקרים אף גררה בפועל) פשיטות רגל של מוסדות אחרים ובסופו של דבר לקריסת המערכת הפיננסית כולה.

לאחר החלטת ממשלת ארצות הברית שלא לתמוך בבנק ההשקעות הרביעי בגודלו בארה"ב (Lehman Brothers) והעיכובים בהפעלת התוכנית על-ידי בית הנבחרים האמריקאי שאמור היה לאשר את תוכנית החירום במימון של כטריליון דולר לערך, התפתח משבר חריף שהתפשט במהירות לכל הבורסות בעולם וגם לישראל.

לאחר המשך ההידרדרות במצב בשווקים הפיננסיים בעולם, ממשלות ובנקים מרכזיים בעולם נקטו בפעולות חסרות תקדים והודיעו על תוכניות הצלה רחבות היקף שעיקרן:

(1) הזרמת נזילות מאסיבית לשוקי הכספים, הן מצד הבנקים המרכזיים והן באמצעות תוכניות ממשלתיות לביצוע עסקאות החלף של ניירות ערך בעייתיים ולא נזילים בנכסים נזילים או רכישה של ניירות ערך בעייתיים;

(2) מתן ערבות ממשלתית פורמאלית או משתמעת לפיקדונות בנקאיים ולאגרות חוב שהונפקו על-ידי הבנקים על מנת למנוע בריחה של משקיעים;

(3) תוכניות להלאמת בנקים חדלי פירעון או למימון מחדש של בנקים חלשים. לצורך כך הקציבו מדינות שונות סכומי כסף גדולים, המסתכמים בלמעלה מ-3 טריליון דולר ארה"ב.

סימנים ראשונים בשוק הפיננסי מעידים על כך שהתוכניות האמורות הביאו לשיפור ולתחילת התייצבות בשוקי הכספים והאשראי. אך יחד עם זאת, רמת אי-הוודאות עדיין נותרה גבוהה וניכרת ההשפעה של צמצום האשראי על הפעילות הריאלית בעולם כולו. אמנם, הממשל האמריקאי משדר לשווקים שאין בכוונתו לאפשר קריסה של המערכת הפיננסית, תוך הזרמת הון עצמי וערבויות בהיקף ניכר ביותר.

חוסר הוודאות והחששות מיכולת חברות לחדש אשראים, הוביל לירידות חדות בשווקי המניות ובמיוחד בשווקי איגרות החוב הקונצרניות בישראל. חברות שדורגו על-ידי חברות הדירוג בדירוג גבוה ואיגרות החוב שלהן נחשבו כבטוחות יחסית, איבדו שיעור ניכר מערכן בתוך מספר ימים, לאור הפדיונות הכבדים בקרנות הנאמנות ובקופות הגמל.

לאחר כחמש שנים רצופות של עליות שערים, רשמו מדדי המניות השונים במהלך שנת 2008 ירידות שערים חדות. את הירידות החדות ביותר רשם מדד מניות הנדל"ן אשר ירד בשיעור חד של כ-80% וזאת בעקבות משבר הנדל"ן החמור שמתרחש ברחבי העולם כפי שפורט לעיל. במהלך שנת 2008, ירד מדד ת"א 25 בשיעור של כ-46%, מדד ת"א 75 ירד בשיעור של כ-68% ומדד יתר 50 ירד בשיעור של כ-73%. בנוסף, מדד איגרות החוב הקונצרניות, ירד במהלך שנת 2008 בשיעור של כ-16.6%.

במקביל, נפתחו מרווחים קיצוניים בשערי נכסי החוב לסוגיהם ככל שהם חשופים במידה זו או אחרת למשבר, כאשר גם כאן מדובר בשיעור אשר טרם נראה.

במהלך 2008 ירדו תשואות אגרות החוב הממשלתיות של המדינות המפותחות ובכללם ישראל (בישראל, רק בסוף השנה), במקביל להפחתות הריבית האגרסיביות של הבנקים המרכזיים.

המדינות המפותחות נכנסו למיתון ובישראל התרחשה האטה. שערי ה"דיפולט" של אגרות החוב עלו בישראל ובעולם כולו, אך עדיין אינם ברמות גבוהות.

מאידך, אירעו לחברות שונות במשק, למדינת ישראל ולמדינות המערב גם תופעות שממתנות את עוצמת ההאטה, וביניהן ירידה ולמעשה קריסה של מחירי האנרגיה. בישראל למשל, פועל יוצא של ירידת מחירי האנרגיה הינו חסכון של מיליארדי דולרים בשנה וזאת מבלי לקחת בחשבון את הירידה החדה אשר חלה במחירי הסחורות האחרות.

הממשלות בעולם ובכללן ממשלת ישראל החלו להעניק גיבוי הן במלל והן בפועל למערכת הבנקאית, כך שהסיכון בדבר פשיטת רגל של בנקים בישראל נראה פחות מוחשי מבעבר. כמו-כן, החברות החלו לערוך צעדי ייעול משמעותיים שאת פירותיהם אנו צפויים לראות בשנים הקרובות.

בישראל קיימת תופעה של רכישת האג"חים ע"י החברות עצמן בהנחה ניכרת שתגרום להקטנת עומס החוב על החברות האמורות ורישום רווחי הון כתוצאה מכך.

גם הפחתות הריבית האגרסיביות צפויות להקל במידה זו או אחרת על החברות בטווח הבינוני ארוך.

לירידות השערים כאמור, קיימת השפעה מהותית על תוצאות הקבוצה, בעיקר בשל הירידה בהיקף הכספים המנוהלים על-ידי הקבוצה (ובפרט בשל שחיקת ערכם) דבר הבא לידי ביטוי בירידה בהכנסות מדמי ניהול, וכן בירידה בשווי נכסי הנוסטרו של הקבוצה. פגיעה מתמשכת בשווי נכסי הקבוצה ובפרט נכסי הנוסטרו כאמור, פוגעת ברווחיות הקבוצה ובו בזמן גוררת שחיקה בהון העצמי.

על רקע האמור, הודיע משרד האוצר, בשלהי חודש נובמבר 2008, על הפעלת סדרת צעדים להתערבות בשוק ההון בעקבות המשבר הגלובלי. במסגרת התוכנית, יועמדו הון וערבויות בהיקף של 11 מיליארד שקל. התוכנית כוללת ארבעה מרכיבים מרכזיים:

(1) ערבות מדינה על סך של 6 מיליארד ש"ח לגיוס הון למערכת הבנקאית לצורכי הרחבת אשראי. צעד זה נועד להרחיב את היצע האשראי של המערכת הבנקאית לחברות, לעסקים קטנים ובינוניים ולציבור הרחב, בהיקף של עשרים מיליארדי שקלים. הערבות תהיה מוגבלת לעשר שנים ממועד ההנפקה ותפחת בשיעור של 20%, מדי שנתיים.

(2) העמדת מאות מיליוני ש"ח לשם הקמת קרנות השקעה בשותפות עם גופים מוסדיים (שיזרמו הון נוסף לקרנות), שיטפלו בין השאר במחזור איגרות חוב. הקרנות ישקיעו בחברות ישראליות אשר עיקר פעילותן בארץ. המדינה תיקח סיכון ראשון על הפסדי הקרן (במידה שיהיו כאלה), ותתחלק באופן מוגבל ברווחים.

(3) הקמת מנגנון באמצעות קציני אשראי שיסייע למחזיקי איגרות חוב להגיע להסדרי מחזור חוב עם מנפיקי איגרות חוב. במסגרת זו, נציגות של מחזיקי איגרות החוב תמנה קציני אשראי המתמחים במציאת

פתרונות וגייבוס הסדרי חוב עם חברות אשר הנפיקו איגרות חוב, ויפקחו על התהליך עבור כלל המחזיקים. קציני אשראי יפעלו מול החברה המנפיקה, המחזיקים ולעתים אף נושים נוספים - במטרה לאפשר הליך יעיל לגייבוס הסדר לטובת מחזיקי איגרות החוב אשר יובא לאישורם.

(4) חקיקה בתחום המיסוי שתעודד הזרמת הון לארץ והשקעה בשוק ההון. בין השאר, יוענק פטור ממס לתושבי חוץ על הכנסות ריבית בגין איגרות חוב קונצרניות הנסחרות בבורסה בישראל. כמו כן, תיקבע הוראת שעה לשנת 2009 המפחיתה את שיעור המס המוטל על חלוקת דיבידנד מחברות זרות המוחזקות על-ידי חברות ישראליות, משיעור של 25% לשיעור של 5% בלבד.

בנוסף, ועל רקע המשבר בשוק איגרות החוב, פרסמה רשות ניירות ערך החלטת מליאה מיום 25 בנובמבר 2008, שעניינה יצירת תשתית לגייבוס הסדרי חוב למחזיקי איגרות חוב בתאגידים מדווחים. עיקרה של ההחלטה כאמור, בקביעת מתווה לתקופת ביניים (עד לגייבוסם של שינויי חקיקה מתאימים) שיאפשר התמודדות עם קשיים בארגון מחדש של חובות מסוג תעודות התחייבות שהונפקו על-ידי תאגידים מדווחים. במסגרת המתווה הזמני נקבע כי ניתן להקים נציגות של מחזיקי איגרות החוב, למנות קצין אשראי שישמש כשליח של הנציגות, וכן לשמור על סודיות ההליך תוך הסתמכות על תקנה 36(ב) לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), תש"ל-1970, תוך מתן הגנה, לעניין זה, גם לנאמן למחזיקי איגרות החוב. בנוסף, במקרה שההסדר שיתגבש יכלול צורך בפרסום תשקיף, ניתן יהיה לפעול באמצעות פרסום תשקיף במתכונת הדומה למתכונת של "הצעת מדף" בצירוף חוות דעת של קצין האשראי. כן נקבע כי תינתן עדיפות לטיפול בתשקיף כאמור, על פני תשקיפים מסוגים אחרים. יצוין, כי רשות ההגבלים העסקיים פרסמה הנחיה מקבילה בנושא האמור, מנקודת מבט של דיני ההגבלים העסקיים.

שנת 2009 החלה במגמה חיובית בשווקי המניות ובשווקי האג"ח, בעיקר בישראל. נכון למועד כתיבת הדו"ח, עלו אגרות החוב הקונצרניות צמודות המדד בכ- 12%, אגרות החוב ממשלתיות צמודות מדד בכ- 3% ואגרות החוב הממשלתיות השקליות בכ- 2% במוצא. אפיק המניות בישראל עלה אף הוא. מדד ת"א 25 עלה בכ- 4% ומדדי ת"א 75 ויתר 50 בכ- 30% ומעלה, כל אחד. לעומת זאת, בשווקי המניות המרכזיים בעולם, בארה"ב ובאירופה, נרשמו ירידות שערים של כ- 15% במוצא. בשווקים המתעוררים המרכזיים, ברזיל, סין ורוסיה נרשמו עליות שערים של בין 35%-6%.

לעליות שערים אלו צפויה להיות השפעה חיובית על הדוחות הכספיים של החברה לרבעון הראשון של שנת 2009.

כמו כן, בסוף חודש מארס 2009, פרסם הממשל האמריקאי פרטים אודות תוכניתו ל"ניקוי" המערכת הפיננסית מ"נכסים רעילים", בעלת פוטנציאל של כטריליון דולר, וזאת במטרה לאפשר לגופים פיננסיים לשחרר הון ולעודד מתן אשראי חדש. התוכנית החדשה כוללת הקמה של גוף חדש אשר יעניק הלוואות בריבית נמוכה לגורמים פרטיים המעוניינים לרכוש את הנכסים הרעילים. הגוף שיוקם יעניק ערבות לקרנות שישקיעו בנכסים הבעייתיים תמורת רווח פוטנציאלי.

רפורמת בכר

לתיאור רפורמת בכר, החקיקה שבאה בעקבותיה והשפעותיה, ראו סעיפים 3.1.1, 3.1.2(א) לעיל וכן סעיף 7.2.2 להלן.

7.1.2

מחסומי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם

מחסומי הכניסה העיקריים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה הינם:

א. קיום תשתית טכנולוגית ומקצועית התומכת בתחומי הפעילות שבה פועלת הקבוצה, כוח אדם מיומן, קשרים עסקיים מפותחים עם מבטחי משנה וידע וניסיון מול ספקי שירותים עיקריים ובכלל זה ספקים ליישוב תביעות וספקים בתחום שירותי הבריאות;

ב. הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות עיסוק וקבלת היתרים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה, לפי העניין; עמידה בדרישות הרגולציה;

ג. דרישה לקיום הון עצמי מינימאלי;

ד. בניית מערכי שיווק אפקטיביים בתחומי הפעילות השונים;

ה. מחסומי יציאה עיקריים מתחומי הפעילות של הקבוצה נובעים בעיקר מהצורך בהמשך הטיפול בתיק הלקוחות הקיים ובתביעות ביטוחיות לעתים לתקופות ארוכות ("Run-Off").

7.2

מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד

7.2.1

פיקוח בתחומי הפעילות השונים

פעילות הקבוצה בתחומי הפעילות השונים כפופה לרגולציה רבה וייחודית ולחובת קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות, ובכלל זה, הממונה.

במסגרת זו, כפופה הקבוצה, בין היתר, להוראות חוק החברות ולתקנות שהותקנו מכוחו; להוראות חוק הפיקוח ולהוראות פקודת מס הכנסה, להוראות חוק קופות הגמל וחוק הייעוץ הפנסיוני, ולתקנות שהותקנו מכוחם של כל אלה.

למיטב ידיעת החברה, הקבוצה אינה מצויה בהפרה מהותית של הוראות החקיקה והרגולציה החלות עליה, אשר עשויה להיות לה השפעה מהותית על עסקי הקבוצה.

יצוין, כי בפרק תאור עסקי החברה, בהם מתוארת חקיקה ו/או רגולציה חדשה, אשר החברה מעריכה כי השפעתה על עסקי החברה ופעילותה עשויה להיות מהותיות, מצוינת הערכת החברה לגבי ההשפעה כאמור.

להלן יפורטו החוקים והתקנות המרכזיים החלים על הקבוצה, בנוסף לחוקים שפורטו בסעיפים המתאימים לפי תחומי הפעילות השונים.

7.2.2

חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו מכוחו (להלן: "תקנות הפיקוח") - תמצית הוראות חוק הפיקוח

חברות הביטוח כפופות להוראות חוק הפיקוח ותקנות הפיקוח. בחוק הפיקוח ובתקנות הפיקוח מוסדרים, בין היתר, הנושאים העיקריים שלהלן:

על פי חוק הפיקוח, עיסוק בביטוח מחייב קיום רישיון מבטח בידי העוסק, המוגבל לענפי הביטוח הנקובים ברישיון. רישיון מבטח ניתן על ידי המפקח לאחר התייעצות בוועדה מייעצת שהוקמה על פי החוק (להלן: "הוועדה"). ברישיון מבטח ניתן לקבוע תנאים והגבלות, ומותר לשנותם, הכול בהתייעצות עם הוועדה. החזקת יותר מ-5% מסוג מסוים של אמצעי שליטה

בתאגיד מבטח וכן שליטה בתאגיד מבטח, מצריכות היתר מהמפקח. להיתר שקיבל מר מנחם גורביץ' בחודש דצמבר 2007, על רקע רכישת שומרה כמפורט בסעיף 1.1.11 לעיל וסעיף 7.15.1 להלן, וכן ראו סעיף 7.2.10 להלן.

החוק מסמיך את שר האוצר לקבוע בתקנות בנוגע למבטח, באישור ועדת הכספים של הכנסת, הוראות בדבר הון מניות מונפק ונפרע מינימאלי ועודף מינימאלי של נכסים לעומת התחייבויות.

כמו כן מוסמך שר האוצר לקבוע בתקנות הוראות בדבר: סוגי נכסים שיחזיק מבטח כנגד התחייבויותיו לסוגיהן ושיעוריהם ביחס להתחייבויות; דרכי החזקת נכסים כנגד התחייבויות המבטח; המקרים בהם רשאי מבטח להשקיע בחברה בת שלו, בבעל אמצעי שליטה בו, במבטח אחר או בסוכן ביטוח; חובת מבטח להחזיק עתודות ביטוח ודרכי חישובן; עיסוק כמבטח בחו"ל; השיעור המינימאלי של חלק הסיכון שישאו בו מבטחים בישראל, השיעור המקסימאלי של חלק הסיכון שישא בו מבטח; הלוואות שמבטח רשאי לתת וערבויות שהוא רשאי לערוב ושיעוריהן (קביעת הוראות בתקנות לעניין זה, תתבצע לאחר התייעצות עם נגיד בנק ישראל).

דוחות כספיים שנתיים מבוקרים של מבטח וכן דוחות כספיים מסוקרים לתקופות ביניים, יערכו, יוגשו למפקח ויפורסמו ברבים בדרך ששר האוצר קבע בתקנות, לרבות תוכן, מידת פירוט והעקרונות החשבונאיים להכנתם.

מבטח חייב לנהל מערכת חשבוניות נפרדת לגבי עסקי ביטוח חיים, חייב להחזיק נכסים לכיסוי התחייבויותיו בביטוח חיים, ולרכוש ביטוח משנה נפרד לעסקים אלה.

למפקח סמכות לברר תלונות מן הציבור בדבר פעולה של מבטח בענייני ביטוח, ולהורות על תיקון ליקוי שנמצא.

במסגרת תיקון לחוק הפיקוח (כחלק מרפורמת בכר) נקבעו הוראות המסדירות את המשטר התאגידי של מבטחים, לרבות הוראות בדבר דרכי הפעולה של המבטחים לעניין מינוי דירקטורים ונושאי משרה שונים, פעילות אורגניים שונים בחברה וחובות דיווח למפקח. לעניין זה, הוחלו על מבטח, בשינויים המחויבים, הוראות שונות מחוק החברות החלות דרך כלל על חברות ציבוריות. כך למשל, נדרש מבטח למנות דירקטורים חיצוניים כהגדרתם בחוק החברות וכן לקיים ועדת ביקורת. כמו כן, מכוח חוק הפיקוח נדרש מבטח למנות וועדות השקעה. בנוסף, נקבעו הוראות בדבר מינוי נושאי משרה מסוימים ובכלל זה, אקטואר, מנהל סיכונים, מבקר פנים. לגבי נושאי משרה מסוימים שהוגדרו בחוזר מפקח מחודש דצמבר 2005 (דירקטור, מנכ"ל, מבקר פנים, יו"ר/חבר ועדת השקעות, מנהל כספים, אקטואר, מנהל סיכונים ויועץ משפטי) נקבעה בחוק חובת הודעה מוקדמת על הכוונה למנותם בכפוף לקבלת אישור המפקח למינוי, ולו בהעדר התנגדות. בנוסף לדיווח הכספי, הוסמך שר האוצר לקבוע חובת דיווח מיידי ומתן הודעות שונות למפקח (טרם נקבעו הוראות לעניין זה). כן נקבע בסעיף 42א לחוק הפיקוח איסור בדבר הכללת פרט מטעה או אי הכללת פרט שהעדרו עלול להטעות בהודעות ובדוחות, תוך החלה לעניין זה, בשינויים המחויבים, של הוראות פרק ה' לחוק ניירות ערך שכותרתו "אחריות לתשקיף". יצוין, כי סעיף 2(ב) לחוק הפיקוח מסמיך את המפקח (בכפוף להתייעצות עם הוועדה) לתת הוראות שונות הנוגעות לדרך פעולתם ולדרכי ניהולם של מבטחים, סוכני ביטוח, נושאי משרה בהם וכל מי שמועסק על ידם. יחד עם סעיף 42(3) לחוק, המקנה למפקח סמכות להורות על הגשת דוחות והודעות, ניתנו בידי המפקח כלים לקיום פיקוח אקטיבי על שוק הביטוח. בנוסף על האמור לעיל, הוענקו למפקח בחוק סמכויות הסדרה נרחבות ואמצעי אכיפה מחמירים יותר מבעבר הכוללים, בין היתר, עיצומים כספיים וקנסות אזרחיים וזאת מעבר לענישה הפלילית שאף היא הוחמרה תוך הטלת אחריות במקרים מסוימים גם על נושאי משרה בתאגיד.

בחודש ינואר 2008 התקבלו הצעות חוק לתיקון חוק הפיקוח וחוק קופות גמל. הצעות החוק נועדו לתקן אי התאמות בין החוקים השונים שהוחלו במסגרת תיקוני "רפורמת בכר", וכן לתקן קשיים שהתגלו ביישומן של הוראות שונות בחקיקה החדשה וכן בחקיקה שהייתה קיימת ערב תיקוני "רפורמת בכר". במסגרת החוק התקבלו תיקונים שונים, ובין היתר, הרחבת היקף הסמכויות המוענקות למפקח על הביטוח, ביטול המועצה המייעצת, השוואת הוראות החוק הרלבנטיות לסוכני הביטוח ולמשווקים ויועצים פנסיוניים, הרחבת הגדרת "שליטה" במבטח או בסוכן תאגיד המחייבת היתר שליטה וכן הרחבת הדיווח הנדרש מבעלי היתר השליטה.

7.2.3 חוק חוזה הביטוח

חוק חוזה הביטוח מסדיר היבטים שונים הנוגעים לחוזה הביטוח ויחסי מבטח-סוכן-מבוטח. על פי חוק חוזה הביטוח, חוזה ביטוח הוא חוזה בין מבטח לבין מבוטח המחייב את המבטח, תמורת דמי ביטוח, לשלם, בקרות מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח למוטב.

על פי החוק, הודעה על קרות מקרה ביטוח תימסר למבטח על ידי המבוטח או המוטב מיד לאחר שנודע להם על קרות מקרה הביטוח ו/או הזכות לקבלת תגמולי ביטוח. משנמסרה למבטח הודעה כאמור על המבטח מוטלת חובה לעשות את הדרוש לבירור חבותו ועל המבוטח למסור למבטח תוך זמן סביר לאחר שנדרש לכך את המידע והמסמכים הדרושים לבירור החבות. להימנעות ממסירת מידע כאמור השפעה על זכאות המבוטח או המוטב לתגמולי הביטוח וסכומם.

תגמולי הביטוח ישולמו תוך 30 יום מהיום שהיו בידי המבטח המידע והמסמכים הדרושים לבירור חבותו. סכומים שאינם שנויים במחלוקת בתום לב ישולמו תוך 30 ימים מיום מסירת התביעה.

על תגמולי הביטוח יתווספו הפרשי הצמדה למדד מיום קרות מקרה הביטוח וריבית בהתאם לחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א-1961, מתום 30 ימים מיום מסירת התביעה.

בנוסף כולל החוק, בין היתר, הוראות בדבר חובות גילוי של המבוטח ותוצאות אי הגילוי, תנאים לביטול חוזה ביטוח, מעמד המוטב וזכויותיו, הוראות בנוגע להשלכות של שינויים בסיכון המבוטח וכן קביעת הוראות מיוחדות החלות על ענפי הביטוח השונים (ביטוח חיים, ביטוח תאונה מחלה ונכות, וביטוח נזקים).

7.2.4 חוק הגנת הפרטיות

חוק הגנת הפרטיות קובע הוראות בדבר מאגרי מידע, כאשר מאגר מידע מוגדר כאוסף של נתוני מידע המוחזק באמצעי מגנטי או אופטי והמיועד לעיבוד ממוחשב, למעט חריגים הקבועים בחוק הגנת הפרטיות. החוק קובע הסדרים בעניינים העיקריים הבאים: המקרים בהם חייב בעל מאגר מידע ברישום המאגר בפנקס מאגרי המידע, תנאים לניהול והחזקה של מאגר מידע החייב ברישום, השימוש במאגר, החובות החלות על האדם או התאגיד המבקש את המידע על מנת להכניסו למאגר המידע, זכות העיון במידע, האחריות החלה על בעל מאגר מידע לאבטחת המידע במאגר, ההגנות הנתונות לבעל מאגר מידע ועוד.

7.2.5 חוק דמי מחלה, התשל"ו-1976, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת ילד), התשנ"ג-1993, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת הורה), התשנ"ד-1994, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת בן זוג), התשנ"ח-1998, חוק דמי מחלה (היעדרות עקב היריון ולידה של בת זוג), התש"ס-2000

חוקים אלו והתקנות מכוחם קובעים, בין היתר, הוראות לעניין זכאותם של עובדים לקבלת תגמול בגין ימי מחלתם, צבירת ימי מחלה ומגבלות על צבירה זו, תנאי הזכאות לקבלת דמי מחלה, אפשרות לביטוח דמי מחלה ועוד.

7.2.6 חוק איסור הלבנת הון, התש"ס - 2000 (להלן: "חוק איסור הלבנת הון")

בהתאם לחוק איסור הלבנת הון ולצווים מכוחו מוטלות על מבטח וסוכן ביטוח חובות זיהוי ואימות פרטי המבוטח בפוליסות ביטוח חיים בהם קיים מרכיב חיסכון, וכן חובת שמירה של מסמכי הזיהוי. בנוסף, קיימת חובת דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון במקרים שהוגדרו בצו וכן בשל פעולות בלתי רגילות הנחזות כפעולות מעוררות חשד (פירוט נוסף לעניין צו איסור הלבנת הון ראו סעיף 3.1.2(ט) לעיל).

7.2.7 חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות")

בחודש מרץ 2006, חוקק חוק תובענות ייצוגיות. החוק קובע כללים אחידים להגשת תובענות ייצוגיות וניהולן, ומבטל את מרבית ההסדרים שהיו קיימים עד כה בחקיקה הראשית, לרבות את פרק ה' לחוק הפיקוח.

החוק מרחיב את האפשרות להגשת תובענות ייצוגיות הן מבחינת זכות העמידה לתאגידים והן מבחינת עילות התובענה ובפרט הרחבת האפשרות להגשת תובענות ייצוגיות בתחום הביטוח (בהתאם לסעיף 2 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות). שיקולי יציבות הנתבע נקבעו במפורש כשיקול במסגרת השיקולים לאישור התובענה כייצוגית.

הגדרת הקבוצה תיקבע על ידי בית המשפט במסגרת ההחלטה לאישור התובענה כייצוגית, תוך מתן אפשרות לפרטים להודיע על סירובם להיכלל בקבוצה התובעת. בנוסף, נקבע בחוק כי בנסיבות מיוחדות רשאי בית המשפט לקבוע כי הקבוצה תוגדר כך שתכלול את מי שנתן הודעה פוזיטיבית על רצונו להצטרף לתובענה.

כמו כן, קובע החוק הסדרים מפורטים בעניין אישור הסדרי פשרה לרבות החובה למינוי בודק מטעם בית המשפט לעניין זה, פרסום הודעות לחברי הקבוצה, הסתלקות תובע או עורך דין מייצג, פסיקת פיצויים ודרכים להוכחת הסעד על ידי חברי הקבוצה, פסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לעורך הדין המייצג את הקבוצה.

החוק מורה על הקמת קרן למימון תובענות ייצוגיות אשר תסייע לתובענות ייצוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית וכן מורה על ניהול פנקס תובענות ייצוגיות אשר יהיה פתוח לעיון הציבור באינטרנט.

במסגרת הוראות מעבר נקבע כי החוק חל גם על תובענות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות התלויות ועומדות.

7.2.8

מתוקף חוק הפיקוח הותקנו, בין היתר, התקנות העיקריות הבאות:**(1) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(הפחתה של סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007**

על פי התקנות, בהתקיים נסיבות המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

(2) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(דינים וחשבונות כספיים), התשס"ז-2007

תקנות אלה מטילות על מבטח ישראלי, חברה מנהלת וחברה מנהלת של קופת גמל לקצבה, את החובה להגיש לממונה דין וחשבון כספי שנתי ורבעוני. עוד מוסיפות התקנות וקובעות, כי על הדין והחשבון הכספי השנתי להיות מבוקר בידי רואה חשבון ואילו על אלה הרבעוניים להיות מסוקרים בידי רואה חשבון. התקנות מחילות את האמור גם על עסקיו בישראל של מבטח חוץ. תחילת התקנות ביום ה-1 במרץ 2007, בכפוף למספר סייגים, כמפורט בתקנות.

(3) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007

מטרת תקנות אלה, אשר הותקנו בחודש יולי 2007, לחזק את תשתית המשטר התאגידי בגופים מבטחים וזאת, בין היתר, באמצעות קביעת כללים להבטחת פעילותו התקינה של הדירקטוריון וועדותיו, הבטחת עצמאותו, כשירות חברי, הרכבו, כללים למניעת ניגודי עניינים, נושאים בהם הדירקטוריון חייב לדון ולהחליט, נוכחות ומניין חוקי בישיבותיו. התקנות מתייחסות לדירקטוריון מבטח. התקנות נכנסו לתוקף בחודש אוגוסט 2007, אולם לגבי סעיפים מסוימים חלות הוראות מעבר, הקובעות מועד תחולה מאוחר יותר.

(4) תקנות ההון המינימאלי

תקנות אלה מסדירות את ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח. ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח מושפע, בין היתר, מהיקף הפעילות בביטוח כללי או מרמת התביעות בביטוח כללי, מסך הוצאות הרכישה הנדחות (DAC) בביטוח חיים ובביטוח בריאות, מהיקף הנכסים המוגדרים בתקנות אלה כ"נכסים בלתי מוכרים", מתוספת הון נדרש בגין ביטוח סיעודי, ומתוספת הון בגין השקעה בחברות בנות שהן מבטח. בתקנות ההון המינימאלי נקבעו הגדרות שונות המתייחסות להון חברות הביטוח, ובין היתר, הגדרת הון ראשוני, הון משני והון עצמי.

בהתאם לתקנות ההון המינימאלי, ה"הון הראשוני" המינימאלי למבטח העוסק בביטוח חיים ובביטוח כללי הינו 60 מיליון ש"ח צמוד למדד, למן המדד היסודי שפורסם ביוני 1997.

באור מס' 14(ז)2 לדוחות הכספיים, מפרט את סכומי ההון הנדרשים ממנורה מבטחים ביטוח והסכומים הקיימים בהתאם לתקנות ההון המינימאלי.

בחודש אוגוסט 2007 התקבל תיקון לתקנות ההון המינימאלי. התיקון קבע, בין היתר, דרישת הון בגין סיכונים מיוחדים בביטוח חיים כצעד משלים לביטול ההפרשה לעתודה לסיכונים מיוחדים בביטוח חיים. בין היתר, נקבעה דרישת ההון בשיעור של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי ליום 31 בדצמבר 2006 בתוספת הפרשה בשיעור כאמור

על הגידול בסכום בסיכון כאמור נכון לתאריך הדוח הכספי ובפרישה על פני 5 שנים, ובלבד שדרישת ההון לא תפחת מהסכום של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי ליום 31 בדצמבר 2006 ראו באור מס' 14(ז) לדוחות הכספיים.

בחודש פברואר 2008, פרסם המפקח טיוטת חוזר לאימוץ הדירקטיבה Solvency II, העוסקת בחישוב דרישות ההון בגין חשיפה לסיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים. בבסיס דירקטיבה זו עומדת הקביעה כי הון עצמי של חברת ביטוח נועד לשמש ככרית לספיגת הפסדים הנובעים מהתממשותם של סיכונים בלתי צפויים להם חשופה חברת הביטוח, אשר לא זוהו על ידה באופן ספציפי או שלא הוערכו על ידה באופן מספק.

בחודש אפריל 2008 פורסמה טיוטת תקנות שנייה לתיקון תקנות ההון המינימאלי שבמרכזן חיזוק דרישות ההון מחברות ביטוח כחלק מהיערכות לקראת יישום הדירקטיבה האירופית "Solvency II". על פי טיוטת התקנות ידרשו חברות הביטוח להגדיל את הון עד סוף שנת 2010 כאמור באופן מדורג. כמו-כן, נקבע בטיטת התקנות כי הוראות התקנות יפוגו ביום כניסתה לתוקף של הדירקטיבה האמורה. יצוין, כי על רקע המשבר בשוק ההון הקפיא המפקח את קידום הליכי החקיקה של טיוטת התקנות.

ראה גם באור 14(ז) לדוחות הכספיים.

5) תקנות דרכי ההשקעה

בתקנות דרכי ההשקעה כלולות, בין היתר, הוראות לעניין: הלוואות שמבטח רשאי לתת. סוגי הנכסים שיחזיק מבטח כנגד התחייבויותיו, מגבלות לעניין השקעת מבטח בחברת בת או מוחזקת שלו, בבעל אמצעי שליטה בו, בבעל עניין בו, במבטח אחר או בכל תאגיד אחר העוסק בתיווך בענייני ביטוח, חובת מבטח למנות שתי ועדות השקעה, האחת לעניין ניהול תיק השקעות תלויות תשואה ("משותף"), והשנייה לעניין ניהול תיק השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו"), הרכב הוועדות, תפקידן ודרכי פעולתן.

תקנות דרכי ההשקעה מעבירות את האחריות לבחירת התמהיל הנכסי, מעבר לנדרש על פי התקנות, למבטח, וכפועל יוצא מכך הן מותירות בידו את האחריות לקביעת היחס בין תשואה צפויה לסיכון צפוי הנובע מאסטרטגיית ההשקעות השונות, כל זאת בכפוף למגבלות מדד פיזור סיכון, מאזן ההצמדה ומשך חיים ממוצע מתוקן, כפי שנקבעו בתקנות.

תקנות דרכי ההשקעה צמצמו בצורה משמעותית את ההגבלות החלות על דרכי ההשקעה של המבטח, ובמסגרתן, נפתחת בפני חברות הביטוח האפשרות להשקיע בתחומים נרחבים בהם לא ניתן היה להשקיע בעבר, בכפוף לתנאים המפורטים בתקנות. בין השאר, יכול המבטח לבצע עסקאות השאלת ניירות ערך, עסקאות מכירה בחסר, להשתתף בהנפקה והשקעה באג"ח לא סחירות, להשקיע בניירות ערך בחו"ל, להשקיע בנדל"ן מניב, להשקיע בנדל"ן בחו"ל ועוד.

לגבי פוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מיום 1 בינואר 2004, נאסרה החזקת יתרת הוצאות רכישה נדחות (DAC) כנגד התחייבות הנובעת מעסקי ביטוח חיים משותף ברווחים בישראל. החזקת ה-DAC כאמור הינה כנגד התחייבויות שאינן ביטוחיות ויתרות הון עצמי ועודפי הון עצמי.

בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטה שנייה של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (כללי השקעה), התשס"ו-2006, אשר אמורות להחליף את תקנות דרכי ההשקעה וכן את תקנות קופות הגמל ולאחד את כללי ההשקעה החלים על גופים מוסדיים. בין היתר, מוצעים שינויים בחלק מכללי ההשקעה הקיימים על מנת להתאימם למדיניות משרד האוצר בדבר דרכי פעילות שוק ההון בכלל ודרך פעילות המשקיעים המוסדיים בפרט (לרבות השוואת כללי ההשקעה על החלק החופשי של קרנות הפנסיה הותיקות, ביטול התלות שבין רמת הדירוג לבין שיעור ההשקעה המותר בתאגיד בודד וקבוצת לוויים, הרחבת האפשרות להשקיע במדינות שדירוג האשראי שלהם הוא BB ומעלה ועוד). בנוסף, מתייחסת טיוטת התיקון למגבלות שיחולו על התקשרויות עסקיות בין גופים מוסדיים לתאגידים הקשורים להם וזאת בשל השינוי שחל בבעלות על הגופים המוסדיים ובפרט להפיכתן של קבוצות הביטוח לתאגידים פיננסיים בעלי מגוון רחב של פעילויות. יצוין, כי לאחרונה אושרו חלק מהתיקונים המוצעים שעניינם הגבלות על התקשרויות עסקיות בין גופים מוסדיים לתאגידים הקשורים להם ובפרט השקעות בהן מעורב חתם שהינו צד קשור.

ראו להלן גם פירוט לגבי נייר עמדה של המפקח לעניין השקעות גופים מוסדיים בחו"ל בסעיף 11.2.8(3) ראו להלן חוזר המפקח לעניין העמדת אשראי לא סחיר על ידי גופים מוסדיים בסעיף 7.2.8(12) להלן. להערכת החברה, אגף השקעות בחברת הבת יידרש להתאים את פעילותו על פי השינויים המוצעים. עם זאת, החברה מעריכה כי למכלול השינויים המוצעים לא תהיה השפעה מהותית על החברה.

6) תקנות החישוב

בתקנות החישוב כלולות, בין היתר, הוראות לעניין חובת מבטח להחזיק עתודות ביטוח ודרכי חישובן והפרשות לתביעות תלויות, כמפורט בסעיף 1.3.2 לעיל.

7) תקנות פרטי דין וחשבון

תקנות פרטי דין וחשבון קובעות הוראות בדבר תוכנם, פרטיהם והעקרונות החשבונאיים לעריכתם של הדו"חות הכספיים השנתיים והדו"חות הכספיים ביניים של מבטח, הכוללים דיווח כספי רחב לציבור ולמפקח, תוך שילוב חלק מתקנות ניירות ערך (עריכת דו"חות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993 והתאמתן לענף הביטוח. המפקח מוסמך מכוח התקנות לפרסם חוזרים והוראות בדבר אימוץ כללי חשבונאות נוספים למבטחים. מכוח תקנות אלו הוצא חוזר, המאמץ את החלת כללי החשבונאות הבינלאומיים על חברות ביטוח.

8) תקנות וחוזרים נוספים

בתקנות נוספות נקבעו הוראות בדבר תנאים שיש לכלול בחוזי ביטוח, בין היתר, בנושאים הבאים: איסור גביית תוספת לדמי ביטוח יסודיים בשל סיכונים, תנאים או הטבות שמבוטח זכאי להם מכוח חיקוק כלשהו, ביטוח חיים קבוצתי, אחידות מטבע בחוזי ביטוח ותנאים לגביית דמי ביטוח בתשלומים, תנאי הצמדה בחוזה לביטוח חיים, תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי, החזר פרמיה במקרה של ביטול חוזה לפני תום תקופת הביטוח ביוזמת המבטח שלא בנסיבות שהמבוטח הפר את החוזה או ניסה להונות את המבטח, איסור התניית אישור תביעה בחתימת טופס קבלה ושחרור אלא אם בעת החתימה משולמים תגמולי הביטוח, הוראות שיש לכלול בחוזה לביטוח נוסעים וכבודתם בנסיעות לחו"ל, הוראות שיש לקבוע בחוזה לביטוח חיים, ודרכים בהם רשאי מבטח המנפיק פוליסות ביטוח

משתתף ברווחים לגבות דמי ניהול בעד ניהול תיק השקעות, כולל שיעור דמי הניהול שייגבו ואופן חישובם.

בנוסף, נקבעו בתקנות הוראות בדבר צורת חוזה הביטוח בנושאים הבאים: תוכן חוזה הביטוח (רכב ודירות), סייגים לחבות המבטח או להיקף הכיסוי המפורט בחוזה הביטוח, אמצעי ההגנה הנדרשים מהמבטח (במקרה של ביטוח רכוש).

כן נקבעו בתקנות הוראות בדבר דמי ביטוח שרשאי מבטח לגבות מהמבטחים בביטוח רכב רכוש ובנוגע לדמי ביטוח הנגבים בתשלומים.

מבטח המבקש להנהיג תכנית ביטוח שפרטיה לא הוגשו למפקח, לשנות את תנאיה, את דמי הביטוח והתשלומים האחרים שפרטים עליהם הוגשו למפקח, יודיע על כך למפקח עשרה ימים לפני שיחול השינוי. בענפי ביטוח שקבע שר האוצר בצו לעניין זה, לא ינהיג מבטח תוכנית או שינוי כאמור אלא בהיתר המפקח. הענפים הטעונים היתר כאמור הם: ביטוח חיים, ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש, ביטוח דירות ובתי עסק וביטוח השקעות רוכשי דירות לפי דרישות חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"א-1971.

בחודש ספטמבר 2008 פרסם המפקח טיוטה שנייה של תקנות הפיקוח על שירותיים פיננסיים (ביטוח)(כללים למניעת ניגוד עניינים של רואה חשבון מבקר), התשס"ח-2008. טיוטת התקנות מגדירה הוראות לעניין אי תלות של רואה חשבון מבקר וכן הוראות בדבר מניעת ניגוד עניינים של אקטואר מבקר.

בחודש פברואר 2008 פורסמה על ידי משרד המשפטים הצעת תקנות החברות (הוראות ותנאים לעניין הליך אישור הדוחות הכספיים), התשס"ח-2008. הצעת התקנות עוסקת באופן אישור הדוחות הכספיים והתאמת השינויים הרגולטוריים אשר נעשו בתחום זה בעולם לדין הקיים בישראל. התקנות ממליצות כי החובה לאישור הדוחות הכספיים בהתאם לתקנות תחול גם לגבי חברות פרטיות שהינם תאגידים מדווחים וכי מומלץ לחייב חברות אלו למנות דירקטורים אשר מתקיימים בהם תנאי הכשירות של דירקטורים חיצוניים. בנוסף ממליצות התקנות כי קודם לאישור הדוחות הכספיים על ידי הדירקטוריון, יבחנו הדוחות הכספיים על ידי ועדה מיוחדת אשר כשירות חברה תיבחן בהתאם למומחיות ומידת עצמאותם. נושא נוסף אשר נידון בתקנות הינו מהות ונוסח ההצהרה אשר תיחתם על ידי המוחיבים בחתימה על הדוחות הכספיים וכמו כן בדומה לשינויים אשר נעשו על ידי ה-Sarbanes Oxley Act of 2002 מומלץ לקבוע כי רואה החשבון המבקר של החברה יבקר את האפקטיביות של בקורות התפעול ובקורות הדיווח בחברה.

בחודש מרץ 2008, פרסמה הממונה על ההגבלים העסקיים החלטה בדבר הסדרי קונסורציום לאשראי בין בנקים לבין חברות ביטוח, ובין חברות ביטוח לבין עצמן בהתקיים התנאים המצטברים הבאים: (א) החברה של הגופים כאמור בקונסורציום חיונית במובן זה שאלמלא החברה לא יתאפשר מתן אשראי ללקוח בתנאים סבירים. משמעותה של דרישה זו היא כי ניתן להראות שאלמלא החברה הייתה רמת הסיכון לה נחשף כל גוף מוסדי בפני עצמו גבוהה באופן מהותי בהשוואה לרמת הסיכון הקיימת במתכונת של חברה, כך שניתן להביא את הפערים הללו לידי ביטוי בשיעור הריבית למתן האשראי; (ב) החברה הייתה לפי הסכמת הלקוח מראש ובכתב, על גבי טופס נפרד; (ג) ללקוח תינתן האפשרות לשאת ולתת על תנאי מתן האשראי עם מי מהגופים האמורים החברים בקונסורציום, לרבות באמצעות אדם אחר מטעמו. ההחלטה אינה מונעת מבנקים וחברות ביטוח, או

חברות ביטוח, החפצות ליתן אשראי משותף שלא בהתאם לתנאים שבהחלטה, לפנות לממונה על ההגבלים העסקיים בהליך של פטור ספציפי. תוקפה של ההחלטה למשך 3 שנים.

בחדש יולי 2006 מינה המפקח וועדה לבחינת הצעדים הדרושים להגברת מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון בישראל (ועדת חמדני). בכתב מינוי הוועדה מציין המפקח כי לאור הרפורמה בקרנות הפנסיה בשנת 2003, הרפורמה בשוק ההון ב- 2005 וכן השינויים העוברים על שוק ההון בכללותו בשנים האחרונות ישנו משנה חשיבות לחובת האמונים של הגופים המוסדיים כלפי ציבור החוסכים בהם ומכאן הצורך במעורבות פעילה של גופים אלו על החברות בהן הם משקיעים את כספם של החוסכים. מטרת הוועדה הייתה להציע צעדים לחיזוק מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון, תוך בחינת המודלים השונים הנהוגים בעולם והמגבלות החלות על הגופים האמורים ביחס להחזקות בתאגידים שונים. הוועדה פרסמה את המלצותיה בחדש ינואר 2008 כאשר הנושאים בהם עוסקות המלצות הוועדה הינם: היקף חובת ההשתתפות וההצבעה של הגופים המוסדיים, התמודדות עם החשש מניגוד עניינים על ידי עידוד פעילותם של גופים מקצועיים אשר יסייעו לגופים המוסדיים בגיבוש החלטתם בהצבעה, עידוד הגופים המוסדיים להגברת המעורבות בתחומים החורגים מחובת ההצבעה באסיפה הכללית ולבחינת איכות הממשל התאגידי של התאגידים בהם הם משקיעים, הסרת חסמים בפני פעולה משותפת של גופים מוסדיים ושינוי מנגנון המינוי של דירקטורים חיצוניים על מנת לעודד מעורבות פעילה של הגופים המוסדיים בתחום זה.

7.2.8

להלן יפורטו עיקרי החוזרים המרכזיים שפורסמו על ידי המפקח במהלך השנתיים האחרונות, והחלים על הקבוצה (נוסף על החוזרים הספציפיים שפורטו בסעיפים 3 עד 6 לעיל):

1. בחדש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר בעניין מעילות והונאות מצד גורמים בתוך הארגון וגורמים מחוץ לארגון. מטרת החוזר לקבוע עקרונות בסיסיים לדרכי ההתמודדות של גוף מוסדי עם הונאות או מעילות מצד גורמים בתוך הארגון וגורמים מחוץ לארגון. כמו-כן, מעגן חוזר זה את חובת הדיווח למפקח במקרה של הונאה או מעילה מצד עובד הגוף המוסדי, סוכן ביטוח, יועץ פנסיוני או ספק שירותים אחר של הגוף המוסדי. עוד קובע החוזר הוראות בעניין אחריות הדירקטוריון והמבקר הפנימי ליישום החוזר, דרכי ההתמודדות עם הונאות ומעילות בגוף המוסדי, נהלים פנימיים וחובת עריכת סקר סיכונים בנושאי הונאות ומעילות. הוראות החוזר חלות מיום פרסומו, למעט סעיפים מסוימים שמועד תחילתם נקבע ליום 30 ביוני 2007.
2. בחדש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר (אשר עודכן בחדש יוני 2007) בדבר הוראה לניהול סיכונים אבטחת המידע של הגופים המוסדיים. החוזר קובע הוראות בשלושה תחומים עיקריים: דרישות לנושא ניהול אבטחת המידע בארגון; דרישות כלליות ליישום בקרות אבטחת מידע, ואופן הטיפול בנושאים הדורשים תשומת לב מיוחדת. עוד קובע החוזר הוראות בעניין אחריות הדירקטוריון והנהלה ליישום בקרות אבטחת מידע וטיפול בנושאים הדורשים תשומת לב מיוחדת. בחוזר נקבעו הוראות מעבר ותחולה לסעיפיו השונים.
3. בחדש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר בדבר השקת תוכניות ביטוח או תקנון קופת גמל חדשים או כניסה לתחום פעילות חדש בגוף מוסדי (להלן בסעיף זה: "פרויקט"). מטרת החוזר היא להגדיר פעולות מינימאליות שעל גוף מוסדי לנקוט בעת השקת פרויקט, וזאת על מנת להבטיח את ניהולו התקין. החוזר מתייחס, בין השאר, לניהול הסיכונים הטבועים בפרויקט, הבטחת יכולת מימושו וזכויות הלקוחות

לפיו, קביעת אבני דרך ליישומן, הבטחת קיומן של מערכות בקרה והטמעת הפרויקט במערכות הממוחשבות של הגוף המוסדי, ותיעודם של כל אלה. עוד קובע החוזר כי על הדירקטוריון לקבוע קווים מנחים כלליים באשר לפעולות ההשקעה, על ההנהלה לקבוע תוכנית פעולה מפורטת בהתאם לקווים המנחים של הדירקטוריון וכן על מבקר הפנים לבדוק את אופן יישום תוכנית הפעולה במהלך השנה העוקבת לשנת ההשקעה.

4. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו נוהל הגשת תוכנית ביטוח ותקנון קופת גמל חדשים לאישור המפקח (להלן בסעיף זה: **"התכנית"**). החוזר מתייחס הן לשינוי בתכנית קיימת והן להשקעה של תכנית חדשה. החוזר קובע כי לבקשה יצורף מכתב בחתימת מנכ"ל החברה המנהלת של קופת הגמל או ראש התחום האחראי על ענף הביטוח הרלוונטי בחברת הביטוח, ובו יפורטו פרטי הבקשה בהתאם לחוזר. לבקשה לאישור תוכנית ביטוח או תקנון קרן פנסיה, או לשינויים בהם, יצורף נספח שהוכן על ידי אקטואר הגוף המוסדי, אשר בין היתר סוקר את תנאי התוכנית העשויים להשפיע באופן מהותי על התעריפים, המקדמים וההתחייבויות הביטוחיות הקשורות לתוכנית ולבקשה. נספח המוגש לבקשה לתוכנית ביטוח, יכלול הצהרה של האקטואר למפקח. ההצהרה כוללת בין השאר, אישור כי התעריפים מספיקים/אינם מספיקים לצורך כיסוי העלויות הקשורות בכיסויים הביטוחיים בתוכנית. בנוסף, קובע החוזר כי המנהל האחראי יגיש הצהרה המאשרת כי מנהל הסיכונים של הגוף המוסדי בדק כי הגוף המוסדי ערוך לנהל את הסיכונים בתוכנית, וכי אחראי על מערכות המיכון של הגוף המוסדי הודיע כי הגוף המוסדי ערוך לתמיכה מיכונית בתוכנית. הוראות החוזר חלות מיום פרסומו.

5. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר הקובע כללים בנוגע לתפקידיהם, סמכויותיהם ודרכי עבודתם של אקטואר ממונה ושל מנהל סיכונים בחברת ביטוח ובחברה מנהלת של קרן פנסיה, ובנוגע למארג היחסים שבין האקטואר הממונה ומנהל הסיכונים ובינם לבין בעלי תפקידים אחרים במבטח. מטרת החוזר היא מיסוד תשתית במבטח להבטחת מקצועיות הייעוץ לדירקטוריון ולהנהלת המבטח וגילוי נאות לציבור בנוגע להערכת ההתחייבויות הביטוחיות של המבטח; הבטחת מתן ייעוץ מקיף ורציף לדירקטוריון ולהנהלת המבטח, לגבי כל סיכון מהותי למצב הכספי העתידי של המבטח וכן לגבי כל סיכון מהותי הנוגע לנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה; הבטחת קיומם של משאבים ובקורות ראויים לכימות הסיכונים האמורים, למעקב אחריהם ולשליטה בהם וכן יישום מתודולוגיה להערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים האמורים ושל המתאם ביניהם, כשלב מקדים להקצאת הון המבוססת על מדידת סיכונים והון כלכלי במבטח. הוראות החוזר יחולו מיום פרסומו, למעט הוראות לעניין נושאים הקשורים לתפקיד מנהל הסיכונים של מבטח, שיכנסו לתוקף בהדרגה החל מסוף חודש מרץ 2007 ועד תום שנת 2008.

6. בחודש נובמבר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו נוהל עבודת דירקטוריון וועדותיו. מטרת החוזר היא קביעת כללים ועקרונות לצורך הבטחת תפקודו היעיל של הדירקטוריון. החוזר קובע, בין היתר, כי הדירקטוריון יקבע נוהל אשר ייכללו בו, בין היתר, העניינים הבאים: קביעת דרכי מעקב אחר ביצוע החלטות הדירקטוריון וועדותיו, אופן הדרכת דירקטור המתמנה לראשונה, השתלמויות שוטפות לדירקטורים, דרך קבלת החלטות בדירקטוריון, הכנת החומר לישיבות דירקטוריון והפצתו, ניהול פרוטוקול הישיבה, תדירות ישיבות וחובת דיווח חודשית ורבעונית על מצב עסקי התאגיד מטעם ההנהלה.

7. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין מידע הנדרש באתר אינטרנט של גוף מוסדי. החוזר מרחיב הוראות קודמות שפורסמו בעניין

וכן מחייב את הגופים המוסדיים לפרסם מידע בנוגע למבנה תיק ההשקעות - הרכב אפיקי ההשקעות, היקף הנכסים, שיעור ממוצע של דמי הניהול והעמלות, גובה התשואה הנומינלית ברוטו מצטברת, רשימת נכסים רבעונית ועוד. ובנוסף, מחייב מתן אפשרות גישה ללקוחות לנתוני חשבונותיהם הפנסיוניים ("שירות אחזור מידע פנסיוני").

8. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי. חוזר זה בא בהמשך לחוזרים קודמים בנושא ובו מפורטות הוראות שמטרתן ליישם את דרישות סעיף 404 של ה-Sox Act, באשר לאחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי וחוות דעת רואה החשבון המבקר לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי. על פי החוזר, גופים מוסדיים יישמו את דרישות סעיף 404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחו, ויחויבו לכלול דוח בקרה פנימית בכל דוח שנתי, אשר ייכללו בו, בין היתר, הצהרה על אחריות ההנהלה להקמה ולתחזוק של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על דיווח כספי וכן הערכה לתום שנת הכספים האחרונה של הגוף המוסדי לגבי יעילות המערך ונהלי הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי. עוד נקבע, כי רואה החשבון המבקר ימציא חוות דעת על הבקרה הפנימית שבוצעה על ידי הנהלת הגוף המוסדי וזאת בהתאם לתקנים המתייחסים לחוות דעת כאמור שיאומצו או שיתפרסמו על ידי ה-PCAOB. יישום דרישות הוראות החוזר מחייב פיתוח והקמה של מערכות תשתית של בקורות פנימיות בגוף המוסדי, תחילת החוזר בתקופת הדיווח המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2009 (לעניין הדוח התקופתי) והחל מהשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010, לעניין כל דיווח כספי אחר. יישום החוזר ידרוש מהקבוצה היערכות מיוחדת להטמעת תהליכי העבודה והשקעת משאבים ארגוניים וכספיים. מאחר והקבוצה נמצאת בשלבים ראשוניים של התהליך אין באפשרותה להעריך במועד זה את היקף ההשקעה שיידרש ליישום הוראות החוזר. בחודש דצמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר הכוללת שינויים בחוזר הנ"ל ובפרט הארכת המועדים ליישום הוראות החוזר בשנה תוך הוספת דרישת אימות תיעוד התהליכים על ידי רואה החשבון המבקר.

9. בחודש מאי 2007 פורסמה טיוטה שלישית של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(תנאי כשירות לאקטוארים ולמנהלי סיכונים), התשס"ז-2007, שמטרתה קביעת תנאי כשירות לאקטואר של מבטח או של קרן פנסיה וכן למנהל סיכונים של מבטח או קרן פנסיה. טיוטת החוזר השנייה בעניין חובת אקטואר לפעול לפי סטנדרטים מקצועיים שנקבעו על ידי איגוד אקטוארי מוכר, וכן טיוטת החוזר השנייה - שתיהן מחודש ינואר 2007 - בדבר קריטריונים לצורך קבלת אישור של איגוד אקטוארי מוכר, נותרו ללא שינוי.

10. בחודש יוני 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו סקירה או ביקורת על ידי רואה חשבון מבקר של דיווחים נלווים של חברות הביטוח. הדיווחים הנלווים מרחיבים את היקף המידע הנכלל בדוחות הכספיים של הגוף המוסדי ומוגשים למפקח (בסעיף זה: "דיווחים נלווים"). מטרת החוזר הינה להבטיח כי הנתונים הכספיים המדווחים למפקח מהימנים ועקביים, ובהתאם נקבע כי לדוח תקופתי תצורף חוות דעת ר"ח כי הדיווחים הנלווים מבוקרים, ולגבי דוח רבעוני יצורף דוח סקירה של ר"ח.

11. בחודש יולי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר כללי פרסום תשואה לגופים המוסדיים. מטרת החוזר לקבוע כללים לפרסום תשואה וכן לספק מידע מדויק אודות התשואות שהשיגו הגופים המוסדיים, על מנת לאפשר לצרכן לבצע השוואת תשואות מושכלת בין הגופים המוסדיים השונים. תחילתו של חוזר זה נקבעה ליום 1 בספטמבר 2007.

12. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין העמדת אשראי לא סחיר על ידי גופים מוסדיים (בהמשך לנייר העמדה בעניין זה מחודש אפריל 2005). מטרת החוזר להבטיח קיומם של תמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית, מבנה ותשתית ארגוניים מתאימים ומנגנוני פיקוח ובקרה נאותים לניהול סיכונים אשראי בגוף מוסדי. במסגרת החוזר הושם דגש על הבטחת קיומם של מנגנוני פיקוח ובקרה נאותים, תוך התחשבות, ככל שניתן, בהיקפי הפעילות ומורכבותה ובמבנה הארגוני הקיים בגופים המוסדיים, ותוך הקפדה על קביעת הפרדות מבניות בסיסיות שעניינן מניעת ניגודי עניינים ושימוש במידע פנים. כמו כן, עוסק החוזר בפעילויות החובה שיש לבצע בתהליך העמדת האשראי הלא סחיר, הגורמים שיבצעו אותן ומארג היחסים ביניהם, לרבות קביעת מדיניות פיקוח על ידי הדירקטוריון, פיתוח מודל דירוג פנימי, תפעול האשראי, בקרת אשראי שוטפת וביקורת פנים. תחילת החוזר נקבעה ליום 28 בפברואר 2008 למעט חלקים מסוימים שלו שתחולתם נקבעה ליום 31 ביולי 2008. ("חוזר העמדת אשראי לא סחיר").
13. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר ניהול סיכונים אשראי אגב פעילות השקעות. מטרת החוזר הנה להבטיח קיומם של מנגנוני ניהול, פיקוח ובקרה נאותים לניהול סיכונים אשראי אגב פעילות השקעות של גופים מוסדיים. החוזר קובע כללים וכלים לקביעת מדיניות העמדת אשראי ולפיקוח, בקרה ודיווח. תחילת החוזר נקבעה לחודש ינואר וחודש אפריל 2008 (ביחס לסעיפים שונים בו). ("חוזר ניהול סיכונים אשראי אגב פעילות השקעות").
14. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו מערך הביקורת הפנימית בגוף מוסדי. מטרת החוזר הינה להסדיר את מערך הביקורת הפנימית בגוף מוסדי, בין היתר תוך קביעת תפקידיו של מערך הביקורת הפנימית, הבטחת אי תלותו, דרכי עבודתו, תנאי כשירות עובדי אגף הביקורת, וחובות הדיווח של המבקר הפנימי ותוך פירוט נוסחה לחישוב היקף שעות מינימאלי הנדרש כנגזרת של היקף פעילות הגוף המוסדי. עוד נקבע בחוזר כי עובדי מערך הביקורת הפנימית לא ימלאו תפקיד נוסף בגוף המוסדי לרבות תפקיד הממונה על תלונות ציבור, זולת הממונה על תלונות העובדים, וכן כי תוכניות העבודה השנתית והרב שנתית יבוססו על סקר סיכונים בכל תחומי פעילות הגוף המוסדי. בנוסף, פורסמה טיוטה שלישית של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(תנאי כשירות למבקרים פנימיים וכללים למניעת ניגוד עניינים), התשס"ז - 2006.
15. בחודש אפריל 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה טיוב נתוני זכויות העמיתים בגופים המוסדיים. הטיטה קובעת את האמצעים שעל גוף מוסדי לנקוט בקשר עם ניהול וטיוב מידע בדבר זכויות עמיתים או מבטחים. בהתאם לטיטה, על תהליך הטיוב לכלול את כל המידע החל ממועד הצטרפותו של העמית לקופת הגמל או ממועד תחילת ביטוח אצל המבטח, ועל הגוף המוסדי לאמת ולבקר את שלמות המידע. עוד נקבעו בטיטה, הוראות לעניין ניהול תהליך הטיוב, לרבות אופן הפיקוח והבקרה של הדירקטוריון וההנהלה, ביצוע תהליך ניתוח ומיפוי פערים וגיבוש תכנית עבודה. טיוטת חוזר זו, אם וככל שתאומץ כחוזר מחייב, יתכן ותביא להגדלת הוצאותיה התפעוליות של החברה. החברה עדיין לומדת את הוראות טיוטת החוזר ואין ביכולתה להעריך בשלב זה את השלכותיו הצפויות.
16. בחודש יוני 2008 פרסם המפקח נייר עמדה שעניינו גודל גרעיני השליטה בחברות הביטוח. לאחר בחינת המצב הקיים, כמפורט בנייר העמדה, שוקל המפקח לאמץ מדיניות חדשה ולאפשר הקטנת גרעין השליטה המינימאלי בחברות ביטוח מ- 50.01% לשיעור נמוך יותר, בהתאם לשיקול דעתו של המפקח, ובשים לב לפרמטרים נוספים, כגון מבנה ההחזקות בחברת הביטוח, החזקות בעלי עניין נוספים בחברה,

שעבודים הקיימים על שרשרת ההחזקות בחברה, וכן נושאים רלבנטיים אחרים, כמפורט בנייר העמדה.

17. בחודש יוני 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו אופן יישום כללי ההצגה והמדידה לפי ה- IFRS לצורך חישוב ההון הנדרש וההון המוכר של חברות ביטוח, שמטרתו קביעת אופן יישום תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח – 1998 (להלן: "תקנות ההון") לגבי השקעות בחברות מוחזקות (לרבות חברות ביטוח וחברות מנהלות שבשליטת חברת הביטוח). בחוזר נקבע כי דרישות ההון לפי תקנות ההון יוסיפו להיות מבוססות על דוחות סולו וכי דרישות ההון בשל השקעות בחברות ביטוח וחברות מנהלות נשלטות יחושבו על פי הקבוע בתקנות ההון כנוסחן כיום. חישוב סכומי השקעות בחברות מוחזקות לצורך חישוב ההון המוכר, יתבצע על בסיס אקוויטי בשרשור מלא. תחילת חוזר זה החל מהדוחות הכספיים בגין הרבעון השני בשנת 2008. הנחיות חוזר זה יושמו במסגרת החוזר הנזכר בסעיף 27 להלן.

18. בחודש יולי 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו היערכות ליישום דירקטיבת Solvency II, אשר אומצה על ידי האיחוד האירופאי בחודש יולי 2007. מטרת החוזר הינה להבטיח את היערכותן הארגונית של חברות הביטוח בישראל ליישום הדירקטיבה המוצעת, במועד יישומה במדינות החברות באיחוד. הדירקטיבה מהווה שינוי יסודי ומקיף של הרגולציה הנוגעת להבטחת כושר הפירעון והלימות ההון של חברות ביטוח ועוסקת, בין השאר, בחישוב דרישות ההון בגין חשיפה לסיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים. החוזר קובע הנחיות בדבר מינוי אחראי וצוות מפתח, שיהיו אחראים לקידום ההיערכות ליישום הדירקטיבה, וכן הוראות לעניין אופן היערכות הדירקטוריון לפיקוח ובקרה על יישום תכנית ההיערכות. עוד קובע החוזר, הנחיות בדבר דיווחים לדירקטוריון, גילוי בדוח הדירקטוריון, קביעת לוחות זמנים לביצוע סקר הערכה כמותית (QIS4), והנחיות בדבר דיווחים נדרשים למפקח אודות ההיערכות לאימוץ הדירקטיבה. הבהרות לחוזר האמור פורסמו בחודש מרץ 2009 על ידי המפקח.

19. בחודש יולי 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה איסוף מידע סטטיסטי אגב יישוב תביעות. הטייטה קובעת את אופן איסוף ושימור נתוני התביעות, שסכומן עולה על 1,000 ש"ח, לכל שנה, בחלוקה לפי הענפים השונים. על פי הטייטה, הגופים המוסדיים יידרשו להציג, בין היתר, את מספר התביעות ומשך הזמן הממוצע לטיפול בתביעות לגבי תביעות אשר נסגרו בפשרה (לרבות גישור), תביעות שנסגרו בבוררות ותביעות שהוגשו לבית המשפט, על פי הפירוט המופיע בנספחים לטייטה. עוד קובעת הטייטה, כי גוף מוסדי יציג באתר האינטרנט שלו את נתוני התביעות בכל שנה קלנדארית עד ליום 31 במרץ ביחס לשנה שחלפה, והוא יחול על נתוני התביעות לשנת 2009 ואילך. באתר האינטרנט יוצגו נתונים מארבע השנים האחרונות.

20. בחודש אוגוסט 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו פרסום סולם המרה בין סולם הדירוג הישראלי לסולם הדירוג הבינלאומי. החוזר מחייב את חברות הדירוג שאושרו על ידי הממונה כחברה מדרגת לפרסם סולם המרה כאמור במקום בולט וברור באתר האינטרנט של חברת הדירוג. כמו-כן, על חברות הדירוג לעדכן באופן שוטף ובמידת הצורך את סולם ההמרה האמור. תחולת החוזר מחודש יולי 2009.

21. בחודש ספטמבר 2008 פרסם המפקח טיוטה שנייה של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (כללים למניעת ניגוד עניינים של רואה חשבון מבקר), התשס"ח-2008. טיוטת התקנות מגדירה הוראות לעניין אי תלות של רואה חשבון מבקר וכן הוראות בדבר מניעת ניגוד עניינים של אקטואר מבקר.

22. בחודש אוקטובר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה הסדרת אופן התנהלותם של הגופים המפוקחים במסגרת בירור תלונות הציבור. הטיוטה נועדה להסדיר את אופן ההתנהלות של חברות הביטוח, חברות מנהלות, סוכנויות ביטוח, סוכני ביטוח, יועצים פנסיוניים וסוכני שיווק פנסיוניים בטפלים בפניות ציבור אשר המפקח או סגנו מברר לפי סמכותו. הטיוטה מפרטת, בין היתר, את המידע אשר הגוף המפוקח נדרש לפרט ולהעביר למפקח, מועדים להמצאת המידע הנדרש, אופן המצאת ידיעות ומסמכים וקביעת מקרים בהם על הגוף המפוקח להעביר המידע גם לפונה. לטיוטה מצורף נספח ובו פירוט של מסמכים אשר עשויים להיות רלבנטיים לבירור התלונה, על פי טיבה ומהותה.

23. לאור האירועים האחרונים בשוקי ההון המקומי והבינלאומי, המשפיעים, בין היתר, על המסחר באגרות החוב הקונצרניות הסחירות והבלתי סחירות, על שווי השוק שלהן והשווי ההוגן שלהן, פרסם המפקח, בחודש נובמבר 2008, חוזר שעניינו הוראת שעה לעניין השקעה באגרות חוב קונצרניות, שתחולתו מיום פרסומו. החוזר מאפשר למשקיע מוסדי – חברה מנהלת לגבי השקעות המבוצעות עבור קופת הגמל שבניהולה, ומבטח לגבי השקעות העומדות כנגד התחייבויות תלויות תשואה - לרכוש אגרות חוב קונצרניות, סחירות ובלתי סחירות, או מסגרות מנוצלות ללווים, כהגדרתן בחוזר, בהיקף של עד 3% מסך כל הנכסים המנוהלים על ידו, ולהציג את השקעתו כאמור לפי עלות מתואמת ולא לפי שווי שוק או שווי הוגן, בתנאים המפורטים בחוזר, ובין היתר, בתנאי כי האגרות יוחזקו על ידו עד למועד פירעון, למעט בנסיבות מיוחדות אשר אושרו על ידי ועדת ההשקעות, וכן בתנאי כי המשקיע המוסדי יפתח "מסגרת השקעה", קרי - חשבון ייעודי שבו ינוהלו רק אגרות חוב קונצרניות או מסגרות מנוצלות ללווים שנרכשו או הוקצו, לפי העניין, החל ממועד תחילתו של החוזר ועד למועד שיודיע עליו הממונה, ובהתאם לעקרונות שבחוזר, והכל, עבור כל קופה או קרן או עבור כל מסלול השקעה בנפרד. עוד נקבע בחוזר, כי ועדת ההשקעות תדון, לפחות אחת לרבעון, באופן ניהול מסגרת ההשקעה.

24. בחודש יולי 2008 פרסם המפקח חוזר בנושא חישוב לראשונה של נכסי השקעה בגוף מוסדי. מטרת החוזר הינה קביעת אופן חישוב שווי נכס סחיר ונכס לא סחיר במועד ההכרה הראשון של הנכס, וזאת לאור עליית היקף ההשקעות של גופים מוסדיים בנכסים לא סחירים. יישום החוזר יבטיח כי רכישתם של נכסים אלו תבוצע מתוך שיקולים כלכליים ושצבירת הרווחים או ההפסדים לחשבונות העמיתים בגופים המוסדיים תשקף את הערך הכלכלי הטמון בנכסים בהם משקיעים הגופים המוסדיים.

25. בחודש נובמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה בירור ויישוב תביעות וטיפול בפניות ציבור. מטרת הטיוטה הינה לקבוע כללים ברורים עבור גופים מוסדיים במסגרת טיפולם ביישוב תביעות. הטיוטה מונה עקרונות כלליים ליישוב תביעות וטיפול בפניות ציבור וקובעת, כי על גוף מוסדי לקבוע מערכת כללים לבירור ויישוב תביעות וטיפול בפניות ציבור אשר תכלול את כל אחד מהכללים המפורטים בטיטה. לעניין מעמדה של מערכת הכללים האמורה נקבע, כי על חברה מנהלת לכלול אותה בתקנון הקופה או הקרן שהיא מנהלת, ולעניין חיובי חברת ביטוח יראו את מערכת הכללים כחלק מתנאי פוליסת הביטוח ובנוסף, יראו את מערכת הכללים כהוראות שניתנו לפי סעי' 2(ב) לחוק הפיקוח ביטוח או לפי סעי' 39(ב) לחוק הפיקוח גמל, לרבות לעניין עיצום כספי. כמו כן מטילה הטיוטה על גוף מוסדי שורה של דרישות והוראות לעניינים שונים כגון פרסום ומסירת מערכת הכללים, הכשרת העוסקים ביישוב תביעות מטעם הגוף המוסדי, הנמקה והודעת דחייה ושמירת מידע ומסמכים. עוד קובעת הטיוטה, כי על דירקטוריון הגוף המוסדי לאשר את מערכת הכללים לפחות 30 יום לפני מועד תחילת החוזר וכל שינוי בה יצריך אף הוא את אישורו, לפחות 15 יום לפני המועד שבו

יכנס השינוי לתוקף תחולת הוראות החוזר על כל גוף מוסדי לרבות קרנית והפול ותחילתו ביום 1 בינואר 2010 (למעט סעי' 11 לעניין אישור הדירקטוריון, שתחילתו ביום 1 בדצמבר 2009).

26. בחודש דצמבר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה בעניין פרסום הדוחות הכספיים של חברות הביטוח וקרנות הפנסיה. על פי טיוטת החוזר על חברות הביטוח וקרנות הפנסיה לפרסם את הדוח הכספי השנתי בעיתונות על פי מתכונת הדיווח הכלולה בחוזר. בנוסף מחויבת חברות הביטוח על פי טיוטת החוזר לפרסם גם את הדוחות הכספיים הרבעוניים בעיתונות.

27. בחודש פברואר 2009, פרסם המפקח חוזר בדבר מבנה הגילוי הנדרש בדוחות הכספיים של חברות הביטוח בהתאם לתקני הדיווח הבינלאומיים (IFRS), וזאת בהמשך לחוזר משנת 2007 בדבר הנחיות לאימוץ תקני הדיווח האמורים. כנספח לחוזר צירף המפקח דוח כספי לדוגמא המיישם את הכללים האמורים.

28. בחודש פברואר 2009 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה פרסום מרכיבי התשואה של תיק הנוסטרו של חברות הביטוח. על פי הטיוטה, על המבטחים לפרסם, אחת לרבעון, את מרכיבי התשואה החודשית של תיק הנוסטרו, בציון תרומתו של כל אפיק השקעה לתשואה של כספי הנוסטרו שבניהולם, בחלוקה לפי סוגי התחייבויות, כמפורט בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א – 2001.

29. בחודש מרץ 2009 פרסם המפקח חוזר בנושא הוראות לעניין רואה חשבון מבקר של גוף מוסדי. בחוזר נקבעו כללים להבטחת אי-תלותו של רואה החשבון המבקר בגוף מוסדי וכשירותו לביצוע הביקורת בגוף המוסדי, ובכלל זה כללי כשירות של רואה חשבון מבקר, חובת רוטציה של השותפים האחראים במשרד רואי החשבון המבקר על הביקורת בגוף המוסדי ועל סקירת הביקורת האמורה, חובת שיתוף פעולה של הגוף המוסדי עם רואה החשבון המבקר וחובות דיווח שונות של רואה החשבון המבקר.

7.2.9 רישיונות

בידי הקבוצה ובכלל זה שומרה וחברות הבנות שלה, אשר נרכשו על ידי הקבוצה, רישיונות ו/או היתרים לפעול כמבטח, סוכן או חברה מנהלת, לפי העניין, כמתחייב על פי כל דין.

בהתאם לסעיף 15 לחוק הפיקוח בידי הקבוצה רישיונות מבטח ישראלי, לעסוק בענף פנסיה וכן בענפי הביטוח המפורטים להלן: חיים מקיף; תאונות אישיות; מחלות ואשפוז; אחריות המעבידים; כלי רכב חובה; רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד ג'); מקיף לדירות ובתי עסק; כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי; כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי; מטענים בהובלה; אחריות כלפי צד שלישי; אבדן רכוש; חקלאי; הנדסי; אחריות למוצרים פגומים; מתן ערבויות; סיכונים אחרים; והשקעות של רוכשי דירות.

כמו כן, בידי הקבוצה אישורי קופות גמל לקופות הגמל ולקרנות הפנסיה שבניהולה.

7.2.10 היתר להחזקת אמצעי שליטה

כאמור בסעיף 7.2.2 לעיל, בהתאם להוראות הדין, החזקת אמצעי שליטה ושליטה במבטח (לרבות בחברה מנהלת של קרן פנסיה) ובסוכן, כפופים לקבלת היתר מאת המפקח על הביטוח או הממונה. בחודש בדצמבר 2007, נתן המפקח⁹ למר מנחם גורביץ, היתר להחזקת אמצעי שליטה ולשליטה, במישרין או בעקיפין¹⁰, באמצעות מנורה מבטחים החזקות, במבטחים: מנורה מבטחים ביטוח, מנורה-מבטחים פנסיה, שומרה; בחברות המנהלות: מנורה מבטחים גמל; מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל (תאגידים קשורים של החברה) ובסוכני התאגיד: סיני סוכנות לביטוח בע"מ, סיני מורשי חיתום בע"מ ואורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ (להלן: "התאגידים נשוא ההיתר").

בהיתר נקבעו, בין היתר, התנאים העיקריים כדלקמן: הוראות בדבר שימור גרעין השליטה¹¹ במלוא שרשרת השליטה בתאגידים נשוא ההיתר, וזאת בדרך של הגבלות על שיעבוד, מכירה, העברה של גרעין השליטה בתאגידים הנ"ל, לרבות בדרך של הנפקה; הוראות בדבר הפקדה, בידי נאמן (עו"ד ישראלי) על פי כתב נאמנות, של תעודות מניה המייצגות לפחות את גרעין השליטה במנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה ושומרה וכן חתימה על יפוי כוח לנאמן על אמצעי השליטה שימנה המפקח למכירת מניות גרעין השליטה במנורה מבטחים פנסיה ובשומרה, בהתקיים תנאים המפורטים בהיתר. במסגרת ומכוח ההיתר מסרה החברה כתב התחייבות להשלמת ההון העצמי הנדרש של המבטחים ושל החברה המנהלת¹². נכון למועד הדוח, החברה וכן מנורה מבטחים החזקות (למיטב ידיעתה של החברה), עומדות בכל תנאי ההיתר.

7.3 השקעות

7.3.1 ביטוח

נכסי המבטח מנוהלים במסגרת שלושה תיקי השקעות:

- נכסי נוסטרו מנורה מבטחים ביטוח (הון עצמי, עתודות ביטוח כללי ועתודות ביטוח חיים של פוליסות מבטיחות תשואה) - הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על המבטח. הכספים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות דרכי ההשקעה. כנגד עתודות ביטוח החיים של פוליסות מבטיחות תשואה ששווקו עד לסוף שנת 1990 מונפקות אג"ח מיועדות (ח"ץ) בהתאם להסכמים של כלל המבטחים במשק עם משרד האוצר.
- נכסי נוסטרו שומרה (הון עצמי, ועתודות ביטוח כללי) - הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על המבטח. הכספים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות דרכי ההשקעה.
- נכסי פוליסות משתתפות ברווחי השקעה - נכסים אלו מושקעים בהשקעות חופשיות, סחירות ושאינן סחירות בהתאם למגבלות הקבועות

⁹ ההיתר ניתן אגב אישור עסקת הרכישה של שומרה (לפרטים ראו סעיפים 1.1.2 ו-7.15.1 לדוח). במסגרת זו דרש המפקח כי תוסדר בהיתר גם החזקת אמצעי השליטה והשליטה בשאר הגופים המוסדיים המוחזקים, במישרין או בעקיפין, על ידי החברה ובכלל זה מתן יפוי כוח למר גורביץ להצביע באסיפות הכלליות של החברה. יפוי הכוח לא ישונו ולא יבוטלו אלא באישור מראש ובכתב מאת הממונה. בעקבות רכישת השליטה במנורה מבטחים הסתדרות המהנדסים בע"מ הורחב היתר השליטה האמור.

¹⁰ באמצעות ניידן ופלמס, תאגידים זרים הרשומים בואדוו – ליכטנשטיין המחזיקים במניות השליטה של החברה (לעיל ולהלן - "התאגידים הזרים"). התאגידים הזרים מוחזקים בנאמנות בה מר גורביץ הוא נהנה יחיד ובלעדי.

¹¹ לעניין זה, "גרעין שליטה" - 50.01% בכל אחד מאמצעי השליטה, במישרין או בעקיפין, בדילול מלא של כלל אמצעי השליטה בתאגיד הרלבנטי.

¹² תוקפו של כתב ההתחייבות יפוג מאליו עם התקיימות תנאים מסוימים כמפורט בהיתר (ראו פירוט בביאור 14(ז)(7) לדוחות הכספיים).

לעניין זה בתקנות דרכי ההשקעה. התשואה המושגת נזקפת לטובת בעלי הפוליסות, בניכוי דמי ניהול.

ועדות השקעה

מדיניות ההשקעה של הקבוצה נקבעת על ידי הדירקטוריונים של המבטח הרלבנטי. למנורה מבטחים ביטוח שתי ועדות השקעה אשר מקבלות את החלטות ההשקעה - אחת, ועדת השקעות תלויות תשואה ("משתתפת") והשנייה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו").

לשומרה ועדת השקעות אחת אשר מקבלת את החלטות ההשקעה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו").

ועדת אשראי

הוועדה החלה לפעול בשנת 2008 וזאת על פי חוזר המפקח להסדרת פעילות האשראי. פעילותה היא בתחום האשראי הבלתי סחיר למעט מספר סוגי אשראי שהוחרגו.

ועדת האשראי עוסקת באישור עסקאות אשראי מעבר להיקף מסוים, כמו כן, עוקבת אחר יישום מדיניות האשראי ומצב האשראי של הקבוצה. הוועדה, פועלת כאמור עבור הקבוצה כולה: פנסיה, משתתפת ונוסטרו.

קופות פנסיה

7.3.2

נכסי עמיתי קופות הפנסיה מנוהלים על פי תקנות קופות הגמל, וקיימת לגביהם ועדת השקעות נפרדת.

תפקידי ועדות ההשקעה וניהול ההשקעות

7.3.3

תפקידי ועדות ההשקעה השונות של הקבוצה, בתחומי הפעילות השונים, הינן, בין השאר, קביעת עקרונות ודרכי ההשקעות בכל תחום, אישור עסקאות מסוימות טרם ביצוען, קביעת מגבלות חשיפה ואחזקה בניירות ערך מסוגים שונים במנפיק, בקבוצת לוויים וכו', והכל בכפוף לתקנות דרכי ההשקעה ובהתחשב במדיניות ומסגרות ההשקעה שהגדיר הדירקטוריון.

השקעות הקבוצה בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך הטווח והנוסטרו מנוהלות ע"י אגף ההשקעות של מנורה מבטחים ביטוח וזאת על מנת לנצל ידע ומומחיות הנדרשים בתחומי ההשקעות השונים. באגף הוקמו צוותי השקעה מתמחים בהשקעות בחו"ל, במניות בישראל, בנכסי חוב ובקרנות השקעה. כמו כן, הוקם מערך אשראי.

האגף מסתייע בצוות אנליסטים ובצוות לדיווח ובקרה פנימיים.

החלטות ההשקעה מתקבלות על ידי צוות האגף תוך הסתייעות בעבודות מחקר חיצוניות בארץ ובחו"ל, ופגישות שוטפות עם מומחים מקצועיים בתחום.

7.3.4 השקעות מנוהלות**ענף ביטוח חיים משתתף ברווחים לשנת 2008 :****התפלגות ההשקעה במסגרת זו במניות תיק משתתף ברווחים :**

תיאור ענף	סכום באלפי ש"ח	% מהסה"כ
השקעות בתעשייה ושונות	61,586	4.5%
כימיה, גומי ופלסטיק	199,044	14.7%
נפט וגז	58,145	4.3%
מתכת	29,437	2.2%
מזון	77,545	5.7%
אופנה וביגוד	5,146	0.4%
עץ ונייר	---	0.0%
חשמל ואלקטרוניקה	72,523	5.4%
מחשבים	25,709	1.9%
חשמל ומים	---	0.0%
מוצרי בנייה	4,539	0.3%
נדל"ן ובניה	106,634	7.9%
מסחר	23,874	1.8%
שירותים	169,856	12.5%
מלונות ותיירות	---	0.0%
בנקים	330,237	24.4%
ביטוח	59,710	4.4%
השקעות ואחזקות	119,734	8.8%
שירותים פיננסיים	11,215	0.8%
סה"כ כללי	1,354,933	100.0%

ענף הפנסיה

31.12.2007	31.12.2008	אלפי ש"ח
627,945	767,858	מזומנים ושווי מזומנים
1,336,922	2,366,837	אג"ח ממשלתיות סחירות
1,992,684	2,437,767	אג"ח קונצרניות סחירות
4,120,536	2,781,642	מניות וני"ע סחירים אחרים
6,494,609	6,796,833	אג"ח מיועדות
1,205,871	1,281,593	פיקדונות והלוואות
4,524,630	3,450,316	אחרים
20,303,197	19,882,846	סה"כ נכסי "מבטחים" החדשה" ו"מבטחים" משלימה" (בניכוי התחייבויות שוטפות)
19,424,023	18,920,110	התחייבויות פנסיוניות למבוטחים
879,174	962,736	התחייבויות פנסיוניות לפנסיונרים
20,303,197	19,882,846	סה"כ התחייבויות פנסיוניות

פעילויות השקעה מהותיות

7.3.5

החברה העמידה הלוואות ללקוחות (להלן בסעיף זה: "הלווים"), במהלך התקופה שבין אוקטובר 2004 עד מרץ 2007, ללא בטחונות במועד העמדת הלוואות, כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים שהופקו על ידי לטובת הלווים בסמוך למועד העמדת הלוואות. הלווים הופנו לחברה על ידי סוכנים. סך יתרת הלוואות כאמור בקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, עמד על כ- 135 מיליון ש"ח. ערכי הפדיון של הפוליסות ששועבדו כאמור כנגד העמדת הלוואות, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, הינם בסך של כ- 31 מיליון ש"ח. כנגד הלוואות כאמור בוצעה הפרשה לחובות מסופקים בדוחות הכספיים של החברה, בסך של כ- 41 מיליון ש"ח. מתוך סכום זה כ- 39 מיליון ש"ח הופרשו באופן ספציפי וכ- 2 מיליון ש"ח הופרשו באופן כללי כנגד הלוואות בהיקף של כ- 15 מיליון ש"ח, אשר כולן הופנו על ידי אותו סוכן. יצוין, כי כחלק מהסדרי גביית הלוואות האמורות נחתמו הסכמי הלוואה חדשים עם החברה האם ששימשו בעיקר לפירעון הלוואות שניתנו במקור על ידי החברה.

השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם

7.3.6

השקעות בענפי ביטוח חיים ופנסיה נועדו לכסות את התחייבויות המבטח כלפי המבוטחים והעמיתים, כפי שהן מוערכות על ידי האקטואר הממונה.

תקנות דרכי ההשקעה ותקנות קופות הגמל, כוללות הוראות בדבר כללי השקעה של נכסים המוחזקים כנגד ההתחייבויות השונות וכן כללים לעניין דרכי ניהול השקעות המבטח.

(1) ביטוח חיים

עיקר עתודות ביטוח חיים נובעות ממרכיב החיסכון אשר נצבר בפוליסות. קיימת עתודה גם לתשלומי תביעות ריסק (מוות, אי-כושר עבודה, סיעודי וכד') אשר בחלקן צמודות מדד ובחלקן צמודות לתשואות הפוליסות המשתתפות ברווחים, כמפורט להלן.

ביטוח חיים צמוד (פוליסות מבטיחות תשואה)

עד וכולל 1990 הונפקו על ידי מנורה מבטחים ביטוח פוליסות ביטוח אשר העניקו למבוטח תשואה או ערכי פדיון מובטחים. בכדי לעמוד בהתחייבויות אלו, נחתמו בין החברה וחברות הביטוח האחרות במשק לבין ממשלת ישראל הסכמי השקעה המכונים "הסכמי ח"ץ" (חיים צמוד) המסדירים את השקעות עתודות הביטוח כאמור באג"ח מיוחדות המונפקות על ידי מדינת ישראל (להלן: "איגרות חוב מיועדות").

איגרות החוב הנ"ל נושאות ריבית צמודה בשיעור שהלך ופחת עם השנים מ-6.2% ל-4%. התשואה למבוטח נגזרה מריבית איגרות החוב המיועדות, בניכוי מרווח למבטח. אגרות החוב מכוח הסכמי ח"ץ, קיבלו חלק עיקרי מעתודות הביטוח שנצברו בפוליסות האמורות, כאשר יתרת עתודות הביטוח הושקעו בהשקעות חופשיות בשוק ההון. בשל הבטחת תשואה או ערכי פדיון למבוטח בפוליסות אלו, סיכוני ההשקעות החופשיות חלות על המבטח. במהלך השנים האחרונות (עד סוף 2006), פדתה מנורה מבטחים ביטוח בהתאם להסדר עם משרד האוצר, חלק מאיגרות החוב המיועדות והמירה אותן להשקעות בנכסים בעלי תשואה עודפת. סך ההשקעות החילופיות, (השקעות חופשיות במקום איגרות חוב מיועדות), הסתכם ליום 31 בדצמבר 2008 לסך של כ-759 מלש"ח.

ביטוח חיים משתתף ברווחים (פוליסות תלויות תשואה)

החל מינואר 1991 הנפיקה החברה פוליסות משתתפות ברווחי השקעה. בפוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 2003 התשואה למבוטחים נקבעת לפי שיעור התשואה המושגת בפועל על ההשקעות, בניכוי דמי ניהול קבועים בגובה 0.6% מהצבירה (0.05% לחודש) ודמי ניהול משתנים בגובה 15% מהרווחים הריאליים שהושגו.

החל משנת 2004, מנורה מבטחים ביטוח מוכרת פוליסות בהן נגבים מהצבירה דמי ניהול קבועים בלבד וכן דמי ניהול מההפקדות השוטפות. שיעור דמי הניהול הינו עד 2% מהצבירה ו/או עד 13% מההפקדות בהתאם למסלולים הקבועים בפוליסות. החל משנת 2007, תוקנו תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה ביטוח), באופן המאפשר למבטח, באישור המפקח, גביית דמי ניהול המחושבים כשיעור מהשווי המשוערך של תיק ההשקעות ללא תקרה ובלבד שלא נגבים במקביל דמי ניהול מההפקדות השוטפות.

הפוליסות כאמור לעיל מכונות פוליסות "משתתפות ברווחים", היינו, פוליסות שבהן כספי החיסכון מושקעים באפיקי השקעות שונים. הרווחים שנובעים מהשקעות אלו נזקפים על מרכיב החיסכון בפוליסה. בפוליסות מעורב (מסורתי) כמפורט בסעיף 3.2(1)(ב) להלן, כאשר ההשקעות מניבות תשואות חיוביות, מתווסף בונים לסכום הביטוח או ערך הפדיון, או לחילופין כאשר הן מניבות תשואות שליליות - מקוזזים אותן מסכום הביטוח/מהפדיון או שהמבוטח משלם פרמיה נוספת. בפוליסות מסוג "עדיף" כמפורט בסעיף 3.2(1)(ב) להלן, מנגנון זה אינו קיים בדרך כלל. יובהר, כי דמי הניהול נגבים על תשואה ריאלית בלבד באופן שבו אם וככל שנוצרים הפסדים ריאליים (על בסיס שנתי), מנועה החברה מלגבות דמי ניהול עד לכיסוי ההפסד הריאלי. אם נוצרים הפסדים ריאליים במהלך השנה, לאחר שכבר נגבו דמי ניהול בגין אותה השנה, החברה נדרשת להחזיר

את דמי הניהול שגבתה למבוטח. יצוין, כי הפסדים ריאליים עשויים לנבוע מעליית מדד המחירים לצרכן (אינפלציה) ו/או הפסדים מהשקעות בניירות ערך ו/או שילוב ביניהם.

בשנת 2008 התשואה הריאלית על תיק ההשקעות הייתה שלילית ולפיכך לא ניתן לגבות דמי ניהול משתנים כאמור עד אשר ההפסד הריאלי הנ"ל יוחזר. לאור התשואות השליליות הנזכרות נוצר צורך לגבות פרמיה נוספת בפוליסות מסורתיות או לחילופין לקזז מערכי הפדיון את ה"מאלוס" הנגזר מהן.

לפירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים ראו באור 3 לדוחות הכספיים.

(2) פנסיה

כל תשואת ההשקעות הנובעת מהשקעת כספי העמיתים, נזקפת לעמיתים. החברה גובה דמי ניהול מדמי גמולים ומנכסי הקרן הצבורים.

להלן פרטים על שיעור דמי הניהול הסטטוטוריים ושיעור דמי הניהול שנגבו בפועל בתקופות המתוארות בדוח:

2007	2008			
6.00%	6.00%	מדמי הגמולים	שיעור דמי ניהול סטטוטוריים	מבטחים החדשה
0.5%	0.5%	מנכסי הקרן		
4.21%	4.67%	מדמי הגמולים	שיעור דמי הניהול שנגבו בפועל	
0.39%	0.38%	מנכסי הקרן		
0.31%	1.17%	מדמי הגמולים	שיעור ההטבות שניתנו למבוטחים (כולל עמלות לסוכנים)	
---	---	מנכסי הקרן		
3.90%	3.50%	מדמי הגמולים	שיעור דמי ניהול, נטו כולל הטבות ועמלות	
0.39%	0.38%	מנכסי הקרן		
---	---	מדמי הגמולים	שיעור דמי ניהול סטטוטוריים	מבטחים משלימה
0.5%	0.5%	מנכסי הקרן הנובעים מהפקדות עד 31.12.05		
2%	2%	מנכסי הקרן מהפקדות החל מ- 1.01.06		
---	---	מדמי הגמולים		
0.5%	0.45%	מנכסי הקרן הנובעים מהפקדות עד 31.12.05	שיעור דמי הניהול שנגבו בפועל	

2007	2008			
2%	1.79%	מנכסי הקרן מהפקדות החל מ- 1.01.06		
---	---	מדמי הגמולים	שיעור ההטבות שניתנו למבוטחים (כולל עמלות לסוכנים)	
---	---	מנכסי הקרן		
---	---	מדמי הגמולים	שיעור דמי ניהול, נטו כולל הטבות ועמלות	
---	0.78%	מנכסי הקרן		

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים עד ידי המעסיקים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל לקוחות מנורה מבטחים פנסיה בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

ביטוח משנה

7.4

כללי

7.4.1

ביטוחי המשנה של הקבוצה בתחומי הביטוח הכללי, החיים והבריאות נערכים על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. ביטוחי המשנה נועדו לשם גידור הסיכונים הביטוחיים של הקבוצה באמצעות העברת חלקם למבטחי המשנה, תוך הקטנת חשיפת הקבוצה בהתאמה. עם זאת, אין בהעברת הסיכון כאמור כדי לשחרר את הקבוצה ממלוא מחויבויותיה כלפי מבטחיה. לקבוצה אין תלות במבטח משנה מסוים כלשהו.

בביטוח משנה משולמת פרמיה למבטחי המשנה ובתמורה מבטחי המשנה משתתפים בחלקם בתשלומי תביעות, וכן משלמים עמלות למבטח, בחוזים מסוימים, לפי העניין.

בחלק מהענפים שייר הקבוצה מכוסה בביטוח עודף הפסדים כנגד קטסטרופה (Excess Of Loss).

ביטוח המשנה לסוגיו מוצג בדוחות הכספיים בסעיפי הפרמיה, התביעות המשולמות והתלויות, העמלות, עתודות הביטוח וסכומים לקבל והתחייבויות אחרות.

תיאור סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים ותיאור תמציתי של הכיסוי בגין כל מוצר עיקרי בתחומי הפעילות השונים:

7.4.2

בכל אחד מהענפים מותאם כיסוי ביטוח המשנה הנרכש למדיניות העסקית של הקבוצה ולאופי הסיכון ורמתו.

ההבחנה הבסיסית בסוגי ביטוח המשנה היא בין ביטוח משנה חוזי (יחסי או לא יחסי), שהינו ביטוח משנה הנערך עבור ענף או סוג ביטוח בהתאם לתנאי החוזה (Treaty) לבין ביטוח משנה פקולטטיבי, שהינו ביטוח משנה הנערך עבור עסק/ים ספציפיים או פוליסה בודדת. הביטוח היחסי מחלק את

הסיכון באופן יחסי בין חברת הביטוח למבטחי המשנה, ואילו הביטוח הלא יחסי, מגן על החברה מפני תביעות העוברות את השייר העצמי שקבעה לעצמה.

פירוט הסכמי ההתקשרות בביטוח משנה חוזי עם מבטחי המשנה מועברים בכל שנה למפקח (לסוגי הסכמי ההתקשרות עם מבטחי משנה ראו סעיף 7.4.3 להלן).

7.4.3

סוגי הכיסויים השונים המקובלים בענף הביטוח בכלל ובקבוצה בפרט הינם:

• ביטוח משנה חוזי

א. ביטוחי משנה יחסיים - הכוללים ביטוחי מכסה (Quota Share) וביטוחי מותר (Surplus). בביטוחי משנה יחסיים, מעבירה הקבוצה למבטח המשנה שיעור מסוים מסכום הפרמיה מכל פוליסה שמכוסה תחת החוזה, ומקבלת בתמורה ממבטח המשנה שיעור זה מסכום כל תביעה בגין הפוליסה הנ"ל, וכן עמלה. בביטוחי מכסה שיעור זה הינו קבוע לכל הפוליסות בענף המבטח, ובביטוחי מותר שיעור זה משתנה על בסיס סכום הביטוח בהתאם לכל פוליסה.

ב. ביטוחי משנה לא יחסיים כולל ביטוח מסוג עודף הפסדים (Excess of loss). ביטוח עודף הפסדים הוא ביטוח המכסה תביעות או אירועים מעל לסכום מסוים המוגדר מראש, דהיינו, תביעה בודדת גבוהה או אירוע בו מעורבים מספר סיכונים שהצטברותם מעל הסכום המוסכם משולמת על ידי מבטח המשנה עד לגובה סכום התקרה המוסכמת. מאידך, תביעה הנמוכה מהסכום שהוגדר מראש תשולם על ידי חברת הביטוח באופן בלעדי.

ג. ביטוח משנה פקולטטיבי - ביטוחי משנה פקולטטיביים נערכים לכיסוי סיכונים מיוחדים הגלומים בפוליסות ספציפיות. בדרך כלל מבטחים עסקים בביטוח מסוג זה כאשר סכום הביטוח עולה בהיקפו על קיבולת חוזי ביטוחי המשנה האוטומטיים של הקבוצה, או כאשר הסיכון מוחרג מהחוזה עם מבטח המשנה.

ד. ביטוח משנה יחסי רב ענפי – הקבוצה התקשרה לקראת שנת 2009 בהסכם ביטוח משנה יחסי (25%) על שייר החברה במרבית ענפי הביטוח עם מבטח משנה (Swiss-Re). ייחודיות ההסכם הוא בתחולתו על מספר ענפים בו-זמנית לרבות כיסויים שהוחרגו מחוזים בלתי יחסיים.

7.4.4

תיאור ההסכמים העיקריים לתשלומי עמלות המתקבלות ממבטחי משנה

בחוזי ביטוח משנה לא יחסיים הקבוצה איננה מקבלת, בדרך כלל, עמלות ממבטחי המשנה. בחוזי ביטוח יחסיים וכן בהסכמי ביטוח פקולטטיביים, הקבוצה מקבלת עמלות ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם ו/או בהתאם לתוצאות הביטוחיות, לפי העניין.

7.4.5

מדיניות החשיפה למבטחי משנה

א. ביטוח כללי

מדיניות החשיפה של הקבוצה באה להבטיח, באמצעות שימוש בכלי העברת סיכונים שונים, את המטרות העיקריות הבאות:

(1) שמירה על יחס בין החשיפה בשייר לבין ההון העצמי.

(2) מיצוע תנודות התוצאות החיתומיות בשייר.

(3) העברת סיכונים חריגים למבטחי משנה.

סוג הסיכונים המועברים למבטחי המשנה ואופן העברתם נקבעים על פי ניתוח אופי הסיכון ויעילות העברתו למבטח המשנה, בהתבסס על ניסיון העבר ומודלים כלכליים פנימיים.

ההתקשרות עם מבטח המשנה נקבעת לפי איכות השירות הניתן על ידי מבטח המשנה, משך ואיכות היחסים בין החברות ואופי ההתקשרות (ישירות או דרך מתווכים). בתחום הביטוח האלמנטרי הקבוצה מתקשרת עם מספר רב של מבטחי משנה על מנת למנוע תלות במבטח משנה בודד ולפזר את סיכון האשראי הגלום בהתקשרות שכזו.

על מנת למזער את סיכון האשראי, מהווה חוסן מבטח המשנה קריטריון מרכזי בהחלטה על ההתקשרות. מדיניות ההתקשרות של מנורה מבטחים ביטוח בכל הנוגע לדירוגם הבינלאומי של מבטחי משנה נבחנת ומאושרת מדי שנה. מדיניות ההתקשרות נכון למועד הדוח הינה כדלקמן:

ענפי זנב קצר – לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ-A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

ענפי זנב ארוך – לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ-A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

בנוסף, בהתאם להוראות הפיקוח, קובע דירקטוריון המבטח, אחת לשנה, מסגרת חשיפה מרבית למבטחי משנה. מסגרת החשיפה הנ"ל מבוססת על דירוג האשראי הבינלאומי של מבטח המשנה, וקובעת מסגרות חשיפה למבטח, הן ברמת ההסכם הבודד והן ברמת כלל החוזים.

סך החשיפה למבטח משנה בביטוח רעידת אדמה, לאחר MPL (כמוגדר בסעיף זה להלן) בכל אחד מן המבטחים בקבוצה, לא יעלה על 150 מיליון דולר למבטח משנה בודד בכלל החוזים (TREATY), ובתנאי שמבטח זה מדורג AA ומעלה. מבטחים המדורגים A ו-A- תוגבל החשיפה ל- 75 מיליון דולר ולחברות המדורגות BBB+ תוגבל החשיפה ל- 40 מיליון דולר.

חשיפה לרעידת אדמה

חשיפת מבטחי המשנה לסיכון רעידת האדמה מורכבת מהסיכונים המועברים אליהם במסגרת חוזי הרכוש היחסיים, בהם מבטח המשנה משתתף בחלק יחסי מן הסיכון. החשיפה הזו מוגבלת בסכום מקסימום לאירוע (EVENT LIMIT).

עבור סיכון רעידת האדמה שאינו במסגרת חוזי ביטוח המשנה היחסיים רוכשת הקבוצה הגנה בחוזה "עודף הפסדים" (EXCESS OF LOSS) בשכבות שונות. תקרת הכיסוי מקבילה לגבול ה-MPL אותו בוחרת החברה לרכוש. ה-MPL (MAXIMUM PROBABLE LOSS) מייצג את מקסימום הנזק הצפוי להיגרם לחברה כתוצאה מאירוע בודד. מכיוון שסיכון רעידת האדמה, הוא הסיכון המרכזי בישראל, מפוזר על פני שטח גיאוגרפי רחב, ה-MPL מייצג ממוצע שמרני של הנזק הצפוי במקרה קטסטרופה. הקבוצה קובעת MPL שמרני, תוך לקיחת שולי ביטחון

נוספים, לכל סוג סיכון, בהתבסס על התפלגות התיק של החברה, ותוך שימוש במודלים בין-לאומיים.

בשנת 2008 התבססה החברה לצורך הגנות לרעידת אדמה, על MPL ממוצע של 2%, בעוד שומרה, בהיותה חברה קטנה יותר, רכשה הגנות לפי MPL של 3%. מבטחי המשנה המשתתפים בביטוחי רעידת אדמה מדורגים BBB ומעלה לפי S&P או דירוג מקביל מחברה אחרת.

סכומי החשיפה לרעידת אדמה המכוסים בביטוח משנה יחסי, בשנת 2008, הממוצעים נכון למועד הדוח, צפויים לעמוד על כ- 81 מיליארד ש"ח, בעוד שהסכומים המכוסים בביטוח משנה לא יחסי הממוצעים, נכון למועד הדוח, צפויים לעמוד על כ- 52 מיליארד ש"ח. כאמור, הסכמי ביטוח המשנה של החברה אינם מגנים על הסכומים המלאים אלא מבוססים על הערכות סיכון שמרניות של נזק מקסימאלי פוטנציאלי.

מבטחי המשנה שחלקם מסך החשיפה לרעידת אדמה עולה על 10% הינם VEREST RE, SWISS RE ו-MUNICH- RE וזאת נכון למועד הדוח.

ב. להלן ריכוז תוצאות ביטוח משנה בביטוח כללי לפי תחומי פעילות:

רכב רכוש		רכב חובה		
2008	2007	2008	2007	
62,187	48,852	17,789	9,403	פרמיות ב.מ.
2,803	(866)	(2,282)	(10,316)	תוצאות

ענף ביטוח רכוש		ענף ביטוח חבויות		
2008	2007	2008	2007	
244,801	205,842	79,122	70,988	פרמיות ב.מ.
(52,135)	(21,621)	(26,495)	(29,832)	תוצאות

סה"כ		
2008	2007	
403,899	335,085	פרמיות ב.מ.
(78,109)	(62,635)	תוצאות

פירוט שאר ענפי רכוש לפי סוגי פרמיות		2008	2007
פרמיות ביטוח משנה – יחסי		166,872	140,775
פרמיות ביטוח משנה- לא יחסי		6,575	11,335
פרמיות ביטוח משנה- רעידת אדמה		71,354	53,732
סה"כ פרמיות ביטוח משנה		244,801	205,842

ג. ביטוח חיים

בהתאם למדיניות החשיפה של החברה, התקשרויות החברה הינן עם מבטחי משנה בדירוג איכותי בינלאומי של AA ומעלה לפי S&P, כאשר היקף החשיפה המרבי למבטח משנה בודד לא יעלה על 50% מסך הפרמיה המועברת לביטוח משנה. על רקע מיזוגה של Ge Frankona עם חברת Swiss Re שיעור החשיפה לחברה המאוחדת עלה על המגבלה הנזכרת לעיל (ראו סעיף 3.6 לעיל). בהתאם, נתקבלה החלטה בחברה על סטייה זמנית מהמגבלה האמורה למקרה זה מתוך מגמה להפחית, באופן מדורג על פני 3 שנים, את החשיפה העודפת. יצוין, כי לא היו עסקאות ביטוח משנה חריגות בחברה במהלך השנים 2005-2008.

ספקים ונותני שירותים

7.5

ספקי החומרה העיקריים של הקבוצה הינם חברת IBM המספקת את שרתי היישומים המרכזיים ופלטפורמות אחסון ו-EMC המספקת חלק מפלטפורמת האחסון (Storage).

לקבוצה הסכם תחזוקה שנתי שמתחדש מדי שנה.

בתחום שירותי המחשב לקבוצה התקשרויות עם מספר ספקים המתמחים בתחומים שונים הרלבנטיים לפעילות של מנורה מבטחים ביטוח ומנורה מבטחים פנסיה בשוק הביטוחי והפנסיוני, אשר הפסקת מתן שירותים על ידי מי מהם, אם וככל שתהא, תהיה כרוכה בהשקעת משאבים כלכליים מסוימים ותשומות זמן להתארגנות הקבוצה, באמצעות ספק חליפי אחר.

כמו כן, רוכשת הקבוצה שירותים מספקים שונים, ביניהם ספקי ציוד ותחזוקה, ספקי שירותים משפטיים, שמאים ומערכי נזקים וחוקרים.

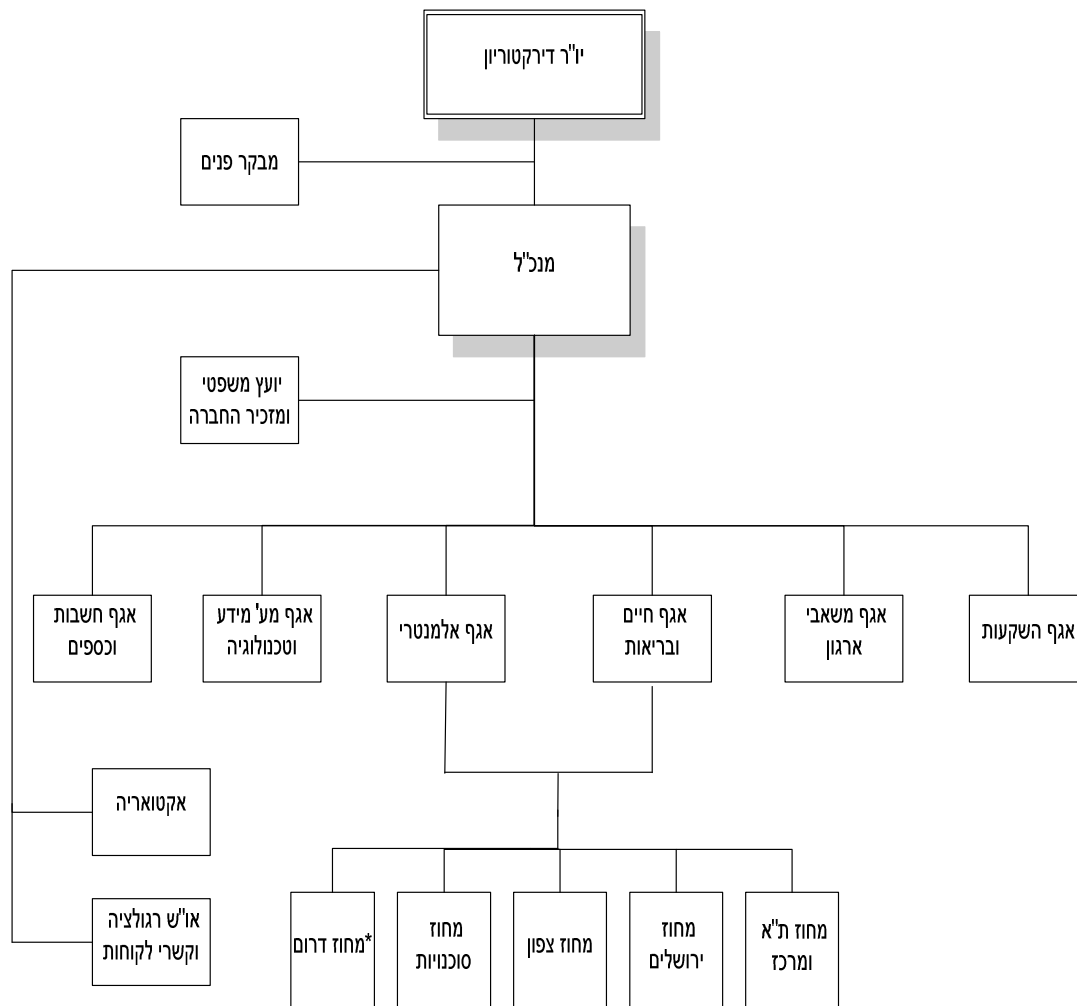
לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, באיזה מתחומי פעילותה, למעט בכל הנוגע להתקשרותה עם חברת סאפיינס כמפורט בסעיף 3.7 לעיל.

הון אנושי

7.6

7.6.1 להלן המבנה הארגוני של הקבוצה למועד הדוח:

מבנה ארגוני של מנורה מבטחים ביטוח

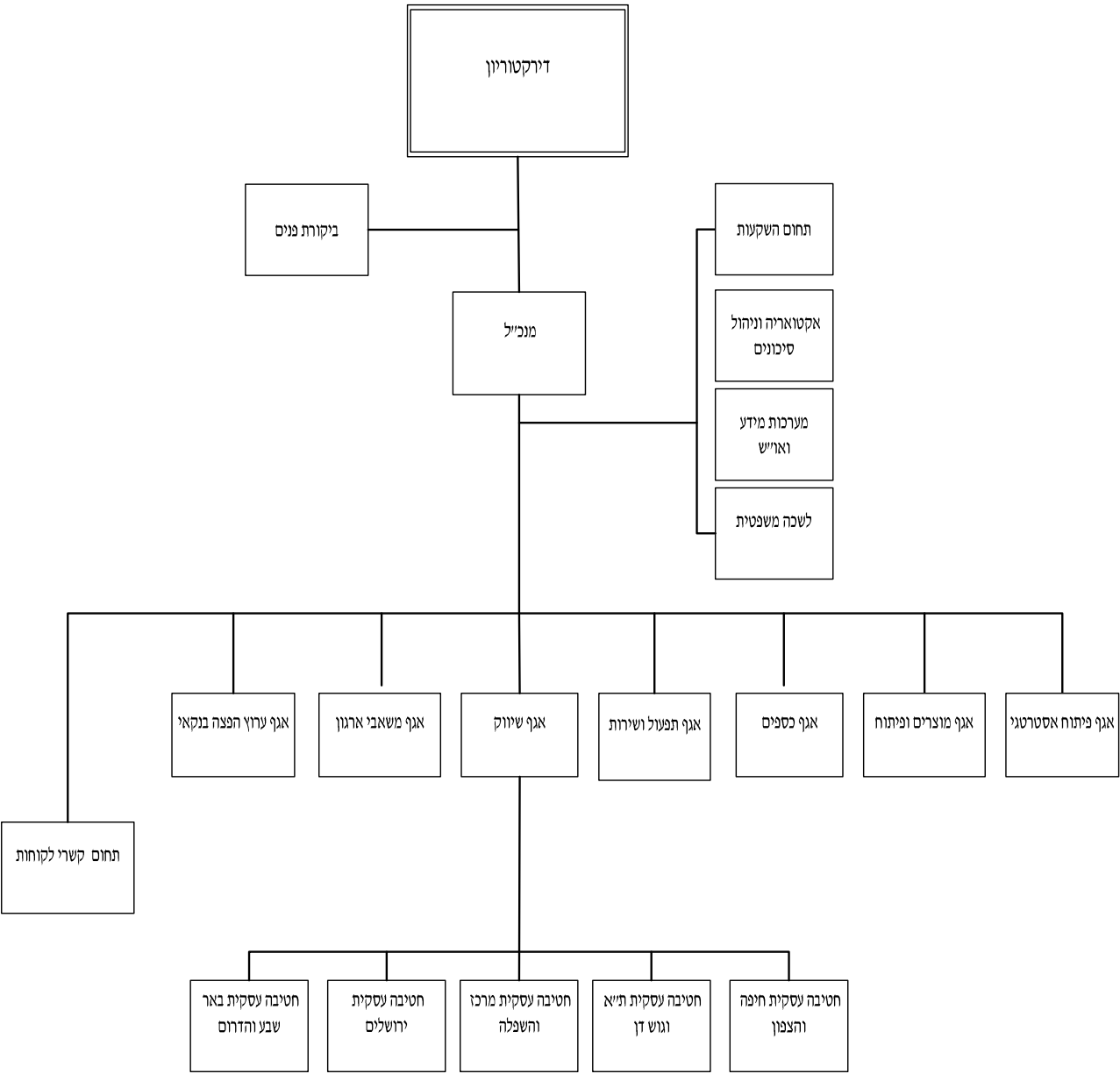

* בחודש ינואר 2008 מוזג מחוז דן למחוז דרום

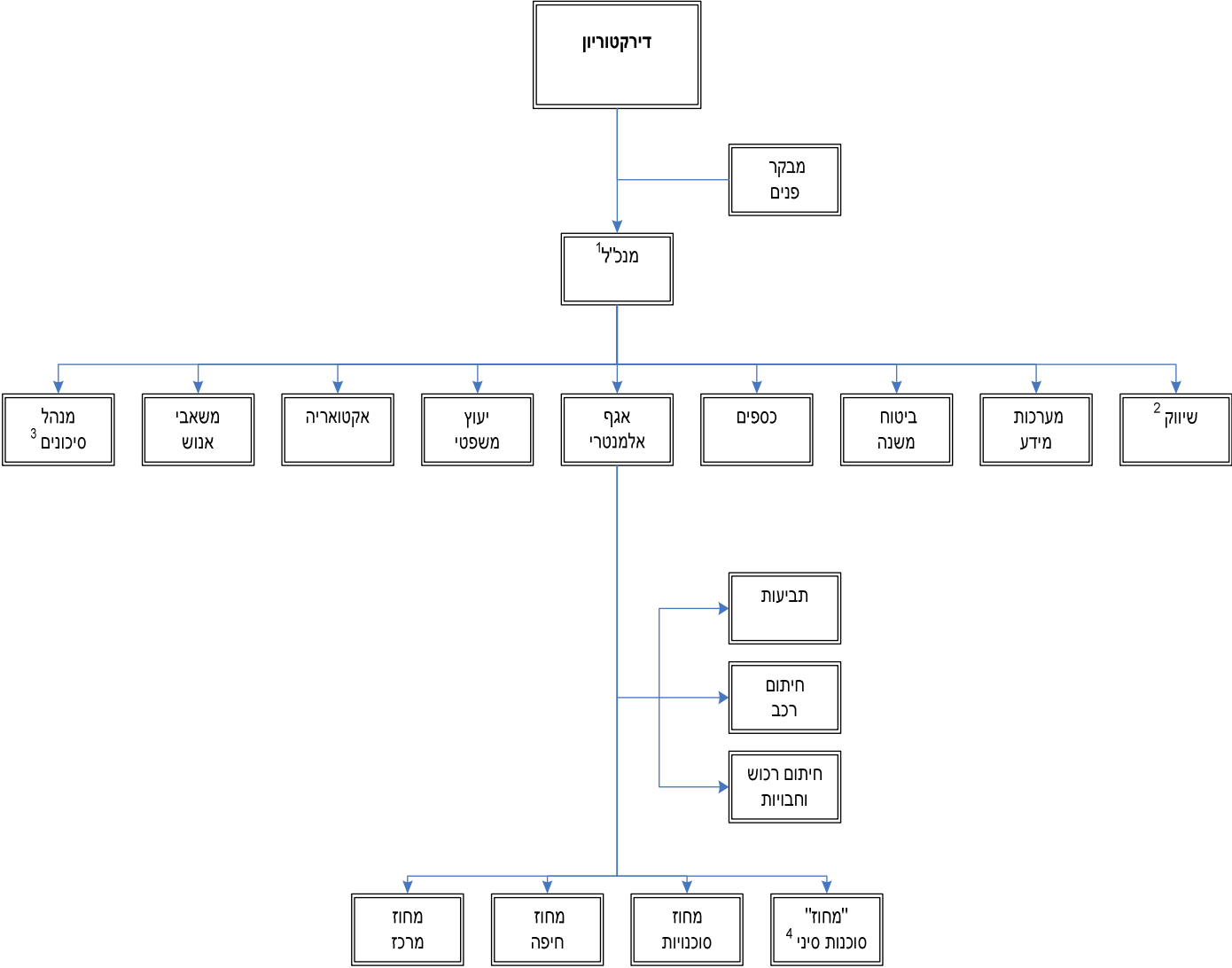
מטה מנורה מבטחים ביטוח כולל את מנכ"ל החברה, משנה למנכ"ל, מנהל כספים, מנהל השקעות, יועץ משפטי ומזכיר חברה ומבקר פנים, אשר כולם משמשים בתפקידים מקבילים גם במנורה מבטחים החזקות (למעט יו"ר דירקטוריון החברה אשר משמש גם כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות ומנכ"ל החברה, המשמש כמשנה למנכ"ל מנורה מבטחים החזקות).

מבנה ארגוני של מנורה מבטחים

פנסיה

מבנה ארגוני של שומרה חברה לביטוח בע"מ

1. משמש גם כמנהל אגף אלמנטרי
2. מנהל המחלקה משמש גם כמנהל מחוז מרכז
3. מנהל הסיכונים הינו עובד קבוצת מנורה מבטחים.
4. חברת-בת הפועלת כברוקר של מספר חברות ביטוח ובעלת היקף פעילות מהותי בשומרה

7.6.2

מצבת העובדים

בקבוצה מועסקים עובדים על פי הפירוט שלהלן :

31.12.07*	31.12.08	
15	14	הנהלת הקבוצה
266	296	חיסכון פנסיה
129	143	ארוך טווח ביטוח חיים – ללא מחוזות
237	265	ביטוח כללי (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות, רכוש אחר) – ללא מחוזות
94	78	עובדי סוכנויות ביטוח
655	708	מחוזות יחידות שירות כלל חברתיות (משאבי ארגון, מערכות מידע, אקטואריה, קשרי לקוחות ועוד ¹³)
1,396	1,504	סה"כ

* החל מסוף שנת 2007 פעילות הקבוצה כוללת גם את פעילותה של שומרה. לאור זאת מצבת העובדים לשנים 2007 ו-2008 בטבלה לעיל מתייחסים לעובדים בקבוצה כולל עובדי שומרה.

נכון למועד הדוח, אין לקבוצה תלות בעובד כלשהו.

בנוסף, הקבוצה מקבלת שירותי מיקור חוץ לאיש מוקד לקוחות ומספקי התוכנה לצורך פיתוח תוכנות מידע של הקבוצה, אשר מרבית עובדיהם ממוקמים במשרדי הקבוצה. נכון ליום 31 בדצמבר 2008, קיבלה החברה שירותים כאמור של 180 עובדים של הספקים כאמור (חיצוניים), וזאת לעומת 114 עובדים ליום 31 בדצמבר 2007.

7.6.3

שינויים מהותיים במצבת העובדים ובמבנה הארגוני

בהמשך למגמת הגידול בפעילות הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, גדלה מצבת העובדים בקבוצה בכ- 7.7% וזאת בעקבות הגידול בתפוקות, ביסוס והרחבת הפעילות בתחום החיסכון ארוך טווח, פיתוח ושיפור מערכות המידע של הקבוצה ושיפור השירות ללקוחות הקבוצה.

7.6.4

הדרכה ופיתוח ארגוני

הקבוצה משקיעה משאבים רבים בהדרכות מקצועיות לעובדים וסוכנים בהתאם לצרכים העסקיים והוראות רגולטוריות. מערך ההדרכה לעובדים ולסוכנים כולל הכשרות מקצועיות, הכשרות ניהוליות והתנהגותיות, ייעוץ ארגוני ואישי למנהלים וזאת, על מנת לפתח רמה מקצועית גבוהה בנושאים מגוונים כגון: שינויים רגולטוריים, תכניות ביטוח חדשות, הדרכות בתחום הפנסיה, המיסוי והפיננסים ומתן שירות.

בנוסף, החברה פעלה ופועלת להכשרת עובדים בתחומי ביטוח חיים לצורך קבלת רישיון משווק פנסיוני בהתאם להנחיות המפקח. כמו כן, עובדי תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח עוברים הכשרה לתפעול והטמעה של מערכת מחשוב חדשה ("טופז"). הקבוצה פעלה ופועלת להשגת רישיון מתאים בתחום ההשקעות לפי הוראות חוק הייעוץ לעובדיה הזכאים לכך.

¹³ משותף לכלל התחומים.

7.6.5

הטבות וטיבם של חוזי העסקה

מרבית העובדים מועסקים על פי הסדר עבודה שהוראותיו נקבעו בעבר בין הנהלת החברה לבין נציגות העובדים, ובו מעוגנים כל תנאי ההעסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש, משכורת 13, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: רכב צמוד, טלפון סלולארי, השתתפות בעלות גני ילדים, ספרות מקצועית, הוצאות אש"ל, נסיעת עובדי הקבוצה לחו"ל אחת לשנתיים. בנוסף, זכאים עובדי הקבוצה לקבל הלוואות בהתאם לנוהל שנקבע לעניין זה.

בנוסף, קיימים בקבוצה עובדים אשר עיסוקם במכירות, ובכלל זה מפקחי רכישה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר מועסקים באמצעות הסכם עבודה אישי המבוסס על שכר יסוד ועמלות מכירה.

הקבוצה עורכת דיוני שכר בהתאם להחלטת הנהלת הקבוצה ובהתאם להערכות השנתיות שניתנות לעובדים על ידי הממונים עליהם.

על עובדי הקבוצה, למעט עובדי מנורה מבטחים פנסיה (כמפורט להלן), לא חלים הסכמים קיבוציים, למעט הוראות הסכמים קיבוציים החלים מכח צווי הרחבה על כלל העובדים והמעבידים בישראל.

ביום 14 בנובמבר 2006, נחתם הסכם קיבוצי בין מנורה מבטחים פנסיה לבין הסתדרות הפקידים, לתקופה של 4 שנים. ההסכם חל על כלל עובדי מנורה מבטחים פנסיה, למעט עובדים שהינם גמלאים, עובדים בכירים המועסקים בחוזים אישיים, מומחים ועובדים זמניים. ההסכם הקיבוצי מסדיר את תנאי העסקתם של העובדים כאמור, וקובע כללים בנושאים הבאים: סדרי העבודה, תקופת ניסיון, מועד ותנאים לקבלת קביעות, משמעת בעבודה, שעות נוספות, מסלול קידום בדרגות, שכר ותנאים נלווים לשכר, חופשה שנתית, דמי הבראה, מחלה, תנאים פנסיוניים, זכויות לקרן השתלמות, שי לחג, הפסקת עבודה, פרישה לגמלאות ועוד.

7.6.6

נושאי משרה ועובדי ההנהלה הבכירה

(1) ההנהלה הבכירה מועסקת בקבוצה על פי חוזי העסקה אישיים. חוזי ההעסקה כוללים, בין היתר, מרכיבי שכר ברוטו, הוצאות אש"ל, משכורת 13, מענק שנתי (באישור הדירקטוריון), רכב צמוד, טלפון סלולארי והפרשות סוציאליות וקרן השתלמות, כמקובל במשק. בנוסף, קיימים ארבעה עובדים בדרג ניהולי בכיר בקבוצה, הזכאים על פי הסכם העסקתם למענק, הנגזר מרווחיות הפעולות עליהם הם מופקדים. בנוסף, לשלושה עובדים בדרג ניהולי בכיר קיים מענק מותנה. בשנת 2007 הוקמה במנורה מבטחים ביטוח ועדת תגמול שהינה ועדת דירקטוריון, שתפקידה לדון במדיניות השכר ובכלל זה במענקים השנתיים לעובדים, ולהמליץ לדירקטוריון בנושאים אלו.

(2) לפרטים בדבר תנאי כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, ראה סעיף 18(4) בדוח פרטים נוספים (פרק ד' לדוח הכספי).

(3) פרטים בדבר ביטוח אחריות נושאי משרה, ראה סעיף 18(4) בדוח פרטים נוספים (פרק ד' לדוח הכספי).

(4) פרטים בדבר הסכם העסקה של יו"ר הדירקטוריון של החברה, ראה סעיף 1.5.2 לעיל וכן סעיף 18(1) בדוח פרטים נוספים (פרק ד' לדוח הכספי).

(5) תגמול למנכ"ל החברה באמצעות הנפקת מניות

בחדש אוגוסט 2003 חתמו מנורה מבטחים החזקות בע"מ, החברה ומנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח על תכנית מניות (לעיל ולהלן "**תכנית המניות המקורית**"). ביום 31 ביולי 2008, החליט דירקטוריון החברה, ודירקטוריון מנורה מבטחים החזקות לאחר שניתן לכך אישור ועדת הביקורת של החברה ומנורה מבטחים החזקות, לתקן את תכנית המניות בדרך של החלפת תכנית המניות המקורית בתכנית מניות חדשה¹⁴ (להלן: "**תכנית המניות המתוקנת**"). לפירוט תנאי תכנית המניות המקורית ותכנית המניות המתוקנת ראה באור 31(ג) לדוחות הכספיים.

שיווק והפצה

7.7

לתיאור ערוצי השיווק וההפצה ראו פירוט בתחומים השונים.

מערך הסוכנים של הקבוצה

7.7.1

כללי

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח (להלן: "**הסוכנים**").

על אף התפתחותו של ענף הביטוח הישיר ממשיכה הקבוצה לפתח ולטפח את שיווק מוצריה על ידי מערך הסוכנים ובמועד הדוח נמצאת הקבוצה בקשרים עסקיים עם כ- 2,000 סוכנים.

הקבוצה קשורה עם מרבית הסוכנים הן בעסקי ביטוח כללי והן בעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח המבצעים את המכירות של הקבוצה. הסוכנים אינם בלעדיים ורובם עובדים גם עם חברות ביטוח נוספות. קיים גרעין של סוכנים המזהים באופן מובהק עם הקבוצה. סוכני הקבוצה פועלים לפי תעריפים והנחיות חיתום שהקבוצה מפיצה מעת לעת בתחומי הפעילות השונים.

בחדש אוגוסט 2004 פרסם המפקח חוזר בדבר התקשרות מבטח עם סוכן ביטוח, שמטרתו להבהיר את הוראות סעיף 30 לחוק הפיקוח, המחייב הכללת מספר תניות בהסכם התיווך שבין המבטח לבין הסוכן הנוגעות לגביית דמי הביטוח והעברתם למבטח וכן לקבוע נהלי עבודה מחייבים לטיפול בדמי הביטוח הנגבים ממבוטחים באמצעות סוכן הביטוח עבור המבטח.

בתחומי ביטוח כללי וחיסכון ארוך טווח, הקבוצה פועלת באמצעות חמישה מחוזות המרוכזים בארבע ערים מרכזיות בארץ (תל אביב - שני סניפים, חיפה, ירושלים וראשון לציון), כאשר כעיקרון הסוכנים משויכים למחוזות בהתאם למיקומם הגיאוגרפי.

מערך הסוכנים בביטוח כללי

בענפי ביטוח כללי, העמלה לסוכנים משולמת, במרבית הענפים, כאחוז מפרמיה נטו שנתית וחלקם מפרמיה ברוטו שנתית. העמלה משולמת באופן חד פעמי, בפוליסות המשולמות באמצעות הוראות קבע ובכרטיסי אשראי, כאשר מתקיימת התחשבות עם הסוכן בגין ביטולי פוליסות. שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי ענפי הביטוח השונים ולעיתים אף בהתחשב ברווחיות תיק הביטוח של הסוכן. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן. נכון למועד

¹⁴ יצוין, כי ההחלפה נעשתה משיקולים טכניים של רשות המיסים.

הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עימו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

מערך הסוכנים בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

בביטוח חיים מפעילה הקבוצה את סוכניה באמצעות מערך מחוזות מכירה ושירות כנוצר לעיל. במסגרת המחוזות פועלים מפקחי רכישה (שהינם לרוב עובדי הקבוצה) אשר מתפקידם לפקח על פעילות הסוכנים ובכלל זה ייעוץ והכוונה לסוכני הביטוח שתחת פיקוחם.

עבור שירותי התיווך של הסוכנים משולמות עמלות בשיעורים משתנים, בכסף או בשווה כסף, כאשר שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי המוצר ובחלקו מותנה בהיקף התפוקה של הסוכן ולעיתים גם ברווחיות תיק הביטוח שלו.

לתיאור נוסף של מערך הסוכנים בביטוח חיים ותגמולם, ראו סעיף 13.5(1) לעיל.

7.7.2 שיווק ביטוח חיים וביטוח מבנה אגב מתן הלוואות לדיר

הקבוצה התקשרה עם בנק וסוכנות ביטוח בבעלותו למכירת פוליסות לביטוח חיים וביטוח מבנה אגב הלוואה לדיר בסניפי הבנק, בכפוף להסדרים שקבע המפקח לעניין זה.

7.7.3 סוכנויות ביטוח

נכון למועד הדוח, לקבוצה סוכנות ביטוח בשליטתה (אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ), הפעילה בתחומי ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח וכן בתחום ביטוח בריאות. כמו כן, במסגרת רכישת שומרה רכשה הקבוצה גם את סיני סוכנות לביטוח בע"מ (להלן: "סיני סוכנות לביטוח") וסיני מורשי חיתום הפעילות בתחומי הביטוח הכללי, ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

7.8 רכוש קבוע ומתקנים

7.8.1 להלן פירוט הנכסים המשמשים לפעילות הקבוצה:

א. משרדי הקבוצה, למעט מנורה מבטחים פנסיה, המחוזות ושומרה, נמצאים במתחם אחד ברחוב אלנבי בתל-אביב בשני מבנים צמודים בבעלותה בשטח מצטבר של כ- 11,500 מ"ר. אחד המבנים הינו בן 17 קומות ו-3 חניונים תת קרקעיים, כאשר הקבוצה מאכלסת לצרכיה כ- 11 קומות במבנה וחלק יחסי מוסכם בחניונים. שאר המבנה בבעלות ובחזקת גורמים אחרים.

המבנה כולו מנוהל באמצעות חברת ניהול, חצרן חברה להשקעות בע"מ, בבעלות משותפת (במישרין או בעקיפין), של בעלי הבניין. החניון בבניין מתופעל ומנוהל גם הוא באמצעות חברה, חניון אלנבי 115 תל-אביב בע"מ, בבעלות משותפת של בעלי הבניין כאמור.

ב. מנורה מבטחים פנסיה שוכרת את משרדי ההנהלה (הממוקמים ברמת גן) ואת משרדי החטיבות העסקיות ולשכות השירות ממשכירי נכסים בתמורה לדמי שכירות ותשלומים נלווים נוספים עבור חניות, דמי אחזקה וארנונה.

ג. לקבוצה 3 מחוזות המצויים מחוץ למבנים הנ"ל, בהם מועסקים עובדי המחוזות. המחוזות בחיפה ובירושלים (בשטח כולל של כ-1,500 מ"ר) ממוקמים במבנים הנמצאים בבעלות מנורה מבטחים ביטוח ומנורה

נכסים והשקעות, ומחוז נוסף בראשון לציון (בשטח של כ- 1,000 מ"ר) ממוקם במבנה שמנורה מבטחים ביטוח שוכרת מגורם חיצוני.

ד. בנוסף, מחזיקה הקבוצה נכסי מקרקעין אחרים בעיקר באזור המרכז (מבני משרדים וקרקעות), המושכרים בחלקם לגורמים חיצוניים. בתחילת שנת 2009, השלימה החברה רכישה של בניין בן 400 מ"ר, הסמוך למשרדי מנורה מבטחים ביטוח. הבניין מצטרף לשני מגרשים סמוכים שנרכשו בעבר.

ה. כמו כן, בעקבות רכישת שומרה, מחזיקה הקבוצה בנכסים המפורטים להלן:

1. בבעלות שומרה 100% מבניין משרדים בן כ- 2,000 מ"ר ("בית סיני") ברחוב הסיבים 13 פתח-תקווה. חלק מבית סיני משמש את החברה לשימושה העצמי, וחלק לשכירות חופשית. כמו כן, בבעלותה 50% מבניין משרדים בין כ- 3,000 מ"ר ("בית שומרה") ברח' הסיבים 23 פתח-תקווה. בחלק מבניין זה יושב מטה החברה וכן מחוז מרכז של החברה, ושאר הבניין מושכר בשכירות חופשית. עם רוכש המחצית השנייה בבית שומרה נחתמו הסכמי שיתוף המותירים את ניהול הבית בידי שומרה נדל"ן.

2. בבעלות סיני סוכנות לביטוח, זכויות בנכס המשמש כחלק ממשרדי סיני סוכנות לביטוח בפתח תקווה והיא משתמשת בו לצרכיה ומשכירה חלק ממנו לסוכנים הקשורים עמה. כמו כן, לסיני סוכנות לביטוח בעלות מלאה בנכס המשמש כמשרד בחדרה. רישום הבעלות על הנכס, על שמה במשרדי הרישום טרם בוצעה, ואולם, לזכותה רשומה הערת אזהרה על הנכס.

7.8.2 החל משנת 2004 עברה מנורה מבטחים ביטוח לרכישה עצמית של צי הרכב שבשימושה. נכון ליום 31 בדצמבר 2008 עומד צי הרכב של הקבוצה על כ- 324 כלי רכב לעומת כ- 260 כלי רכב בשנת 2007; למנורה מבטחים ביטוח הסכם מסגרת לליסינג תפעולי של צי הרכב אשר החל משנת 2004 לא הופעל יותר לגבי רכבים חדשים. היקף ההתקשרות החודשי בהסכם השכירות התפעולית, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, אינו מהותי. בנוסף, למנורה מבטחים פנסיה הסכם ליסינג לתקופה של 36 חודשים. דמי הליסינג הצפויים לשנת 2008 הינם כ- 2.7 מלש"ח.

7.8.3 עלות הרכוש הקבוע

עלותו המופחתת של הרכוש הקבוע של פעילות כלל הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2008 הינה כ- 189 מלש"ח לעומת סך של כ- 182 מלש"ח ליום 31 בדצמבר 2007. בשנת 2008 השקיעה החברה כ- 37 מלש"ח ברכוש קבוע לעומת סך של כ- 34 מלש"ח בשנת 2007. ראו באור 7 לדוחות הכספיים.

7.9

עונתיותביטוח חיים

להלן טבלה המציגה את התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח החיים וחסכון ארוך טווח לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

נתונים לשנת 2007		נתונים לשנת 2008		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
24%	434,034	25%	453,584	רבעון ראשון
25%	434,740	25%	454,431	רבעון שני
25%	435,710	25%	458,156	רבעון שלישי
26%	457,398	25%	460,144	רבעון רביעי
100%	1,761,882	100%	1,826,315	סה"כ

בדרך כלל, קיימת מגמה של גידול בדמי ביטוח ברבעון הרביעי של השנה, וזאת, בין היתר, כתוצאה מרצון המבוטחים למצות את הטבות המס הממושבות על בסיס שנתי. בשנת 2006 החלה הקבוצה, כחלק ממהלך של מיצוי פוטנציאל הסינרגיה בין הענפים השונים בתחום ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך, להפיץ באמצעות סוכניה את כלל המוצרים הקיימים בקבוצה בתחום זה. כתוצאה מכך, חלק מהגידול במכירות שהגיעו לקבוצה, ברבעון הרביעי, נותבו על ידי הלקוחות לענפי הפנסיה וזאת על חשבון דמי ביטוח בביטוח חיים.

ביטוח כללי

להלן טבלה המציגה את התפלגות הפרמיות ברוטו במגזר הביטוח הכללי לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

נתונים לשנת 2007		נתונים לשנת 2008		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
31%	554,397	30%	659,610	רבעון ראשון
23%	396,085	23%	490,655	רבעון שני
24%	426,784	25%	529,214	רבעון שלישי
22%	378,484	22%	477,844	רבעון רביעי
100%	1,755,750	100%	2,157,323	סה"כ

בביטוח כללי הפרמיה הנרשמת ברבעון הראשון היא הגדולה ביותר, וזאת בשל נטייתם של עסקים לחדש את ביטוחיהם (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות ורכוש) בתחילת השנה התקציבית.

בביטוח כללי מנגנון עתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה על עונתיות המחזור על הרווח.

קרנות פנסיה

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל לקוחות מנורה מבטחים פנסיה בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

להלן התפלגות דמי גמולים רבעוניים:

מבטחים משלימה				
2007		2008		
%	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	
18.3	3,297	16.2	4,914	רבעון ראשון
21.5	3,873	18.6	5,635	רבעון שני
37.2	6,685	32.6	9,905	רבעון שלישי
23.0	4,140	32.6	9,908	רבעון רביעי
100.0	17,995	100.0	30,362	סה"כ

מבטחים החדשה				
2007		2008		
%	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	
23.0	629,921	22.2	713,633	רבעון ראשון
24.0	659,856	24.4	781,988	רבעון שני
27.2	745,072	28.2	905,185	רבעון שלישי
25.8	709,108	25.2	807,767	רבעון רביעי
100.0	2,743,957	100.0	3,208,573	סה"כ

נכסים לא מוחשיים

7.10

הקבוצה מנהלת מספר מאגרי מידע מאובטחים שנרשמו אצל רשם המאגרים, לרבות מאגר מידע נוכחות עובדים, משאבי אנוש, משרד ממוחשב, שכן, ביטוח חיים אופטי, ביטוח חיים, תביעות ביטוח חיים, כספים ספקים (כולל גבייה והנהלת חשבונות), הכוללים את כל המידע הרלבנטי לפי העניין לרבות תיקי השקעות, הלוואות, תביעות גבייה, עמיתי קרנות הפנסיה ועיקולים והכול בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות, כמפורט בסעיף 7.2.4 לעיל. רישום מאגרי המידע כמפורט לעיל הינו רישום שנתי, שהקבוצה פועלת לחידושו מדי שנה.

מאגרי מידע נוספים נמצאים בתהליך רישום.

הקבוצה מנהלת פעילות אבטחת מידע בליווי חברה חיצונית ויועצים נוספים, על מנת להבטיח הגנה נאותה למאגרי הנתונים וכן על מנת לעמוד בהנחיות המפקח לעניין אבטחת מידע.

הקבוצה משתמשת בשם המותג מנורה מבטחים ובשומרה וכן נכסים לא מוחשיים אחרים, ראו באור 5 לדוחות הכספיים.

7.10.1 מערכות מידע

ביטוח חיים – מערכת "טופז"

מערכת טופז היא מערכת לניהול עסקי ביטוח חיים. המערכת הינה מערכת מחשב מרכזית לניהול ותפעול מוצרי ביטוח חיים. המערכת מיועדת לשמש ככלי המרכזי בתפעול אגף ביטוח חיים. המערכת נמצאת בהפעלה מבצעית של חלק מהמוצרים, בשלב הטמעה תפעולית מבצעית של חלק מהמוצרים ובשלבי פיתוח מתקדמים של שאר המוצרים, וכן מודולים נוספים וביצוע הסבות של נתוני פוליסות ומידע אחר למערכת החדשה. סה"כ ההשקעה בפרויקט המקורי ובהרחבתו, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, מסתכמת בכ- 89 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ- 27 מיליון ש"ח בשנת 2008 וכ- 17 מיליון ש"ח בשנת 2007.

פנסיה וקופת גמל – מערכת "טופז"

על בסיס פיתוח מערכת ביטוח חיים, פותחה מערכת תואמת לניהול ותפעול מוצרי פנסיה וגמל. מטרת המהלך היא יצירת פלטפורמה מיכונית אחידה לכל מוצרי תחום ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך. מהלך זה יאפשר איחוד תפעולי עתידי של התחום הנ"ל. בנוסף לפיתוח המערכת כאמור כלל הפרויקט הסבת נתונים ופיתוח מודולים נלווים רבים. המערכת הוכנסה לתפעול מבצעי בחודש אוגוסט 2006. במהלך השנים 2007 ו- 2008 פותחו מודולים נוספים למערכת. סך ההשקעה בפרויקט, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, מסתכמת בכ- 87 מיליון ש"ח. בשנת 2008 הושקעו כ- 16 מיליון ש"ח ובשנת 2007 סך של כ- 21 מיליון ש"ח.

מרכז מידע (Data Warehouse)

מרכז המידע של מנורה מבטחים ביטוח הוקם במטרה לתת למקבלי החלטות ומנהלי מכירות במנורה מבטחים ביטוח, מידע רחב וכלים לניתוח והצגת המידע, לצרכי ניהול שוטף ומכירות.

בשנת 2008 נמשכה העבודה לאיחוד הנתונים ממערכת ביטוח החיים הישנה וממערכת ביטוח החיים החדשה ("טופז"). מחסן זה ישמש תשתית לכל הדיווחים בארגון.

כמו-כן, הורחב מחסן נתוני ביטוח אלמנטרי ונוספו יישומי BI חדשים בביטוח חיים ובביטוח אלמנטרי, בפנסיה ובמנורה מבטחים פיננסים.

סה"כ ההשקעה בנושא זה, בשנת 2008, הסתכמה בכ- 5.5 מיליון ש"ח.

ארכיון אופטי ותהליכי עבודה

במנורה מבטחים ביטוח קיימת מערכת לניהול ארכיב אופטי. מטרת המערכת הינה לאפשר לעובדי החברות השונות בקבוצה ליהנות מתפעול יעיל ושרות טוב יותר ללקוחות, וכן לאפשר בטיחות ושרידות למסמכים. בנוסף, כלי זה מאפשר לסוכנויות וסוכנים, להם תיקיות מסמכים גדולות, ליהנות מניסיון מנורה מבטחים ביטוח בתחום, ולקבל את כל המסמכים הנחוצים להם במדיה וירטואלית.

בשנת 2008 התווספו מערכות שונות ובהן מערכת לניהול ארכיון אופטי ותהליכי עבודה עבור תחום ביטוח בריאות. סה"כ ההשקעה בשנת 2008 מסתכמת בכ- 3 מיליון ש"ח.

8.10.2 אבטחת מידע

מנורה מבטחים ביטוח משקיעה כספים כדי לעמוד בדרישות הרגולטוריות של המפקח בנושא אבטחת מידע.

ההשקעה כוללת ביצוע סקרי סיכונים, סקרי אבטחה, שיפור נושא האבטחה במערכות החברה, רכישת כלים שונים לביצוע מעקב ואוטוריזציה, פרויקט הפרדת רשתות, פרויקט SIM ועוד.

סה"כ ההשקעה בנושא זה, נכון ליום 31 בדצמבר 2008, מסתכמת בכ- 15.5 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ- 6.5 מיליון ש"ח בשנת 2008 וכ- 4 מיליון ש"ח בשנת 2007.

7.11 הליכים משפטיים

הקבוצה הינה צד להליכים משפטיים, ובכלל זה תביעות ביטוחיות, תביעות ספקים ותביעות בנושאים שונים נוספים, והכל במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה.

לתיאור ההליכים משפטיים נוספים, ובכלל זה תובענות ייצוגיות, ראו באור מס' 36 לדוחות הכספיים.

7.12 מימון

הקבוצה, למעט מנורה מבטחים פנסיה, מממנת את פעילותה באמצעים עצמיים, באשראי בנקאי ובאשראי חוץ בנקאי. לעניין מנורה מבטחים פנסיה ראו בסעיף להלן.

7.12.1 הלוואות הקבוצה ושיעורי הריבית (למעט מנורה מבטחים פנסיה)

1. להלן פירוט שיעור הריבית הממוצעת על הלוואות אשר אינן מיועדות לשימוש ייחודי בידי הקבוצה, בפילוח של אשראי לזמן קצר ואשראי לזמן ארוך ממקורות אשראי בנקאיים וחוף בנקאיים אשר היו בתוקף בשנת 2008 ובשנת 2007:

שיעור ריבית ממוצעת להלוואות אשר אינן מיועדות לשימוש ייחודי:

שיעור ממוצע		הלוואות לזמן ארוך		הלוואות לזמן קצר		
31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2008	31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2008	31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2008	
6.60%	6.56%	51,952	44,272	---	---	מקורות בנקאיים צמודים
---	---	---	---	---	---	מקורות בנקאיים לא צמודים
4.90%	4.73%	985,869	790,773	---	---	מקורות לא בנקאיים
4.98%	4.83%	4.98%	4.83%	---	---	שיעור ממוצע

בעניין זה, ראו גם באורים מס' 23 לדוחות הכספיים.

2. לקבוצה מסגרות אשראי בבנקים לטובת החברה בסך כ- 240 מלש"ח.

3. בנוסף, לקבוצה מסגרות אשראי לטובת מנורה מבטחים ביטוח בסך כ- 384 מלש"ח עבור פעילות בנגזרות פיננסיות וכן מסגרות נוספות לפעילות שוטפת בחשבונות בנקים שונים של התאגידים בקבוצה בהיקף של עד כ- 41 מלש"ח.

4. מנורה מבטחים פנסיה, במסגרת פעילותה השוטפת, מקבלת אשראי ספקים לטווח קצר בהיקף שאינו מהותי ואיננה נדרשת לאשראי לטווח ארוך.

7.12.2 גיוסי הון

1. בחודש פברואר 2007 הוקמה חברה ייעודית חד-תכליתית (SPC) – מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ (להלן: "מנורה מבטחים גיוס הון") - בבעלותה המלאה של החברה לצורך גיוס הון באמצעות הנפקת כתבי התחייבות סחירים אשר תמורתם תופקד במלואה בחברה, וזאת כנגד כתבי התחייבות נדחים של החברה.

2. בחודש מאי 2007 גייסה מנורה מבטחים גיוס הון תעודות התחייבות (סדרה א') בע.ג. של 200,000,000 ש"ח בהיקף כספי של 200 מיליון ש"ח, במסגרת הנפקה לציבור על פי תשקיף מיום 3 במאי 2007. לתיאור כתבי ההתחייבות ראו באור 23 לדוחות הכספיים.

3. בחודש מאי 2008 גייסה מנורה מבטחים גיוס הון סך נוסף של 213 מיליון ש"ח על ידי הנפקת תעודות התחייבות (סדרה א') בדרך של הרחבת סדרה, על פי תשקיף אשר פרסמה מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ בתאריך 21 למאי 2008.

7.12.3 כתבי התחייבות נדחים המהווים הון משני במנורה מבטחים ביטוח

בנוסף, לגיוסי ההון המפורטים בסעיף 7.12.2 (פסקאות 2 ו-4), קיימים במנורה מבטחים ביטוח כתבי התחייבות נדחים נוספים (לא סחירים). הסך הכולל של כתבי ההתחייבות הנדחים במנורה מבטחים ביטוח הוא 832,018 אלפי ש"ח, אשר מתוכם סך של 638,572 אלפי ש"ח מהווים הון משני.

לפרטים נוספים ראו באור 14 לדוחות הכספיים.

דירוג אשראי

7.13

בחודש מאי 2004 דירגה מידרוג בע"מ (להלן: "מידרוג") את יכולת מנורה מבטחים ביטוח לעמוד בהתחייבויותיה כלפי בעלי כתבי ההתחייבות הנדחים שלה בדירוג אשראי של Aa2.

בחודש נובמבר 2005 דירגה מידרוג את איכות הניהול של מנורה מבטחים פנסיה, וזאת על ידי בחינת איכות ההון האנושי וחוזקה הפיננסי של החברה הנ"ל, כמו גם את יכולותיה לנהל את הסיכונים אליהם היא עצמה חשופה ואת הסיכונים אליהם חשופים עמיתי "מבטחים החדשה".

מידרוג העניקה לחברה המנהלת את הדירוג הגבוה ביותר - MQ1 - מבין סולם בן חמש דרגות דירוג של חברה מנהלת של גופי השקעה וחסכון (Investment Manager) (Quality Rating). בחודש פברואר 2008 ערכה מידרוג דוח מעקב דירוג של מנורה מבטחים פנסיה ושל "מבטחים החדשה".

בנוסף, העניקה מידרוג ל"מבטחים החדשה" את הדירוג הגבוה ביותר - FR1 - מבין סולם בן חמש דרגות לדירוג קרנות פנסיה (Pension Fund Rating). דירוג FR1 משקף את העובדה כי לדעת מידרוג הקרן נשענת על גופים המוערכים כבעלי איכות גבוהה מאוד ורמת הסיכונים הספציפיים המגולמים בה נמוכים מאוד.

ביום 8 בפברואר 2007 קבעה ועדת הדירוג של מדרוג דירוג Aa2 לתעודות ההתחייבות (סדרה א') של מנורה מבטחים ביטוח במסגרת גיוס הון מחודש מאי 2007.

בחודש ינואר 2008 קבעה ועדת הדירוג של מדרוג דירוג Aa2 לתעודות ההתחייבות (סדרה א') של מנורה מבטחים ביטוח במסגרת הרחבת הסדרה בסך של כ-200 מלש"ח.

7.14 מיסוי

לתיאור נושא המיסוי ראו באור 20 לדוחות הכספיים.

7.15 הסכמים מהותיים

7.15.1 הסכם רכישת מניות שומרה

בחודש אוגוסט 2007 נחתם הסכם (להלן בסעיף זה: "ההסכם") בין החברה לבין סיני החזקות. לפי ההסכם ירכשו על ידי החברה 100% ממניות שומרה, וכן 100% ממניות סיני מורשי חיתום. המניות כאמור תירכשנה במצבן כפי שהוא ("AS IS"). סיני החזקות התחייבה בהסכם כי החל ממועד השלמת העסקה ובמשך תקופה של שלוש שנים, לא תבצע חלוקה כלשהי לבעלי מניותיה, לרבות על דרך של דיבידנדים או הקטנת הון, אשר תגרום לכך שההון העצמי שלה יפחת מ-50 מיליון ש"ח בערכים צמודים למדד המחירים לצרכן. כן נקבע בהסכם, כי יו"ר שומרה וסמנכ"ל הכספים שלה ימשיכו לכהן בתפקידם עד לסוף שנת 2007 ומנכ"ל שומרה ימשיך לכהן בתפקידו לפחות עד ליום 15 בדצמבר 2008. סיני החזקות לא תעשה שימוש בתכנה ובמערכות המחשוביות המצויות בקניינה של שומרה לאחר יום 31 בדצמבר 2007. סיני החזקות התחייבה לכנס אסיפת בעלי מניותיה ו/או תאגיד או שותפות אשר בשליטתה עד ליום 31 בדצמבר 2007, על מנת שהמילה "סיני" לא תהווה יותר חלק משמן הרשום ולא יעשה כל שימוש בשמה המסחרי. רכישת שומרה הושלמה ביום 16 בדצמבר 2007. התמורה ששולמה על ידי החברה במסגרת העסקה הינה בסך כ-147 מיליון ש"ח. בנוסף העמידה החברה לסוכנויות שבבעלות שומרה סך של כ-10 מיליון ש"ח כהלוואות בעלים.

7.16 יעדים ואסטרטגיה עסקית

המידע המובא להלן הינו מידע צופה פני עתיד, וככזה, המידע איננו וודאי לגבי העתיד, ועלול שלא להתממש, כולו או חלקו. המידע הצופה פני עתיד מבוסס על מידע הקיים בקבוצה בתאריך הדוח, וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון לתאריך הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או משתמעות ממידע זה, בין היתר, בשל שינויים שיחולו בגורמי הסיכון המפורטים בסעיף 9.2 להלן.

7.16.1 אסטרטגיה בביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי, נכון למועד הדוח ולאור רכישת שומרה, הגיעה הקבוצה לנתח שוק של כ-12.5%, והיא הפכה למבטח השלישי בגודלו בתחום הביטוח הכללי. המיקוד בשנת 2009 יהיה בשימור מעמדה כמבטח השלישי בגודלו בתחום הביטוח הכללי, בין היתר, תוך ניצול יכולותיה ואיכותה של שומרה כמבטח איכותי גמיש ויעיל המסוגל ליתן מענה ביטוחי מהיר ומותאם לצרכי הלקוח. כמו כן תימשך מדיניות שיפור פיזור תיק הביטוח בין הענפים השונים ושיפור שיעור הרווחיות. צמיחת הקבוצה

בתחום זה תגיע מהגדלת כמות הסוכנים העובדים עימה ובפרט עקב רכישת שומרה, תוך ניפוי סוכנים הפסדיים לאורך זמן. בתחום הטיפול בתביעות תמשיך הקבוצה להתמקד בשירות יעיל למבוטחים תוך הרחבת השימוש במערכות ממחשבות ליעול הטיפול בתביעות ובעבודה מול ספקים. בנוסף, פועלת הקבוצה לזיהוי וניצול הזדמנויות שיווקיות בנישות ביטוחיות שאינן מפותחות דיין בשוק הישראלי.

7.16.2 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בתחום זה מתכוונת הקבוצה להתמקד בפלח השוק של הנהגים המבוגרים יותר, מתוך כוונה לשמר ולשפר את הרווחיות בתחום. המודל התעריפי של הקבוצה מכוון לצורך השגת מטרה זו. ההימנעות מביטוחים קבוצתיים, בהם שיעורי רווחיות מוטלים בספק, תימשך. בסך הכול מצפה הקבוצה לצמוח בהתאם לקצב הצמיחה בשוק כך שנתח השוק שלה בתחום זה ישמר גם בשנת 2009.

7.16.3 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

תחום ביטוח רכב רכוש מהווה מרכיב מרכזי בפעילות וברווחיות הקבוצה. אסטרטגיית הקבוצה בתחום היא להתמקד בפלחי שוק המאפשרים שמירה על שיעורי רווחיות גבוהים תוך גידול הדרגתי בתיק הביטוח, המכוון לקהלי יעד איכותיים, והמהווה מרכיב מרכזי בתיק הביטוח. הקבוצה מתמקדת בלקוחות פרט ונמנעת מלבטח ביטוחים קבוצתיים הפסדיים.

7.16.4 תחום ביטוח כללי

7.16.4.1 תחום פעילות ביטוח רכוש

נתח השוק של הקבוצה בתחום הרכוש נמוך מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית הקבוצה לשנים הבאות היא להגדיל נתח זה.

הקבוצה תתמקד בשוק העסקים הבינוניים תוך הימנעות מעסקי תעשייה גדולים המהווים איום על שיעור הרווחיות שלה.

7.16.4.2 תחום פעילות ביטוח חבויות

ביטוחי הדירקטורים, ימשיכו להוות מוצר מרכזי בתיק ביטוח החבויות של הקבוצה, תוך מינוף התמחות הקבוצה בפלחי שוק ספציפיים בענף זה.

באשר לענפי החבויות האחרים תמשיך הקבוצה להציע פתרון ביטוחי מקיף למבוטחים, שיכלול ביטוחי רכוש וביטוחי חבויות.

7.16.5 ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

ענף ביטוח החיים

האסטרטגיה של הקבוצה בביטוח חיים:

1. שמירה על רווחיות פעילות ביטוח חיים תוך ניצול יתרונות לגודל.
2. שיפור השירות וניהול מערכת יחסים הוגנת עם קהל לקוחות הקבוצה.

הפעילות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג מטרות אלה הינה:

1. מקסום הסינרגיה בין החטיבות השונות של הקבוצה למינוף מכירות חדשות בתחום, תוך שימוש ביתרונות הקבוצה בתחום הפנסיה ובניהול נכסים.
2. הרחבת מכירות ביטוח חיים על ידי גיוס סוכנים, פיתוח מוצרים חדשים ורענון המבנה הארגוני של מערך המכירות והשירות.
3. ביצוע מהלכים (לשימור הלקוח) על ידי מניעת פדיונות, טיפול בכספים בתום תקופת הביטוח והחיסכון וטיפול שיטתי ומוסדר בחובות של לקוחות.
4. התמקצעות של הנהלת האגף לביטוח חיים על ידי גיוס כוח אדם מוביל בענף ולימוד מקצועי ושיטתי של המנהלים את מערך הידע בביטוח חיים וכן שיפור מיומנויות ניהוליות.
5. שיפור השירות ומעריך היחסים עם סוכני החברה ולקוחותיה באמצעות הדרכה בנושאי שירות והטמעה יעילה ואפקטיבית של מערכות מידע מתקדמות לניהול פוליסות ביטוח חיים והסכמי פנסיה.

ענף קרנות פנסיה

היעד האסטרטגי של מנורה מבטחים פנסיה הינו הרחבת מעגל העמיתים בקרנות הפנסיה שבניהולה, שימור תיק הפנסיה הקיים, כניסה לעסקים חדשים, תוך שמירה על רווחיות נאותה ומינוף הסינרגיה עם החברות שבקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פיננסים והחברות שבשליטתן).

להשגת היעדים האמורים, תפעל הקבוצה, בין היתר, להרחבת מתן השירותים הפנסיוניים המשולבים במוצרי ביטוח משלימים, בשירותי ניהול הסדר ובביטוחי מנהלים תוך מתן פתרונות כוללים לצורכי הלקוח ומימוש פוטנציאל הסינרגיה הקיים בקבוצה.

במסגרת הרחבת מעגל העמיתים, תפעל הקבוצה למיקסום פוטנציאל העמיתים המצטרפים מקרב המעסיקים הקיימים, לקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה ולמוצרים נוספים של הקבוצה. בנוסף, תמשיך הקבוצה בעריכת קורסי פנסיה לסוכני מנורה מבטחים ביטוח לשיפור יכולתם המקצועית לצורך הרחבת מעגל המצטרפים החדשים לקרנות הפנסיה באמצעותם.

כניסת הבנקים לתחום הייעוץ הפנסיוני, בשילוב הוראות תיקון חוק הגמל לפיהן הופנה החיסכון הפנסיוני כולו (למעט קרנות ההשתלמות) למסלול הקצבתי, תפתח בפני קרנות הפנסיה אפשרות לצירוף עמיתים חדשים, אשר לא היו מבטחים בעבר בקרנות פנסיה. משכך מקווה הקבוצה להגיע לאוכלוסייה גדולה שהצטרפה בעבר למוצרים שנשלטו בידי התאגידים הבנקאיים בכובעם כיצרנים של מוצרי חיסכון ארוך טווח (ניהול קופות גמל לתגמולים ולפיצויים וקרנות השתלמות). בהקשר זה התקשרה מנורה מבטחים פנסיה בהסכמי הפצה עם בנקים שונים והיא פועלת להקניית הכלים (ידע ומוצר) שיאפשרו למתווכים הרלבנטיים להתמודד באופן הטוב ביותר עם השינויים ויעניקו לצרכן את הפתרון האופטימאלי עבורו.

חלק ה'

משטר תאגידי

8. משטר תאגידי

חלק זה ניתן על פי הוראות המפקח על הביטוח והוא מתייחס למבטחים בקבוצה בלבד.

8.1 כללי - ישיבות מליאת הדירקטוריון בשנת הדוח ומידע בדבר ועדות הדירקטוריון וועדות השקעות

ועדות			דירקטוריון		
מספר ישיבות ¹⁵	מספר החברים בוועדה	סוג הוועדה	מס' דירקטורים משתתפים	מספר ישיבות ²⁹	שם החברה
17	4	ביקורת	בין 8 ל- 9 ¹⁶	13	מנורה מבטחים ביטוח
23	3	ועדת השקעות תלויות תשואה			
13	3 או 4 ¹⁷	ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה			
6	3	ועדת מאזן ו- solvency II			
2	3	ועדת תגמול			
10	3	ועדת אשראי ¹⁸			
8	3	ביקורת	בין 6 ל- 9	8	מנורה מבטחים פנסיה
25	3	השקעות			
1	3	מעקב אחר מקבלי פנסיית נכות			
10	3	ועדת אשראי			
8	בין 3 ל- 4 ²⁰	ביקורת	בין 6 ל- 9 ¹⁹	12	שומרה
12	3	ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה			
4	בין 5 ל- 6 ²¹	ועדת מאזן			
10	3	ועדת אשראי			
22---	3	ועדת solvency II			

¹⁵ בנוסף, נתקבלו מספר החלטות ללא התכנסות, בהסכמת כל הדירקטורים.

¹⁶ עד ליום 30.05.08 מנה דירקטוריון החברה תשעה חברים. ביום 30.05.08 פרשה ה"ה ניבה גורביץ' מדירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח, והחל ממועד זה מונה דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח שמונה חברים.

¹⁷ עד ליום 27.08.08 מנתה וועדת ההשקעות שאינן תלויות תשואה של מנורה מבטחים ביטוח שלושה חברים. ביום 27.08.08 מונה ה"ה אורי קויאטק לחבר הוועדה, והחל ממועד זה מכהנים בוועדה זו ארבעה חברים.

¹⁸ ועדת האשראי הינה ועדה משותפת למנורה מבטחים ביטוח (להתחייבויות תלויות תשואה והתחייבויות שאינן תלויות תשואה), למנורה מבטחים גמל, ולמנורה מבטחים פנסיה וכן לשומרה חברה לביטוח בע"מ והישיבות המצוינות לעיל לגבי כל חברה הינן ישיבות משותפות.

¹⁹ עד ליום 30.3.08 מנה דירקטוריון החברה שמונה חברים ביניהם שני דח"צים. ביום 30.3.2008 מונתה הגב' מירי לנט שריר כדח"צית נוספת ומניין חברי הדירקטוריון עלה לתשעה. ביום 25.9.2008 הסתיימה, מכח חוק, כהונתם של הדח"צים מר נפתלי רגב ומר סמי מועלם וכן נכנסה לתוקף התפטרותה של הגב' דינה פרומוביץ. ביום 1.10.2008 מונו לדירקטוריון החברה ה"ה מר בר-כוכבא בן-גרא ומר אורי קויאטק כדח"צים, והחל מיום זה מונה דירקטוריון החברה שמונה חברים.

²⁰ עד ליום 24.6.08 מנתה ועדת הביקורת שלושה חברים. ביום 24.6.08 מונתה הגב' מירי לנט שריר כדח"צית ובכך עלה מניין החברים בוועדה לארבעה.

²¹ עד ליום 24.6.08 מנתה וועדת המאזן חמישה חברים. ביום 24.6.08 מונתה הדח"צית הגב' מירי לנט שריר ובכך עלה מניין חברי ועדת המאזן לשישה.

²² הועדה הוקמה בשלהי שנת 2008 והתכנסה לראשונה בחודש ינואר 2009.

8.2 ועדות דירקטוריון

במבטחים שבקבוצה קיימות ועדות דירקטוריון שונות כמפורט בטבלה לעיל שתפקידיהן העיקריים הינם:

8.2.1 ועדת ביקורת

ועדת הביקורת אמונה על בדיקת ליקויים בניהול העסקי של החברה, אישור תוכנית העבודה השנתית והרב שנתית של מערך ביקורת הפנים, דיון בנושאים המפורטים בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007, זאת, בין היתר, תוך השענות על דוחות המבקר הפנימי והתייעצות עימו ועם רואה החשבון המבקר של החברה ומתן המלצות לדירקטוריון בדבר הדרכים לתיקון ליקויים שנמצאו ומעקב אחר ביצוע תכנית הביקורת ויישום ממצאי הדוחות של מבקר הפנים. בנוסף, ועדת הביקורת דנה ומחליטה בעסקאות של החברה הטעונות אישורה לפי כל דין.

בהתאם לתיקוני חקיקה בחוק הפיקוח מונתה, במהלך שנת 2006, ועדת ביקורת למנורה מבטחים ביטוח. עד למועד זה נסמכה מנורה מבטחים ביטוח, שהינה חברה פרטית, על דיוני ועדת הביקורת של החברה האם שלה - מנורה מבטחים החזקות בע"מ שמנורה מבטחים ביטוח הינה ההחזקה העיקרית שלה. החל ממועד כינונה של ועדת הביקורת כאמור, נדונו הנושאים שנכללו בתכנית הביקורת המקורית של מנורה מבטחים החזקות והנוגעים ישירות למנורה מבטחים ביטוח בועדת הביקורת של מנורה מבטחים ביטוח.

ועדת הביקורת של מנורה מבטחים פנסיה מכהנת בתפקידה משנת 2004, לנוכח הוראה בנושא זה הקבועה בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964 ("תקנות קופות הגמל"). ועדת הביקורת של מנורה מבטחים פנסיה מכהנת גם כועדת מעקב אחר מקבלי פנסיית נכות, הפועלת בהתאם להוראות הממונה בנושא זה. בנוסף, ועדת הביקורת של מנורה מבטחים פנסיה דנה בנאותות הביקורת על הדוחות הכספיים ובחוות דעתו של רואה החשבון המבקר לעניין אותם דוחות לפני הגשתם לאישור הדירקטוריון.

8.2.2 ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו)

למנורה מבטחים ביטוח ועדת השקעות נוסטרו שמונתה בהתאם לחוק הפיקוח ותקנות דרכי ההשקעה. ועדת ההשקעות נוסטרו הינה ועדה לניהול ההשקעות הנובעות מסוגי ההתחייבויות שאינן נובעות מהתחייבויות תלויות התשואה.

תפקידי הוועדה, בין היתר הם קביעת מדיניות ההשקעות במסגרת המדיניות העסקית הכוללת של התאגיד כפי שקבע הדירקטוריון; אישור סוגי עסקאות מסוימות ושעורי אחזקה בנכסי השקעה שונים; קביעת נהלי השקעה, בקרה ומעקב לגבי יישום מדיניות ההשקעה שנקבעה.

8.2.3 ועדת השקעות תלויות תשואה (משתתפת)

למנורה מבטחים ביטוח ועדת השקעות משתתפת שמונתה בהתאם לחוק הפיקוח ותקנות דרכי ההשקעה. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, קביעת מדיניות ההשקעות של הכספים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה במסגרת המדיניות הכוללת שקבע הדירקטוריון ובפרט קביעת מדיניות ההשקעה למסלולי ההשקעה השונים שבפוליסות המשתתפות ברווחים; אישור עסקאות מסוימות ושעורי אחזקה בנכסי השקעה שונים; החלטות הנוגעות לשימוש באמצעי שליטה בתאגידים שונים המוחזקים במסגרת ההשקעות כאמור; קביעת נהלי השקעה, בקרה ומעקב לגבי יישום מדיניות ההשקעה שנקבעה.

למנורה מבטחים פנסיה ועדת השקעות שמונתה בהתאם להוראות חוק קופות גמל (ופעלה לפני חקיקת החוק האמור מכוח הוראות דומות בתקנות קופות הגמל. תפקידי הוועדה דומים לאלו שפורטו לעיל, בכל הנוגע לקרנות הפנסיה שבניהולה של מנורה מבטחים פנסיה ולמסלולי ההשקעה שבהן.

8.2.4 ועדת אשראי משותפת

בהתאם להוראות חוזרי המפקח מחודש אוגוסט 2007, שעניינם ניהול סיכונים אשראי אגב פעילות השקעות והעמדת אשראי לא סחיר על ידי גופים מוסדיים - תשתית לתמיכה ניהולית מקצועית ותפעולית, ובהמשך להמלצת ועדות ההשקעות, אישרו הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה את הרכב ועדת האשראי המשותפת למנורה מבטחים ביטוח (להתחייבויות תלויות תשואה והתחייבויות שאינן תלויות תשואה), למנורה מבטחים פנסיה ולשומרה. הוועדה אחראית על אישור מראש של העמדת אשראי אגב פעילות השקעות אשר אינו אשראי מוחרג, בהתאם לסמכויות שהוקנו לה ועל פי מדיניות האשראי שאושרה בוועדות ההשקעה ובדירקטוריונים של הגופים המוסדיים.

8.2.5 ועדת מאזן ו-Solvency II

בשנת 2007 מינו דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ושומרה ועדת מאזן, בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007 וחוק החברות. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, לדון ולהמליץ בפני דירקטוריון החברה בנושאים הנוגעים לדוחות הכספיים של החברה, לפי העניין, ובכלל זה חוות דעתו של הרו"ח המבקר, נאותות הדוחות הכספיים, המדיניות החשבונאית, שלמות הגילוי וסקירת הבקורות הפנימיות. במהלך השנה העבירה הוועדה את המלצותיה, בין היתר, בנושא המדיניות החשבונאית בהתאם לתקינה החשבונאית החדשה (IFRS) ולקראת אישור הדוחות הכספיים.

בהתאם לחוזר הפיקוח מחודש יולי 2008 בנושא היערכות ל-Solvency II, הסמיך דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח, ביום 28.10.08, את ועדת המאזן של החברה להיות אחראית על פיקוח ובקרה על תהליך היערכות החברה ליישום דירקטיבת Solvency II. הוועדה תתכנס מעת לעת, לפי הצורך, ולפחות פעמיים בשנה – במסגרת הדיון בדוח הכספי החצי שנתי ובדו"ח התקופתי. הוועדה תדווח לדירקטוריון לפי הצורך.

ביום 24.8.2008 הסמיך דירקטוריון שומרה ועדת Solvency II, המונה 3 חברי דירקטוריון, ביניהם דח"צ אחד, אשר תתכנס מעת לעת, לפי הצורך, ולפחות ארבע פעמים בשנה, בשנת 2009. הוועדה קיימה את ישיבתה הראשונה ביום 19.01.09.

8.2.6 ועדת תגמול

בחודש יולי 2007 מינה דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ועדת תגמול. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, לייצג לדירקטוריון בנושאים הנוגעים לתחום השכר בחברה וזאת מדי שנה ומעת לעת, לפי הצורך.

8.3 קצין ציות

ההסדר התחיקתי החל על מנורה מבטחים ביטוח איננו מחייב מינויו של קצין ציות במבטח. החברה טרם מינתה קצין ציות.

הנהלת הקבוצה מטמיעה את הוראות הדיון באמצעים שונים. הוראות רגולטוריות הנוגעות לפעילותה של מנורה מבטחים ביטוח כמבטח מופצים לראשי האגפים והתחומים הרלבנטיים הפועלים ליישומן בדרכים שונות לרבות באמצעות קביעת

נהלים ובקורות לבחינת יישומן וכן באמצעות הדרכות והכשרות לעובדים. במהלך שנת 2007 מונה גורם אחראי למעקב אחר יישום והטמעה של חוזרים והוראות רגולטוריות אחרות של המפקח בחברה. בנוסף, בתחילת שנת 2009 מונה גורם אחראי לצורך מעקב וביצוע חובות דיווח למפקח.

ראש מטה ביטוח חיים מנורה מבטחים ביטוח משמשת כאחראית על מילוי חובות החברה בתחום הלבנת הון. מנהל מחלקת סיכונים אבטחת מידע בחברה משמש כממונה על אבטחת מידע לצורך יישום הוראות בתחום אבטחת המידע ככלל ובפרט בנושא הגנת הפרטיות.

בחודש יולי 2008 מינתה מנורה מבטחים פנסייה את עו"ד ניר שץ, עובד הלשכה המשפטית, כקצין ציות (אף שההסדר התחקיתי החל עליה איננו מחייב מינויו של קצין ציות). עו"ד שץ מכהן בתפקידו כקצין ציות במקביל לביצוע תפקידים אחרים במסגרת הלשכה המשפטית בחברה.

בשלהי שנת 2006, קלטה שומרה אחראית רגולציה אשר מתפקידה ליישם ולהטמיע את ההוראות הרגולטוריות השונות. כמו כן, מינתה שומרה את עוזר היועצת המשפטית, המשמשת גם כאחראית הרגולציה, כאמור, כאחראי לוודא ציות ויישום ההוראות הרגולטוריות בחברה. מנהל מחלקת מערכות מידע בשומרה משמש כממונה על אבטחת מידע לצורך הבטחת יישום הוראות החוק בעניין הגנת הפרטיות והוראות המפקח בתחום זה. כמו כן, ההוראות הרגולטוריות השונות הנוגעות לפעילותה של שומרה כמבטחת מובאים מעת לעת ועל פי צורך לידיעת דירקטוריון החברה, ובאופן שוטף להנהלתה ולראשי התחומים הפועלים להטמעתן, כל אחד לגבי התחומים שבאחריותו וזאת, בין היתר, באמצעות פרויקט כתיבת נהלים מקיף ובאמצעות התאמת מערכות המיכון של שומרה.

8.4 קוד אתי

טרם אומץ קוד אתי לקבוצה.

8.5 סקר הערכה של המפקח על הביטוח

במהלך שנת 2007, ערך אגף הפיקוח על הביטוח סקר בחברה, אשר התייחס לתחומי פעילות עיקריים של המבטח ובכלל זה פעילות הדירקטוריון וההנהלה. בחודש נובמבר 2007, ובהמשך לסקר הנ"ל, הגיש אגף הפיקוח טיוטת דוח הערכה לתגובת החברה. בהמשך לאמור, קיים הדירקטוריון דיון בקשר לטיטת הדוח והגיש תגובתו במהלך חודש פברואר 2008. במהלך חודש אוקטובר 2008 הוגש לחברה הדוח הסופי, אשר נידון על ידי הדירקטוריון בתחילת 2009. להערכת החברה, הממצאים וההמלצות שבדוח אינם בעלי השלכה מהותית על פעילות המבטח.

סקר דומה נערך בימים אלה בחברה בת - מנורה מבטחים פנסייה.

חלק ו' ניהול סיכונים

9. ניהול סיכונים**9.1 מדיניות ניהול הסיכונים**

לקיחת סיכונים מהווה חלק אינטגרלי מפעילותה העסקית של הקבוצה ולכן חיונית להשגת יעדיה הכספיים ומימוש האסטרטגיה העסקית שלה. מטרת ניהול סיכונים איננה נטרול הסיכונים או מזעורם באופן שרירותי, כי אם, ניהול שקול (Prudent) של הסיכונים באופן שימקסם את הרווח תוך שמירה על מגבלות סיכון שנקבעו מראש בהתאם לסובלנות החברה לסיכון. הקבוצה מינתה מנהל סיכונים שתפקידו לנהל את מערך ניהול הסיכונים וליישם פרקטיקות מקובלות לניהול סיכונים המתאימות לצרכיה העסקיים של החברה ותואמות גם את דרישות המפקח. מדיניות ניהול הסיכונים המתוארת להלן מתחלקת בין קטגוריות סיכונים הליבה: סיכונים ביטוח, סיכונים פיננסיים (סיכונים שוק, אשראי ונזילות) וסיכונים תפעוליים.

9.1.1 סיכונים ביטוח

הסיכון הביטוחי (הנובע מחיתום הפוליסות - Underwriting Risk) מתייחס לחשיפה להפסדים כספיים כתוצאה מהבחירה של סיכונים אותם החברה מבטחת ומבטא באי הוודאות לגבי מספר התביעות וסכום התביעות שעלול להיות גבוה מהמצופה בגלל אירועים בלתי צפויים (למשל: אסון טבע, משבר פוליטי-חברתי, שינויים רגולטורים, פריצת דרך רפואית שתביא להארכה של תוחלת החיים, מגיפה וכדו').

הכללים הבאים מבטאים בפועל את גישת הקבוצה בניהול סיכונים הביטוח

גישה כללית: תעריף הביטוח אמור לתת מענה מלא להתחייבויות הביטוחיות העתידיות שייווצרו כתוצאה מהתממשות הסיכונים הביטוחיים (ברמת הסתברות גבוהה) המגולמים בכל פוליסה (כולל הוצאות ושיעורי רווח רצויים), ובהתאם נקבעים בכל ענף ביטוחי כללי חיתום לגבי האוכלוסיות השונות.

מגבלות חשיפה בשייר: בכל ענף וענף נקבעת מגבלת חשיפה מכסימלית בשייר ברמת התיק, הפוליסה או האירוע. המגבלה מבטאת את החשיפה לסיכון הביטוחי שהחברה מוכנה לקחת על עצמה. כל סיכון מעבר לכך מועבר למבטחי משנה בחו"ל. אם הוחלט להיחשף לסוג סיכון חדש הדבר ייעשה בהדרגתיות, תוך איסוף נתונים על התפתחות התביעות, כאשר בתחילה חלק גדול מהסיכון יועבר למבטחי משנה.

תהליך עיצוב המוצר הביטוחי: בתהליך זה החברה מגדירה את מהות הכיסוי הביטוחי שהיא מעוניינת למכור. תהליך זה מבטיח, כבר בשלב עיצוב המוצר, שהחברה לא תיחשף לסיכונים שאינה רוצה להיחשף אליהם.

חיתום: מערכת כללי החיתום כוללת מגבלות אשר מטרתן כפולה: (א) ליצור היררכיה בקבלת ההחלטות לגבי לקיחת הסיכון (מרמת הסוכן, דרך מנהל המחוז, החתם ועד ראש האגף) (ב) להגביל את החשיפה לסיכונים הביטוחיים. כללי החיתום נאכפים בצורה ממוכנת (למשל, חתם אוטומטי בביטוח חיים או חסימות לרמת הכיסוי בביטוח כללי) או ידנית ע"י איש מקצוע (למשל, ד"ר לרפואה בביטוח בריאות).

ניהול סיכון רעידת אדמה: סיכון זה הוא הסיכון הביטוחי המרכזי בו החברה מתייחסת להשפעה הפוטנציאלית של אירוע קיצון בלתי צפוי. בגין סיכון מעין זה אין החברה שומרת עתודות ביטוח ולכן מדיניות ניהול הסיכון המובאת לאישור דירקטוריון החברה, מדי שנה, מושתתת על שלושה עקרונות:

1. כל הפוליסות המכסות רעידת אדמה כוללות מרכיב של השתתפות עצמית.
2. העברת סיכון רעידת האדמה למבטחי משנה באמצעות חוזה יחסי.

3. קניית הגנה על החשיפה בשייר, על פי הסתברות לאירוע גדול ונדיר (MPL), באמצעות חוזה (Excess Of Loss) XL.

העקרונות הנ"ל מבוססים על הנחות ואומדנים לגבי אופי אירוע רעידת האדמה והנזק בעטיו. אירוע שהתרחש בשונה מההנחות והאומדנים הנ"ל, עלול לחשוף את החברה כמפורט בסעיף 7.4.5 לעיל.

מדיניות ניהול הסיכון האקטוארי בקרן פנסיה: הסיכון האקטוארי בקרן פנסיה מתייחס לתנודתיות של הפרופיל הדמוגרפי של עמיתי הקרן הנובעת, בין היתר, משינויים בשיעורי תמותה, בשיעורי תחלואה/נכות ובתוחלת חיים. הסיכון האמור מושג בפועל על עמיתי הקרן. ככל שמדובר בקרן גדולה עם מספר עמיתים גבוה, תוחלת סיכון נכות ושאיירים קרובה לתשלומים בפועל, ולפיכך אין צורך ברכישת ביטוח משנה לקרן הפנסיה "מבטחים החדשה". למסלולי הביטוח הכוללים כיסוי ביטוחי לנכות ושאיירים בקרן הפנסיה "מבטחים משלימה" נרכש, בשל פתיחתם להצטרפות עמיתים בחודש אוגוסט 2008, ביטוח משנה מסוג Quota Share, וזאת עד להצטרפות מספר גדול מספיק של מבטחים במסלולים.

9.1.2 סיכון שוק

סיכון השוק מתייחס לאי הוודאות של ערך הנכסים העתידי אשר עלול לעלות או לרדת כתוצאה מחשיפתם לשינויים בגורמי שוק שונים, כגון; שיעורי ריבית, שערי חליפין, מחירי מניות וכו'. הניסיון והתיאוריה גם יחד תומכים בעקרון לפיו התשואה היא יחסית ללקיחת סיכון ולכן החשיפה לסיכונים שוק היא חיונית להשגת מטרותיה העסקיות של החברה. לפיכך, מטרת ניהול הסיכונים, בהקשר זה, איננה נטרול של הסיכון אלא מציאת האזון האופטימלי בין סיכון לבין תשואה צפויה.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון השוק הם:

1. קבלת החלטות מתבצעת בפועל ע"י מנהלי ההשקעות המתמחים בקבוצות נכסים עיקריות. כל בחירה של נכס מלווה ב: (א) בחינה שקולה ומקצועית של הסיכון מול התשואה הצפויה ומציאת האזון ביניהם, לעיתים תכופות אף בהתייעצות עם מנהל אגף ההשקעות (ב) בדיקת שיעורי אחזקה בתוך קבוצת הנכסים ומשקל קבוצת הנכסים בתיק כולו.
2. לא קיימת אסטרטגיה כללית לגידור סיכונים שוק. פוזיציות בנגזרים קיימות, אך הן שוליות ביחס לשווי התיק ומשמשות לניצול הזדמנויות בשוק ו/או לשינוי של פוזיציות ההשקעות באפיקים מסוימים לדוגמא: הפחתת חשיפת מט"ח ו/או מעבר חשיפה ממטבע אחד לאחר, הפחתת סיכון ריבית, הפחתה בסיכון מניות וכו'.
3. קביעת מגבלות חשיפה, סיכון, נזילות ופיזור לתיק הנכסים, המחושבות ומבוקרות באופן שוטף.
4. בתיק ה"משתתפות ברווחים" הקצאת הנכסים במסלול הכללי (ברירת המחדל) נקבעת לפי טווחי השקעה שאושרו ע"י הדירקטוריון או לפי הגדרת המסלול הייעודי.
5. בתיק ה"נוסטרו", הקצאת הנכסים נגזרת מהתאמת בסיסי ההצמדה, כמו גם, התזמון והעיתוי הצפויים של הנכסים וההתחייבויות.
6. בקרת סיכונים, חישוב פער מחמ"מ, מדידת סיכונים אבסולוטיים ויחסיים (יחסית לתיק סמן), חישוב מדדי ביצוע מתואמי סיכון וניתוח השפעת תרחישי קיצון מתבצעים ע"י מנהל הסיכונים מדי רבעון ומדווחים לוועדות ההשקעה ולדירקטוריון.

9.1.3 סיכון אשראי

סיכון אשראי מתייחס להפסדים שעלולים להיגרם למנורה כתוצאה מאירועי חדלות פירעון (זמנית או קבועה) של גופים עימם התקשרה החברה ואין ביכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם כלפיה. מדיניות ניהול סיכון האשראי מתחלקת בין סיכון האשראי הגלום בהשקעות (הנובע מהקשר עם מנפיקים ולווים) לבין סיכון האשראי הגלום בהתקשרויות עם מבטחי משנה.

עקרונות ניהול סיכון האשראי בהשקעות הם:

1. קבלת החלטות אשראי מתבצעת בפועל ע"י מנהלי ההשקעות ומנהל האשראי (על פי מדרג הסמכויות שהוקנה להם), בפקוח של ועדות ההשקעה.
2. ועדת אשראי משותפת לכלל הגופים המוסדיים בקבוצה בוחנת את עסקאות האשראי שמובאות לפניה, כולל את הערכות הסיכון ברמת העסקה הבודדת ותוצאות מודל הדירוג הפנימי (המשמש לקביעת הדירוג עבור כל סוג אשראי לא סחיר).
3. ועדות ההשקעה מפקחות על מידת פיזור נאותה בתיק בהתאם למגבלות ברמת הלווה הבודד/קבוצת לווים ומאשרות עסקאות גדולות ו/או ייחודיות.
4. שמירה על איכות האשראי בתיק על ידי קביעת מגבלות למשקל הנכסים בעלי דירוג אשראי ספקולטיבי, בכל אחד מהתיקים, מתוך כוונה לאפשר בחירת נכסי חוב בעלי תשואה גבוהה תוך הגבלת החשיפה לגורמים שעלולים לפגוע ביציבות התיק.
5. הסתמכות גם על דירוג אשראי חיצוני בקבלת החלטות ההשקעה (סחיר ולא סחיר). העדר דירוג אשראי חיצוני עבור ני"ע לא סחירים, מחייב, בנוסף להערכת כדאיות העסקה, גם יישום של תהליך דירוג פנימי, בדיקת בטחונית, קביעת התניות עסקיות והערכת שווי הוגן.
6. הקבוצה פיתחה מערכת לניהול סיכונים אשראי הכוללת מודל לדירוג פנימי והערכת סיכון האשראי ברמת התיק. המערכת מפיקה מדי חודש דוח הפסד צפוי ו-CreditVaR לכל תיק נכסים החשוף לסיכון אשראי.
7. לא קיימת בקבוצה אסטרטגיה לגידור סיכון האשראי באמצעות מכשירים פיננסיים (כמו נגזרות אשראי).

עקרונות ניהול סיכון האשראי בביטוח משנה הם:

1. בחירה במבטחי משנה בעלי חוסן פיננסי. שמירה על איכות האשראי בתיק מתבצעת ע"י קביעת סף תחתון לדירוג האשראי של מבטחי המשנה עימם מותר להתקשר בתחומי ביטוח החיים והביטוח הכללי (תוך אבחנה בין ענפי זמן קצר וענפי זמן ארוך).
2. שמירה על פיזור תיק מבטחי המשנה מתבצעת ע"י קביעת מגבלות לרמת החשיפה המכסימלית (לפי חוזה ביטוח המשנה) למבטח משנה בודד.
3. העדפה להתקשרות ישירה עם מבטח המשנה ולא דרך ברוקר כדי להפחית את החשיפה לסיכון אשראי.
4. הקבוצה עוקבת אחר שינויים בדירוגים של מבטחי המשנה ושינויים ביציבותם הפיננסית, ככל שהמידע זמין לה.

5. בכוונת הקבוצה ליישם במהלך 2009, מנגנון מעקב ובקרה אחר חשיפות בפועל למבטחי משנה.

9.1.4 סיכון נזילות

סיכון הנזילות נובע מ: (א) פדיונות מואצים של פוליסות ביטוח חיים (ההערכה היא כי הסתברותו של תרחיש זה תגבר עם פרסומן של תקנות לניוד כספי ההשקעות לטווח ארוך). (ב) אי וודאות לגבי העוצמה והעיתוי של תביעות במסגרת הביטוח הכללי. בהתאם, הקבוצה קבעה רמה מינימאלית למשקל הנכסים הסחירים והמזומן בתיקי הנכסים שלה. בנוסף, מתוך מודעות להסתברות הנמוכה להתממשות אירוע קטסטרופאלי בישראל, שיאיים על יכולת הקבוצה לעמוד בהתחייבויותיה, הוחלט לקבוע משקל מינימאלי לקבוצת הנכסים בחו"ל.

9.1.5 סיכונים תפעוליים

הקבוצה ערכה תכנית (Disaster Recovery Plan) DRP להקמה מחדש של המערכות התפעוליות במקרה של אירוע חיצוני קטסטרופאלי שייפגע במשרדה. בנוסף, הקימה הקבוצה, כמתחייב, בין היתר מהוראות הרגולטור, יחידת אבטחת מידע לטיפול בסיכונים אבטחת מידע. כמו כן, הקבוצה ביצעה סקר סיכונים מעילות והונאות במטרה לגבש תכנית ביקורת רב שנתית, ממוקדת סיכונים, מתוך הכרה כי קיומם והאפקטיביות של תהליכי ביקורת ובקרה פנימית עשויים להפחית את הסיכונים התפעוליים. כמו כן, הקבוצה החלה ביישום הוראות סעיף 404 לחוק סארבנס-אוקסלי שהוחל על הגופים המוסדיים. הקבוצה שכרה שירותיו של יועץ חיצוני אשר מבצע סקר מקיף ומעמיק ובסופו עליו להמליץ על דרכים לשיפור הבקרה על הגילוי בדוחות הכספיים. בכוונת החברה לנתח את ממצאי הסקרים הנ"ל ולהשלים סקר מקיף של סיכונים תפעוליים שימופו לתהליכים העסקיים השוטפים, במטרה לקבוע אינדיקטורים אפקטיביים ולעקוב אחר הפסדים תפעוליים

9.2 גורמי סיכון, חולשות ואיומים

סיכונים מאקרו

9.2.1 שינויים בשווקים הפיננסיים

סיכון זה נובע מתנודתיות שווים ההוגן של מכשירים פיננסיים כתוצאה משינויים בגורמי השוק כגון ריבית, שער חליפין, שיעור האינפלציה, מדדי מניות וכו'. שינוי בגורמי הסיכון האלה עלול להשפיע על שווי נכסי הקבוצה, התחייבויותיה ושווי תיק הנכסים אותו היא מנהלת ובגינו היא גובה דמי ניהול. מרכיב משמעותי בהכנסות הקבוצה נובע מהכנסות מדמי ניהול הנגזרות מהתשואה המושגת על הנכסים שבניהול הקבוצה. חישוב דמי הניהול בביטוח חיים מתבצע על תשואה ריאלית שנתית ובתשואה ריאלית שלילית אף בחישוב רב שנתי. לאור זאת רווחיות הקבוצה מושפעת באופן מהותי מהתשואה הריאלית המושגת על הנכסים שבניהולה. תשואה שלילית תפגע בהכנסות הקבוצה בתקופה השוטפת ואף בתקופה עתידית עד להשגת תשואה ריאלית חיובית למבוטחים (בפוליסות משתתפות ברווחים שהופקו עד דצמבר 2003). בנוסף, קיימות פוליסות ביטוח חיים אשר שינוי בגורמי הסיכון האמורים משפיע על המרווח הפיננסי של הקבוצה (הפער בין התשואה שאליה התחייבה הקבוצה למבוטחים לבין התשואה בפועל שהקבוצה השיגה על נכסים אלו). השפעה נוספת של גורמי הסיכון הללו היא על היקף הנכסים שבניהול הקבוצה. ירידה בהיקף הנכסים תשפיע על היקף דמי הניהול שהחברה גובה. סיכון זה התממש במהלך שנת 2008, בעיקר כתוצאה מהתממשותם של סיכון מניות וסיכון מרווח האשראי של אג"ח קונצרני. לפיכך, החברה תאלץ לכסות את ההפסדים בתיק ההשקעות לפני שתוכל

לשוב ולגבות דמי ניהול בפוליסות משתתפות ברווחים, ולהגיע לתשואת היעד המובטחת בקופות גמל מבטיחות תשואה.

לקבוצה חשיפה מוגבלת לסוגי נכסים מורכבים אשר מחיר השוק שלהם עשוי להיות מושפע ממשברי אשראי עולמיים או מקומיים. לתאריך הדוח החשיפה לסיכון זה הייתה זניחה.

9.2.2 שינויים ברמת יכולת הפירעון של גופים להם יש התחייבות לקבוצה

יציבותם הפיננסית וכושר ההחזר של גופים שונים עימם התקשרה הקבוצה, כגון לוויים, מנפיקים, בנקים ומבטחי משנה עלולים להשפיע על ערך נכסיה. למרות האירועים הספורים של התממשות סיכון זה בישראל, יחסית לעולם, במהלך שנת 2008 חלה עלייה ברורה בהסתברות לחדלות פירעון של גופים רבים עימם התקשרה הקבוצה. לפיכך, הקבוצה הרחיבה את השימוש בכלים כמותיים להערכת סיכון זה. הקבוצה פיתחה מודל דירוג פנימי ופיתחה כלי להערכת הפסד צפוי ובלתי צפוי בתיקי הנכסים החשופים לסיכון האשראי. בכוונת הקבוצה להגביר את אמצעי הבקרה והפיקוח ברוח חוזרי האוצר בנושא ניהול סיכונים אשראי.

9.2.3 סיכונים נזילות

החשיפה לסיכונים נזילות מורכבת משלושה גורמים עיקריים: ראשית, אי הוודאות לגבי התזמון והגודל של התחייבויותיה. שנית, החברה חשופה לסיכון הפדיון המוקדם המהווה אופציה בידי המבטחים למשיכת הכספים שהפקידו בפוליסות ביטוח חיים מבטיח תשואה. מרכיב שלישי שמשפיע על סיכון הנזילות הוא קיום מסחר שוטף בבורסה לני"ע בתל אביב. הפסקת מסחר כללית ארוכה תפגע ביכולת הקבוצה לממש את מרבית ני"ע שברשותה ותפגע באפשרות לשלם תביעות ללקוחותיה. כמו-כן, משבר בשוק ההון עשוי לפגוע בסחירות של ניירות ערך רבים, בעיקר של חברות קטנות ו/או של חברות במצוקה.

9.2.4 ניוד כספים

הקבוצה חשופה להחלטת לקוחותיה והציבור הרחב על העברת הכספים שבניהול הקבוצה לגורמים מתחרים בשוק וכן על העברת כספים לקבוצה ממתחרים, כל זאת עקב שינוי טעמי הציבור הנובעים מאהבת סיכון או שנאת סיכון, רמת שירות וכד'.

9.2.5 שינויים במצב המדיני

המצב המדיני והביטחוני של מדינת ישראל עשוי להשפיע על הקבוצה בשני אופנים עיקריים. ראשית, שינויים בשווקים הפיננסיים כתוצאה מציפייה לאירוע מדיני-בטחוני שעלול להשפיע על שווי נכסי הקבוצה והנכסים בניהולה. שנית, התרחשות האירוע עלולה לגרום להאטה כלכלית ולהגדלת תביעות בגין מקרים שהקבוצה מבטחת (כמו נזקים ברכוש ובנפש).

9.2.6 שינויים במצב הכלכלי-חברתי

שינויים במצב הכלכלי-חברתי (שאינם קשורים למצבה המדיני) ושפל כלכלי מקומי עלולים להשפיע על הקבוצה, בין היתר, באופנים הבאים: ירידה במכירות, עליה בפדיון פוליסות ביטוח חיים ועליה בהיקף התביעות. בנוסף, ציפיות לשינויים כאלה עשויות להשפיע על השווקים הפיננסיים באופן מיידי.

סיכונים ענפיים

9.2.7 שינויים בגורמים הנתונים בבסיס תמחור ההתחייבויות

הקבוצה מוכרת פוליסות ביטוח המכסות סיכונים שונים וביניהם סיכונים חיים, סיכונים בריאות, סיכונים חבויות וסיכונים רכוש. שכיחותם וחומרתם של אותם אירועים אשר החברה מכסה בפוליסות הביטוח – כגון מוות,

נכות, נזקים ברכוש (כתוצאה מאסון טבע או יד אדם) ועוד – הם גורמים שקשה לחזות את התפתחותם. הסיכון נובע מכך שהפרמיה שנגבתה על פוליסות הביטוח לא תספיק כדי לשלם את התביעות שייווצרו כתוצאה מהתממשותם של אותם סיכונים ביטוחיים.

שינויים רגולטורים

9.2.8

שינויים בהוראות חוק, תקנות והנחיות רגולטוריות שונות החלים על גופים מוסדיים כרוכים בהוצאות כספיות ליישומן כגון מערכות מידע וכוח אדם או משפיעים ישירות על הון הקבוצה. להלן דוגמאות לשינויים רגולטורים אשר משפיעים באופן ישיר על מצבה הכספי של הקבוצה: (א) הגדלת דרישות ההון (ב) קביעת דרישות ליציבות פיננסית ותפעולית (ג) שינוי בחוקי מס החלים על הקבוצה או על מוצריה (ד) שינוי בכללים לקביעת תעריפי ביטוח (ה) שינוי בנוסחאות לחישוב עתודה (ו) שינוי בעקרונות המוצרים הנמכרים (תוכניות הוניות, תוכניות לקצבה).

שינויים באקלים השיפוט

9.2.9

עלות ההגנה כנגד תביעות, תשלום תביעות ושינוי באקלים השיפוט (תקדימים משפטיים בנוגע למוצרים ביטוחיים) הם גורמים שטומנים בחובם אי וודאות ועשויים להשפיע על תוצאות הקבוצה. קיימת אפשרות שהקבוצה תתקל בעתיד בתביעה משפטית שהשלכתה הכספית תהיה גבוהה יותר מההפרשה שבוצעה בספרים ליום 31 בדצמבר 2008 או תאושר תביעה ייצוגיות בסכום ניכר. הקבוצה מודעת למגמה של ריבוי תובענות ייצוגיות עקב שכלול של הכלים המשפטיים להגשת תביעות אלה והתמחותם של עו"ד בהם.

שינויים בתנאי התחרות

9.2.10

התוצאות העסקיות תלויות ביכולת הקבוצה לפעול בענף תחרותי. הן ענף הביטוח והן ענף ההשקעות לטווח ארוך עוברים שינויים רבים ולמעשה הופכים להיות תחרותיים יותר ויותר. יכולת הקבוצה לעמוד בדרישות הרגולציה, לעצב מוצרים חדשניים ולפתח יחסי עבודה תקינים עם מפיצים (סוכני ביטוח ויועצים בבנקים) קריטית להמשך רווחיות הקבוצה.

שינויים בענף ביטוח המשנה העולמי

9.2.11

ביטוח משנה עשוי להגביל את צמיחת עסקי הקבוצה. היות ואין לקבוצה שליטה על שוק ביטוח המשנה (רובו ככולו בחו"ל), אין ביכולתה להעריך את הזמינות והמחיר של ביטוח משנה. אין ביטחון כי מבטחי משנה יהיו מוכנים לקבל סיכונים ביטוחיים באותם תנאים הקיימים כיום. לפיכך, הקבוצה עלולה לשקול חשיפה גדולה יותר בשייר, מחד, או ויתור על עסקים, מאידך - בשני המקרים הרווחיות עלולה להיפגע.

שינויים בהערכת העתודות

9.2.12

טעות או שימוש במודל לא מתאים בהערכת העתודות עשוי לפגוע ברווחיות (תנודתיות הרווח). מעת לעת, אופן חישוב הרזרבות נבדק וההנחות המשמשות להערכת התביעות העתידיות נבדקות גם הן מול הניסיון שנצבר בפועל ומתעדכנות במידת הצורך. כמו כן, מתקבלות הנחיות חדשות מהרגולטור לגבי אופן חישוב העתודות. סיכון המודל משפיע באותה מידה גם על נאותות התעריף. הקבוצה נוקטת בשיטת "פרמיה בחסר", ומסתמכת, כשניתן, על הערכות של מבטחי משנה להם ניסיון רב יותר, במטרה להקטין סיכון זה.

אירועי קטסטרופה

9.2.13

אירועי קטסטרופה עלולים לפגוע במספר תחומי פעילות של הקבוצה בו זמנית (עלייה פתאומית במספר וגובה התביעות בענפים השונים, ירידה בשווקים הפיננסיים ובנזילות) ולפגוע ביציבותה הפיננסית. לדוגמא: אסון

טבע (רעידת אדמה), מלחמה או אירוע טרור גדול ומגיפה המונית. החברה מטפלת בסיכון זה בעיקר ע"י העברתו למבטחי משנה במסגרת חוזים שונים.

סיכונים מיוחדים לקבוצה

סיכונים תפעוליים 9.2.14

הסיכון התפעולי מתייחס להפסד שנובע מכשל או אי התאמה של תהליכים, אנשים או מערכות פנימיות או כתוצאה מאירוע חיצוני לארגון. לדוגמא, פגיעה ביחסים עם סוכנים או מפיצים אחרים עלולה לגרום לירידה במכירות; מעילות והונאות בכספי החברה עלולות להביא להפסדים בלתי צפויים; פריצה למערכת מחשב עלולה לגרום להשבתת פעילות זמנית. כשלון בפיתוח והטמעת מערכות מחשב שמהוות את ליבת העסקים בקבוצה עלול לגרום להגבלת יכולת הקבוצה בפיתוח מוצרים חדשים ומתן מענה הולם בשירות לקוחות החברה ולפגוע בפיתוח העסקי של החברה וברווחיותה.

אירוע חיצוני 9.2.15

התרחשות אירועים חיצוניים שאינם כלולים בתוכנית ההתאוששות מאסון (DRP) עלולים להשפיע על יכולת הקבוצה לתפקד באופן אפקטיבי לאחר האירוע וכתוצאה מכך ייפגעו עסקיה.

טבלת גורמי סיכון

9.3

בטבלה הבאה מוצגים גורמי הסיכון שתוארו לעיל על פי טיבם - סיכוני מקר, סיכונים ענפיים וסיכונים מיוחדים לחברה, אשר דורגו, בהתאם להערכות הנהלת החברה, על פי השפעתם על עסקי החברה בכללותה - השפעה גדולה, בינונית או קטנה*:

הסברים	השפעה קטנה	השפעה בינונית	השפעה גדולה	תיאור ההשפעה	
סיכוני מאקרו					
9.2.1		X		פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מעליית ריבית	שינויים בשווקים הפיננסיים
	X			ייקור עלות תביעות, פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מאי-התאמת בסיס הנכסים וההתחייבויות	בסיס (מט"ח ואינפלציה)
		X		פגיעה ברווחי השקעה במניות ובדמי ניהול.	שוק המניות
9.2.2		X		פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מירידת דירוג נכסי חוב. הגדלת תשלום תביעות עקב חדלות פירעון של מבטחי משנה.	שינויים ברמת יכולת הפירעון
9.2.4		X		חשיפה להחלטות הלקוחות והציבור הרחב בדבר ניוד כספים לגורמים מתחרים בשוק	ניוד כספים
9.2.5		X		ציפייה לאירוע מדיני בטחוני עלולה להשפיע על שווי נכסי הקבוצה וגידול בתביעות.	שינויים במצב המדיני
9.2.6		X		ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח – שחיקת פרמיות, פדיון מוקדם, פגיעה במכירות חדשות. ביטוח כללי – גידול בתביעות לסוגיהן, פגיעה בתפוקה פגיעה ביציבותם של בעלי חוב לחברה תחומים אחרים- פגיעה בהיקף הנכסים המנוהל והקטנת הכנסות מדמי ניהול ושירותים אחרים	שינויים במצב הכלכלי- חברתי
9.2.3	X			פדיון מוקדם של פוליסות או משיכת כספי פנסיה. סגירת הבורסה לניירות ערך	נזילות
9.2.2		X		פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול.	יציבות לווים ומנפיקים
סיכונים ענפיים					
9.2.13			X	רעידת אדמה גדולה פוגעת בביטוח כללי (נזקי רכוש), בביטוח חיים (תמותה), אי כושר עבודה, סיעודי ונכות) ובשווקים פיננסיים.	אסון טבע גדול בארץ
		X		גידול בתביעות	נזקי טבע
			X	מוות, נכות, אי כושר עבודה וסיעודי של הרבה אנשים. התמוטטותם פגיעה קשה בנכסים ומפעלים	נזקי טרור/מלחמה
9.2.7		X		סיכון כי הפרמיה שנגבתה לא תספיק לתשלום פוליסות הביטוח	שינויים בגורמים הנתונים בבסיס תמחור ההתחייבויות
9.2.11		X		אי כיסוי חלקם בתביעות חושף את החברה למלוא התביעה	שינויים בענף ביטוח המשנה העולמי
9.2.8 9.2.9		X		תביעות ייצוגיות כנגד החברה, שינויים בחוקים וכללי דיווח שינוי במוצרים הנמכרים.	חקיקה, תקדימים משפטיים ורגולציה

הסברים	השפעה קטנה	השפעה בינונית	השפעה גדולה	תיאור ההשפעה	
9.2.10		X		שינויים מבניים בתחום החיסכון לטווח ארוך	מבנה תחרות ויחסים עם מבטחי משנה
9.2.12		X		הערכה שגויה של גובה העתודות	כימות עתודות, תמחור פוליסות
סיכונים ייחודיים לקבוצה					
9.2.14		X		פגיעה במאגרי המידע של הקבוצה, מעילות והונאות בכספי החברה	סיכון תפעולי
9.2.15		X		התרחשות אירועים חיצוניים שאינם כלולים בתכנית התאוששות מאסון	אירוע חיצוני

*קיימים קשרי גומלין בין סיכוני מקרו לסוגיהם, כאשר לחלק מסיכוני המאקרו השפעות מנוגדות. במקרה כזה הצטרפות של מספר סיכונים יחד מקטינה את השפעתם (הסיכון הכולל קטן מסכום חלקיו).

9.4 תהליכי העבודה

9.4.1 זיהוי סיכונים

מנהל הסיכונים מעדכן מדי שנה את סקר זיהוי הסיכונים לאחר התייעצות עם הנהלת חברת הבת מנורה מבטחים ביטוח. במסגרת הסקר השנתי מנהל הסיכונים סוקר את הסיכונים המהותיים שזוהו בעבר והתממשו במהלך השנה, מזהה סיכונים חדשים שנוצרו במהלך השנה, ונותן את המלצותיו לגבי אופן הטיפול בסיכונים, למנכ"ל ולדירקטוריון. כמו כן, במהלך השנה, מבצע מנהל הסיכונים סקר זיהוי סיכונים עבור מוצרים חדשים שהנהלת החברה מבקשת להשיק על מנת לאשר שהחברה מסוגלת לנהל את הסיכונים הגלומים במוצר החדש.

9.4.2 מדידת סיכונים

מדידת הסיכונים הפיננסיים, מתבצעת ע"י מחלקת ניהול סיכונים תוך שימוש בתוכנות מתקדמות. מדידת הסיכונים הפיננסיים משמשת לחישוב ההשפעה הפוטנציאלית של סיכוני השוק והאשראי על ההון הפנוי של החברה בהסתברות של 99.5%, כנדרש ע"פ הוראות סולוונסי 2.

במהלך שנת 2009, בכוונת הקבוצה ליישם את הגישה הסטנדרטית לחישוב דרישות ההון בגין סיכונים ביטוחיים לפי נוסחאות המפורטות במסמך QIS4 שפרסמה הועדה המקצועית של המפקחים על שוק הביטוח באירופה (חלק מהיערכות ליישומו של תקן אירופאי סולוונסי 2 לניהול סיכונים בחברות ביטוח). יישומו של כלי זה יאפשר לקבוצה למדוד, באופן ראשוני, את היקפם של הסיכונים הביטוחיים שהיא נוטלת על עצמה.

9.4.3 כלים למדידת סיכונים פיננסיים (שוק, אשראי ונזילות)

החברה משתמשת במספר כלים למדידת סיכונים פיננסיים:

שם המדד	תיאור כלי המדידה	שימושים	אחריות ביצוע
ערך נתון בסיכון (VaR)	אומדן סיכון המבוסס על שיערוך מחדש של כל הנכסים וכל ההתחייבויות תחת תרחישים שונים לגבי שינויים בגורמי השוק כמו שיעורי ריבית, שערי חליפין, מדדי מניות, מרווח אשראי ועוד. הערך בסיכון נגזר מתוך התפלגות התוצאות ומוגדר כ"ההפסד המקסימאלי הצפוי בתיק לאופק השקעה מסוים בהסתברות מסוימת"	אומדן לסיכון שוק כולל בתיקי ההשקעות לטווח ארוך: משמש כאומדן סיכון לתיק הנכסים בנוסטרו: משמש כאומדן סיכון להון החברה (כלומר מחושב לפער בין הנכסים לבין ההתחייבויות (המשוערכות באופן "עקבי לשוק")	מחלקת ניהול סיכונים
מדד סיכון HSSTD	סטיית התקן של התפלגות תשואות תיק הנכסים המתקבלת מסימולציה היסטורית של גורמי סיכון	אומדן לסיכון שוק כולל בכל תיקי ההשקעות לטווח ארוך	מחלקת ניהול סיכונים
מדד לנזילות התיק	חישוב של משקל הנכסים הלא סחירים בתיק הנכסים	אומדן לסיכון נזילות מהווה אינדיקציה לרמת הנזילות של תיק ההשקעות ומאפשר ניהול השקעות יעיל	מחלקת בקרה ודיווח
מדד תיק נכסים	חישוב של משקל לווים/מנפיקים בתיק הנכסים	אומדן פיזור סיכון האשראי מהווה אינדיקציה לריכוזיות של סיכון האשראי	מחלקת בקרה ודיווח
מדד איכות תיק האשראי	חישוב משקל קבוצת מנפיקים, ענפי משק וקבוצות דירוג השקעה וספקולטיבי	אומדן חשיפה לסיכון חדלות פירעון מאפשר ניהול סיכון האשראי בגבולות שנקבעו מראש	מחלקת בקרה ודיווח
מדד סיכון חדלות פירעון	חישוב הפסד צפוי ולא צפוי כתוצאה מחשיפה לחדלות פירעון של מנפיקים/לווים/מבטחי משנה	אומדן לסיכון חדלות פירעון כולל	מחלקת ניהול סיכונים
חשיפה לסיכונים בסיס	חלוקת התיק לבסיסי הצמדה: שקל צמוד, שקל לא צמוד ומט"ח או צמוד מט"ח	אומדן חשיפה לבסיס הצמדה בתיקי ההשקעות: מאפשר לעקוב אחר החשיפה של התיק לשינויים במדד המחירים לצרכן ולשינויים בשע"ח שקל/דולר. בתיק הנוסטרו: מאפשר לבצע התאמה בין נכסים לבין התחייבויות ולבדוק את חשיפת ההון הפנוי של החברה לסיכונים בסיס	מחלקת בקרה ודיווח
משך חיים ממוצע מתואם	רגישות לתזוזה מקבילה של עקום הריבית.	אומדן חשיפה לריבית בתיקי ההשקעות: מאפשר לבדוק את חשיפת התיק לשינויים בריבית לתקופות פירעון שונות. בתיק "נוסטרו": פער המחמ"מ מאפשר לבדוק את הרגישות של הון החברה לשינויים בריבית (סיכון ALM)	מחלקת ניהול סיכונים
תרחישי קיצון	הנכסים וההתחייבויות משוערכים מחדש לפי שינויים קיצוניים בגורמי שוק.	אומדן לסיכון שוק בתיקי ההשקעות משמש להערכת השפעה של תרחיש קיצון על ערך תיק הנכסים. בנוסטרו: משמש להערכת ההשפעה של תרחיש קיצון על הון החברה.	מחלקת ניהול סיכונים

שם המדד	תיאור כלי המדידה	שימושים	אחריות ביצוע
Tracking Error	סטיית תקן של תשואות תיק ההשקעות יחסית לתשואות תיק הסמן	אומדן לסיכון אקטיבי ב"משתתפות" משמש למדידה של הסטייה מתיק הסמן	מחלקת ניהול סיכונים
מדד פיזור ואיכות תיק מבטחי משנה בביטוח כללי	המדד מבוסס על דירוג האשראי החיצוני של כל מבטח משנה, על מספר מבטחי המשנה המשתתפים בחוזה (לכל ענף חוזה אחד) ואחוז השתתפותם בחוזה	אומדן לסיכון אשראי משמש להערכת הפיזור ואיכות האשראי בתיק מבטחי משנה, לפי חשיפה מקסימאלית (לא חשיפה בפועל)	מחלקת ביטוח משנה באגף אלמנטרי
מדד ביצוע השקעות שארפ	מס' יחידות תשואה מעבר לתשואה חסרת הסיכון ביחס ליחידת סיכון אחת שהשיג מנהל ההשקעות	משמש להערכת הביצועים האבסולוטיים של מנהל ההשקעות	מחלקת ניהול סיכונים
מדד ביצוע השקעות יחסי	מס' יחידות תשואה עודפת מעבר לתשואות תיק הסמן ביחס ליחידת סיכון אקטיבי אחת שהשיג מנהל ההשקעות	משמש להערכת הביצועים האקטיביים של מנהל ההשקעות	מחלקת ניהול סיכונים

9.4.4 ניהול הסיכונים

ניהול הסיכונים הפיננסיים מתבצע בפועל באופן של הגבלת הסיכון. הגבלת הסיכון נעשית באמצעות מגבלות שנקבעות מראש ומאושרות ע"י דירקטוריון הקבוצה כחלק ממדיניות ההשקעות. מגבלות אלה נקבעות כתקרות חשיפה לגורמי הסיכון הפיננסי: שוק, אשראי ונזילות, ונקבעות גם כמגבלות סיכון כולל (שוק ואשראי). המגבלות הנ"ל מבוקרות מדי רבעון - ראה להלן סעיף 10.4.5.

ניהול הסיכונים הביטוחיים מתבצע בפועל באופן של העברת הסיכון למבטחי משנה ובאופן של הגבלת הסיכון ע"י תהליכי חיתום. העברת הסיכון למבטחי משנה נעשית במסגרת חוזה ביטוח משנה אשר מסדירים את החשיפה המקסימאלית (חשיפה בשייר) של הקבוצה בכל מוצר ביטוחי שהיא מוכרת. בנוסף, הקבוצה מודדת ומגדירה את הנזק המרבי של אירוע קטסטרופה (רעידת אדמה) שייגרם לקבוצה בהסתברות מסוימת ובהתאם רוכשת ביטוח משנה. תהליכי חיתום מתבצעים ע"י חתמי הקבוצה ומבטיחים שמירה על איכות האוכלוסיות המבוטחות ובכך עוזרים בהגבלת הסיכון.

9.4.5 בקרת הסיכונים

הבקורות המיושמות בקבוצה בקשר עם ניהול הסיכונים מתחלקות לפי הקטגוריות הבאות: סיכוני שוק ונזילות, סיכוני אשראי וסיכונים ביטוחיים.

סיכוני שוק ונזילות:

- בקרה על התאמת נכסים להתחייבויות בנוסטרו.
- מעקב אחר חשיפה לסיכון ריבית.
- בקרה על סיכון ALM כולל (VaR) והשפעת סיכוני השוק על ההון.
- הקצאת נכסים בתיקי ההשקעות ועמידה במגבלות לסוגי נכסים.
- בקרה על משקל נכסים לא סחירים כנגד מגבלה שאושרה ע"י הדירקטוריון.
- מעקב אחר ביצועי ההשקעות יחסית לתיקי סמן.

סיכוני אשראי:

- בקרת חשיפה לסיכון אשראי ברמת הלווה וקבוצת לוויים (כמשקל מתוך סך תיק ההשקעות).

- בקרה על איכות (דירוג אשראי חיצוני) ופיזור (מספר מבטחי המשנה בענף מסוים) תיק מבטחי משנה כנגד מגבלות שאושרו ע"י הדירקטוריון לגובה הכיסוי המקסימאלי המועבר למבטחי משנה.
- מעקב אחר חשיפה לסיכון אשראי לפי קבוצות דירוג בחתך ענפי משק בתיק הנוסטרו של החברה.
- מעקב אחר הפסד צפוי מסיכון אשראי.

סיכונים ביטוחיים:

- סקירה, ניתוח ומיפוי פוליסות המכסות רעידת אדמה לצורך בדיקה של הנזק המרבי (Maximum Probable Loss) ביחס לביטוח משנה שנרכש.
- סקירה מדגמית של פוליסות לצורך בקרת תהליך החיתום ועמידה בכללי החיתום.

דיווח 9.4.6

- **דיווח להנהלה:** דיווחים שונים, הנוגעים לזיהוי הסיכונים, מדידתם, אופן ניהולם השוטף והבקורות המיושמות, מתבצעים בד"כ בתדירות רבעונית, לוועדה היגוי לניהול סיכונים בראשות המנכ"ל.
- **דיווח לוועדות השקעה:** ועדות ההשקעה מקבלות דיווח שוטף לגבי עמידה במגבלות חשיפה. בנוסף, מדי רבעון מקבלות הוועדות דיווח ממנהל הסיכונים לגבי עמידה במגבלות הסיכון. ועדת ההשקעה נוסטרו מקבלת דיווח על סיכוני ALM.
- **דיווח לדירקטוריון:** מדי רבעון מקבל הדירקטוריון דיווח המתייחס לסיכונים הפיננסיים המשפיעים על ההון.

עמדת הדירקטוריון בעניין אופן ניהול הסיכונים 9.5

הקבוצה פועלת על פי אמות מידה מקובלות וסבירות בניהול הסיכונים שהחליטה לקחת על עצמה. הקבוצה מיישמת כלי מדידה, תהליכי עבודה ונהלי בקרה ופיקוח לפי הניסיון והידע שנצבר בקרב מנהליה.

מחלקת ניהול סיכונים בקבוצה פועלת על פי תכנית עבודה רב שנתית בפיקוח הוועדה לניהול סיכונים, בראשות מנכ"ל מנורה ביטוח, וזאת, בין היתר, לצורך היערכות הקבוצה ליישום התקן האירופאי - Solvency II. לשם כך, ובהתאם לתכנית העבודה, מוקצים משאבי מיכון וכוח אדם. בהתחשב באמור לעיל, לדעת הדירקטוריון, איכות ניהול הסיכונים בקבוצה במסגרת פעילות חברות הביטוח הינה סבירה.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ב: דוח הדירקטוריון

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2008

הננו מתכבדים בזאת להגיש את הדוחות הכספיים המאוחדים של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן- "החברה") לשנת 2008 (להלן- "תקופת הדוח").

דוח הדירקטוריון לשנת 2008 סוקר את השינויים העיקריים בפעילות החברה בתקופת הדוח. הדוח נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998.

החברה כפופה להוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן- "חוק הפיקוח") ולתקנות וצווים שהוצאו על פיו, וכן להנחיות המפקח על הביטוח. התקנות כוללות הוראות בדבר ניהול עסקים של חברות ביטוח וביניהן תקנות ההון העצמי המינימלי הנדרש מחברות ביטוח, תקנות ההשקעה, תקנות בדבר החזקת עתודות ביטוח ותביעות תלויות ודרכי חישובן, תקנות בדבר תוכנם, פרטיהם והעקרונות החשבונאיים לעריכתם של הדוחות הכספיים השנתיים והביניים והוראות שהוצאו מכח כל התקנות הנ"ל.

דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי על כל חלקיו, ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

תיאור המבטח והסביבה העסקית

תיאור החברה

החברה הינה חברה פרטית המוחזקת בידי מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן- "מנורה מבטחים החזקות") שהינה חברה ציבורית אשר מניותיה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב. עיקר פעילותה (ובכלל זה פעילות חברת הבת מנורה מבטחים פנסיה בע"מ) הינה בתחומי הביטוח והפנסיה. בעלי מניותיה העיקריים של מנורה מבטחים החזקות הינם ניידן אסטבלישמןט ופלמס אסטבלישמןט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור מר מנחם גורביץ כנהנה יחיד, והמחזיקים בכ- 61.86% ממניות החברה. יתרת מניות מנורה החזקות מוחזקות בידי הציבור.

החל מחודש אוקטובר 2004 מנהלת הקבוצה, באמצעות מנורה מבטחים פנסיה בע"מ (בשמה הקודם: מבטחים קרנות פנסיה בע"מ) (להלן- "מנורה מבטחים פנסיה"), חברה בבעלותה ובשליטתה המלאה של החברה, את קרן הפנסיה החדשה המקיפה - "מבטחים החדשה" (בשמה הקודם- "מבטחים יתרה"), שהינה קרן הפנסיה החדשה הגדולה בישראל (להלן- "מבטחים החדשה") ואת קרן הפנסיה החדשה המשלימה "מבטחים משלימה".

בחודש אוגוסט 2007 התקשרה החברה עם סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ (להלן- "סיני החזקות") בהסכם לפיו רכשה החברה מאת סיני החזקות את מניות שומרה חברה לביטוח בע"מ, שהינה חברת בת של סיני החזקות (להלן- "שומרה") וכן את מניות סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (להלן- "סיני"). שומרה עוסקת בעיקר בתחומים של ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח רכוש וכן מחזיקה בסוכנות ביטוח (סיני סוכנות לביטוח בע"מ) ובשני מבנים (באמצעות שומרה נדל"ן בע"מ). ביום 16.12.07 הושלמה רכישת שומרה וסיני. יצוין, כי לאור מועד השלמת הרכישה כאמור, לא נכללו, בשנת 2007, תוצאות פעילותה של שומרה בדוחות הכספיים של החברה. לפיכך, כל הנתונים התוצאתיים ההשוואתיים לשנת 2007 הכלולים גם בפרק זה אינם כוללים את תוצאות פעילותה של שומרה, אלא אם צוין במפורש אחרת.

הרכב הכנסות בתקופת הדו"ח

ההכנסות מפרמיות שהורווחו בתקופת הדו"ח עמדו על סך של 3,939 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של 1,826 מיליוני ש"ח בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח המהווים שיעור של 46% מסך כל הפרמיות שהורווחו וסך של 2,114 מיליוני ש"ח בביטוח כללי המהווים שיעור של 54% מסך כל הפרמיות שהורווחו. לעניין ההתאמה בין פרמיה ברוטו לפרמיה מורווחת, ראה ביאור 24 לדוחות הכספיים.

ביטוח חיים:

במיליוני ש"ח			
<u>סה"כ</u>	<u>פרמיות חד-פעמיות</u>	<u>פרמיות שוטפות</u>	
			1-12/2007
1,762	52	1,720	<u>סה"כ פרמיות ברוטו</u>
100%	3%	97%	<u>שיעור מסך דמי ביטוח חיים</u>

ביטוח כללי:

במיליוני ש"ח					
<u>סה"כ</u>	<u>חבויות</u>	<u>רכוש</u>	<u>רכב חובה</u>	<u>רכב רכוש</u>	
					1-12/2008
2,157	244	519	557	837	<u>סה"כ פרמיות ברוטו</u>
100%	11%	24%	26%	39%	שיעור מסך דמי ביטוח כללי

במיליוני ש"ח					סה"כ פרמיות ברוטו	שיעור מסך דמי ביטוח כללי
<u>סה"כ</u>	<u>חבויות</u>	<u>רכוש</u>	<u>רכב חובה</u>	<u>רכב רכוש</u>		
1-12/2007						
1,756	243	493	374	646		
100%	14%	28%	21%	37%		

סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד**המשק הישראלי**

שנת 2008 תיזכר כאחת השנים הקשות בכלכלה העולמית מאז המשבר הכלכלי הגדול בשנות ה-30 של המאה הקודמת. כלכלת ארה"ב ובעקבותיה כלכלות מובילות בעולם, נקלעו למשבר אשראי חריף אשר נבע מבעיות מאקרו כלכליות שונות. מוסדות פיננסיים ותיקים במדינות המערב פשטו רגל ואחרים נאלצו להיעזר בסיוע ממשלתי מאסיבי על מנת להמשיך ולהתקיים.

הכלכלה הישראלית הושפעה במהלך שנת 2008 ממשבר כלכלי עולמי זה. במהלך החודשים האחרונים החלה האטה משמעותית בפעילות הכלכלית במשק הישראלי. ברבעון הרביעי, למשל, ירד התוצר במשק הישראלי ב-0.5%, לאחר עלייה של 0.9% ברבעון השלישי ועלייה של 3.2% ברבעון השני.

יצוין, שהעלייה המתונה בתמ"ג במחצית השנייה של השנה (כ-1.1% בחישוב שנתי) באה לידי ביטוי בעיקר בעלייה גדולה יחסית בהוצאות הממשלה (6.8%), כאשר מנגד נרשמה ירידה בהוצאה לצריכה פרטית לנפש (-2.9%), בהשקעה בנכסים קבועים (-5.3%) ובייצוא הסחורות והשירותים (-6.6%) כפועל יוצא מירידת הביקושים בעולם.

עדות להאטה הממשית בפעילות המשק ניתן למצוא במדד המשולב לבחינת מצב המשק המפורסם על ידי בנק ישראל. נתונים חודשיים שהתפרסמו בחודש האחרון מחזקים את תמונת ההאטה שהחלה להסתמן בחודשים האחרונים. לאחר עלייה רצופה של למעלה משלוש שנים בערכו של המדד המשולב, ירד המדד האמור ברציפות במהלך ששת החודשים האחרונים של 2008. תמונת הידרדרות המשק המשיכה גם בחודשים הראשונים של שנת 2009, כאשר המדד המשולב של בנק ישראל ירד ב-2.2% מינואר 2009 ועד פברואר 2009.

בחודש ינואר 2009 רשם המדד המשולב ירידה חדה של 1.2%.

במהלך שנת 2008 נרשם שיפור בשיעור הבלתי מועסקים במשק. אחוז הבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה בישראל עמד בחודש נובמבר 2008 על כ-5.9%, בהשוואה לשיעור של כ-6.5% בסוף שנת 2007. על פי ההערכות הכלכליות הרווחות, השפעת המשבר הכלכלי צפויה להגיע לשוק העבודה, ואכן חודשים

ינואר-פברואר 2009 היוו חודשי שיא מבחינת מספר המפוטרים במשק הישראלי. לרמת התעסוקה במשק השפעה ישירה על תחומי פעילות ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

מסקר החברות והעסקים שערך בנק ישראל לסוף שנת 2008 עולה כי נרשמה האטה של ממש בפעילות כלל ענפי המשק וכראייה, בסקר מצוין כי חברות החלו לדווח על ירידה במספר העובדים.

נתוני הגירעון מצביעים אף הם על מגמת האטה בפעילות הכלכלית במשק. בחודש ינואר 2009 נמשכה מגמת הירידה בהכנסות ממסים כאשר אלו נמוכות ריאלית בכ-19% בהשוואה לחודש ינואר 2008. מנגד, מגבלת ההוצאה של 1/12 מתקציב הממשלה, בהעדר תקציב מאושר, הובילה לכך שבחודש ינואר נרשם עודף של כ-1.5 מיליארד ש"ח בפעילות הממשלה.

המצב במשק משפיע על תחומי פעילותה של הקבוצה ובעיקר על היקף המכירות, עלות התביעות והוצאות התפעול.

מדד המחירים לצרכן בשנת 2008 עלה בשיעור של כ-3.8%, עלייה אשר הינה מעבר לגבול העליון של יעד האינפלציה השנתי שקבעה הממשלה, העומד על שיעור של 3%. על אף זאת, ההאטה הכלכלית בעולם ובישראל, עשויה למתן את הלחצים האינפלציוניים בעתיד. המדד ללא ירקות ופירות עלה ב-4% ואילו המדד ללא דיור עלה בשיעור של 1.7% בלבד.

לאור העלייה בסביבת האינפלציה כאמור, העלה בנק ישראל את הריבית הבסיסית במשק במספר שלבים, כדי להביא לחזרת האינפלציה והציפיות לה לסביבת מרכז היעד האמור, בתוך תקופה של כשנה. ואולם, התמתנות הציפיות לאינפלציה, הירידה במחירי הסחורות והאנרגיה, והמשך המשבר הכלכלי בעולם, הביאו את בנק ישראל להוריד את הריבית הבסיסית במשק באופן חד החל מחודש אוקטובר 2008. הפחתות הריבית נמשכו גם לאחר תאריך המאזן. נכון למועד אישור הדוח, בסוף חודש מרץ 2009, עומדת ריבית בנק ישראל על רמתה הנמוכה ביותר - 0.5%.

יצוין, כי הפחתת שיעורי הריבית נועדה לחזק את היכולת של המשק הישראלי להתמודד בהצלחה עם ההשלכות של ההאטה הצפויה בצמיחה העולמית, בין היתר, באמצעות הוזלת עלות האשראי לצרכנים ולסקטור העסקי.

לאחר תאריך המאזן הודיע בנק ישראל כי הוא צפוי לרכוש אג"ח ממשלתיות מתוך רצון להגביר את האפקטיביות של המדיניות המוניטרית גם לגבי הריבית לטווח ארוך. פעולה זו צפויה להיות מתורגמת לירידה בריבית להלוואות ולהקל על מצוקת האשראי של העסקים.

בשנת 2008 יוסף השקל ב-1.1% מול הדולר, אולם יציבות זו טומנת בחובה שני מהלכים מנוגדים: ייסוף של השקל מול הדולר של 16% במחצית הראשונה של השנה, ופיחות של השקל מול הדולר של 18% במחצית השנייה של השנה. במהלך חודש יולי 2008 הגיע שערן של הדולר לשפל של למעלה מעשור והוא נסחר תמורת כ-3.23 ש"ח. תהליך הורדת הריבית בישראל וכן ההתערבות של בנק ישראל במסחר במט"ח היו, בין היתר, הגורמים המרכזיים שגרמו לעליית שער הדולר לרמה של 4.2 ש"ח בתחילת חודש מרץ 2009. המהלכים אשר הוזכרו לעיל בגין מעמד השקל מול הדולר אירעו בעוצמה ובעיתוי דומה למדי גם במקרה של שער האירו מול הדולר, עובדה המעלה את הסברה שלא היה זה השקל שהתחזק ונחלש, אלא הדולר שנחלש והתחזק מול מטבעות בעולם, וביניהם, ובין היתר - גם לעומת השקל.

שוקי האג"ח והמניות

שנת 2008 התאפיינה בהמשך הירידה שהחלה בחודש יולי 2007 בשווקי ההון בעולם. המשבר, אשר החל בשנת 2007, העמיק והחמיר במהלך שנת 2008, ולמעשה הגיע לשיא (מבחינת תלילות הירידות) ברבעון האחרון של שנת 2008.

הבריחה מסיכון ומחיקות הענק של בנקים בעולם ובארץ, כמו גם עודף המינוף גרמו לצניחת שערים כללית בעוצמה שלמעשה לא נראתה עשרות שנים.

בבסיסו של המשבר עומדת המערכת הפיננסית - שוק המשכנתאות והאשראי החוץ בנקאי שגדל בשיעורים גבוהים בארה"ב ובאירופה במהלך השנים האחרונות, לצד התפתחותם של מכשירי חוב מתוחכמים.

תחילתו של המשבר הינה בנפילת שוק הנדל"ן האמריקאי, אשר הגיע בשנים האחרונות למחירים גבוהים במיוחד וללא כיסוי מעשי ואשר שימש כבטחונות לאיגרות חוב שמימנו משכנתאות לרכישת נכסי נדל"ן. חלקן של המשכנתאות ניתן בשיעור מימון גבוה מידי, ולעתים אף לקבוצות לוויים בעיתיים (sub-prime).

שלא עמדו ביכולת ההחזר השוטף. כאשר נאלצו הבנקים לממש את נכסי הנדל"ן הללו ירד ערך הנכסים ובעקבותיו ירדו שווי הבטוחות ומחירים של מכשירי החוב.

המצב האמור גרר את המערכת הפיננסית העולמית למחיקות חשבונאיות גדולות, שהביאו לתהליך של ירידות שערים בשוקי ההון בעולם, כאשר פשיטת רגל של מוסד פיננסי אחד, עלולה הייתה לגרור אחריה (ובחלק מן המקרים אף גררה בפועל) פשיטות רגל של מוסדות אחרים ובסופו של דבר לקריסת המערכת הפיננסית כולה.

לאחר החלטת ממשלת ארצות הברית שלא לתמוך בבנק ההשקעות הרביעי בגודלו בארה"ב (Lehman Brothers) והעיכובים בהפעלת התוכנית על-ידי בית הנבחרים האמריקאי שאמור היה לאשר את תוכנית החירום במימון של כטריליון דולר לערך, התפתח משבר חריף שהתפשט במהירות לכל הבורסות בעולם וגם לישראל.

בהמשך להידרדרות במצב בשווקים הפיננסיים בעולם, נקטו ממשלות ובנקים מרכזיים בעולם בפעולות חסרות תקדים והודיעו על תוכניות הצלה רחבות היקף שעיקרן:

(1) הזרמת נזילות מאסיבית לשוקי הכספים, הן מצד הבנקים המרכזיים והן באמצעות תוכניות ממשלתיות לביצוע עסקאות החלף של ניירות ערך בעייתיים ולא נזילים בנכסים נזילים או רכישה של ניירות ערך בעייתיים;

(2) מתן ערבות ממשלתית פורמאלית או משתמעת לפיקדונות בנקאיים ולאגרות חוב שהונפקו על-ידי הבנקים על מנת למנוע בריחה של משקיעים;

(3) תוכניות להלאמת בנקים חדלי פירעון או למימון מחדש של בנקים חלשים. לצורך כך הקציבו מדינות שונות סכומי כסף גדולים, המסתכמים בלמעלה מ- 3 טריליון דולר ארה"ב.

סימנים ראשונים בשוק הפיננסי מעידים על כך שהתוכניות האמורות הביאו לשיפור ולתחילת התייצבות בשוקי הכספים והאשראי. אך יחד עם זאת, רמת אי-הוודאות עדיין נותרה גבוהה וניכרת ההשפעה של צמצום האשראי על הפעילות הריאלית בעולם כולו. אמנם, הממשל האמריקאי משדר לשווקים שאין בכוונתו לאפשר קריסה של המערכת הפיננסית, תוך הזרמת הון עצמי וערבויות בהיקף ניכר ביותר.

חוסר הוודאות והחששות מיכולת חברות לחדש אשראים, הוביל לירידות חדות בשווקי המניות ובמיוחד בשווקי איגרות החוב הקונצרניות בישראל. חברות שדורגו על-ידי חברות הדירוג בדירוג גבוה ואיגרות החוב שלהן נחשבו כבטוחות יחסית, איבדו שיעור ניכר מערכן בתוך מספר ימים, לאור הפדיונות הכבדים בקרנות הנאמנות ובקופות הגמל.

לאחר כחמש שנים רצופות של עליות שערים, רשמו מדדי המניות השונים במהלך שנת 2008 ירידות שערים חדות. את הירידות החדות ביותר רשם מדד מניות הנדל"ן אשר ירד בשיעור חד של כ- 80% וזאת בעקבות משבר הנדל"ן החמור שמתרחש ברחבי העולם כפי שפורט לעיל. במהלך שנת 2008, ירד מדד ת"א 25 בשיעור של כ- 46%, מדד ת"א 75 ירד בשיעור של כ- 68% ומדד יתר 50 ירד בשיעור של כ- 73%. בנוסף, מדד איגרות החוב הקונצרניות, ירד במהלך שנת 2008 בשיעור של כ- 16.6%.

במקביל, נפתחו מרווחים קיצוניים בשערי נכסי החוב לסוגיהם ככל שהם חשופים במידה זו או אחרת למשבר, כאשר גם כאן מדובר בשיעור אשר טרם נראה.

במהלך 2008 ירדו תשואות אגרות החוב הממשלתיות של המדינות המפותחות ובכללם ישראל (בישראל, רק בסוף השנה), במקביל להפחתות הריבית האגרסיביות של הבנקים המרכזיים.

המדינות המפותחות נכנסו למיתון ובישראל התרחשה האטה. שעורי ה"דיפולט" של אגרות החוב עלו בישראל ובעולם כולו, אך עדיין אינם ברמות גבוהות.

מאידך, אירעו לחברות שונות במשק, למדינת ישראל ולמדינות המערב גם תופעות שממתנות את עוצמת ההאטה, וביניהן ירידה ולמעשה קריסה של מחירי האנרגיה. בישראל למשל, פועל יוצא של ירידת מחירי האנרגיה הינו חסכון של מיליארדי דולרים בשנה וזאת מבלי לקחת בחשבון את הירידה החדה אשר חלה במחירי הסחורות האחרות.

הממשלות בעולם ובכללן ממשלת ישראל החלו להעניק גיבוי הן במלל והן בפועל למערכת הבנקאית, כך שהסיכון בדבר פשיטת רגל של בנקים בישראל נראה פחות מוחשי מבעבר. כמו-כן, החברות החלו לערוך צעדי ייעול משמעותיים שאת פירותיהם אנו צפויים לראות בשנים הקרובות.

בישראל החלו תאגידים לבצע רכישה עצמית של אג"חים בהנחה ניכרת שתגרום להקטנת עומס החוב על החברות האמורות ורישום רווחי הון כתוצאה מכך.

גם הפחתות הריבית האגרסיביות צפויות להקל במידה זו או אחרת על החברות בטווח הבינוני ארוך.

לירידות השערים כאמור, קיימת השפעה מהותית על תוצאות הקבוצה, בעיקר בשל הירידה בהיקף הכספים המנוהלים על-ידי הקבוצה (ובפרט בשל שחיקת ערכם) דבר הבא לידי ביטוי בירידה בהכנסות מדמי ניהול, וכן בירידה בשווי נכסי הנוסטרו של הקבוצה. פגיעה מתמשכת בשווי נכסי הקבוצה ובפרט נכסי הנוסטרו כאמור, פוגעת ברווחיות הקבוצה ובו בזמן גוררת שחיקה בהון העצמי.

על רקע האמור, הודיע משרד האוצר, בשלהי חודש נובמבר 2008, על הפעלת סדרת צעדים להתערבות בשוק ההון בעקבות המשבר הגלובלי. במסגרת התוכנית, יועמדו הון וערבויות בהיקף של 11 מיליארד שקל. התוכנית כוללת ארבעה מרכיבים מרכזיים:

(1) ערבות מדינה על סך של 6 מיליארד ש"ח לגיוס הון למערכת הבנקאית לצורכי הרחבת אשראי. צעד זה נועד להרחיב את היצע האשראי של המערכת הבנקאית לחברות, לעסקים קטנים ובינוניים ולציבור הרחב, בהיקף של עשרים מיליארדי שקלים. הערבות תהיה מוגבלת לעשר שנים ממועד ההנפקה ותפחת בשיעור של 20%, מדי שנתיים.

(2) העמדת מאות מיליוני ש"ח לשם הקמת קרנות השקעה בשותפות עם גופים מוסדיים (שיזרימו הון נוסף לקרנות), שיטפלו בין השאר במחזור איגרות חוב. הקרנות ישקיעו בחברות ישראליות אשר עיקר פעילותן בארץ. המדינה תיקח סיכון ראשון על הפסדי הקרן (במידה שיהיו כאלה), ותתחלק באופן מוגבל ברווחים.

(3) הקמת מנגנון באמצעות קציני אשראי שיסייע למחזיקי איגרות חוב להגיע להסדרי מחזור חוב עם מנפיקי איגרות חוב. במסגרת זו, נציגות של מחזיקי איגרות חוב תמנה קציני אשראי המתמחים במציאת פתרונות וגיבוי הסדרי חוב עם חברות אשר הנפיקו איגרות חוב, ויפקחו על התהליך עבור כלל המחזיקים. קציני אשראי יפעלו מול החברה המנפיקה, המחזיקים ולעתים אף נושים נוספים - במטרה לאפשר הליך יעיל לגיבוי הסדר לטובת מחזיקי איגרות חוב אשר יובא לאישורם.

(4) חקיקה בתחום המיסוי שתעודד הזרמת הון לארץ והשקעה בשוק ההון. בין השאר, יוענק פטור ממס לתושבי חוץ על הכנסות ריבית בגין איגרות חוב קונצרניות הנסחרות בבורסה בישראל. כמו כן, תיקבע הוראת שעה לשנת 2009 המפחיתה את שיעור המס המוטל על חלוקת דיבידנד מחברות זרות המוחזקות על-ידי חברות ישראליות, משיעור של 25% לשיעור של 5% בלבד.

בנוסף, ועל רקע המשבר בשוק איגרות החוב, פרסמה רשות ניירות ערך החלטת מליאה מיום 25 בנובמבר 2008, שעניינה יצירת תשתית לגיבוי הסדרי חוב למחזיקי איגרות חוב בתאגידים מדווחים. עיקרה של ההחלטה כאמור, בקביעת מתווה לתקופת ביניים (עד לגיבושם של שינויי חקיקה מתאימים) שיאפשר התמודדות עם קשיים בארגון מחדש של חובות מסוג תעודות התחייבות שהונפקו על-ידי תאגידים מדווחים. במסגרת המתווה הזמני נקבע כי ניתן להקים נציגות של מחזיקי איגרות החוב, למנות קצין אשראי שיטפלו בשליח של הנציגות, וכן לשמור על סודיות ההליך תוך הסתמכות על תקנה 36(ב) לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), תש"ל-1970, תוך מתן הגנה, לעניין זה, גם לנאמן למחזיקי איגרות החוב. בנוסף, במקרה שההסדר שיתגבש יכלול צורך בפרסום תשקיף, ניתן יהיה לפעול באמצעות פרסום תשקיף במתכונת הדומה למתכונת של "הצעת מדף" בצירוף חוות דעת של קצין האשראי. כן נקבע כי תינתן עדיפות לטיפול בתשקיף כאמור, על פני תשקיפים מסוגים אחרים. יצוין, כי רשות ההגבלים העסקיים פרסמה הנחיה מקבילה בנושא האמור, מנקודת מבט של דיני ההגבלים העסקיים.

להתפתחויות בשוק ההון מתחילת שנת 2009 ראה פרק אירועים לאחר מועד הדוח להלן.

המצב הכספי**נתונים מתוך המאזנים המאוחדים (באלפי ש"ח)**

31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2008	
9,412,331	7,704,355	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
7,042,495	6,755,317	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
3,349,899	3,710,937	נכסים אחרים
19,804,725	18,170,609	סך כל הנכסים
1,531,582	1,277,170	הון עצמי
		התחייבויות:
7,575,267	8,043,604	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,780	7,080,313	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
1,075,248	835,188	התחייבויות פיננסיות
1,016,848	934,334	התחייבויות אחרות
19,804,725	18,170,609	סך כל ההון וההתחייבויות

הון, קרנות, עודפים וכתבי התחייבות נדחים הסתכמו לתאריך הדוח ב- 1,916 מיליוני ש"ח בהשוואה ל- 2,114 מיליוני ש"ח ביום 31 בדצמבר 2007, קיטון של כ-9%.

נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים (באלפי ש"ח)

% שינוי	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2008	
13.3%	2,944,572	3,335,545	פרמיות שהורווחו בשייר
	1,022,158	(1,825,475)	הכנסות (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון אחרות
1.2%	286,638	290,036	הכנסות מדמי ניהול
81.0%	72,727	131,615	הכנסות מעמלות
(67.3%)	2,926,162	957,727	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
16.4%	697,130	811,764	עמלות והוצאות רכישה אחרות
29.4%	280,876	363,574	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
67.8%	60,441	101,441	הוצאות מימון
	361,486	(302,785)	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
	134,175	(85,493)	מיסים (הטבת מס) על הכנסה
	227,311	(217,292)	רווח (הפסד) לתקופה

ההון המינימאלי הנדרש

ההון העצמי של החברה כמוגדר בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998 על תיקוניהן (להלן- "תקנות ההון") גבוה בכ- 101 מיליוני ש"ח מההון העצמי המינימאלי הנדרש המתחייב מהתקנות הנ"ל. ההון הראשוני הקיים בהתאם לתקנות ההון גבוה ב- 1,197 מיליוני ש"ח מההון הראשוני הנדרש. ההון העצמי של מנורה מבטחים פנסיה בע"מ (חברת בת של החברה) עומד בדרישות ההון לחברה מנהלת של קרן פנסיה. בתקופת הדוח השקיעה החברה בשומרה (חברה בת של החברה) סך של 30 מלש"ח (מתוכם 5 מיליון כנגד הון מניות נפרע ו- 25 מיליון כנגד שטר הון). לאחר תאריך המאזן השקיעה מנורה ביטוח בשומרה סך נוסף של 26 מיליון ש"ח (16 מלש"ח כנגד הון מניות ו- 10 מיליון ש"ח כנגד שטר הון). נכון למועד אישור הדוחות הכספיים, כל החברות הנ"ל עומדות בדרישות ההון שנקבעו להן, לפי העניין.

בחודש מאי 2008, גייסה מנורה ביטוח באמצעות מנורה מבטחים גיוס הון, חברה בת ייעודית (SPC) כתבי התחייבות נדחים בסך של כ- 200 מיליוני ש"ח ע.ג. במסגרת הרחבת סדרה קיימת של כתבי התחייבות שהונפקו בשנת 2007. הכספים גויסו על מנת לעבות את הון החברה בהתאם לקבוע בהיתר השליטה בקבוצה. ראה ביאור 23ד(4) לדו"ח הכספי.

לפרטים נוספים לעניין ההון העצמי ראה ביאור 14 לדוחות הכספיים.

דיבידנד

ביום 29 באפריל 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך 50 מיליוני ש"ח. ביום 2 בספטמבר 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך 100 מיליוני ש"ח. בשנת 2008 החברה לא חילקה דיבידנד.

תוצאות הפעילות**כללי**

ההפסד הנקי בתקופת הדוח הסתכם בכ- 217 מיליוני ש"ח לעומת רווח של 227 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח נובעת בעיקר מקיטון בעסקי ביטוח (חיים וכללי גם יחד), מהפסדים בהשקעות ומגידול בהוצאות מימון.

ההפסד מעסקי ביטוח כללי בתקופת הדוח הסתכם ב- 47.5 מיליוני ש"ח לעומת רווח של 190 מיליוני ש"ח אשתקד.

הרווח מעסקי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בתקופת הדוח הסתכם ב- 51 מיליוני ש"ח לעומת רווח של 229 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של כ- 78%.

בתקופת הדוח הסתכמו כלל ההפסדים מהשקעות מהפעילויות שלא נכללו בתחומי הפעילות לעיל, ב- 306 מיליוני ש"ח לעומת הפסד של 57 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 438%.

נתונים על פרמיות ביטוח שהורווחו**פרמיות ביטוח לפי תחומים**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (באלפי ש"ח)			
% שינוי	2007	2008	
32%	610,990	806,223	ביטוח רכב רכוש
48.3%	367,707	545,400	ביטוח רכב חובה
6.9%	713,197	762,393	ביטוח כללי אחר
24.9%	1,691,894	2,114,016	סך תחום ביטוח כללי
3.7%	1,761,882	1,826,315	תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
	(926)	(1,234)	התאמות וקיצוזים
14.1%	3,452,850	3,939,097	סה"כ פרמיות שהורווחו ברוטו

ריכוז תוצאות הפעילות (באלפי ש"ח):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007			לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008				
תקנה ישראלית	השפעת המעבר ל- IFRS	תקני ה-IFRS	% השינוי	2007	2008		
							רווח הפעילות לפני מס:
366,217	(137,633)	228,584	(77.7%)	228,584	51,054	רווח (הפסד) מביטוח חיים	
171,421	18,386	189,807		189,807	(47,456)	רווח (הפסד) מביטוח כללי	
							סך רווח לפני מס מתחומי פעילות ברי דיווח
537,638	(119,247)	418,391	(99.1%)	418,391	3,598	הפסד לפני מס מאחרים (שלא נכללו בתחומים)	
(59,099)	2,194	(56,905)	438.4%	(56,905)	(306,383)	סה"כ רווח לפני מס	
478,539	(117,053)	361,486		361,486	(302,785)	מיסים על הכנסה (הטבת מס)	
125,447	8,728	134,175		134,175	(85,493)	רווח (הפסד) נקי	
353,092	(125,781)	227,311		227,311	(217,292)		
							מיוחס ל:
353,094	(125,768)	227,326		227,326	(217,322)	בעלי מניות בחברה	
(2)	(13)	(15)		(15)	30	זכויות מיעוט	
353,092	(125,781)	227,311		227,311	(217,292)	רווח (הפסד) נקי	

תוצאות תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח**תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח**

הרווח מעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח בתקופת הדוח הסתכם בסך 51 מיליוני ש"ח לעומת רווח של 229 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של כ- 78%, הנובע ברובו מקיטון בהכנסות מדמי ניהול בפוליסות משתתפות ברווחים, מקיטון בהכנסות מהשקעות בפוליסות מבטיחות תשואה (נוסטרו), מגידול בהוצאות הנהלה וכלליות ומהפסד בגין עתודות המושקעות בתיק המשתתף ברווחים אך החשיפה בגינן צמודה למדד המחירים לצרכן.

עיקרי ביאור תוצאות תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח:

% שינוי	1-12/2007	1-12/2008	
3.7%	1,761,882	1,826,315	פרמיות שהורווחו ברוטו
	849,510	(1,739,541)	הכנסות (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון אחרות
1.2%	286,638	290,036	הכנסות מדמי ניהול
82.0%	34,397	62,613	הכנסות מעמלות
	2,104,102	(240,672)	תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
14.7%	300,001	344,088	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
11.9%	242,051	270,909	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
(77.7%)	228,584	51,054	רווח לפני מס

הפרמיות שהורווחו בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח בתקופת הדוח הסתכמו ב- 1,826 מיליוני ש"ח בהשוואה ל- 1,763 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 3.7%.

הפוליסות שנפדו בתקופת הדוח הסתכמו ב- 505 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של 496 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 1.8%.

ההפסדים מהשקעות בתקופת הדוח הסתכמו ב- 1,739 מיליוני ש"ח לעומת הכנסות של 849 מיליוני ש"ח אשתקד.

פוליסות משתתפות ברווחים

כספי עתודות הביטוח הנצברים בפוליסות משתתפות ברווחים מושקעים לפי הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) ותקנותיו. רווחי השקעות אלו נזקפים לזכות המבוטחים בניכוי דמי ניהול.

התחייבות הנובעות מפוליסות משתתפות ברווחים ליום 31 בדצמבר 2008 הסתכמו ב- 7,080 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך 8,606 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2007, קיטון של כ- 18%.

פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות משתתפות ברווחים:**פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003****(ק"ן י')**

1-12/2007	1-12/2008	
4.02%	(26.44%)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
2.89%	(26.88%)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
6.92%	(23.12%)	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
5.76%	(23.58%)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004**(ק"ן י' החדשה)**

1-12/2007	1-12/2008	
4.02%	(26.44%)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
2.81%	(27.67%)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
6.92%	(23.12%)	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
5.68%	(24.4%)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פרטים בדבר רווחי (הפסדי) ההשקעה שנזקפו למבטחים בפוליסות משתתפות ברווחים ודמי הניהול (במיליוני ש"ח):

	1-12/2007	1-12/2008	רווחי (הפסדי) ההשקעה הנומינליים שנזקפו למבטחים לאחר דמי הניהול דמי ניהול
	398.6 98.1	(1,908.8) 63.5	

ההכנסות מדמי ניהול בביטוח חיים משתתף ברווחים בתקופת הדוח הסתכמו בכ- 64 מיליוני ש"ח לעומת כ- 98 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של כ- 35%. בפוליסות משתתפות ברווחים שהונפקו בשנים 1992 עד 2003 רשאי מבטח לגבות דמי ניהול קבועים ודמי ניהול משתנים בשיעורים הקבועים בתקנות והנגזרים מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות. דמי הניהול המשתנים נגבים רק בגין תשואה ריאלית חיובית. במידה והושגה תשואה ריאלית שלילית המבטח מנוע מגביית דמי הניהול המשתנים עד אשר התשואה שתושג תכסה את ההפסד הריאלי. כתוצאה מהירידות בשוק ההון בתקופת הדוח, הושגה תשואה ריאלית שלילית בשיעור של כ- 26.88%. כפועל יוצא, הקבוצה מנועה מגביית דמי ניהול משתנים עד להשלמת התשואה השלילית הנ"ל. אובדן ההכנסות הפוטנציאליות מדמי ניהול כאמור מוערך בסך של 271 מיליוני ש"ח נכון ליום 31.12.08. יצוין, כי בכל הנוגע לפוליסות משתתפות ברווחים שהונפקו החל משנת 2004, דמי הניהול הנגבים הינם דמי ניהול קבועים בלבד ואשר על כן להפסדים בהשקעות אין השלכה כאמור על גביית דמי הניהול.

הרכב הנכסים בפוליסות משתתפות ברווחים (באלפי ש"ח):

	ליום 31.12.2007	ליום 31.12.2008	
	16,742	14,578	הוצאות רכישה נדחות
	45,613	36,869	חייבים ויתרות חובה
	76,736	91,883	פרמיות לגבייה
	2,633,650	2,571,014	נכסי חוב סחירים
	3,114,921	2,412,110	נכסי חוב שאינם סחירים
	2,562,180	1,354,933	מניות
	641,230	797,952	אחרות
	321,259	425,016	מזומנים ושווי מזומנים
	9,412,331	7,704,355	סה"כ

ענף הפנסיה

תוצאות פעילות ענף הפנסיה מתייחסות לתוצאות חברה מאוחדת - מנורה מבטחים פנסיה בע"מ

עיקרי ביאור תוצאות הפעילות בענף הפנסיה (באלפי ש"ח):

% שינוי	1-12/2007	1-12/2008	
(68.4%)	13,554	4,285	הכנסות מהשקעות נטו והכנסות מימון
20.2%	188,553	226,562	הכנסות מדמי ניהול
307.3%	9,620	39,184	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה
6.8%	104,483	111,615	אחרות
			הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
(7.9%)	88,004	81,088	סה"כ רווח לפני מס

הכנסות מדמי ניהול גדלו בכ- 38 מיליון ש"ח, גידול של כ- 20% לעומת התקופה המקבילה אשתקד. גידול זה נובע מגידול בהיקף ההכנסות מדמי גמולים שנגבו.

הוצאות השיווק, הנהלה וכלליות גדלו בסך של כ- 37 מיליון ש"ח, גידול של כ- 32% לעומת התקופה המקבילה אשתקד. גידול זה נובע בעיקרו מגידול הוצאות השיווק בסך של כ- 29.5 מיליון ש"ח. הוצאות אלה מיוחסות בעיקר לתשלום עמלות לסוכנים ולרכישת כסויים ביטוחיים משלימים למבוטחים.

תוצאות תחומי פעילות הביטוח הכללי

עסקי הביטוח הכללי מחולקים לארבעה ענפי פעילות: רכב רכוש, רכב חובה, חבויות אחרות וענפי רכוש אחרים.

החל מסוף שנת 2007 פעילות הקבוצה בתחום ביטוח כללי כוללת גם את פעילותה של שומרה. לאור זאת הנתונים המתייחסים לשנת 2008 המפורטים לעיל ולהלן כוללים את פעילותה של הקבוצה כולל פעילות שומרה, ואילו נתוני 2007 כוללים את פעילות הקבוצה ללא פעילות שומרה.

עיקרי ביאור תוצאות תחום ביטוח כללי (באלפי ש"ח):

% שינוי	1-12/2007	1-12/2008	
24.9%	1,691,894	2,114,016	פרמיות שהורווחו ברוטו
(27.6%)	162,893	118,011	רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון
54.4%	38,330	59,170	הכנסות מעמלות
40.0%	1,174,895	1,644,623	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
19.4%	397,129	474,309	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
134.8%	28,316	66,495	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
	189,807	(47,456)	רווח (הפסד) לפני מס

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש:

עיקרי ביאור תוצאות הפעילות בענף רכב רכוש (באלפי ש"ח):

% שינוי	1-12/2007	1-12/2008	
32%	610,990	806,223	פרמיות שהורווחו ברוטו
(27.4%)	25,736	18,682	רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון
0.9%	2,797	2,823	הכנסות מעמלות
35.3%	447,639	605,606	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
28.2%	158,549	203,236	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
46.9%	13,093	19,237	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
	16,151	(286)	רווח (הפסד) לפני מס

תחום פעילות ביטוח רכב חובה:**עיקרי ביאור תוצאות הפעילות בענף רכב חובה (באלפי ש"ח):**

1-12/2007	1-12/2008	% שינוי	
367,707	545,400	48.3%	פרמיות שהורווחו ברוטו
85,516	62,661	(26.7%)	רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון
291,427	566,335	94.3%	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
43,669	61,273	40.3%	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
5,071	22,656	346.8%	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
102,740	(47,506)		רווח (הפסד) לפני מס

תחום פעילות ביטוח כללי אחר:**עיקרי ביאור תוצאות הפעילות בענפי ביטוח כללי אחר (באלפי ש"ח):**

1-12/2007	1-12/2008	% שינוי	
713,197	762,393	6.9%	פרמיות שהורווחו ברוטו
51,641	36,668	(29.0%)	רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון
35,533	56,347	58.6%	הכנסות מעמלות
435,829	472,682	8.5%	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
194,911	209,800	7.6%	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
10,152	24,602	142.3%	הוצאות הנהלה וכלליות
70,916	336	(99.5%)	רווח לפני מס

פרמיות ברוטו והרווח לפי תחומי פעילות בביטוח כללי:**באלפי ש"ח**

רכב רכוש	רכב חובה	רכוש ואחרים	חבויות	סה"כ	
					סה"כ פרמיות ברוטו
836,971	557,301	519,217	243,834	2,157,323	01-12/2008
645,740	373,918	493,381	242,711	1,755,750	01-12/2007
29.6%	49.0%	5.2%	0.5%	22.9%	% שינוי
					רווח (הפסד)
(286)	(47,506)	2,800	(2,464)	(47,456)	01-12/2008
16,151	102,740	30,810	40,106	189,807	01-12/2007
		(91%)			% שינוי

תוצאות תחומי פעילות הביטוח הכללי

ההפסד מעסקי ביטוח כללי בתקופת הדוח הסתכם בכ- 47 מיליוני ש"ח לעומת רווח בסך של כ- 190 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח נובעת מפעילות בענף רכב חובה בסך של כ- 150

מיליון ש"ח (ראה הסבר להלן), מענף ביטוח רכב רכוש בסך של כ- 16 מיליון ש"ח, מענף חבויות אחרות בסך של כ- 43 מיליון ש"ח ומענפי רכוש אחרים בסך של כ- 28 מיליון ש"ח.

הכנסות מפרמיה ודמים שהורווחו בתקופת הדוח הסתכמו בכ- 2,114 מיליוני ש"ח בהשוואה לכ- 1,692 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של כ- 25%. עיקר הגידול נובע מצירוף פעילות שומרה לראשונה.

הכנסות מהשקעות נטו בתקופת הדוח הסתכמו בכ- 118 מיליוני ש"ח לעומת כ- 163 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של כ- 28%.

הכנסות מעמלות עמדו על כ- 59 מיליוני ש"ח לעומת כ- 38 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של כ- 54%. הגורם העיקרי לשינוי נובע משינוי בשיטת ההתחשבנות מול מבטחי המשנה, לפיה נלקחים בחשבון גם הדמים לעניין פרמיית ביטוח משנה ובמקביל גדלה העמלה המשולמת לחברה.

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

ההפסד לפני מס בתקופת הדוח הינו בסך של כ- 0.3 מיליוני ש"ח לעומת רווח של כ- 16 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה נובעת בעיקר מהרעה בתוצאות החיתומיות וירידה בהכנסות מהשקעות.

תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בשנת 2008 נוצר הפסד לפני מס של כ- 48 מיליון ש"ח לעומת רווח של כ- 103 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח נובעת בעיקרה מהגורמים הבאים: ירידה של כ- 75 מיליון ש"ח בשחרור הצבירה של שנת חיתום 2005 ביחס לשנת חיתום 2004, גידול בהערכת התביעות התלויות בכ- 15 מיליון ש"ח, הפרש בין התשואה שהושגה בפועל על התביעות התלויות לבין הריבית שנקבעה לתביעות התלויות על פי הנחיות המפקח בסך של 32 מיליון ש"ח והפחתת הפרש מקורי בשומרה בסך של כ- 17 מיליון ש"ח וירידה בהכנסות מהשקעות ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

תחום פעילות ביטוח כללי אחר

הרווח לפני מס בתקופת הדוח הינו כ- 0.3 מיליוני ש"ח לעומת כ- 71 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד המהווה ירידה של כ- 99.5%. הירידה נובעת בעיקרה מקיטון ברווח בענף דירות ומשכנתאות, מקיטון ברווח בענפי חבויות אחרות ובפרט בענף חבות מעבידים וכן מירידה בהכנסות מהשקעות.

גילוי בדבר ירידת ערך של נכסים פיננסיים

הקבוצה סיווגה את הנכסים הסחירים (נכסי חוב ומניות סחירות) והמניות שאינן סחירות השייכים לחברות הביטוח שבקבוצה (למעט נכסים כאמור הכלולים בתיק השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחים), כנכסים פיננסיים זמינים למכירה (ראה ביאור 24) (לדוחות הכספיים).

להלן פירוט הסכומים שנזקפו להון עצמי (קרן הון) בשל ירידת ערך נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לפי שיעור ירידת הערך ממועד רכישתם ועד לתאריך הד"ח ובהתאם לתקופת ההחזקה בהם.

השיקולים שעמדו בבסיס הקביעה כי ירידות ערך בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה נזקפו ישירות להון העצמי (ולא לרווח והפסד) הינם כדלקמן:

<u>מכשירי חוב (באלפי ש"ח)</u>					
עד 6 חודשים	6-9 חודשים	9-12 חודשים	מעל 12 חודשים	סה"כ	
20%	(3,607)	(2,922)	(10,073)	(17,205)	עד 20%
20% - 40%	(8,913)	(4,716)	(18,481)	(34,734)	20% - 40%
מעל 40%	(1,669)	(16,302)	(40,133)	(59,008)	מעל 40%
עליה	4,156	3,152	7,894	18,050	עליה
סה"כ	(10,033)	(20,788)	(60,793)	(92,897)	סה"כ

בכדי לבחון ירידת ערך של מכשירי חוב, החברה בחנה, בין היתר, את הגורמים הבאים:

- קשיים פיננסיים משמעותיים של המנפיק או של החייב;
- הפרת חוזה כגון אי עמידה בתנאים או פיגור בתשלומי ריבית או קרן;
- הענקת הקלה ללווה הנובעת בעיקרה מקשיים פיננסיים אשר לא הייתה נשקלת על ידי המלווה בנסיבות אחרות;
- צפי כי הלווה יכנס להליך פשיטת רגל או לארגון מחדש פיננסי אחר;
- היעלמות שוק פעיל לאותו נכס פיננסי כתוצאה מקשיים פיננסיים;
- קיומה של ירידה הניתנת למדידה באומדן תזרימי המזומנים העתידיים מקבוצה של נכסים פיננסיים מאז ההכרה לראשונה בנכסים אלה, למרות שלא ניתן עדיין לשייך את הירידה לנכסים פיננסיים בודדים בתוך הקבוצה האמורה;
- הפנייה להערת עסק חי, אם קיימת, בחוות דעת המבקרים של הלווה;
- בחינת יחסים פיננסיים שונים של הלווה ובכלל זה, הון חוזר; שיעור תשואה על אג"ח; שיעור הון עצמי למאזן; שווי מזומנים; פירעונות צפויים של הלווה בשנתיים קרובות;
- שווי ביטחונות/ערבויות, אם קיימים;
- דירוג חיצוני של הלווה, אם קיים ובחינת עדכונים לעניין זה;
- זהות בעלי השליטה של הלווה (תאגידים בבעלות ממשלתית סווגו ברמת סיכון נמוכה).

הפחתות ערך מכשירי חוב בוצעו בהתאם לחוות דעת מקצועית של אגף ההשקעות של הקבוצה אשר מכיר ועוקב אחר הלווים באופן שוטף ואשר שיקלל על פי מיטב שיקול דעתו את הגורמים דלעיל.

מכשירים הוניים (באלפי ש"ח)					
עד 6 חודשים	6-9 חודשים	9-12 חודשים	מעל 12 חודשים	סה"כ	
עד 20%	(1,272)	(431)	(616)	(398)	(2,717)
עלית ערך	169	62	60	3,897	4,188
סה"כ	(1,103)	(369)	(556)	3,499	1,471

ככלל, כל שינוי בשווי הוגן נזקף לקרן הון. העברת שינוי בשל ירידת ערך מקרן הון לרווח והפסד מתבצעת במקרים הבאים:

- ירידת ערך מעל 20%;
- ירידת ערך בין 10% ל- 20% של ני"ע המוחזק מעל שנה;

סה"כ מכשירי חוב ומכשירים הוניים (באלפי ש"ח)					
עד 6 חודשים	6-9 חודשים	9-12 חודשים	מעל 12 חודשים	סה"כ	
עד 20%	(4,879)	(3,353)	(1,219)	(10,471)	(19,922)
20% - 40%	(8,913)	(4,716)	(2,623)	(18,482)	(34,734)
מעל 40%	(1,669)	(16,302)	(904)	(40,133)	(59,008)
עליה	4,325	3,215	2,908	11,791	22,239
סה"כ	(11,136)	(21,156)	(1,838)	(57,295)	(91,425)

תזרימי מזומנים

תזרימי המזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת הסתכמו בתקופת הדוח ב- 302 מיליוני ש"ח.

תזרימי המזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה הסתכמו בתקופת הדוח ב- 91 מיליוני ש"ח וכוללים רכישת רכוש קבוע בסך כ- 35 מיליוני ש"ח, השקעה בנכסים בלתי מוחשיים בסך כ- 63 מיליוני ש"ח, בקיזוז תמורה מממוש רכוש קבוע בסך כ- 2 מיליון ש"ח ותמורה מממוש נכסים בלתי מוחשיים בסך כ- 5 מיליוני ש"ח.

תזרימי המזומנים נטו ששימשו לפעילות מימון הסתכמו בתקופת הדוח בכ- 2 מיליוני ש"ח הכוללים פירעון התחייבויות פיננסיות בסך כ- 205 מיליוני ש"ח בקיזוז קבלת התחייבויות פיננסיות בסך של כ- 203 מיליוני ש"ח.

השפעת התנודות בשער החליפין על יתרות המזומנים גרמה להגדלה של יתרת המזומנים בסך של כ- 7 מיליוני ש"ח. התוצאה הכוללת של הפעילות שתוארה לעיל מסתכמת בעליה ביתרות המזומנים ושווי המזומנים בסך של 216 מיליוני ש"ח. יתרת המזומנים לתאריך הדוח הינה כ- 804 מיליוני ש"ח.

מקורות מימון

יתרת הלוואות לזמן ארוך בגין כתבי התחייבות נדחים שהונפקו ע"י החברה לתאריך הדוח הינה 835 מלש"ח לעומת 614 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2007.

בחודש מאי 2007 גייסה החברה 200 מיליוני ש"ח באמצעות הנפקת כתבי התחייבות על ידי חברת הבת מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ.

בחודש יולי, 2007 קיבלה החברה מחברת האם – מנורה מבטחים החזקות הלוואה בסך 400 מיליוני ש"ח. ההלוואה היתה צמודת מדד ונושאת ריבית שנתית בשיעור של 4.78%, זאת עד למועד רישום אג"ח שהנפיקה חברת האם למסחר בבורסה. לאחר הרישום למסחר (ביום 27 לפברואר 2008) הופחתה הריבית ב- 0.5% להלוואה לא נקבע מועד פירעון, והחברה רשאית היתה לפרוע את ההלוואה בחלקה או במלואה בכל עת ועל פי שיקול דעתה. נכון לתאריך הדוח נפרעה ההלוואה הנ"ל במלואה.

בחודש מאי 2008 גייסה החברה סך נוסף של 200 מיליוני ש"ח ערך נקוב, באמצעות הרחבת סדרה של כתבי התחייבות שגויסו על ידי חברת הבת מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ.

גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים

רואי החשבון המבקרים של החברה הנם קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, המכהנים בתפקידם החל משנת 1999. השותף המטפל הנו ר"ח עזרא גבאי.

שכר באלפי ש"ח (לא כולל מע"מ)

לשנת 2007			לשנת 2008			
סה"כ	שירותים אחרים	ביקורת ושירותי מס	סה"כ	שירותים אחרים	ביקורת ושירותי מס	
1,665	418	1,247	2,141	518	1,623	החברה
---	---	---	312	---	312	שומרה חברה לביטוח בע"מ
353	48	305	465	70	395	מבטחים קרנות פנסיה בע"מ-חברה מנהלת
10	---	10	10	---	10	חברות אחרות
2,028	466	1,562	2,928	588	2,340	סה"כ

שכר בגין שירותים אחרים מתייחס לייעוץ אקטוארי, סקר סיכונים, ייעוץ בנושא ענ"א וליווי המעבר לתקני IFRS.

שעות

לשנת 2007			לשנת 2008			
סה"כ	שירותים אחרים	ביקורת ושירותי מס	סה"כ	שירותים אחרים	ביקורת ושירותי מס	
5,958	999	4,959	8,499	1811	6,688	החברה
---	---	---	1,255	---	1,255	שומרה חברה לביטוח בע"מ
1,600	100	1,500	2,370	170	2,200	מבטחים קרנות פנסיה בע"מ-חברה מנהלת
50	---	50	45	---	45	חברות אחרות
7,608	1,099	6,509	12,169	1,981	10,188	סה"כ

במסגרת שירותי המס נכללו שירותים שאינם שירותי הגשת דוחות מס לרשויות המס בסך של 90 אלפי ש"ח בשנת 2007. השעות שהושקעו לעניין זה הסתכמו לסך של 300 שעות בשנת 2007.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת נקבע על ידי הנהלת החברה וזאת לאחר משא ומתן בהתבסס, בין היתר, על תעריף מקובל עבור ביקורת בתאגידים שפעילותם מחייבת מומחיות והבנה מעמיקים בסביבה החשבונאית והעסקית הרלבנטית.

תשלומים לנושאי משרה

שכרו של היו"ר המכהן גם כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות (החברה האם) אושר, בהמלצת דירקטוריון מנורה החזקות, באסיפה כללית בחודש ינואר 2007 בתוקף לחמש שנים. חלק מנושאי המשרה הבכירה בחברה משמשים גם כנושאי משרה בחברה האם, ואולם בשל העובדה כי עיקר עבודתם הוא בחברה, שכרם משולם על ידה. שכרם של נושאי המשרה האמורים מורכב בעיקרו משכר חודשי (כולל משכורת 13) בתוספת הפרשות סוציאליות ונלוות כמקובל ובנוסף המשולם, בין היתר, בהתבסס על תרומתם לתוצאות הפעילות של הקבוצה ועל פי החלטת הדירקטוריון. לפרטים בדבר שכרו של מנכ"ל החברה המכהן גם כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות. להערכת הדירקטוריון התשלומים לנושאי המשרה הבכירה הינם תמורה סבירה והוגנת ביחס למורכבות תפקידם על האחראיות הכרוכה בה. יצוין, כי על רקע המשבר הכלכלי והשלכותיו על הקבוצה ויתרו המנהלים הבכירים בקבוצה על הבונוס השנתי. לפרטים בדבר התשלומים ששילמה החברה והתחייבויותיה לנושאי המשרה הבכירה בשנת 2008, ראה דוח פרטים נוספים (פרק ד' לדוח התקופתי) להלן.

גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד

פרטי המבקר הפנימי

המבקר הפנימי הראשי של החברה בתקופת הדוח היה שמואל שורץ, רו"ח שמונה לתפקיד ב- 8 בינואר 2007. המבקר הפנימי עמד בכל התנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992 (להלן - "חוק הביקורת הפנימית") וכן בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן - "חוק החברות") ובהוראות סעיף 8 לחוק הביקורת הפנימית.

המבקר הפנימי הינו עובד שכיר של החברה שמשמש במקביל גם כמבקר פנימי במנורה מבטחים החזקות, החברה האם של החברה, וכן כמבקר פנימי בחברות בנות וחברות קשורות נוספות בקבוצה. החל מיום 1 בינואר 2008 חדל המבקר הפנימי לשמש בתפקיד ממונה על תלונות הציבור בחברה, בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח.

דרך המינוי

המבקר הפנימי מונה ביום 8 בינואר 2007 על פי המלצת ועדת הביקורת ובאישור הדירקטוריון. המינוי אושר על רקע השכלתו, כישוריו וניסיונו בחברה בתפקידו הקודם כמנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים במשך תקופה של כ- 7 שנים.

זהות הממונה על המבקר הפנימי

הממונה הארגוני על מבקר הפנים הינו יו"ר הדירקטוריון.

תכנית עבודה

א. במהלך שנת העבודה 2007 נערך מיפוי של מוקדי סיכון בחברה לצורך עריכת תכנית עבודה רב שנתית ממוקדת סיכונים לשנים 2008 עד 2011. תכנית העבודה לשנת 2008 ותכנית העבודה הרב שנתית ל- 4 שנים עד שנת 2011 כאמור, נדונו ואושרו על ידי ועדת הביקורת לאחר שההצעה לתכנית העבודה הועברה לעיונם של יו"ר הדירקטוריון והמנכ"ל. תכנית העבודה הרב שנתית התייחסה לתדירות ולהיקף שבהם תבוצע ביקורת בכל תחום פעילות של החברה ברמה שנתית, והתבססה על מיפוי פעילויות החברה וסקר סיכונים תפעולי שנערך בתחומי הפעילות השונים בחברה. סקרי הסיכונים נערכו בסיוע של גורם מקצועי חיצוני. תכנית העבודה נבנתה על בסיס מתודולוגיות מקובלות לרבות COSO. על פי התכנית כל פעילות מהותית תבוקר אחת לשנה, פעילויות פחות מהותיות יבוקרו על פי העניין אחת לשנתיים או שלוש, ובכל מקרה כל פעילות תבוקר בתדירות של אחת לארבע שנים. כמו-כן, התכנית התחשבה בקיומן של בקורות וממצאי ביקורת בשנים קודמות וכן קוימה התייעצות עם רו"ח-מבקר של החברה. תכנית העבודה הקצתה גם שעות למעקב אחר תיקון ליקויים וכן שעות לצורכי ביקורת אד-הוק.

ב. תכנית העבודה הועברה כאמור לעיון היו"ר והמנכ"ל והובאה לדיון ואישור ועדת הביקורת. בפועל, לא היו סטיות מהותיות מתכנית העבודה כפי שאושרה בוועדת הביקורת.

היקף העסקה

א. היקף פעילות הביקורת לפי מספר שעות בתאגיד ובתאגידים מוחזקים נקבע בתכנית העבודה המאושרת כנגזרת מסקר הסיכונים ועומדת בדרישות הממונה על שוק ההון לעניין זה -

שעות ביקורת בחברה		שעות ביקורת בתאגידים מוחזקים (פנסיה ושומרה*)		סה"כ שעות ביקורת	
בישראל	מחוץ לישראל	בישראל	מחוץ לישראל	בישראל	מחוץ לישראל
8,486	-	5,699	-	17,491	-
מיקור חוץ - 2,386		מיקור חוץ - 920			

*תאגידים מוחזקים: מנורה מבטחים פנסיה בע"מ ושומרה חברה לביטוח בע"מ. שומרה נוספה לקבוצה מתחילת שנת 2008.

ב. במנורה מבטחים פנסיה בע"מ (חברה בת עיקרית של החברה) מכהן מבקר פנימי יעודי (עובד החברה) אשר מבצע את ביקורת הפנים בעצמו וגם באמצעות מיקור חוץ. בשומרה מכהן מבקר יעודי (מיקור חוץ) אשר מבצע ביקורת פנים בעצמו.

ג. נוסף לשעות הביקורת כמפורט לעיל, הושקעו 2,773 שעות ביקורת (מתוכם 890 שעות מיקור חוץ) בחברות קשורות.

ד. היקף שעות הביקורת הפנימית בחברה גדל ב- 57% ביחס לתקופת הדיווח האחרונה.

עריכת הביקורת

הביקורת נערכה על פי תקנים מקצועיים המקובלים בישראל ובהתאם להנחיות מקצועיות כפי שאומצו ופורסמו על ידי לשכת המבקרים הפנימיים בישראל, וכן בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות לכל חברה בקבוצה, לפי העניין. הדירקטוריון, באמצעות ועדת הביקורת שלו, מפקח על עבודת מבקר הפנים.

גישה למידע

למבקר הפנימי ולשאר המבקרים במערך הביקורת גישה חופשית לכל מקור מידע, לרבות למסמכים, למאגר רגיל או ממוחשב ולנתונים כספיים.

דין וחשבון המבקר הפנימי

דוחות הביקורת של מבקר הפנים מוגשים בכתב, לאחר שמתקיימים דיונים עם המבוקרים על טיטות דוחות הביקורת. הדוחות מוגשים ליו"ר הדירקטוריון וליו"ר וחברי ועדת הביקורת עם העתק למנכ"ל ולאחר מכן נידונים בוועדת הביקורת. בנוסף, מוגשים לוועדת הביקורת דוחות מעקב אחר ביצוע המלצות המבקר.

כאמור, מבקר הפנים של החברה שימש גם כמבקר הפנים של מנורה מבטחים החזקות (חברה האם) שהחברה הינה החזקה עיקרית שלה. כפועל יוצא, פעילות הביקורת של המבקר הפנימי התמקדה במנורה מבטחים ביטוח ובגופים מוסדיים נוספים בקבוצה ובהתאם גם תכנית העבודה. ישיבות ועדת ביקורת של החברה התקיימו 17 פעמים בתקופת הדיווח ובמועדים הבאים: 02.01.08, 09.01.08, 31.01.08, 28.02.08, 30.03.08, 05.05.08, 20.05.08, 29.05.08, 25.06.08, 20.07.08, 31.07.08, 01.09.08, 16.09.08, 05.10.08, 30.10.08, 28.12.08, 07.12.08.

הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקר הפנימי

בהמשך למגמה בה הוחל בתחילת שנת 2007 מיד עם כניסת המבקר פנימי לתפקידו, נקטה החברה במהלך שנת הדיווח בפעולות לעיבוי כוח האדם במערך הביקורת הפנימית שלה ובהתאם לדרישות חוזר המפקח לעניין זה. עיבוי כוח האדם תוך הסתייעות במיקור חוץ איפשרו גידול משמעותי בהיקף הביקורת הפנימית יחד עם שיפור באיכותה. שינוי המגמה כאמור, בא לידי ביטוי בין היתר גם בגידול משמעותי בהיקף שעות הביקורת ובכמות דוחות הביקורת כנגזרת מתכנית העבודה השנתית והרב-שנתית שאושרו. הדירקטוריון התרשם כי הביקורת עמדה ביעדי תכנית הביקורת לשנת הדיווח, רובם ככולם, תוך שימוש כאמור גם במיקור חוץ.

תגמול

המבקר הפנימי מועסק על-פי הסכם עבודה אישי כעובד הקבוצה במשרה מלאה באמצעות החברה ומקבל שכר חודשי ומענק וכן הטבות סוציאליות ונלוות. דירקטוריון החברה סבור כי תגמול המבקר הפנימי הלם את היקף פעילותו ותפקודו ולא היה בו כדי להשפיע על שיקול דעתו המקצועי של המבקר.

גילוי בדבר התקדמות ההיערכות ליישום דירקטיבת Solvency II

החברה החלה להיערך ליישום תקן אירופאי - Solvency II - אשר חל על חברות ביטוח ונועד להסדרת תחום ניהול הסיכונים בחברה וחישוב דרישת הון המבטאת בצורה טובה יותר את מכלול הסיכונים שנוטלת על עצמה חברת ביטוח.

התקן מתוכנן להתפרסם באירופה בשנת 2009 ולהיכנס לתוקף בשנת 2012 וכך לאפשר לחברות הביטוח תקופת זמן של 3 שנים להיערך ליישומה המלא. הרגולטור הישראלי החליט לאמץ את התקן האירופאי וביקש מחברות הביטוח להתחיל להיערך בשנת 2008. למרות שענף הביטוח נחשף מאוחר יחסית ל-Solvency II (באירופה החלו להיערך כבר בשנת 2005) ולמרות שגרסתו הסופית של התקן עדיין לא פורסמה באופן רשמי ולמרות שהתקן מבוסס על עקרונות ולא הנחיות (כלומר אופן יישום התקן יהיה ספציפי לכל חברה וחברה), נקטה החברה בצעדים הבאים כחלק מהיערכות כוללת ליישום דירקטיבת Solvency II:

1. דירקטוריון החברה הסמיך את ועדת המאזן של החברה לשמש כוועדת פיקוח על תהליך היישום של Solvency II.
2. דירקטוריון החברה מינה "צוות מפתח" בראשות חבר הנהלה. תפקידו של צוות המפתח הוא ללמוד וליישם את הדרישות הכמותיות לחישוב הון מותאם סיכון ע"פ הגישה הסטנדרטית המפורטת במסמך QIS4 שפרסמה הוועדה האירופאית המטפלת ביישום דירקטיבת Solvency II באירופה.
3. דירקטוריון החברה אישר תכנית עבודה רב שנתית ליישום Solvency II, כולל ל"ז ומסגרת תקציב משוערת שהוגשה ע"י מנהל הסיכונים.
4. צוות המפתח למד את הפרקים הרלוונטיים לבניית המאזן הכלכלי ולחישוב ה-SCR (דרישת הון סולוונטית לפי הגישה הסטנדרטית).
5. הצוות סיים למפות את דרישות הנתונים לצורך החישוב (לפי המסמך ולפי גיליון החישוב).
6. על פי תכנית העבודה צוות המפתח מתוכנן לסיים את מילוי השאלון QIS4 עד לסוף יוני 2009.
7. הנהלת החברה בוחנת אלטרנטיבות שונות להקמת תשתית מיכונית שתתמוך הן בחישוב דרישות הון והן בשילוב של פרקטיקות מקובלות לניהול ובקרת סיכונים (בהקשר של הון מותאם סיכון).
8. ועדת הדירקטוריון ערכה דיון בחודש ינואר 2009 בנושא התקדמות פרויקט QIS4 העוסק בנדבך הראשון של Solvency II. בכוונת הנהלת החברה לבצע ניתוח פערים בנושא הממשל התאגידי התומך בניהול הסיכונים בארגון.

גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)

למידע בדבר המעבר לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ראה ביאור 38 לדוחות הכספיים.

גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה

במסגרת בחינת התוצאות הכספיות וכחלק מתהליך הכנת הדוחות הכספיים, מתקיימים דיונים בהשתתפות המנכ"ל, המשנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים ומנהלי האגפים השונים במנורה ביטוח ובהשתתפות גורמים מקצועיים רלוונטיים נוספים, בהם נבחנות סוגיות מרכזיות אשר להן השלכה על הדיווח הכספי תוך בדיקת סבירות הנתונים ובחינת סוגיות שעניינן מדיניות חשבונאית.

דירקטוריון החברה מינה ועדת מאזן שהינה האורגן המופקד על בקרת העל בחברה, ואשר תפקידה לדון ולהמליץ בפני דירקטוריון החברה בנושאים הנוגעים לדוחות הכספיים של החברה ובכלל זה חוות דעתו של הרואה חשבון המבקר, נאותות הדוחות הכספיים, המדיניות החשבונאית, שלמות הגילוי וסקירת הבקורות הפנימיות.

בוועדת המאזן חברים בר-כוכבא בן-גרא (דח"צ), יעקב סגל (דח"צ) וגדליה דורון. כל החברים בוועדה הינם בעלי מיומנות חשבונאית ופיננסית.

בישיבות ועדת המאזן נוכחים גם רואי החשבון המבקרים של החברה. ועדת המאזן מתכנסת מספר ימים לפני מועד אישור הדוחות הכספיים על ידי דירקטוריון החברה, ובישיבתה מוצגים הדוחות הכספיים, נדונים עיקרי המדיניות החשבונאית שיושמה ושינויים שחלו בה, אשר עשויים להיות בעלי השפעה מהותית על הדוחות הכספיים. הדוחות הכספיים נמסרים לחברי הדירקטוריון לעיון לפני מועד אישורם.

לקראת אישור הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2008, התכנסה ועדת המאזן של החברה ביום 25.03.08. בישיבה נכחו כל חברי ועדת המאזן וכן נושאי משרה הבאים: מר מנחם גורביץ' יו"ר הדירקטוריון, מר ארי קלמן מנכ"ל החברה וכן נושאי משרה נוספים של החברה. כמו-כן, נכחו בישיבה האקטוארים הממונים, המבקר הפנימי, רואי החשבון המבקרים והיועץ המשפטי.

הערכת בקרה פנימית על הדיווח הכספי ונהלים לגבי הגילוי

בעקבות הנחיות שהוציאה הרשות לניירות ערך בארה"ב, במסגרת חוק ה-"סרבנס אוקסלי" (SOX), הטיל המפקח על חברות ביטוח, על חברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל ועל קרנות פנסיה וקופות גמל (להלן – "הגופים המוסדיים") חובה לצרף לדוחות כספיים שנתיים ורבעוניים הצהרות, שתיחתמנה על ידי מנכ"ל וסמנכ"ל הכספים של הגוף המוסדי, בדבר נאותות הנתונים הכספיים המוצגים בדוחות הכספיים של הגוף המוסדי, ובדבר קיומן ויעילותן של בקורות פנימיות, שנועדו להבטיח שמידע מהותי המתייחס לגוף המוסדי מובא לידיעתם. תחילת החוזרים החל מהדוח הכספי לשנת 2006, למעט קרנות פנסיה, אשר לגביהן תחילת החוזרים החל מהדוח הכספי לשנת 2007.

בהתאם לאמור, קיימו הגופים המוסדיים שבשליטת החברה, בסיוע יועצים חיצוניים, את ההליך הנדרש על פי סעיף 302 לחוק "סרבנס אוקסלי", אשר כלל בחינה של תהליכי העבודה והבקורות הפנימיות, הנהלות הגופים המוסדיים בקבוצה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה, את יעילות הבקורות והנהלים לגבי הגילוי שלהם. על בסיס הערכה זו, הסיקו מנכ"ל וסמנכ"ל הכספים של כל גוף מוסדי, כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי הנן יעילות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע הנדרש לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח של המפקח על הביטוח ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך המכוסה תקופת הדוח המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2008 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגופים המוסדיים הנ"ל על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של אותם גופים על דיווח כספי.

בחודש מאי 2007, פרסם המפקח חוזר בדבר הרחבת תהליכי הבקרה הפנימית לכלל הדיווח הכספי בגופים מוסדיים, וזאת בהתאם להוראות סעיף 404 לחוק ה-"סרבנס אוקסלי" (SOX) (להלן – "סעיף 404" ו-"החוזר", בהתאמה). תהליך זה מחייב בחינה רחבה של המערכות התפעוליות המרכזיות ונהלי העבודה והבקרה הקשורים בהן. בחוזר נקבע כי על הנהלת הגופים המוסדיים לצרף הצהרה של המנכ"ל ומנהל הכספים באשר לאחירותם על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, וזאת החל מהדו"ח הכספי של שנת 2009. יצוין, כי המפקח פרסם טיוטת חוזר ולפיה מועד התחילה כאמור ידחה לשנת 2010. הקבוצה מצויה בתהליך יישום הנחיות החוזר ולשם כך התקשרה עם משרד יעוץ חיצוני שילווח אותה בתהליך. בנוסף, הוקמה ועדת היגוי בראשות סמנכ"ל הכספים שחברים בה ראשי האגפים הרלבנטיים, מונה צוות לפרויקט, הוגדרו הבקורות הפנימיות ונרכשה מערכת ממוכנת לניהול ומעקב אחר בדיקות וממצאים של הבקורות השונות. בימים אלו נמצאת המערכת לפני כניסה לשלב מבצעי.

להלן פירוט השלבים השונים שביצעה החברה, לקראת היערכות ליישום הוראות החוזר:

- מופו היחידות העסקיות המהותיות וכן התהליכים העסקיים המהותיים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, על פי קריטריונים איכותיים וכמותיים, בשיתוף עם הגורמים האחראים בחברה.
- נבנתה תוכנית עבודה ולוחות זמנים ליישום ההיערכות להוראות החוזר ולשם כך אף נרכשה מערכת ייעודית לניהול ויישום הדרישות.
- קיום מפגשי הדרכה עם עובדי החברה בקשר ליישום ועמידה בדרישות סעיף 404.
- החברה עוסקת בתיעוד התהליכים, מיפוי הסיכונים והבקורות הפנימיות הקיימות ברמת התהליכים לטיפול במסגרת החוזר וניתוח פערים מול מודל בקרה מוגדר (COSO).
- הערכת מידת יעילות הבקורות, תוך תיעוד בדיקות של אפקטיביות הבקורות יבוצע באופן חלקי בתהליכים עיקריים במהלך שנת 2009 ולכלל התהליכים שנבחרו לטיפול במסגרת החוזר בשנת 2010, על בסיס מדגמי. עבור אותן בקורות שלא ימצאו אפקטיביות, תקבע תוכנית עבודה לתיקון הליקויים כולל הקצאת משאבים וקביעת גורמים אחראים לתיקון הליקויים.

אירועים לאחר תאריך המאזן

1. שנת 2009 החלה במגמה חיובית בשווקי המניות ובשווקי האג"ח, בעיקר בישראל. במהלך הרבעון הראשון של השנה, עלו אגרות החוב הקונצרניות צמודות המדד בכ- 12%, אגרות החוב ממשלתיות צמודות מדד בכ- 3% ואגרות החוב הממשלתיות השקליות בכ- 2% בממוצע. אפיק המניות בישראל עלה אף הוא. מדד ת"א 25 עלה בכ- 4% ומדדי ת"א 75 ויתר 50 בכ- 30% ומעלה, כל אחד. לעומת זאת, בשווקי המניות המרכזיים בעולם, בארה"ב ובאירופה, נרשמו ירידות שערים של כ- 15% בממוצע. בשווקים המתעוררים המרכזיים, ברזיל, סין ורוסיה נרשמו עליות שערים של בין 35%-6%.

לעליות שערים אלו צפויה להיות השפעה חיובית על הדוחות הכספיים של החברה לרבעון הראשון של שנת 2009.

כמו כן, בסוף חודש מארס 2009, פרסם הממשל האמריקאי פרטים אודות תוכניתו ל"ניקוי" המערכת הפיננסית מ"נכסים רעילים", בעלת פוטנציאל של כטריליון דולר, וזאת במטרה לאפשר לגופים פיננסיים לשחרר הון ולעודד מתן אשראי חדש. התוכנית החדשה כוללת הקמה של גוף חדש אשר יעניק הלוואות בריבית נמוכה לגורמים פרטיים המעוניינים לרכוש את הנכסים הרעילים. הגוף שיוקם יעניק ערבות לקרנות שישקיעו בנכסים הבעייתיים תמורת רווח פוטנציאלי.

2. בחודש מרס 2009, העבירה מנורה החזקות (חברה האם של החברה) למפקח על הביטוח כתב התחייבות להשלמת הון במבטחים ובחברות המנהלות שבשליטתה, וזאת בהתאם לתנאי היתר השליטה של הקבוצה. לפרטים נוספים ראה ביאור 26(7) לדוחות הכספיים.

3. בחודש מרס 2009, השקיעה מנורה מבטחים ביטוח (חברה בת של החברה) בשומרה סך של 26 מיליון ש"ח כנגד הון מניות ושטר הון, לצורך השלמת הון עצמי נדרש בשומרה.

הדירקטוריון מביע תודתו להנהלת החברה, למנהליה ועובדיה על עבודתם ותרומתם.

ארי קלמן
מנהל כללי וחבר דירקטוריון

מנחם גורביץ
י"ר הדירקטוריון

תל אביב, 31 במרס 2009

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

31 במרס, 2009

הנדון: הצהרה לגבי הדיווחים לדוח הכספי לשנת 2008

אני, ארי קלמן, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2008 (להלן: "הדוח").
 2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
 3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח לימים ולתקופות המדווחים בדוח.
 4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של חברת הביטוח; וכן -
 - (א) קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות תאגידים מאוחדים שלה, מובא לידיעתנו על-ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
 - (ב) הערכנו את היעילות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי היעילות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן -
 - (ג) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון רביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן -
 5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברה הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן -
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על-פי כל דין.

ארי קלמן
מנהל כללי וחבר דירקטוריון

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

31 במרס, 2009

הנדון: הצהרה לגבי הדיווחים לדוח הכספי לשנת 2008

אני, שי קומפל, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2008 (להלן: "הדוח").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח לימים ולתקופות המדווחים בדוח.
4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של חברת הביטוח; וכן -
 - (א) קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות תאגידים מאוחדים שלה, מובא לידיעתנו על-ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
 - (ב) הערכנו את היעילות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי היעילות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן -
 - (ג) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון רביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן -
5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברה הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן -
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על-פי כל דין.

שי קומפל,
משנה למנהל כללי
ומנהל אגף חשבות וכספים

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ג: דוחות כספיים

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר, 2008

תוכן העניינים

עמוד	
2	דוח רואה החשבון המבקר
3 - 4	מאזנים מאוחדים
5	דוחות מאוחדים על רווח והפסד
6 - 7	דוחות מאוחדים על השינויים בהון העצמי
8 - 11	דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים
12 - 149	באורים לדוחות הכספיים מאוחדים
150 - 159	נספחים לדוחות הכספיים המאוחדים

דוח רואי החשבון המבקרים
לבעלי המניות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

ביקרנו את המאזנים המאוחדים של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - החברה) לימים 31 בדצמבר, 2008 ו-2007 ואת הדוחות המאוחדים על רווח והפסד, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים.

דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה נדרש מאתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי המאוחד לימים 31 בדצמבר, 2008 ו-2007 ואת תוצאות הפעולות המאוחדות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים המאוחדים שלהם לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (International Financial Reporting Standards) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי המפקח על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 36(א) לדוחות הכספיים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות ולאישור תובענות כייצוגיות.

			נכסים
ליום 31 בדצמבר			
2007	2008		
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	באור	
755,383	769,418	5	נכסים בלתי מוחשיים
3,841	52,337	120'	נכסי מסים נדחים, נטו
780,333	801,823	6	הוצאות רכישה נדחות
178,501	185,192	7	רכוש קבוע, נטו
37,089	38,910	8	נדל"ן להשקעה
769,665	826,753	15	נכסי ביטוח משנה
52,967	142,953	20	נכסי מסים שוטפים
119,473	117,286	9	חייבים ויתרות חובה
519,102	540,187	10	פרמיות לגבייה
8,951,981	7,136,009	11	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		12	השקעות פיננסיות אחרות:
2,102,336	1,780,139		נכסי חוב סחירים
4,549,104	4,624,934		נכסי חוב שאינם סחירים
230,119	120,979		מניות
160,936	229,265		אחרות
7,042,495	6,755,317		סך כל השקעות פיננסיות אחרות
321,259	425,016	13	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
267,497	379,408	13	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
5,139	-		נכסים המיועדים למימוש
19,804,725	18,170,609		סך כל הנכסים
9,412,331	7,704,355	11	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

הון והתחייבויות

ליום 31 בדצמבר		באור	
2007	2008		
אלפי ש"ח			
		14	הון:
258,870	291,331		הון מניות
141,148	324,687		פרמיה על מניות
58,766	(53,669)		קרנות הון
136,000	-		שטר הון צמית
936,802	714,795		עודפים
1,531,586	1,277,144		סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה
(4)	26		זכויות המיעוט
1,531,582	1,277,170		סך כל הון
			התחייבויות:
7,575,267	8,043,604	15;17;18	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,780	7,080,313	16	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
148,791	-	'120	התחייבויות בגין מסים נדחים, נטו
72,582	86,139	21	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
9,466	5,888		התחייבויות בגין מסים שוטפים
786,009	842,307	22	זכאים ויתרות זכות
1,075,248	835,188	23	התחייבויות פיננסיות
18,273,143	16,893,439		סך כל ההתחייבויות
19,804,725	18,170,609		סך כל ההון וההתחייבויות

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

31 במרס, 2009			
שי קומפל	ארי קלמן	מנחם גורביץ	תאריך אישור הדוחות הכספיים
משנה למנהל כללי	מנהל כללי	יו"ר הדירקטוריון	
ומנהל אגף חשבות וכספים	וחבר הדירקטוריון		

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		באור	
2007	(*) 2008		
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח		
3,452,850	3,939,097		פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	603,552		פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,944,572	3,335,545	24	פרמיות שהורווחו בשייר
1,022,158	(1,825,475)	25	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
286,638	290,036	26	הכנסות מדמי ניהול
72,727	131,615	27	הכנסות מעמלות
4,326,095	1,931,721		סך כל ההכנסות
3,278,997	1,403,951		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
352,835	446,224		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	957,727	28	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
697,130	811,764	29	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
271,076	347,675	30	הוצאות הנהלה וכלליות
9,800	15,899		הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
60,441	101,441	32	הוצאות מימון
3,964,609	2,234,506		סך כל ההוצאות
361,486	(302,785)		רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
134,175	(85,493)	20	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
227,311	(217,292)		רווח נקי (הפסד) לתקופה
227,326	(217,322)		מיוחס ל:
(15)	30		בעלי המניות של החברה
			זכויות המיעוט
227,311	(217,292)		רווח נקי (הפסד) לתקופה
		33	רווח נקי (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)
1.15	(1.06)		רווח נקי (הפסד) בסיסי

(*) כולל את תוצאות הפעולות של שומרה חברה לביטוח בע"מ - ראה באור 1(ב).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה									
הון מניות	פרמיה על מניות	שטר הון צמית	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה אלפי ש"ח	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות מיעוט	סה"כ הון
258,870	141,148	136,000	30,087	21,645	7,034	936,802	1,531,586	(4)	1,531,582
יתרה ליום 1 בינואר, 2008									
-	-	-	-	(113,071)	-	-	(113,071)	-	(113,071)
שינוי, נטו, בשווי ההון של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד									
-	-	-	-	(113,071)	-	-	(113,071)	-	(113,071)
סך הוצאות שנזקפו ישירות להון העצמי									
-	-	-	-	-	-	(217,322)	(217,322)	30	(217,292)
רווח נקי (הפסד) לתקופה									
-	-	-	-	(113,071)	-	(217,322)	(330,393)	30	(330,363)
סה"כ הכנסות (הוצאות) שהוכרו									
18,908	117,092	(136,000)	-	-	-	-	-	-	-
13,553	66,447	-	-	-	-	-	80,000	-	80,000
-	-	-	636	-	-	-	636	-	636
-	-	-	-	-	-	(4,685)	(4,685)	-	(4,685)
המרת שטר הון צמית למניות (באור 14(ב)) הנפקת מניות (באור 14(ב)) תשלום מבוסס מניות פעילות עם בעל שליטה									
291,331	324,687	-	30,723	(91,426)	7,034	714,795	1,277,144	26	1,277,170
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008									

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה									
הון מניות	פרמיה על מניות	שטר הון צמית	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה אלפי ש"ח	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות מיעוט	סה"כ הון	
258,870	141,148	-	28,456	32,828	7,034	1,334,519	11	1,334,530	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
-	-	-	-	(11,183)	-	(11,183)	-	(11,183)	שינוי, נטו, בשווי ההון של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד
-	-	-	-	(11,183)	-	(11,183)	-	(11,183)	סך הוצאות שנזקפו ישירות להון העצמי
-	-	-	-	-	227,326	227,326	(15)	227,311	רווח נקי (הפסד) לתקופה
-	-	-	-	(11,183)	-	216,143	(15)	216,128	סה"כ הכנסות (הוצאות) שהוכרו
-	-	136,000	-	-	-	136,000	-	136,000	הנפקת שטר הון צמית
-	-	-	1,631	-	-	1,631	-	1,631	תשלום מבוסס מניות
-	-	-	-	-	(150,000)	(150,000)	-	(150,000)	דיבידנד ששולם למחזיקי ההון של החברה
-	-	-	-	-	(6,707)	(6,707)	-	(6,707)	פעילות עם בעל שליטה
258,870	141,148	136,000	30,087	21,645	7,034	1,531,586	(4)	1,531,582	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		נספח	
2007	2008		
אלפי ש"ח			
10,099	445,281	(א)	<u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה</u>
(150,898)	(143,739)		מס הכנסה ששולם
(140,799)	301,542		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת
(97,074)	-	(ד)	<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
(32,654)	(34,868)		מזומנים שנגרעו בשל רכישת חברה מאוחדת שאוחדה לראשונה
(46,931)	(62,745)		רכישת רכוש קבוע
2,278	1,855		השקעה בנכסים בלתי מוחשיים
-	4,773		תמורה ממימוש רכוש קבוע
(174,381)	(90,985)		תמורה ממימוש נכסים בלתי מוחשיים
			מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה
136,000	-		<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
610,703	202,938		תמורה מהנפקת שטר הון צמית
(14,224)	(205,154)		קבלת התחייבויות פיננסיות
(150,000)	-		פרעון התחייבויות פיננסיות
			דיבידנד ששולם
582,479	(2,216)		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
4,721	7,327		השפעת תנודות בשער החליפין על יתרות מזומנים ושווי מזומנים
272,020	215,668		עליה במזומנים ושווי מזומנים
316,736	588,756	(ב)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה
588,756	804,424	(ג)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה

227,311	(217,292)	רווח נקי (הפסד) לתקופה
		פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:
59,994	2,632,661	הפסדים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
		הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:
26,926	474,516	נכסי חוב סחירים
(202,217)	(204,303)	נכסי חוב שאינם סחירים
3,203	103,304	מניות
(84,704)	(26,038)	השקעות אחרות
(256,792)	347,479	
27,194	48,857	הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות
		הפסד (רווח) ממימוש:
(226)	(32)	רכוש קבוע
-	79	נכסים בלתי מוחשיים
(1,950)	(1,721)	שינוי בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה
		פחת והפחתות:
20,798	26,354	רכוש קבוע
33,158	48,997	נכסים בלתי מוחשיים
109,487	2,885,382	

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה (המשך)

865,020	(1,525,467)	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
874,859	468,337	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה
2,363	3,473	שינוי בעסקאות תשלום מבוסס מניות
(54,739)	(57,088)	שינוי בנכסי ביטוח משנה
5,907	(21,490)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
134,175	(85,493)	הוצאות מסים על ההכנסה (הטבת מס)
		שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:
		השקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:
(1,323,077)	(821,676)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
		השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:
(122)	(100)	רכישת נדל"ן להשקעה
(649,689)	(451,554)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
		פרמיות לגבייה
(58,724)	(21,085)	חייבים ויתרות חובה
23,635	2,187	זכאים ויתרות זכות
77,261	56,298	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
3,743	13,557	
(99,388)	(2,440,101)	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
10,099	445,281	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על הכנסה

- (1) תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כוללים רכישות ומכירות נטו של השקעות פיננסיות, הנובעים מהפעילות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.
- (2) במסגרת הפעילות השוטפת הוצגה ריבית שהתקבלה בסכום של 674,050 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 555,325 אלפי ש"ח) וריבית ששולמה בסכום של 78,298 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 27,819 אלפי ש"ח).
- (3) במסגרת הפעילות השוטפת הוצג דיבידנד שהתקבל מהשקעות פיננסיות בסכום של 115,851 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 122,492 אלפי ש"ח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(ב) מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה

258,052	321,259	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
58,684	267,497	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
316,736	588,756	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה

(ג) מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה

321,259	425,016	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
267,497	379,408	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
588,756	804,424	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה

(ד) מזומנים שנגרעו בשל רכישת חברה שאוחדה לראשונה

(5,960)	-	נכסים בלתי מוחשיים
(3,792)	-	נכסי מסים נדחים, נטו
(31,840)	-	הוצאות רכישה נדחות
(23,524)	-	רכוש קבוע
(10,719)	-	נדל"ן להשקעה
(49,728)	-	נכסי ביטוח משנה
(58,819)	-	פרמיות לגביה
(447,553)	-	השקעות פיננסיות
(5,139)	-	נכסים מיועדים למימוש
562,867	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח
4,596	-	התחייבויות פיננסיות
66,174	-	זכאים ויתרות זכות
(10,478)	-	חייבים ויתרות חובה
(83,159)	-	עודף עלות הרכישה על ההון העצמי
(97,074)	-	

(ה) פעילות מהותית שלא במזומן

6,707	4,685	שערך הלוואה מבעל שליטה כנגד יתרת רווח
-	214,057	פרעון הלוואה שנתקבלה מהחברה האם באמצעות העברת נכסים פיננסיים
-	80,000	פרעון הלוואה שנתקבלה מהחברה האם כנגד הנפקת הון

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

באור 1: - כללי

א. תאור החברה

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - החברה) נשלטת על-ידי מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה האם), שהינה חברה ציבורית הנסחרת בבורסה לניירות ערך בתל-אביב יפו, המחזיקה ב-100% מהון המניות של החברה. החברה פועלת בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח כללי, ביטוח חיים ובריאות. בנוסף עוסקת החברה באמצעות מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, חברה בת בבעלות ובשליטה מלאה של החברה, בניהול קרן הפנסיה מבטחים.

החברה הינה תושבת ישראל, אשר נתאגדה בישראל וכתובת משרדה הראשיים הינה אלנבי 115, תל-אביב-יפו.

ב. בחודש דצמבר 2007 רכשה החברה את מלוא השליטה בשומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן - שומרה ביטוח), הפועלת בתחום הביטוח הכללי. תוצאות פעולותיה של שומרה ביטוח נכללו בדוחות הכספיים המאוחדים החל מיום 1 בינואר, 2008.

ג. הגדרות

דוחות כספיים אלה -

- החברה - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ.
- הקבוצה - החברה והחברות המאוחדות שלה המצוינות ברשימה המצורפת כנספח לדוח.
- חברות מאוחדות - חברות אשר לחברה שליטה בהן (כהגדרתן ב- IAS 27) ואשר דוחותיהן מאוחדים עם דוחות החברה.
- החברה האם - מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
- צדדים קשורים - כהגדרתם ב- IAS 24.
- בעלי עניין - כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (עריכת דוחות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993.
- בעלי שליטה - כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (הצגת פעולות בין תאגיד לבין בעל שליטה בו בדוחות הכספיים), התשנ"ו-1996.
- המפקח - המפקח על הביטוח.
- חוק הפיקוח - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.
- תקנות ההון - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
- תקנות דרכי השקעה - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001, על תיקונן.
- תקנות פרטי דין וחשבון - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
- חוזי ביטוח - חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על-ידי הסכמה לפצות או לשפות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.
- חוזי השקעה - פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח.

באור 1: - כללי

ג. הגדרות (המשך)

חוזים תלויי תשואה - חוזי ביטוח וחוזי השקעה במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בהם ההתחייבויות צמודות לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה), או נובעות מחוזים אלה.

נכסים עבור חוזים - סך כל הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה תלויי תשואה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח - עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוח כללי.

נכסי ביטוח משנה - חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

פרמיות - פרמיות לרבות דמים.

פרמיות שהורווחו - פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.

מדד - מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

באור 2: - מדיניות חשבונאית

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים

הדוחות הכספיים ערוכים על בסיס העלות, למעט נדל"ן להשקעה, מכשירים פיננסיים נגזרים, מכשירים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומכשירים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והתחייבות בגין הסדר תשלום מבוסס מניות, אשר נמדדים בהתאם לשווי ההוגן.

ערכם של נכסים לא כספיים ופריטי הון שנוצרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 הותאם לשינויים במדד עד לאותו יום מאחר ועד למועד זה נחשבה כלכלת מדינת ישראל ככלכלה היפראינפלציונית.

מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

הצהרה על עמידה בתקני דיווח כספי בינלאומיים:

דוחות כספיים אלו נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS). תקנים אלו כוללים:

1. תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS).
2. תקני חשבונאות בינלאומיים (IAS).
3. הבהרות לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRIC) ולתקני חשבונאות בינלאומיים (SIC).

כמו כן, הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו על-פי חוק הפיקוח, התקנות שהותקנו על-פיו והוראות המפקח.

דוחות כספיים אלו הינם הדוחות הכספיים השנתיים הראשונים של החברה לפי תקני IFRS. החברה אימצה לראשונה את תקני IFRS בשנת 2008 ולפיכך מועד המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS הינו 1 בינואר, 2007.

לפני אימוץ תקני IFRS, ערכה החברה את דוחותיה הכספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל. הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים של החברה לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל נערכו ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך.

ראה באור 38 בדבר ההתאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים (המשך)

מדיניות חשבונאית עקבית ויישום לראשונה של תקני IFRS

המדיניות החשבונאית שיושמה בדוחות הכספיים יושמה באופן עקבי בכל התקופות המוצגות, למעט כאמור להלן:

אימוץ מוקדם של תקני IFRS

הקבוצה אימצה באימוץ מוקדם את IFRS 8 בדבר מגזרי פעילות החל מדוחות כספיים אלה, כמפורט להלן:

IFRS 8 (להלן - התקן) דן במגזרים תפעוליים ומחליף את IAS 14. התקן קובע כי הדיווח המגזרי יעשה בהתאם "לגישת ההנהלה", דהיינו, בהתאם למתכונת הדיווח הפנימית המקבלי ההחלטות בישות. כתוצאה מהאימוץ המוקדם של IFRS 8 הציגה החברה את עסקי הבריאות ארוכי הטווח כחלק ממגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים

השיקולים

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה שקלה ההנהלה את הנושאים הבאים, שלהם ההשפעה המהותית ביותר על הסכומים שהוכרו בדוחות הכספיים:

1. סיווג חוזי ביטוח וחוזי השקעה

חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה וחוזה, או לגבי קבוצה של חוזים דומים, האם הם כרוכים בלקיחת סיכון ביטוחי משמעותי ועל כן יש לסווגם כחוזי ביטוח או שהם חוזי השקעה.

2. סיווג ויעוד ההשקעות הפיננסיות

הנהלת החברה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג וליעד את ההשקעות הפיננסיות לקבוצות הבאות:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- השקעות המוחזקות לפדיון.
- הלוואות וחייבים.
- נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

ראה סעיף ז' להלן.

3. סיווג ויעוד התחייבויות פיננסיות

הנהלת החברה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג וליעד את התחייבויות הפיננסיות לפי שיטת העלות המופחתת - ראה סעיף ז'(7) להלן.

אומדנים והנחות

בעת הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת ההנהלה להפעיל שיקול דעת ולהסתייע באומדנים, הערכות והנחות המשפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות. האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. השינויים באומדנים החשבונאיים נזקפים בתקופה בה נעשה השינוי באומדן.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים בקשר לאי הודאות לתאריך המאזן ואומדנים שחשבו על-ידי הקבוצה ואשר שינוי מהותי באומדנים ובהנחות עשויים לשנות את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים בשנת הדיווח הבאה:

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

1. ירידת ערך מוניטין

הקבוצה בוחנת ירידת ערך של מוניטין לפחות אחת לשנה. הבחינה מחייבת את ההנהלה לבצע אומדן של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים לנבוע משימוש מתמשך ביחידה מניבת המזומנים ואף לאמוד שיעור ניכיון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. בחינת ירידת ערך של המוניטין שנבעה ברכישת מנורה מבטחים פנסיה מתבסס על עקרונות חישוב ה- Embedded Value. ראה מידע נוסף בסעיף יג' (5)

2. שווי הוגן של מכשיר פיננסי לא סחיר

השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על-ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים. השווי ההוגן של קרנות השקעה נקבע על-פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות.

קיימת אי ודאות בגין אומדן תזרימי מזומנים עתידיים ואומדן שיעורי ההיוון. ראה מידע נוסף בסעיף ז'.

3. ירידת ערך של השקעות פיננסיות

כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, או בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה, סכום ההפסד נזקף לדוח רווח והפסד, ראה סעיף יג' (1).

על הנהלת החברה לקבוע האם קיימת ראייה אובייקטיבית כאמור.

4. קביעת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה מוצג לפי שווי הוגן לתאריך המאזן כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד. השווי ההוגן נקבע על-ידי מערכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות שימוש בטכניקות הערכה והנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. לעתים נקבע השווי ההוגן בהתייחס לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך. ראה מידע נוסף בסעיף ט'.

5. קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות

הוצאות רכישת פוליסות ביטוח חיים נדחות ומופחתות על פני תקופת הפוליסה. ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות לגבי שיעורי ביטולים, תמותה ותחלואה ומשתנים נוספים כאמור בסעיף ו' (1) (ה). אם הנחות אלו לא תמושנה יתכן ויהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

6. התחייבויות בגין חוזי ביטוח

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח מבוססות על שיטות הערכה אקטוארית ועל הנחות המפורטות בבאור 34 (ה' (1)) לגבי ביטוח חיים ובריאות ובבאור 34 (ה' (2)) לגבי ביטוח כללי.

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נעשות על סמך ניסיון העבר ומבוססות, בעיקר, על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח. לגבי ניתוחי רגישות של הסיכון הביטוחי בביטוח חיים ובריאות ראה באור 34 (ה' (1)) (6).

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

7. תביעות משפטיות

כנגד החברה וחברה מאוחדת תלויות ועומדות תביעות משפטיות תובענות ייצוגיות וכן בקשות לאישור תובענות ייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו נגד החברה וחברה מאוחדת, הסתמכו החברות על חוות דעת יועציהן המשפטיים. הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. מאחר שתוצאות התביעות תקבענה בבתי המשפט, עלולות תוצאות אלה להיות שונות מהערכות אלה. ראה מידע נוסף בבאור 36.

8. הטבות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר פרישה

התחייבות בגין תוכניות הטבה מוגדרות לאחר העסקה נקבעת תוך שימוש בטכניקות הערכה אקטואריות. חישוב ההתחייבות כרוכה בקביעת הנחות בין השאר לגבי שיעורי היוון, שיעורי תשואה צפויים על נכסים, שיעור עליית השכר ושיעורי תחלופת עובדים. קיימת אי ודאות מהותית בגין אומדנים אלו בשל היות התוכניות לזמן ארוך. ראה מידע נוסף בבאור 21.

9. נכסי מסים נדחים

נכסי מסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה שצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש שיקול דעת של ההנהלה על מנת לקבוע את האם ניתן להכיר בנכס מסים נדחים ואת סכום נכס המסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה. ראה מידע נוסף בבאור 20.

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה

הדוחות הכספיים מוצגים בשקלים, מטבע הפעילות של החברה ושל החברות המאוחדות. מטבע פעילות זה הוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת הקבוצה ואת עסקאותיה, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה.

2. עסקאות, נכסים והתחייבויות במטבע חוץ

עסקאות הנקובות במטבע חוץ (מטבע השונה ממטבע הפעילות) נרשמות עם ההכרה הראשונית בהן לפי שער החליפין במועד העסקה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ מתורגמים בכל תאריך מאזן למטבע הפעילות לפי שער החליפין במועד זה. הפרשי שער נזקפים לדוח רווח והפסד, למעט הפרשי שער בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה שאינם מכשירי חוב, הנזקפים לקרן הון עד למועד המימוש. עסקאות ביטוח משנה לסוגיהן מתורגמות למטבע הפעילות בהתאם להסכמים שנחתמו עם מבטחי המשנה.

3. פריטים כספיים צמודי מדד

נכסים והתחייבויות כספיים הצמודים על-פי תנאיהם לשינויים במדד מותאמים לפי המדד הרלוונטי, בכל תאריך מאזן, בהתאם לתנאי ההסכם. הפרשי הצמדה הנובעים מההתאמה כאמור נזקפים לדוח רווח והפסד.

ד. מבנה הדיווח הנוכחי

המאזנים המאוחדים, הכוללים בעיקר את הנכסים וההתחייבויות של החברה וחברת ביטוח מאוחדת, הוצגו לפי סדר נזילות ללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, המספקת מידע מהימן ורלבנטי יותר, תואמת את תקן חשבונאות בינלאומי מס' 1 - "הצגת דוחות כספיים".

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ה. דוחות כספיים מאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות של חברות שלחברה יש שליטה בהן (חברות בנות). שליטה מתקיימת כאשר לחברה יש את היכולת, במישרין או בעקיפין, להתוות את המדיניות הכספית והתפעולית של החברה הנשלטת. בבחינת שליטה נלקחת בחשבון השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות שניתנות למימוש בתאריך המאזן. איחוד הדוחות הכספיים מתבצע החל ממועד השגת השליטה, ועד למועד בו הופסקה השליטה.

יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות ורווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין חברות הקבוצה בוטלו במלואם בדוחות הכספיים המאוחדים.

זכויות המיעוט מייצגות את חלקן של המיעוט ברווח או בהפסד ובנכסים נטו של חברת הבת. זכויות המיעוט מוצגות במסגרת ההון העצמי של החברה בסכום נפרד.

בשנת 2007 הקימה החברה את מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ (להלן - מנורה גיוס הון), שהינה ישות למטרה מיוחדת (SPE - Special Purpose Entity) לצורכי גיוס מקורות בישראל עבור החברה באמצעות הנפקות ציבוריות ופרטיות של אגרות חוב ותעודות תחייבות. בנוסף, החברה ערבה לחובות מנורה גיוס הון וכל כספי הגיוס של מנורה גיוס הון מועברים לחברה. בהתאם לתקני IFRS, יש לאחד את דוחותיה הכספיים של ה-SPE אם, בהתבסס על הערכת מהות הקשר עם הקבוצה והסיכונים וההטבות של ה-SPE, הקבוצה שולטת ב-SPE. ה-SPE הנשלטת על-ידי הקבוצה הוקמה בהתאם לתנאים המטילים מגבלות על קבלת החלטות של הנהלת ה-SPE והמאפשרים לקבוצה ליהנות מכל ההטבות המתייחסות לפעילות ולנכסים נטו של ה-SPE.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות המאוחדות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות המאוחדות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של החברה.

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים

IFRS 4 הדן בחוזי ביטוח מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט לפני מועד המעבר לתקינה הבינלאומית לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש. כתוצאה מכך עיקרי המדיניות החשבונאית ושיטות החישוב בקשר לפעילות הביטוחית בביטוח חיים ובביטוח כללי אשר יושמו בדוחות אלו, הערוכים על בסיס התקינה הבינלאומית, זהים לאלו אשר יושמו בדוחות הכספיים השנתיים האחרונים אשר נערכו על בסיס התקינה הישראלית למעט אותם שינויים המתחייבים מהמעבר לתקינה הבינלאומית המפורטים בבאור 38. להלן תמצית המדיניות החשבונאית בקשר לחוזי ביטוח:

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

(א) הכרה בהכנסות - ראה סעיף יח' להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להוראות המפקח (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות הכלולות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח כוללת, במידת הצורך הפרשה בגין הפסדים צפויים בשייר (פרמיה בחסר) המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית (Premium Deficiency).

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וחלקם של מבטחי המשנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטואר הממונה בחברה על ביטוח חיים ובריאות, ד"ר אברהם לוונגליק (F.I.L.A.A) שהינו נושא משרה בחברה. חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבע גם על-פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות צמודות למדד המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך המאזן לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן ההצמדה הינה חצי שנתית.

ד) הנחיות המפקח בדבר התחייבויות לתשלום קיצבה:

בחוזרים שפרסם המפקח בדבר חישוב התחייבויות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, נקבעו הוראות עדכניות לחישוב ההפרשות וזאת עקב קצב השיפור בתוחלת החיים המצריך מעקב אחר הלימות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי.

בהתאם לכך, החברה בצעה השלמה מיידית של ההתחייבות, ככל שנדרש, בגין פוליסות לגביהן הקצבה בתשלום, כאשר המבוטח הגיע לגיל פרישה או קבוצת פוליסות שאינה רווחית. לגבי פוליסות אחרות, בהן צפויה רווחיות, מתבצעת השלמת ההתחייבות, תוך הקבלה להכנסות הצפויות, לאורך חיי הפוליסה.

ה) הוצאות רכישה נדחות:

(1) הוצאות הרכישה הנדחות בגין פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) הנמכרות החל מיום 1 בינואר, 1999 כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות שהופקו עד ליום 31 בדצמבר, 1998 מחושבות על-ידי אקטואר החברה, על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר" לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום בסיכון בהתאם לתוכניות הביטוח השונות. ניכוי הצילמר הופחת בפוליסות מסוג "עדיף" ב-10% לשנה ובפוליסות מסוג "מסורת" על פני תקופת הפוליסה.

הוצאות רכישה נדחות בביטוח בריאות כוללות עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות, בקשר להפקת פוליסות חדשות. ה-DAC בביטוח בריאות מחושב על פוליסות שנמכרו החל משנת 2005 ומופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-6 שנים. בפוליסות שבוטלו ה-DAC נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה בגין חוזים לניהול נכסים (קרנות הפנסיה) כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה בקשר עם יצירת זכויות חוזיות חדשות. ה-DAC בפנסיה מופחת על פני 15 שנה המהווים אומדן לתקופה משוערת לקבלת דמי ניהול לרבות התחשבות בביטולים. במועד ביטול הזכויות החוזיות, נמחק ה-DAC המתייחס.

(2) בהתאם להוראות המפקח על הביטוח אקטואר החברה בודק מידי תקופת דיווח את ברות השבת ה-DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מאז שנת 1999 מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות. הבדיקה מבוצעת ברמת כל מוצר (סוג ביטוח) בנפרד.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, דמי ניהול צפויים, תמותה ותחלואה, הנקבעות על-ידי אקטואר החברה מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

לעניין ברות השבת ה-DAC פנסיה נבחנים דמי הניהול הצפויים ביחס ל-DAC אשר מופחת על פני התקופה המשוערת לקבלת הכנסות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

(ו) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (Liability Adequacy Test):

האקטוארים הממונים בודקים מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי, תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית חסרת סיכון בגין הפוליסות הקיימות, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. במקרה של פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה והן נקבעות על-ידי האקטואר מדי שנה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף להימנות הסטטיסטית של ניסיון זה

(ז) תביעות תלויות:

תביעות תלויות בניכוי חלק מבטחי המשנה בהן מחושבות באופן פרטני, בהתאם להערכת מומחי החברה על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח.

הפרשות לתשלומי גמלאות, ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אי כושר עבודה, ההוצאות ישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), נכללו במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

(ח) חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

(ט) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קבוצתי:

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה קוזז מההכנסות מפרמיה.

2. ביטוח כללי

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יח' להלן.

(ב) סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו ושייר כולל, בין היתר, סילוק ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות לשוב תביעות, תלויות שאירעו בשנת הדוח וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות (הכוללת הפרשה לעלויות ישירות ועקיפות בטיפול בתביעות) שנרשמה בשנים קודמות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות:

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולים בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, והוצאות הרכישה הנדחות בביטוח כללי, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984, על תיקוניהן (להלן - תקנות חישוב עתודות), הנחיות המפקח ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים הממונים.

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:

(1) הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, (Unearned Premium Reserve), משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך המאזן.

(2) הפרשה לפרמיה בחסר, (Premium Deficiency). הפרשה זו נרשמת במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות) אינה מכסה את העלות הצפויה בגין חוזי הביטוח. ההפרשה מבוססת בין היתר על מודל, שנקבע בתקנות חישוב עתודות.

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן:

3.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף 3.2 להלן. הוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללים לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי עבור החברה, בוצע על-ידי האקטואר הממונה על ביטוח כללי מר עמיר פלד (F.I.L.A.A.) שהינו עובד החברה ובגין חלק מההתחייבויות הביטוחיות של חברת ביטוח מאוחדת על-ידי מר ניר הרמתי שהינו עובד חברת שומרה ביטוח. התחשיב האקטוארי של שומרה ביטוח בשנת 2007 בוצע על-ידי אקטואר חיצוני פרופ' יהודה כהנא.

3.2 בענף הביטוח אחריות נושאי משרה ודירקטורים בו קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב היעדר מובהקות סטטיסטית וכן בענפים כלי שייט, כלי טייס, יהלומים וסיכונים מיוחדים בהם קבע האקטואר את סכומי ה-IBNR, נכללו התביעות התלויות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין ומומחי החברה ומומחים חיצוניים שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים.

3.3 עודף הכנסות על הוצאות:

לגבי עסקים עם זנב תביעות ארוך (ענפים בהם הזמן הנדרש למתן הודעה על קרות הנזק ו/או לקביעת הנזק והפיצוי בגינו, ארוך ועשוי להתמשך מספר שנים), כגון ענפי חבויות ורכב חובה, מחושב עודף הכנסות על הוצאות על בסיס תלת שנתי מצטבר, בענף ערבויות חוק מכר על בסיס חמש שנים מצטבר ובענף ערבויות פיננסיות לפי מועד תום הפוליסה (להלן - העודף). בשומרה ביטוח בענפי חבות כלפי צד שלישי וחבות מעבידים מחושב העודף על בסיס חמש שנים מצטבר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

(ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:
(המשך)

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן: (המשך)

3.3 עודף הכנסות על הוצאות: (המשך)

העודף מחושב, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ולהנחיית המפקח, על בסיס ההכנסות מפרמיות בניכוי הוצאות רכישה ותביעות, בתוספת הכנסות מהשקעות המחושבות לפי שיעור תשואה ריאלית של 3% לשנה (ללא תלות בתשואה בפועל על ההשקעות), בניכוי חלקם של מבטחי המשנה, לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום המתייחסת. העודף המצטבר עד למועד שחרורו ממועד שנת תחילת הביטוח בניכוי הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ובניכוי התביעות התלויות כפי שחושבו כמפורט לעיל (להלן - הצבירה), נכלל בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, והגירעון נזקף כהוצאה.

עד ליום 31 בדצמבר, 2006 נזקפו לצבירה, בענפי חבויות ורכב חובה, ההכנסות מהשקעות בפועל אך לא פחות מתשואה ריאלית מצטברת בשיעור 3% לשנה.

3.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון הכלול בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

3.5 להערכת הקבוצה התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי ויתרתן כוללת הפרשות מתאימות ככל שנדרש ל- IBNR.

(ה) הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות בקשר עם רכישת פוליסות, המתייחס לפרמיות שטרם הורווחו. הוצאות הרכישה מחושבות לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקינים, שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

(ו) עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב שליד איגוד חברות הביטוח בישראל (להלן - הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף) וסוכנויות חיתום, נכללים לפי דיווחים המתקבלים עד לתאריך המאזן בתוספת הפרשות לפי העניין, והכול בהתאם לשיעור השתתפות החברה ושומרה ביטוח בהם.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים

מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים הן נכסים פיננסיים והן התחייבויות פיננסיות. נכסים פיננסיים כוללים השקעות פיננסיות (נכסי חוב סחירים, נכסי חוב בלתי סחירים, מניות ואחרות) וכן נכסים פיננסיים אחרים כגון: פרמיות לגביה, חייבים אחרים, מזומנים ושווי מזומנים. כמו כן, מכשירים פיננסיים כוללים התחייבויות פיננסיות, כגון הלוואות ואשראי שנתקבלו ואשראי ספקים וזכאים אחרים.

ההכרה הראשונית במכשירים פיננסיים שאינם נגזרים הינה לפי שווי הוגן ולגבי מכשירים שאינם מוצגים בשווי ההוגן דרך רווח והפסד בתוספת כל עלויות העסקה הישירות הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים נמדדים כמפורט בהמשך. מכשיר פיננסי מוכר כנכס או כהתחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על-ידי החברה (מועד העסקה).

מזומנים ושווי מזומנים

מזומנים כוללים יתרות מזומנים לשימוש מיידי ופקדונות לפי דרישה. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנות להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופות לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואשר אינם מוגבלים בשעבוד.

השקעות המוחזקות לפדיון

כאשר לחברה יש כוונה מפורשת ויכולת להחזיק מכשירי חוב עד למועד פדיונם, מכשירי החוב מסווגים כמוחזקים לפדיון. השקעות המוחזקות לפדיון נמדדות לפי עלות מופחתת בשיטת הריבית האפקטיבית (תוך התחשבות בעלויות העסקה), בניכוי הפסדים מירידת ערך.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים שיועדו כזמינים למכירה או שאינם מסווגים לאחת משלוש הקבוצות: נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, השקעות המוחזקות לפדיון או הלוואות וחייבים. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים לפי השווי ההוגן. רווחים או הפסדים כתוצאה מהתאמות שווי הוגן, למעט בגין הפרשי שער המתייחסים למכשירי חוב כספיים אשר נזקפים לרווח והפסד לסעיף המימון, נזקפים ישירות להון העצמי לקרן הון בגין רווחים שטרם מומשו, נטו. במועד גריעת ההשקעה או במקרה של ירידת ערך, הרווח או ההפסד שהצטבר ושהוכר בעבר בהון העצמי נזקף לדוח רווח והפסד.

הכנסות ריבית בגין ההשקעות במכשירי חוב מוכרות בדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית. דיבידנדים שהתקבלו בגין השקעות במכשירים הוניים נזקפים לדוח רווח והפסד במועד הזכאות לתשלום.

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

מכשיר פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו.

נכסים פיננסיים מסווגים כמוחזקים למסחר אם הם נרכשו בעיקר למטרת מכירה או רכישה חוזרת בתקופה הקרובה ומהווים חלק מתיק של מכשירים פיננסיים מזהים המנוהלים יחד להשגת רווחים בזמן הקצר. רווחים או הפסדים מהשקעות המוחזקות למסחר נזקפים במועד התהוותם לדוח רווח והפסד.

מכשירים פיננסיים מיועדים כנמדדים לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם החברה מנהלת השקעות מסוג זה ומקבלת החלטות קניה ומכירה בהתבסס על שווים הוגן, בהתאם לאופן שבו תיעדה החברה את ניהול הסיכונים או אסטרטגיית ההשקעה. בעת ההכרה הראשונית, עלויות העסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. מכשירים פיננסיים אלה נמדדים לפי שווי הוגן והשינויים בהם נזקפים לרווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינם נכסים פיננסיים בעלי תשלומים קבועים או הניתנים לקביעה שאינם סחירים בשוק פעיל. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות וחייבים נמדדים לפי העלות המופחתת לפי שיטת הריבית האפקטיבית תוך התחשבות בעלויות עסקה ובניכוי הפרשות לירידת ערך. רווחים והפסדים נזקפים לדוח רווח והפסד כשהלוואות וחייבים נגרעים או אם מוכרת בגינם ירידת ערך, וכתוצאה מההפחתה השיטתית.

2. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים פיננסיים מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן; עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה הראשונית, נמדדים הנגזרים לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

3. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים

הקבוצה קבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן:

(א) נכסים הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעות

נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי עיוות חשבונאי של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (mismatch), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

(ב) נכסים שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחים (נוסטרו)

1) נכסים שאינם סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב הכוללים אגרות חוב מיועדות (הסכמי ח"צ), אגרות חוב בלתי סחירות אחרות, תעודות מסחריות, פקדונות בבנקים והלוואות, סווגו כהלוואות וחייבים. מניות שאינן סחירות סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה.

2) נכסים סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב ומניות סחירים סווגו לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

3) נגזרים ומכשירים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד החל ממועד המעבר.

4) מכשירים פיננסיים המוחזקים על-ידי חברות בנות שאינן חברות ביטוח

כל הנכסים הפיננסיים הסחירים של החברות הבנות שאינן חברות ביטוח, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

5. קביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים נקבע על-ידי מחירי השוק בתאריך המאזן. בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אילו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות. השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על-ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים.

6. סווג מחדש של נכסים פיננסיים

ביום 13 באוקטובר 2008 פורסם תיקון לתקן חשבונאות בינלאומי 39 ולתקן דיווח כספי בינלאומי 7 (להלן-התיקון). התיקון מאפשר במקרים מסוימים, להוציא נכסים פיננסיים המוחזקים למסחר (למעט נגזרים) מקטגוריית שווי הוגן דרך רווח והפסד וכן, להוציא נכסים פיננסיים מקטגוריית זמין למכירה לקטגוריית הלוואות וחייבים במידה והם עומדים בהגדרת הלוואות וחייבים (במידה ולא היו מיועדים מלכתחילה באופן אקטיבי לקטגוריית זמין למכירה) ומעתה, יש לישות כוונה ויכולת להחזיק אותם בעתיד הנראה לעין או לפדיון.

במידה ולאחר הסיווג מחדש מתוך קבוצות שווי הוגן דרך רווח והפסד או זמין למכירה קיימת הערכה כי יהיה גידול בתזרימי המזומנים הצפויים מהנכס הפיננסי, אין להכיר ברווח באופן מיידי אלא יש לפרוס אותו מאותה עת, לפי שיטת הריבית האפקטיבית. במידה וישות בוחרת לסווג מחדש מקטגוריה אחת לאחרת יחולו עליה דרישות גילוי נרחבות.

ישות המחליטה לסווג מחדש עד (כולל) 31 באוקטובר 2008, יכולה ליישם את הסיווג מחדש למפרע החל מיום 1 ביולי 2008 (תחילת הרבעון השלישי). ישות המחליטה לסווג מחדש החל מיום 1 בנובמבר, 2008 תיישם את הוראות התיקון החל מיום ההחלטה.

הקבוצה לא שינתה את הסיווגים של הנכסים הפיננסיים המוצגים במאזנה ולפיכך, לתיקון לא הייתה השפעה על דוחות כספיים אלה.

7. הלוואות ואשראי נושאי ריבית

הלוואות, אגרות חוב ואשראי נושאי ריבית מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן בניכוי עלויות עסקה מיוחסות ישירות (לדוגמה, עלויות גיוס הלוואה). לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות ואשראי נושאי ריבית מוצגים לפי עלות מופחתת תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית הלוקחת בחשבון גם את עלויות העסקה המיוחסות ישירות. רווחים והפסדים מוכרים בדוח רווח והפסד בעת גריעת הלוואה וכתוצאה מההפחתה השיטתית.

8. גריעת מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים

נכס פיננסי נגרע כאשר:

- פקעו הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי מזומנים מהנכס הפיננסי; או
- החברה מעבירה את הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי המזומנים מהנכס הפיננסי או נוטלת על עצמה מחויבות לשלם את תזרימי המזומנים שהתקבלו במלואם לצד שלישי, ללא עכוב משמעותי, ובנוסף או (א) העבירה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס או (ב) לא העבירה ולא הותירה בידיה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס אך העבירה את השליטה על הנכס.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

8. גריעת מכשירים פיננסיים (המשך)

התחייבויות פיננסיות

התחייבויות פיננסיות נגרעת כאשר היא מסולקת, דהיינו ההתחייבות נפרעה, בוטלה או פקעה. התחייבויות פיננסיות מסולקת כאשר החייב (הקבוצה):

- פורע את ההתחייבות על-ידי תשלום במזומן, בנכסים פיננסיים אחרים, בסחורות או שירותים, או
- משוחרר משפטית מההתחייבות.

9. רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו, הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית בגין סכומים שהושקעו (לרבות נכסים פיננסיים זמינים למכירה), הכנסות מדיבידנדים, רווחים (הפסדים) ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והפסדים שהועברו לרווח והפסד בגין ירידות ערך קבועות, שינויים בשווי ההון של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הון דרך רווח והפסד, רווחים (הפסדים) ממטבע חוץ ורווחים (הפסדים) מממוש השקעות המחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה. הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית על הלוואות שנתקבלו וריבית על פקדונות מבטחי משנה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההון של ההשקעות מדווחים בנטו.

ח. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי פחת שנצבר והפסדים מירידת ערך.

עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד המתייחס, מהוונת כחלק מעלות ציוד זה.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע מוכרת כחלק מהערך בספרים של אותו פריט אם צפוי כי התועלת הכלכלית העתידית הגלומה בפריט תזרום אל הקבוצה וכי עלותו ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של החלק שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. רכוש קבוע (המשך)

3. פחת

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואתיות הינו כדלקמן:

בניינים (למעט מרכיב הקרקע)	4%
שיפורים במושכר	לאורך תקופת השכירות כולל תקופת האופציה
כלי רכב	15%
מחשבים וציוד היקפי	25%-33%
ריהוט וציוד	6%-15%

האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושי וערך השייר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

ט. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הוא נדל"ן (קרקע או מבנה - או חלק ממבנה - או שניהם) המוחזק (על-ידי הקבוצה כבעלים או כחכירה מימונית) לצורך הפקת הכנסות שכירות או לשם עליית ערך הונית או שניהם, ושלא לצורך שימוש בייצור או הספקת סחורות או שירותים למטרות מנהלתיות, או מכירה במהלך העסקים הרגיל.

זכויות בנדל"ן החכורות על-ידי הקבוצה מסווגים ומטופלים כנדל"ן להשקעה.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות בתוספת עלויות עסקה. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון הפסקת שימוש בנכס על-ידי הבעלים, הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי או השלמת הפיתוח של נדל"ן המיועד לשימוש כנדל"ן להשקעה.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון התחלת שימוש בנכס על-ידי הבעלים או התחלת פיתוח עם תכנון למכור את הנכס.

העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הוא השווי ההוגן במועד המעבר.

ההפרש בין השווי ההוגן לעלות נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-16 IAS ונזקף לקרן הון מהערכה מחדש.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת הקבוצה על הערכת שווי שמבוצעת על-ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן והינם בעלי הידע והניסיון הנדרשים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י. חכירות

המבחנים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים והם נבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו ב-IAS 17;

1. חכירה מימונית

בחכירה מימונית, הועברו לקבוצה באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לשימוש בנכס החכור. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים. ההתחייבות בגין תשלומי החכירה מוצגת בערך נוכחי כאשר תשלומי החכירה מוקצים בין הוצאות המימון ופרעון של ההתחייבות בגין החכירה לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

2. חכירה תפעולית

הסכמי חכירה, בהם לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הגלומים בשימוש בנכס החכור, מסווגים כחכירה תפעולית. תשלומי החכירה מוכרים כהוצאה ברווח והפסד באופן שוטף על פני תקופת החכירה.

יא. צירופי עסקים ומוניטין

צירופי עסקים שהתרחשו לפני 1 בינואר, 2007

במסגרת המעבר לדיווח לפי IFRS, הקבוצה בחרה להציג מחדש לפי IFRS רק צירופי עסקים שהתרחשו לאחר מועד המעבר ל- IFRS, 1 בינואר 2007. באשר לרכישות שהתרחשו לפני 1 בינואר 2007, משקף המוניטין את הסכום שהוכר על-ידי הקבוצה, בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל. בגין רכישות אלו, הסיווג והטיפול החשבונאי לא הותאמו ל- IFRS לצורך הכנת מאזן הפתיחה של הקבוצה.

צירופי עסקים שהתרחשו לאחר 1 בינואר, 2007

צירופי עסקים מטופלים בשיטת הרכישה בהתאם ל-IFRS3. בשיטה זו מזהים הנכסים וההתחייבויות של החברה הנרכשת בהתאם לשוויים ההוגן במועד הרכישה.

מוניטין הנרכש במסגרת צירוף עסקים, נמדד לראשונה כהפרש בין עלות הרכישה לבין חלק הקבוצה בשווי הוגן נטו של הנכסים המזוהים, ההתחייבויות המזוהות וההתחייבויות התלויות של העסק הנרכש. לאחר ההכרה הראשונית נמדד המוניטין לפי עלות בניכוי הפסדים נצברים מירידת ערך. המוניטין אינו מופחת באופן שיטתי. לצורך בחינת קיום ירידת ערך, המוניטין מוקצה לכל אחת מהיחידות מניבות המזומנים של הקבוצה. באשר לבחינת ירידת ערך של מוניטין, ראה סעיף יג'(5) להלן.

יב. נכסים בלתי מוחשיים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשיים מוצגים על-פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מדי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם סעיף יג'(6) להלן). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מדי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי מכאן ולהבא, ובאותו מועד נבחנת גם ירידת ערך ומופחת הנכס באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים הכלכליים השימושים שלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת לגביהם ירידת ערך. תקופת ההפחתה ושיטת ההפחתה של נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה. שינויים באורך החיים השימושיים או בדפוס הצריכה הצפוי של ההטבות הכלכליות הצפויות לנבוע מהנכס מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא. הוצאות ההפחתה בגין נכסים בלתי מוחשיים עם אורך חיים שימושיים מוגדר נזקפים לדוח רווח והפסד.

1. עלויות פיתוח תוכנה

הוצאות פיתוח תוכנה מהוונות אך ורק אם ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; התוכנה ישימה מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהפיתוח, ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים להשלים את הפיתוח ולהשתמש בתוכנה. הוצאה שהוונה כוללת את עלות החומרים, שכר עבודה ישיר והוצאות תקורה שניתן לייחסן ישירות להכנת הנכס לשימוש המיועד. הוצאות פיתוח אחרות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

הוצאות פיתוח שהונו נמדדות לפי עלות בניכוי הפחתות והפסדים מירידת ערך שנצברו.

2. תוכנות

נכסי החברה והחברות המאוחדות כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

3. עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. כל העלויות האחרות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או מותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

4. הפחתה

הפחתה נזקפת לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של הנכסים הבלתי מוחשיים, פרט למוניטין, מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש.

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

(א) עודפי עלות שנוצרו ברכישתה של שומרה ביטוח מופחתים כדלהלן: עודף עלות המימון לתיק ביטוח נרכש מופחת על פני 5 שנים, עודף עלות המימון לקשרי סוכנים של סוכנות ביטוח מאוחדת מופחת על פני 10 שנים ועודף עלות המימון לשם מסחרי מופחת על פני 6 שנים.

(ב) עודף עלות שנוצר ברכישתה של מבטחים פנסיה והמימון לתיק לקוחות מופחת על פני 20 שנים.

(ג) תוכנות - מופחתות בקו ישר על פני 4-8 שנים.

האומדנים בדבר שיטת הפחת ואורך החיים השימושי נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. ירידת ערך

הקבוצה בוחנת בכל תאריך מאזן אם קיימת ירידת ערך כמפורט להלן:

1. השקעות פיננסיות

א. נכסים המוצגים בעלות מופחתת

אם קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין הסכום הפנקסני של הנכס והערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי (שיעור הריבית האפקטיבית שחושב בעת ההכרה הראשונית). הסכום הפנקסני של הנכס מוקטן באמצעות רישום הנזקף לדוח רווח והפסד.

ב. נכסים זמינים למכירה

אם קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך, סכום ההפסד נמדד כהפרש בין העלות (בניכוי תשלומי קרן והפחתות כלשהן) ובין השווי ההוגן, בניכוי הפסד מירידת ערך שנזקף בעבר לדוח רווח והפסד. הפסד זה מועבר מקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה לדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות ביטול הפסד מירידת ערך לגבי מכשירים הוניים אינו נזקף לדוח רווח והפסד ואילו ביטול הפסד מירידת ערך בגין מכשירי חוב נזקף לדוח רווח והפסד.

2. ביטוח משנה

א) ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה וכלפי שומרה ביטוח אינן משחררות אותן מהתחייבויותיהן כלפי המבוטחים על-פי פוליסות הביטוח.

מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על-פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה ולשומרה ביטוח הפסדים.

ב. החברה ושומרה ביטוח מבצעות הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב.

בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות הביטוחיות מתחשבות החברה ושומרה ביטוח, בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של אותם מבטחי משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות החברה ושומרה ביטוח בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות הצדדים להגיע להסכמי CUT OFF (ניתוק התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות) במטרה לצמצם את החשיפה.

3. פרמיה לגביה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגביה מחושבת בהתאם לגיל החוב.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. ירידת ערך (המשך)

4. נכסים שאינם פיננסיים

הקבוצה בוחנת אפשרות לירידת ערך בשווי הפנקסני של נכסים שאינם פיננסיים (למעט הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה, נכסים הנובעים מהטבות לעובדים ונכסי מס נדחים), כאשר ישנם סימנים כתוצאה מאירועים או שינויים בנסיבות המצביעים על כך שהשווי הפנקסני אינו בר-השבה. במקרים בהם השווי הפנקסני של הנכסים הלא פיננסיים עולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, מופחתים הנכסים לשווי בר-ההשבה שלהם. השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש. בהערכת שווי השימוש מהוונים תזרימי המזומנים הצפויים לפי שיעור ניכיון לפני מס המשקף את הסיכונים הספציפיים לכל נכס. בגין נכס שאינו מייצר תזרימי מזומנים עצמאיים נקבע סכום בר-השבה עבור היחידה מניבת המזומנים שאלה שייך הנכס. הפסדים מירידת ערך נזקפים לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות אחרות.

הקריטריונים הייחודיים להלן מיושמים בבחינת ירידת ערך של הנכסים הספציפיים הבאים:

5. מוניטין

הקבוצה בוחנת את המוניטין לצורך ירידת ערך, בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על כך שקיימת ירידת ערך.

ירידת ערך נקבעת בגין מוניטין על-ידי בחינת סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאלה מתייחס המוניטין. כאשר סכום בר-השבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) נמוך מהשווי הפנקסני של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאלה הוקצה המוניטין, מוכר הפסד מירידת ערך. הפסדים מירידת ערך מוניטין אינם מבוטלים.

6. נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר

הבחינה לירידת ערך נעשית בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על סימנים המעידים כי קיימת ירידת ערך.

הפסד מירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים שהוכרו בתקופות קודמות נבדקים מחדש בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים לכך שההפסדים קטנו או לא קיימים עוד. הפסד מירידת ערך מבוטל אם חל שינוי באומדנים ששימשו לקביעת הסכום בר-ההשבה, אך ורק במידה שהערך בספרים של הנכס, אחרי ביטול ההפסד מירידת הערך, אינו עולה על הערך בספרים בניכוי פחת או הפחתות, שהיה נקבע אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

יד. הון מניות

עלויות המתייחסות ישירות להנפקת מניות מוצגות כהפחתה מההון.

טו. התחייבויות בשל הטבות לעובדים

1. הטבות לזמן קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר כוללות משכורות, ימי חופשה, הבראה והפקדות לביטוח לאומי ומוכרות כהוצאות עם מתן השירותים. התחייבות בגין בונוס במזומן או תוכנית להשתתפות ברווחים, מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחויבות משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על-ידי העובד וניתן לאמוד באופן מהימן את הסכום.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

טו. התחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

2. הטבות לאחר העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על-ידי הפקדות בחברות ביטוח ובקרנות פנסיה (להלן - נכסי תוכנית).

א. תוכניות הפקדה מוגדרת

בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין שלפיהן משלמת הקבוצה באופן קבוע תשלומים מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים, גם אם בקרן לא הצטברו סכומים מספיקים כדי לשלם את כל ההטבות לעובד המתייחסות לשירות העובד בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הפקדות הקבוצה בתוכניות הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד במקביל לקבלת שירותי העבודה מהעובד ולא נדרשת הפרשה נוספת בדוחות הכספיים.

ב. תכנית הטבה מוגדרת

מחויבות של הקבוצה, המתייחסת לתכנית הטבה מוגדרת בגין הטבות לאחר פרישה, מחושבת לגבי כל תכנית בנפרד על-ידי אומדן הסכום העתידי של ההטבה שיגיע לעובד בתמורה לשירותיו, בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הטבה זו מוצגת לפי ערך נוכחי בניכוי השווי ההוגן של נכסי התכנית. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב ממשלתיות, שהמטבע שלהן ומועד פירעוןן דומים לתנאי המחויבות של הקבוצה. החישובים נערכים על-ידי אקטואר מוסמך לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.

רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו. מרכיב הפיצויים בפוליסות שהופקו על-ידי החברה אינו מהווה נכסי תוכנית ומקוזז מההתחייבויות בגין חוזי הביטוח.

3. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

המחויבות נטו של הקבוצה בגין הטבות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתוכניות הטבה לאחר העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי ומנוכה ממנו השווי ההוגן של נכסים המתייחסים למחויבות זו. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב ממשלתיות שהמטבע שלהן ומועד הפירעוןן שלהן דומים לתנאי המחויבויות של הקבוצה. החישוב נעשה לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה. רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו.

טז. עסקאות תשלומים מבוססי מניות

עלות תוכנית הקצאת מניות שהוענקו למנכ"ל החברה (להלן - מנכ"ל) נמדדה לפי השווי ההוגן במועד ההענקה של המכשירים ההוניים שהוענקו.

עלות תוכנית ההקצאה מוכרת ברווח והפסד כהוצאת שכר יחד עם גידול מקביל בהון העצמי על פני התקופה שבה תנאי השירות מתקיימים, ומסתיימת במועד שבו המנכ"ל זכאי לגמול (להלן - תקופת ההבשלה). ההוצאה המצטברת המוכרת בגין תוכנית ההקצאה בכל מועד דיווח עד למועד ההבשלה, משקפת את מידת חלוף תקופת ההבשלה ואת האומדן הטוב ביותר של החברה לגבי מספר המכשירים ההוניים שיבשילו בסופו של דבר. החיוב או הזיכוי בדוח רווח והפסד משקף את השינוי בהוצאה המצטברת שהוכרה לתחילת התקופה המדווחת ולסופה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יז. הפרשות

הפרשה מוכרת כאשר לקבוצה יש מחוייבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי תידרש זרימת הטבות כלכליות לסילוק המחויבות.

הפרשה בגין תביעות משפטיות מוכרת כאשר לקבוצה מחוייבות קיימת (משפטית או משתמעת) כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, יותר סביר מאשר לא (more likely than not) כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחוייבות וניתן לאמוד את המחוייבות באופן מהימן. כאשר השפעת ערך הזמן מהותית, נמדדת ההפרשה בהתאם לערכה הנוכחי. בעת בחינת הצורך בהכרה בהפרשות ובכימותן, מסתייעת הנהלת הקבוצה ביועציה המשפטיים.

יח. הכרה בהכנסה

1. פרמיות:

(א) פרמיות במגזר ביטוח חיים, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.

ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום על-ידי החברה עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים בפוליסות ריסק מנוכה מהפרמיות.

(ב) פרמיות בביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. הפרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה, נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו, ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נרשמות בעת פירעון הפרמיה אך לא לפני תחילת תקופת הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות בענף דירות המבוטחות כבטוחה למשכנתא נרשמות כהכנסה בהגיע מועד גבייתן (מדי חודש).

פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך המאזן נרשמות כהכנסות מראש.

דוחות התפוקה החודשיים, בעיקר בענפי רכב רכוש ודירות, כוללים חידושים אוטומטיים של פוליסות שמועד החידוש שלהן הגיע.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים הינן לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ובניכוי השתתפות המבוטחים ברווחים, על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. דמי ניהול:

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות המפקח על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק המשתתף ברווחים.

דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:

פוליסות שנמכרות החל מ-1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.
בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יח. הכרה בהכנסה (המשך)

2. דמי ניהול: (המשך)

(א) (המשך)

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה- 1 בינואר ועד ה- 31 בדצמבר) שנוקף לפוליסה בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותה הפוליסה. ניתן לגבות דמי ניהול משתנים רק כאשר התשואה הריאלית חיובית. אם נצברו תשואות ריאליות שליליות בשנים קודמות, אזי ניתן לגבות דמי ניהול משתנים רק לאחר החזר התשואה הריאלית השלילית.

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה.

(ב) דמי ניהול מקרנות פנסיה:

הכנסות מניהול קרנות פנסיה נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים ועל בסיס התקבולים מהעמיתים.

3. עמלות:

הכנסות מעמלות ביטוח כללי בסוכנויות ביטוח נזקפות בעת התהוותן.

הכנסות מעמלות ביטוח חיים בסוכנות ביטוח מאוחדת נזקפות על בסיס מועדי הזכאות לתשלום העמלות על-פי ההסכמים עם חברות הביטוח, בניכוי הפרשות להחזרי עמלות עקב ביטולים צפויים של פוליסות ביטוח.

יט. מסים על הכנסה

הוצאת מסים על הכנסה כוללת מסים שוטפים ונדחים. הוצאת מסים על הכנסה נזקפת לדוח רווח והפסד אלא אם המס נובע מעסקה או אירוע אשר מוכרים ישירות בהון. במקרים אלו, נזקפת השפעת המס לסעיף המתייחס בהון.

המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם על ההכנסה החייבת במס לשנה, כשהוא מחושב על-פי שיעורי המס ובהתבסס על חוקי המס שנחקקו, או אשר חקיקתם הושלמה למעשה עד לתאריך המאזן. בנוסף כולל המס השוטף שינויים בתשלומי המס המתייחסים לשנים קודמות.

ההכרה במסים נדחים הינה בהתאם לגישה המאזנית, בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מסים.

המסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על ההפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו או שנחקקו למעשה לתאריך המאזן. הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבויות מסים נדחים בקיימת זכות חוקית הניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מסים שוטפים, והם מיוחסים לאותה הכנסה חייבת במס הממוסה על-ידי אותה רשות מס באותה חברה נישומה.

נכס מס נדחה מוכר בספרים כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את ההפרשים הזמניים. נכסי המסים הנדחים נבדקים בכל תאריך מאזן, ובמידה ולא צפוי כי הטבות המס המתייחסות תתממשנה, הם מופחתים.

בחשובי המסים הנדחים לא מובאים בחשבון המסים שהיו חלים במקרה של מימוש ההשקעות בחברות מוחזקות, כל עוד מכירת ההשקעות בחברות המוחזקות אינה צפויה בעתיד הנראה לעין. כמו כן, לא הובאו בחשבון מסים נדחים בגין חלוקת רווחים על-ידי חברות מוחזקות כדיבידנדים, מאחר וחלוקת הדיבידנד אינה כרוכה בחבות מס נוספת.

מס נדחה בגין עסקאות בינחברתיות בדוחות המאוחדים נרשם לפי שיעור המס על החברה הרוכשת.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כ. רווח (הפסד) למניה

החברה מציגה נתוני רווח בסיסי למניה לגבי הון המניות הרגילות שלה. הרווח הבסיסי למניה מחושב על-ידי חלוקת הרווח או ההפסד המיוחסים לבעלי המניות הרגילות של החברה במספר הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שהיו במחזור במשך התקופה. הרווח המדולל למניה נקבע על-ידי התאמת הרווח או ההפסד, המתייחס לבעלי המניות הרגילות והתאמת הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שבמחזור בגין ההשפעות של כל המניות הרגילות הפוטנציאליות המדוללות הנכללות בחישוב הרווח המדולל למניה במידה שהשפעתן מדללת את הרווח למניה על-ידי כך שהמרתן מקטינה את הרווח למניה או מגדילה את ההפסד למניה מפעילויות נמשכות. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות שבידי החברה.

כא. עסקאות עם בעל שליטה

נכסים והתחייבויות שלגביהם בוצעה עסקה עם בעל שליטה, נמדדים לפי השווי ההוגן במועד העסקה. בשל העובדה כי מדובר בעסקה במישור ההוני, זוקפת החברה את ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה מהעסקה להון העצמי.

כב. דיווח מגזרי

מגזר הינו מרכיב בר הבחנה של החברה, העוסק באספקת מוצרים או שירותים העשויים להיות קשורים זה בזה (מגזר עסקי), או באספקת מוצרים או שירותים במסגרת סביבה כלכלית מוגדרת (מגזר גיאוגרפי), והחשוף לסיכונים ולתשואות השונים מאלה של יתר המגזרים. המתכונת לדיווח המגזרי של החברה מבוססת על מגזרים עסקיים, והיא נקבעה על-פי גישת ההנהלה, דהיינו, בהתאם למתכונת הדיווח הפנימית המקבלי ההחלטות בחברה. פירוט הדיווח הכספי לפי מגזרים - ראה באור 3.

כג. תקנים חדשים שטרם אומצו

1. IAS 23, עלויות אשראי, מתוקן (להלן - "התקן")

התקן מבטל את האפשרות לזקוף את עלויות האשראי כהוצאה לדוח רווח והפסד ומחייב את הישות להוון לעלות הנכס עלויות אשראי הניתנות לייחוס באופן ישיר לרכישה, להקמה או לפיתוח של נכס כשיר. נכס כשיר הוא נכס שנדרשת תקופת זמן משמעותית להכנתו לשימוש המיועד או מכירתו והוא כולל נכסים קבועים ונדל"ן להשקעה. התקן יחול על תקופות שנתיות אשר יחלו ביום 1 בינואר, 2009 או לאחר מכן. ליישום לראשונה של התקן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות והמצב הכספי של הקבוצה.

2. IAS 1, הצגת דוחות כספיים, מתוקן (להלן - "התקן")

בהתאם לתיקון ל-1 IAS נדרש להציג גם דוח נוסף, נפרד "דוח על הכנסה כוללת" ובו יוצגו, מלבד סכום הרווח הנקי הנלקח מדוח רווח והפסד, כל הפריטים אשר נזקפו בתקופת הדיווח ישירות להון העצמי ושאינם נובעים מעסקאות עם בעלי המניות כבעלי מניות (הכנסה כוללת אחרת), כגון התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ, התאמות שווי הון לנכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, התאמות לקרן הערכה מחדש של רכוש קבוע וכדומה וכן השפעת המס של פריטים אלה שנזקפה אף היא ישירות להון העצמי, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט. לחילופין, ניתן להציג את פריטי ההכנסה הכוללת אחרת יחד עם פריטי הדוח רווח והפסד בדוח אחד שיקרא "דוח על הכנסה כוללת" שיבוא במקום דוח רווח והפסד, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט. פריטים שנזקפו להון העצמי אשר נובעים מעסקאות עם בעלי המניות כבעלי מניות (כגון הנפקות הון, חלוקת דיבידנד וכדומה) יוצגו בדוח על השינויים בהון העצמי, כמו גם שורת הסיכום שתועבר מהדוח על ההכנסה הכוללת, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט.

כמו כן, קובע התיקון שבמקרים של שינוי מספרי השוואה כתוצאה משינוי במדיניות חשבונאית המיושם למפרע, הצגה מחדש או סיווג מחדש, יש להציג מאזן גם לתחילת התקופה של מספרי השוואה לגביהם בוצע השינוי.

התקן יחול על תקופות שנתיות אשר יחלו ביום 1 בינואר, 2009 או לאחר מכן. השפעת התיקון ל-1 IAS תחייב את החברה במתן הגילוי הנדרש כאמור בדוחות הכספיים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כג. תקנים חדשים שטרם אומצו (המשך)

3. IFRS 3 צירופי עסקים ו- IAS 27, דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים, מתוקנים (להלן - "התקנים")

התקנים ייושמו לגבי הדוחות הכספיים השנתיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2010. יישום מוקדם של שני התקנים אפשרי יחדיו החל מהדוחות הכספיים השנתיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2008.

להלן עיקרי השינויים הצפויים לחול בעקבות יישום התקנים:

- כיום קובע IFRS 3 כי מוניטין, בניגוד לשאר הנכסים וההתחייבויות המזוהים של החברה הנרכשת, יימדד כעודף עלות הרכישה על חלק החברה הרוכשת בשווי ההוגן של הנכסים המזוהים, נטו במועד הרכישה. על-פי התקנים, ניתן לבחור לגבי כל עסקת צירוף עסקים בנפרד, למדוד את המוניטין על בסיס מלוא שווי ההוגן ולא רק לפי החלק הנרכש.
 - תמורה תלויה בצירופי עסקים תימדד בהתאם לשווייה ההוגן כאשר שינויים בשווי ההוגן של התמורה התלויה, שאינם מהווים התאמות בתקופת המדידה לעלות הרכישה, לא יוכרו במקביל כהתאמת המוניטין. בדרך כלל, התמורה התלויה תיחשב נגזר פיננסי בתחולת IAS 39 המוצג בשווי הוגן עם שינויים בו לרווח והפסד.
 - עלויות רכישה ישירות המיוחסות לעסקת צירוף העסקים יוכרו ברווח והפסד עם התהוותן, כאשר הדרישה עד כה לזקוף אותן כחלק מתמורת עלות צירוף העסקים, בוטלה.
 - עסקה עם המיעוט, בין אם מכירה ובין אם רכישה, תטופל כעסקה במישור ההוני, ולכן לא תביא להכרה ברווח או הפסד או תשפיע על סכום המוניטין, בהתאמה.
 - הפסדי חברה בת, גם אם מביאים לגרעון בהון העצמי של החברה הבת, יוקצו בין החברה האם לבין זכויות המיעוט, גם אם המיעוט אינו ערב או שאין לו מחויבויות חוזית לתמוך בחברה הבת או לבצע השקעה נוספת.
 - במועד אובדן השליטה בחברה הבת, יתרת האחזקה, אם קיימת, תשווער לשווי הוגן כנגד רווח והפסד מהמימוש ושווי הוגן זה יהווה בסיס לעלוותה לצורך טיפול עוקב.
- התקנים יושמו באופן של מכאן ולהבא וישפיעו על רכישות עתידיות ועסקאות עם המיעוט.

4. IFRS 5, נכסים בלתי שוטפים המוחזקים למכירה ופעילויות שהופסקו, מתוקן (להלן - "התקן")

בהתאם לתיקון לתקן, כאשר החברה האם מחליטה לממש חלק מהחזקתה בחברה מאוחדת כך שלאחר המימוש תישאר לחברה האם החזקה שאינה מקנה שליטה, לדוגמה זכויות המקנות השפעה מהותית, כל הנכסים וההתחייבויות המיוחסים לחברה המאוחדת יסווגו כמוחזקים למכירה ויחולו הוראות IFRS 5 הרלבנטיות, לרבות הצגה כפעילות שהופסקה. התיקון לתקן ייושם מכאן ולהבא החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2010. יישום מוקדם אפשרי. ליישום לראשונה של התקן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות והמצב הכספי של הקבוצה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כג. תקנים חדשים שטרם אומצו (המשך)

5. IAS 19 (מתוקן) - הטבות לעובדים

בהתאם לתיקון ל-IAS 19, קבוצת הטבות אחרות לזמן ארוך תכלול גם הטבות לעובדים שהזכויות להן מתהווה בזמן קצר אך מועד ניצולן הצפוי מתרחש לאחר שנה מתום התקופה המזכה בהטבה, כגון הטבות בגין ימי חופשה ומחלה צוברות הצפוי כי ינוצלו בתקופה שלאחר שנה מתאריך המאזן. לפיכך הטבות אלה יחייבו מעתה הכרה בדוחות הכספיים לפי חישוב אקטוארי בהתחשב בשכר עתידי והיוון לערך נוכחי. התקן ייושם למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2009. יישום מוקדם אפשרי.

להערכת הקבוצה, לתקן המתוקן לא צפויה להיות השפעה מהותית על מצבה הכספי, תוצאות פעולותיה ותזרימי המזומנים שלה.

6. IAS 40 (מתוקן) - נדל"ן להשקעה

בהתאם לתיקון ל-IAS 40, גם נדל"ן להשקעה הנמצא בתהליך הקמה או פיתוח לשימוש עתידי כנדל"ן להשקעה יטופל כנדל"ן להשקעה כאשר מיושמת שיטת השווי ההוגן ושווי ניתן למדידה מהימנה. התקן ייושם באופן של מכאן ולהבא החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2009. יישום מוקדם אפשרי.

להערכת הקבוצה, לתקן המתוקן לא צפויה להיות השפעה מהותית על מצבה הכספי, תוצאות פעולותיה ותזרימי המזומנים שלה.

כד. להלן שיעורי השינוי של המדד ושער החליפין של הדולר:

שער חליפין יצג של הדולר ארה"ב	מדד המחירים לצרכן		
	מדד ידוע	מדד בגין	
	%	%	
(1.1)	4.5	3.8	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008
(9.0)	2.8	3.4	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

באור 3: - מגזרי פעילות

החברה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. מגזר ביטוח החיים והחסכון לטווח ארוך

מגזר ביטוח החיים והחסכון לטווח ארוך כולל את ענפי ביטוח חיים והפנסיה והוא מתמקד בעיקר בחסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן וקרנות פנסיה וכן בכיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ועוד). בהתאם למבחנים שנקבעו בתקינה הבינלאומית, עסקי ביטוח בריאות לזמן ארוך נכללים במגזר ביטוח חיים וחסכון לטווח ארוך.

2. מגזר ביטוח כללי

מגזר הביטוח הכללי כולל את ענפי החבויות והרכוש. בהתאם להוראות המפקח מפורט מגזר הביטוח הכללי לפי ענפי רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש אחרים וענפי חבויות אחרים.

● ענף רכב חובה

ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על-ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על-פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

2. מגזר ביטוח כללי (המשך)

● ענף רכב רכוש

ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.

● ענפי חבויות

ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שהוא יגרום לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות המוצר וערבויות.

● ענפי רכוש ואחרים

יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים וענפי בריאות המספקים כיסוי לזמן קצר (תאונות אישיות, נסיעות לחו"ל ועובדים זרים).

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	התאמות וקיזוזים	סה"כ
1,826,315	2,114,016	-	(1,234)	3,939,097
199,285	404,267	-	-	603,552
1,627,030	1,709,749	-	(1,234)	3,335,545
(1,739,541)	118,011	(202,200)	(1,745)	(1,825,475)
290,036	-	-	-	290,036
62,613	59,170	21,739	(11,907)	131,615
240,138	1,886,930	(180,461)	(14,886)	1,931,721
(240,672)	1,644,623	-	-	1,403,951
192,439	253,785	-	-	446,224
(433,111)	1,390,838	-	-	957,727
344,088	474,309	5,274	(11,907)	811,764
261,109	61,882	27,492	(2,808)	347,675
9,800	4,613	1,486	-	15,899
7,198	2,744	91,670	(171)	101,441
189,084	1,934,386	125,922	(14,886)	2,234,506
51,054	(47,456)	(306,383)	-	(302,785)

פרמיות שהורווחו ברוטו
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי
משנה

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו
והכנסות מימון
הכנסות מדמי ניהול
הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין
חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים
ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי
ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין
חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות
רכישה אחרות
הוצאות הנהלה וכלליות
הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
הוצאות מימון

סך כל ההוצאות

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
3,452,850	(926)	-	1,691,894	1,761,882	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	-	-	323,424	184,854	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,944,572	(926)	-	1,368,470	1,577,028	פרמיות שהורווחו בשייר
1,022,158	(108)	9,863	162,893	849,510	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
286,638	-	-	-	286,638	הכנסות מדמי ניהול
72,727	-	-	38,330	34,397	הכנסות מעמלות
4,326,095	(1,034)	9,863	1,569,693	2,747,573	סך כל ההכנסות
3,278,997	-	-	1,174,895	2,104,102	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
352,835	-	-	222,459	130,376	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	-	-	952,436	1,973,726	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
697,130	-	-	397,129	300,001	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
271,076	(926)	11,435	28,316	232,251	הוצאות הנהלה וכלליות
9,800	-	-	-	9,800	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
60,441	(108)	55,333	2,005	3,211	הוצאות מימון
3,964,609	(1,034)	66,768	1,379,886	2,518,989	סך כל ההוצאות
361,486	-	(56,905)	189,807	228,584	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2008					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
769,418	-	16,128	83,777	669,513	נכסים:
801,823	-	-	175,656	626,167	נכסים בלתי מוחשיים
					הוצאות רכישה נדחות
					השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
7,136,009	-	-	-	7,136,009	השקעות פיננסיות אחרות
6,755,317	-	394,329	2,402,097	3,958,891	נכסי ביטוח משנה
826,753	-	-	536,331	290,422	פרמיות לגבייה
540,187	-	-	418,838	121,349	נכסים אחרים
1,341,102	(6,254)	371,842	373,458	602,056	
18,170,609	(6,254)	782,299	3,990,157	13,404,407	סך כל הנכסים
7,704,355	-	-	-	7,704,355	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה
					התחייבויות:
8,043,604	(178)	-	3,609,719	4,434,063	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
7,080,313	(1,696)	-	-	7,082,009	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
1,769,522	(4,380)	63,839	1,264,560	445,503	התחייבויות אחרות
16,893,439	(6,254)	63,839	4,874,279	11,961,575	סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007				
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
755,383	-	19,046	88,675	647,662
780,333	-	-	150,550	629,783
8,951,981	-	-	-	8,951,981
7,042,495	-	821,414	2,429,791	3,791,290
769,665	-	-	569,777	199,888
519,102	-	-	411,574	107,528
985,766	(9,081)	348,171	185,373	461,303
19,804,725	(9,081)	1,188,631	3,835,740	14,789,435
9,412,331	-	-	-	9,412,331

נכסים:

נכסים בלתי מוחשיים
הוצאות רכישה נדחות
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי
תשואה
השקעות פיננסיות אחרות
נכסי ביטוח משנה
פרמיות לגבייה
נכסים אחרים

סך כל הנכסים

סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי
תשואה

התחייבויות:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי
השקעה שאינם תלויי תשואה
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי
השקעה תלויי תשואה
התחייבויות אחרות

סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש (ואחרים *) אלפי ש"ח	ענפי חבויות (אחרים *)	סה"כ	
557,301	836,971	519,217	243,834	2,157,323	פרמיות ברוטו
17,789	62,187	244,801	79,122	403,899	פרמיות ביטוח משנה
539,512	774,784	274,416	164,712	1,753,424	פרמיות בשייר
(11,901)	(27,203)	3,190	(7,761)	(43,675)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
527,611	747,581	277,606	156,951	1,709,749	פרמיות שהורווחו בשייר
62,661	18,682	8,572	28,096	118,011	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	2,823	53,888	2,459	59,170	הכנסות מעמלות
590,272	769,086	340,066	187,506	1,886,930	סך כל ההכנסות
566,335	605,606	301,126	171,556	1,644,623	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
12,695	59,501	130,026	51,563	253,785	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
553,640	546,105	171,100	119,993	1,390,838	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
61,273	203,236	153,854	55,946	474,309	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
20,349	16,931	10,580	14,022	61,882	הוצאות הנהלה וכלליות
2,307	2,306	-	-	4,613	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
209	794	1,732	9	2,744	הוצאות מימון
637,778	769,372	337,266	189,970	1,934,386	סך כל ההוצאות
(47,506)	(286)	2,800	(2,464)	(47,456)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
1,927,671	526,999	346,055	808,994	3,609,719	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31.12.2008

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77 מסך הפרמיות בענפים אלו.

ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 86 מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש (ואחרים *) אלפי ש"ח	ענפי חבויות (אחרים *)	סה"כ	
373,918	645,740	493,381	242,711	1,755,750	פרמיות ברוטו
9,403	48,852	205,842	70,988	335,085	פרמיות ביטוח משנה
364,515	596,888	287,539	171,723	1,420,665	פרמיות בשייר
(6,211)	(34,322)	(9,167)	(2,495)	(52,195)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
358,304	562,566	278,372	169,228	1,368,470	פרמיות שהורווחו בשייר
85,516	25,736	13,451	38,190	162,893	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	2,797	33,589	1,944	38,330	הכנסות מעמלות
443,820	591,099	325,412	209,362	1,569,693	סך כל ההכנסות
291,427	447,639	290,799	145,030	1,174,895	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(913)	44,760	142,782	35,830	222,459	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
292,340	402,879	148,017	109,200	952,436	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
43,669	158,549	136,055	58,856	397,129	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
5,071	13,093	8,952	1,200	28,316	הוצאות הנהלה וכלליות
-	427	1,578	-	2,005	הוצאות מימון
341,080	574,948	294,602	169,256	1,379,886	סך כל ההוצאות
102,740	16,151	30,810	40,106	189,807	רווח לפני מסים על ההכנסה
1,703,826	479,417	339,379	792,271	3,314,893	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31.12.2007

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 70 מסך הפרמיות בענפים אלו.

ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 86 מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008			
פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	
-	1,826,315	1,826,315	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	199,285	199,285	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
-	1,627,030	1,627,030	פרמיות שהורווחו בשייר
4,285	(1,743,826)	(1,739,541)	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
226,562	63,474	290,036	הכנסות מדמי ניהול
1,040	61,573	62,613	הכנסות מעמלות
231,887	8,251	240,138	סך כל ההכנסות
-	(240,672)	(240,672)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
-	192,439	192,439	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
-	(433,111)	(433,111)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
39,184	304,904	344,088	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
101,815	159,294	261,109	הוצאות הנהלה וכלליות
9,800	-	9,800	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
-	7,198	7,198	הוצאות מימון
150,799	38,285	189,084	סך כל ההוצאות
81,088	(30,034)	51,054	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007			
פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	
-	1,761,882	1,761,882	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	184,854	184,854	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
-	1,577,028	1,577,028	פרמיות שהורווחו בשייר
13,554	835,956	849,510	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
188,553	98,085	286,638	הכנסות מדמי ניהול
-	34,397	34,397	הכנסות מעמלות
202,107	2,545,466	2,747,573	סך כל ההכנסות
-	2,104,102	2,104,102	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
-	130,376	130,376	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
-	1,973,726	1,973,726	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
9,620	290,381	300,001	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
94,683	137,568	232,251	הוצאות הנהלה וכלליות
9,800	-	9,800	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
-	3,211	3,211	הוצאות מימון
114,103	2,404,886	2,518,989	סך כל ההוצאות
88,004	140,580	228,584	רווח לפני מסים על ההכנסה

באור 4: - צירופי עסקים

ביום 16 בדצמבר, 2007 רכשה החברה 100% ממניות שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן - שומרה ביטוח) שהינה מבטח מורשה כדין, הפועל בתחומי הביטוח הכללי, ואשר בבעלותה שלוש חברות נוספות: סיני סוכנות לביטוח בע"מ, סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ ושומרה נדל"ן בע"מ.

השווי ההוגן של הנכסים המזוהים וההתחייבויות המזוהות של שומרה ביטוח ויתרתם בדוחות הכספיים למועד הרכישה, הינם כדלקמן:

יתרה בדוחות	שווי הוגן	הכספיים	אלפי ש"ח
5,960	44,926		
3,792	(27,698)		
31,840	-		
23,524	23,524		
10,719	10,719		
49,728	49,728		
10,478	10,478		
58,819	58,819		
447,553	448,123		
5,139	5,139		
60,801	60,801		
(562,867)	(486,101)		
(66,174)	(62,536)		
(4,596)	(4,596)		
74,716	131,326		
	26,549		
	157,875		
אלפי ש"ח			

מזומנים אשר נבעו מהרכישה/שימשו לרכישה:

60,801	מזומנים ושווי מזומנים בחברה הנרכשת למועד הרכישה
157,875	מזומנים ששולמו
97,074	מזומנים, נטו

הנתונים ליום 31 בדצמבר, 2007, המהווים מספרי השוואה בדוחות הכספיים הוצגו מחדש על מנת לשקף את התאמת השווי ההוגן כאמור.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב והתנועה:

מוניטין	תיקי ביטוח	שם מסחרי	תוכנות מחשב	סה"כ	תיקי לקוחות וקשרי סוכנים אלפי ש"ח
<u>עלות</u>					
410,591	-	195,981	-	182,853	789,425
יתרה ליום 1 בינואר, 2007					
-	-	-	-	46,931	46,931
תוספות (*)					
26,549	19,267	14,435	11,572	5,901	77,724
חברה שאוחדה לראשונה (באור 4)					
437,140	19,267	210,416	11,572	235,685	914,080
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007					
-	-	-	-	62,745	62,745
תוספות (*)					
-	-	-	-	(15)	(15)
גריעות					
437,140	19,267	210,416	11,572	298,415	976,810
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008					
<u>הפחתה שנצברה</u>					
25,662	-	22,049	-	71,579	119,290
יתרה ליום 1 בינואר, 2007					
-	-	9,800	-	23,358	33,158
הפחתה שהוכרה במהלך השנה					
-	2,527	-	-	3,722	6,249
חברה שאוחדה לראשונה (באור 4)					
25,662	2,527	31,849	-	98,659	158,697
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007					
-	3,275	11,286	1,968	32,171	48,700
הפחתה שהוכרה במהלך השנה					
-	-	-	-	(5)	(5)
גריעות					
25,662	5,802	43,135	1,968	130,825	207,392
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008					
<u>ערך בספרים, נטו</u>					
411,478	13,465	167,281	9,604	167,590	769,418
ביום 31 בדצמבר, 2008					
411,478	16,740	178,567	11,572	137,026	755,383
ביום 31 בדצמבר, 2007					

(*) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי: בשנת 2008 בסך 52,047 אלפי ש"ח ובשנת 2007 בסך 38,986 אלפי ש"ח.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך של מוניטין הוקצה המוניטין ליחידות מניבות מזומנים הבאות:

- תחום הפנסיה הנכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.
- מגזר ביטוח כללי.

להלן הערך בספרים של המוניטין, שהוקצה לכל אחד מהמגזרים הבאים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
384,929	384,929
26,549	26,549
<u>411,478</u>	<u>411,478</u>

יחידה מניבת מזומנים:
תחום הפנסיה
מגזר ביטוח כללי

לצורך בחינת ירידת ערך של המוניטין יש לבחון את ערך היחידה המניבה מזומנים הקטנה ביותר, בתוך המגזר, שאליה יוחס המוניטין בהשוואה לסכום בר ההשבה שלה. אם הסכום בר ההשבה של היחידה עולה על הערך בספרים של היחידה, היחידה והמוניטין שהוקצה לה יחשבו כבלתי פגומים בערכם. אם הערך בספרים של היחידה עולה על הסכום בר ההשבה שלה החברה מכירה בהפסד מירידת ערך.

(1) הסכום בר ההשבה של תחום הפנסיה המהווה חלק ממגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח נקבע על בסיס עקרונות חישוב ה-Embedded Value. על-פי הערכת החברה אין צורך להפחית את ערך המוניטין בגין מבטחים.

(2) הסכום בר ההשבה של שומרה ביטוח כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק מעסקי ביטוח כללי נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים למשך 10 שנים.

ההנחות שנלקחו לצורך בחינת ברות ההשבה הינן שמרניות מאד ביחס לעסקי החברה.

ההנחות ששימוש בחישוב שווי השימוש

- שיעור ריבית ההיוון - 11.5%.
- שיעור התשואה על ההשקעות - 3% ריאלי (הנחת אינפלציה של 2.5%).
- שיעור גידול בהכנסות - לשנים 2009 ו-2010 - 15%.
- לשנים 2011 - 2018 - 0%.
- שיעור הוצאות הנהלה וכלליות מדמי ביטוח - 10%.
- שיעור תביעות ברכב רכוש - 70%.

מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בספרים ולאור ההנחות השמרניות שנלקחו כאמור, להערכת החברה כל שינוי סביר בהנחות המפתח ששימוש בחישוב שווי השימוש לא יגרמו לערך בספרים להיות נמוך מסכום בר ההשבה.

באור 6: - הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
629,783	626,167
150,550	175,656
<u>780,333</u>	<u>801,823</u>

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
ביטוח כללי

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח אלפי ש"ח	
<u>653,197</u>	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
	התנועה בשנת 2007:
	תוספות:
101,418	עמלות רכישה
<u>45,491</u>	הוצאות רכישה אחרות
<u>146,909</u>	סה"כ תוספות
(52,657)	הפחתות:
<u>(117,666)</u>	הפחתה שוטפת
	הפחתה בגין ביטולים
<u>(170,323)</u>	
<u>629,783</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
	התנועה בשנת 2008:
	תוספות:
105,379	עמלות רכישה
<u>49,688</u>	הוצאות רכישה אחרות
<u>155,067</u>	סה"כ תוספות
(49,775)	הפחתות:
<u>(108,908)</u>	הפחתה שוטפת
	הפחתה בגין ביטולים
<u>(158,683)</u>	
<u>626,167</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

באור 7: - רכוש קבוע, נטו

א. הרכב ותנועה:

שנת 2008

קרקע (* ובנייני משרדים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
אלפי ש"ח					

עלות

150,662	144,656	27,796	36,520	11,952	371,586
6,765	18,898	4,046	3,391	1,768	34,868
-	(99)	(2,700)	(481)	(56)	(3,336)

יתרה ליום 1 בינואר, 2008
תוספות במשך השנה
גרועות במשך השנה

157,427	163,455	29,142	39,430	13,664	403,118

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

פחת שנצבר

37,184	118,577	6,605	25,063	5,656	193,085
4,872	14,904	4,209	1,867	502	26,354
-	(25)	(1,209)	(279)	-	(1,513)

יתרה ליום 1 בינואר, 2008
תוספות במשך השנה
גרועות במשך השנה

42,056	133,456	9,605	26,651	6,158	217,926

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

115,371	29,999	19,537	12,779	7,506	185,192

יתרת עלות מופחתת ליום
31 בדצמבר, 2008

(* הקרקע נמצאת בבעלות מלאה של הקבוצה.

שנת 2007

קרקע (* ובנייני משרדים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
אלפי ש"ח					

עלות

123,622	125,390	17,107	31,170	10,347	307,636
5,689	13,806	10,236	1,858	1,065	32,654
21,685	5,460	3,479	3,492	540	34,656
(334)	-	(3,026)	-	-	(3,360)

יתרה ליום 1 בינואר, 2007
תוספות במשך השנה
חברה שאוחדה לראשונה
גרועות במשך השנה

150,662	144,656	27,796	36,520	11,952	371,586

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

פחת שנצבר

28,800	102,309	4,532	21,719	5,102	162,462
3,314	12,317	3,216	1,611	340	20,798
5,079	3,951	155	1,733	214	11,132
(9)	-	(1,298)	-	-	(1,307)

יתרה ליום 1 בינואר, 2007
תוספות במשך השנה
חברה שאוחדה לראשונה
גרועות במשך השנה

37,184	118,577	6,605	25,063	5,656	193,085

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

113,478	26,079	21,191	11,457	6,296	178,501

יתרת עלות מופחתת ליום
31 בדצמבר, 2007

(* הקרקע נמצאת בבעלות מלאה של הקבוצה.

באור 7: - רכוש קבוע, נטו (המשך)

ב. אורך חיים שימושיים

31 בדצמבר	
2007	2008
שנים	
25	25
3-4	3-4
6-7	6-7
4-16	4-16
תקופת השכירות	

מבנים
מחשבים וציוד היקפי
כלי רכב
ציוד וריהוט משרדי
שיפורים במושכר

באור 8: - נדל"ן להשקעה

א. הרכב ותנועה:

31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
24,298	37,089
122	100
10,719	-
10,841	100
1,950	1,721
37,089	38,910

יתרה ליום 1 בינואר

תוספות במשך השנה
רכישות ותוספות לנכסים קיימים
חברה שאוחדה לראשונה

סה"כ תוספות

התאמת שווי הוגן

יתרה ליום 31 בדצמבר

ב. נדל"ן להשקעה מוצג על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על-ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי שהוא בעל כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס לנדל"ן דומה ובמיקום דומה לזה של הנדל"ן שבבעלות החברה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם. בחישוב השווי ההוגן השתמש מעריך השווי בשיעור היוון של 9% (אשתקד 8.5%).

הנדל"ן להשקעה מושכר ברובו לעסקים, אך כולל גם מספר דירות המושכרות למגורים.

ג. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 36ד'.

ד. פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקבוצה כנדל"ן להשקעה:

ליום 31 בדצמבר		מועדי סיום תקופת החכירה (בשנים)
2007	2008	
אלפי ש"ח		
36,674	38,440	-
415	470	3.25
37,089	38,910	

בבעלות
בחכירה מהוונת

באור 9: - חייבים ויתרות חובה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
28,468	25,374
4,828	8,636
2,532	3,096
25,950	32,564
93,624	81,662
5,329	5,890
(41,258)	(39,936)
119,473	117,286

הוצאות מראש
חברות קשורות
מקדמות לספקים
חברות ביטוח ותווכני ביטוח (באור 34(ו'))
סוכני ביטוח
אחרים
בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
סה"כ חייבים ויתרות חובה

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
73,891	41,258
(32,633)	(1,322)
41,258	39,936

יתרה ליום 1 בינואר
שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 10: - פרמיות לגבייה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
523,835	545,381
4,733	5,194
519,102	540,187
371,465	378,310

פרמיות לגבייה (*)
בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
סה"כ פרמיות לגבייה
(*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע

ב. גיול:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
332,346	372,466
102,306	80,174
42,073	43,803
25,513	25,467
502,238	521,910
16,864	18,277
519,102	540,187

פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם
ללא פיגור
בפיגור (*):
מתחת ל- 90 ימים
בין 90 ל- 180 ימים
מעל 180 ימים
סה"כ פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם
פרמיה לגבייה שערכה נפגם
סה"כ פרמיה לגבייה

(*) כולל בעיקר חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים וחסכון לטווח ארוך. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפדיון של הפוליסה.

באור 10: - פרמיות לגבייה (המשך)

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגבייה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
3,650	4,733	יתרה ליום 1 בינואר
600	461	שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
483	-	חברה שאוחדה לראשונה
4,733	5,194	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 11: - נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

להלן פירוט הנכסים המוחזקים כנגד חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
2,633,650	2,571,014	השקעות פיננסיות:
3,114,921	2,412,110	נכסי חוב סחירים
2,562,180	1,354,933	נכסי חוב שאינם סחירים
641,230	797,952	מניות
		השקעות פיננסיות אחרות
8,951,981	7,136,009	סך הכל השקעות פיננסיות
321,259	425,016	מזומנים ושווי מזומנים
139,091	143,330	אחר
9,412,331	7,704,355	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

לעניין החשיפה בגין נכסי פוליסות משתתפות ברווחים ראה באור 34 בדבר ניהול סיכונים.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר, 2008				
פירוט בסעיף	מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	הלוואות וחייבים	סה"כ
אלפי ש"ח				
א	226,619	1,553,520	-	1,780,139
ב	-	-	4,624,934	4,624,934
ד	6,727	114,252	-	120,979
ה	139,439	89,826	-	229,265
	372,785	1,757,598	4,624,934	6,755,317

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007				
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף
אלפי ש"ח				
2,102,336	-	1,815,800	286,536	א נכסי חוב סחירים
4,549,104	4,546,157	-	2,947	ב נכסי חוב שאינם סחירים
230,119	-	215,706	14,413	ד מניות
160,936	-	85,480	75,456	ה אחרות
<u>7,042,495</u>	<u>4,546,157</u>	<u>2,116,986</u>	<u>379,352</u>	סה"כ

א. נכסי חוב סחירים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

		אגרות חוב ממשלתיות
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה
		זמינות למכירה
209,141	164,114	
<u>533,239</u>	<u>755,978</u>	

<u>742,380</u>	<u>920,092</u>	סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

		שאינם ניתנים להמרה
		מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה
		זמינים למכירה
45,910	42,860	
<u>1,282,561</u>	<u>797,542</u>	

<u>1,328,471</u>	<u>840,402</u>	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

		ניתנים להמרה
		מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה
31,485	19,645	

<u>31,485</u>	<u>19,645</u>	סך הכל נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה

<u>2,102,336</u>	<u>1,780,139</u>	סך הכל נכסי חוב סחירים

<u>-</u>	<u>63,047</u>	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים

ההרכב:

שווי הוגן		ערך בספרים	
2007	2008	2007	2008
אלפי ש"ח			

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח מיועדות

2,412,817	2,570,236	2,181,544	2,247,291

נכסי חוב אחרים

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
מוצגות כהלוואות וחייבים, לרבות פקדונות בבנקים

582	-	582	-
2,416,623	2,311,041	2,364,613	2,377,643
2,417,205	2,311,041	2,365,195	2,377,643

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

ניתנים להמרה

מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

2,365	-	2,365	-
4,832,387	4,881,277	4,549,104	4,624,934

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

26,850	64,172	26,850	64,172

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אחוזים	

נכסי חוב סחירים

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

צמוד מט"ח

4.80	11.79
5.54	6.51
5.60	13.15

נכסי חוב שאינם סחירים

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

צמוד מט"ח

5.45	6.51
6.08	11.35
11.25	5.52

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. מניות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
14,413	6,727	<u>סחירות</u> מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה זמינות למכירה
212,753	113,682	
227,166	120,409	סך הכל מניות סחירות
2,953	570	<u>שאינן סחירות</u> זמינות למכירה
230,119	120,979	
18,467	86,335	סך הכל מניות ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ה. אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
18,793	125,136	<u>סחירות</u> מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה זמינות למכירה מכשירים נגזרים (*)
42,473	40,496	
321	-	
61,587	165,632	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות
54,607	14,303	<u>שאינן סחירות</u> מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה זמינות למכירה מכשירים נגזרים (*)
43,007	49,330	
1,735	-	
99,349	63,633	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
160,936	229,265	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
-	10,995	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות, מוצרים מובנים.

(*) מכשירים נגזרים

להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
9,379	188	מניות

באור 12: - פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב פיננסים שאינם סחירים אשר מידע לגבי השווי ההוגן ניתן לצרכי באור בלבד נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שערי ההיוון מתבססים על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אג"ח קונצרני כפי שנמדדו בבורסה לניירות ערך בת"א בתוספת פרמיה בגין אי סחירות. שיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על-ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי סיכון שונים.

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
באחוזים	

עבור נכסי חוב שאינם סחירים לפי דירוג (*):

4.8	6.4	AA ומעלה
7.4	28.2	BBB עד +A
13.3	65.8	נמוך מ-BBB ולא מדורג

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות", "מדורג" ודירוג פנימי. נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הסווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 13: - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזים תלויי תשואה:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
321,259	425,016

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום המאזן ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות (2.9%).
באשר לתנאי הצמדה וריבית של המזומנים ופקדונות לזמן קצר, ראה באור 34(ז).

ב. מזומנים ושווי מזומנים אחרים:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
193,068	267,109
19,656	78,662
8,424	5,920
221,148	351,691
46,349	27,717
267,497	379,408

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית:
בש"ח
בדולר ארה"ב
ביורו

פקדונות לזמן קצר - בש"ח

מזומנים ושווי מזומנים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום המאזן ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות (2.90% - 0.54%).
פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור 2.56% (2007.12.31 - 2.74%).
באשר לתנאי הצמדה וריבית של המזומנים ופקדונות לזמן קצר, ראה באור 34(ז).

באור 14: - הון ודרישות הון

א. הרכב הון המניות

31 בדצמבר 2007		31 בדצמבר 2008		מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א
מונפק ונפרע	רשום	מונפק ונפרע	רשום	
אלפי ש"ח				
198,407	205,000	230,868	300,000	

ב. התנועה בהון המניות

1. ביום 20 בפברואר, 2008 הגדילה החברה את הונה הרשום ב-95,000 אלפי ש"ח.

2. ההון המונפק והנפרע:

מספר מניות /
ש"ח ע.ג.

198,407	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
-	
198,407	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
18,908	המרת שטר הון צמית למניות - ראה א' להלן
13,553	הנפקת הון מניות - ראה ב' להלן
230,868	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

(א) ביום 28 בספטמבר, 2008 המירה החברה את שטר ההון הצמית בסך 136 מליון ש"ח, שהונפק לחברה האם בחודש דצמבר, 2007 למניות החברה. ההמרה התבצעה תמורת הנפקת 18,908,127 מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א והיתרה נזקפה לפרמיה על מניות.

(ב) ביום 30 בנובמבר, 2008 הנפיקה החברה לחברה האם 13,552,732 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א תמורת 80 מליון ש"ח.

ג. זכויות הנלוות למניות

למחזיקי המניות הרגילות זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

ד. דיבידנד

ביום 29 באפריל, 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך של 50 מליוני ש"ח.

ביום 2 בספטמבר, 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך של 100 מליוני ש"ח.

בשנת 2008 לא חולק דיבידנד.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ה. קרנות הון אחרות

ההרכב - מיוחס לבעלי מניות החברה לימים 1 בינואר, 2007, 31 בדצמבר, 2007 ו- 31 בדצמבר, 2008:

אלפי ש"ח
6,169
865
7,034

הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל החברה
עסקה עם בעל שליטה

ו. זכויות מיעוט

הרכב זכויות המיעוט במאזנים המאוחדים:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
(4)	26

החלק בשווי המאזני

ז. ניהול ודרישות הון

1. מדיניות ההנהלה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת החברה להמשיך את פעילותה על מנת שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, וכן על מנת לתמוך בפעילות עסקית עתידית. החברה ושומרה ביטוח כפופות לדרישות הון הנקבעות על-ידי המפקח.

מבטחים פנסיה מחויבת לעמוד בתנאי של הון עצמי מינימלי לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור לניהול קופות גמל), תשכ"ד-1964.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של החברה ושל שומרה ביטוח בהתאם לתקנות ההון והנחיות המפקח.

שומרה ביטוח	החברה
ליום 31 בדצמבר 2008	
אלפי ש"ח	

הון עצמי מינימלי:

88,236	1,815,151	הסכום הנדרש על-פי התקנות (א)
63,645	1,915,716	הסכום המחושב על-פי התקנות (ב) (ד)
(24,591)	100,565	עודף (גרעון)
(2,536)	-	בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח בע"מ (ג)
(27,127)	100,565	עודף (גרעון) ליום המאזן
16,000	-	פעולות לאחר תאריך המאזן:
10,000	-	הקצאת הון מניות לחברה
2,000	-	הנפקת שטר הון לחברה
		תוספת בגין שטרי הון שהוכרו בעקבות הקצאת מניות
873	100,565	עודף

הון ראשוני:

53,444	80,191	הסכום המינימלי הנדרש על-פי התקנות
42,430	1,277,144	הסכום המחושב על-פי התקנות
(11,014)	1,196,953	עודף (גרעון) ליום המאזן
16,000	-	פעולות לאחר תאריך המאזן:
		הקצאת הון מניות לחברה
4,986	1,196,953	עודף

		(א) הסכום הנדרש כולל, בין היתר, דרישות הון בגין:
		הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואשפוז
-	568,918	בגין סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים
-	146,677	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון (בעיקר הלוואות ומקדמות לסוכנים)
79	130,584	השקעה בחברות מאוחדות
-	702,421	
79	1,548,600	

(ב) כולל כתבי התחייבות נדחים המוכרים על-פי התקנות כהון משני, בחברה בסך 638,572 אלפי ש"ח ובשומרה ביטוח בסך 21,215 אלפי ש"ח.

(ג) מלבד הדרישות הכלליות בחוק החברות, חלוקת דיבידנד מעודפי הון בחברות ביטוח כפופה גם לדרישות נזילות ועמידה בכללי תקנות ההשקעה.

(ד) הסכום המחושב על-פי התקנות הינו לאחר ביטול תוספת ההון המנהלית שהוטלה על החברה כחלק מהיתר השליטה של הקבוצה שנתן המפקח מיום 16 בדצמבר, 2007. ראה גם סעיף ז' להלן.

באור 14: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

3. בחודש יוני 2008 פורסם חוזר בדבר אופן יישום כללי המדידה וההצגה לפי ה-IFRS לצורך חישוב ההון הנדרש וההון המוכר של חברות ביטוח, החל מהדוחות הכספיים בגין הרבעון השני לשנת 2008. מטרת החוזר הייתה לקבוע הוראות לעניין אופן יישום תקנות ההון לגבי השקעות בחברות מוחזקות (לרבות חברות ביטוח וחברות מנהלות שבשליטת חברת הביטוח). על-פי החוזר, דרישות ההון לפי תקנות ההון יוסיפו להיות מבוססות על דוחות סולו. לצורך חישוב ההון המוכר לפי תקנות ההון, ההשקעה של חברת ביטוח בחברת ביטוח או בחברה מנהלת נשלטת וכן בחברות מוחזקות אחרות תחושב על בסיס אקוויטי בשרשור מלא. לגבי ההון העצמי הכלול בדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") בהתאם להוראות החוזר האמור, ראה נספח לדוחות כספיים אלו.

4. בחודשים אוקטובר 2007 ואפריל 2008 פורסמו טיטות תיקון לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח) (תיקון), התשס"ח - 2007 (להלן - הטיטות).

במסגרת הטיטות מוצע להוסיף לדרישות ההון הקיימות דרישות הון בגין קטגוריות אלו:

- א. תוכניות מבטיחות תשואה בביטוח חיים שאין כנגדן או כנגד חלקן אגרות חוב מיועדות.
- ב. סיכון אריכות ימים בפוליסות קצבה בהן מקדמי הקצבה מגלמים הבטחת תוחלת חיים.
- ג. סיכונים תפעוליים.
- ד. סיכונים אשראי לפי מידת הסיכון המאפיינת את הנכסים השונים.
- ה. סיכונים קטסטרופה בביטוח כללי.

דרישות ההון החדשות צפויות להגדיל באופן משמעותי את ההון העצמי המינימלי הנדרש, אולם לא ניתן להעריך את השפעתן עד לגיבוש הסופי של התקנות. בהתאם לטיטות התקנות תתבצע הגדלת ההון הנדרש עד סוף שנת 2010 בשלושה חלקים שנתיים שווים.

בשלב זה, הורה המפקח לחברות הביטוח להימנע מחלוקת דיבידנד בסכום העולה על 50% מהרווח הנקי לשנת 2007 (לעניין זה "הרווח" - בניכוי רכיב הרווח הנובע מהעברה של העתודה לסיכונים מיוחדים בביטוח חיים אל ההון העצמי) ובסכום העולה על מחצית מהרווחים מפעילות רגילה מתחילת שנת 2008, אלא באישורו המוקדם של המפקח.

5. ביום 10 ביולי, 2007 אימץ האיחוד האירופי נוסח מוצע לדירקטיבה Solvency II (להלן - הדירקטיבה המוצעת). הדירקטיבה המוצעת מהווה שינוי יסודי ומקיף של הרגולציה הנוגעת להבטחת כושר הפרעון והלימות ההון של חברות הביטוח במדינות האיחוד. לפי לוחות הזמנים שנקבעו על-ידי האיחוד האירופי, יישום הדירקטיבה המוצעת במדינות החברות באיחוד האירופי צפוי במחצית השנייה של שנת 2012.

בהתאם לחוזר שפרסם המפקח, בכוונתו ליישם את הוראות הדירקטיבה המוצעת לגבי חברות ביטוח בישראל במועד יישומה במדינות החברות באיחוד האירופי. הדירקטיבה המוצעת מבוססת על שלושה נדבכים: דרישות כמותיות, דרישות איכותיות ודרישות גילוי. החברה החלה להיערך ליישום הדירקטיבה המוצעת בלוחות הזמנים שנקבעו.

6. בחודש ינואר, 2009, פרסם המפקח הבהרה בדבר הקלה לחברות ביטוח אשר קיים חוסר בהון הנדרש שלהן כלהלן: ההקלה מאפשרת להכיר בהון משני בשיעור של 75% (במקום 50%) על כל סכום השקעה בהון ראשוני שיבוצע החל מיום 1 בדצמבר, 2008 ועד ליום 30 ביוני, 2009, ובלבד שסך כל ההון המשני של החברה (לאחר ההשקעה) לא יעלה על 60% מההון הראשוני. הגדלת שיעור ההון המשני כאמור תופחת בקו ישר החל מיום 30 ביוני, 2009 ועד ליום 30 ביוני, 2010. חברות שמעוניינות לנצל את ההקלה נדרשות לקבל את אישורו המוקדם של המפקח. שומרה ביטוח ניצלה את ההקלה האמורה לאחר קבלת אישור המפקח ובהתאם הכירה בתוספת הון משני בסך של 4 מיליון ש"ח.

באור 14: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

7. היתר שליטה לבעלי השליטה בגופים המוסדיים:

בהיתר שנתן המפקח לבעל השליטה בחברה ובחברות המאוחדות, אשר נכנס לתוקף ביום 16 בדצמבר, 2007 (להלן - היתר השליטה), התחייבה החברה האם, בהיותה בעלת השליטה, במישרין או בעקיפין, בחברה, במבטחים פנסיה, בשומרה ביטוח ובמנורה מבטחים גמל (להלן - הגופים המוסדיים), להשלים בכל עת את ההון העצמי של הגופים המוסדיים עד לסכום הקבוע בתקנות הפיקוח או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן.

תקרת ההתחייבות כאמור לעיל, לא תעלה על הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 846 מיליוני ש"ח לעניין החברה, ועל הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 32 מיליוני ש"ח לעניין שומרה ביטוח (הסכומים צמודים למדד שפורסם בחודש יולי 2007).

ההתחייבות תמומש רק כאשר ההון העצמי של הגופים המוסדיים יהיה שלילי, ובגובה סכום ההון השלילי, ובלבד שסכום ההשלמה לא יעלה על תקרת ההתחייבות כאמור. התחייבות זו היא בלתי הדירה, ותהיה תקפה כל עוד החברה האם שולטת במישרין או בעקיפין בגופים המוסדיים בכפוף לאמור להלן.

ההתחייבות כאמור לעיל, תפוג מאליה במועד המוקדם בו יתקיימו אחד משני התנאים המפורטים להלן:

1. להונה העצמי של החברה יוזרמו 300 מיליוני ש"ח נוספים ממקורות חיצוניים ובנוסף, לא יפחת ההון העצמי הקיים בחברה מ-120% מההון העצמי הנדרש מהחברה לפי תקנות ההון (להלן - תוספת הון מנהלית).

2. החברה ושומרה ביטוח יעמידו את מלוא ההון העצמי הנדרש לפי טיטות תקנות ההון החדשות כפי שיאושרו (ראה סעיף 4 לעיל).

ביום 1 ביוני, 2008 פגה ההתחייבות, וזאת לאחר שהתקיים התנאי בסעיף 1 לעיל. החברה נדרשת להמשיך ולעמוד בתנאי לפיו לא יפחת ההון העצמי הקיים בחברה מ-120% מההון העצמי הנדרש ממנה לפי תקנות ההון, וזאת עד למועד כניסתן לתוקף של תקנות ההון החדשות ועמידת החברה בהוראות התקנות כאמור.

לאור ההפסדים שנגרמו לחברה במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2008 (בעיקר בשל המשבר בשוק ההון), ולאור העובדה שהחברה לא עמדה בדרישה לתוספת ההון המנהלית כאמור, פנתה החברה למפקח בהתאם לתנאי היתר השליטה בבקשה להסיר את הדרישה האמורה על רקע המשבר. בהמשך לאמור הודיעה החברה למפקח כי בכוונתה לפנות לחברה האם בבקשה לשקול הפקדה מחדש של כתב ההתחייבות הנ"ל אשר יבטל את דרישת תוספת ההון המנהלית. בחודש מרס 2009, אישר דירקטוריון החברה האם את מתן כתב ההתחייבות האמור וכתוצאה מכך בוטלה דרישת תוספת ההון המנהלית ולכן הקבוצה כפופה למבחני ההון לפי 100% הדרישה בתקנות ההון ללא התוספת המנהלית. כתב ההתחייבות החדש ניתן בהתאם ובכפוף לתנאי היתר השליטה ובפרט לענין התנאים אשר בהתקיימם יפוג מאליו תוקף כתב ההתחייבות החדש כמפורט לעיל.

באור 14: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

8. מספרי השוואה, ליום 31 בדצמבר, 2007 חושבו על בסיס הדוחות הכספיים הערוכים לפי התקינה הישראלית.

החברה	שומרה ביטוח	ליום 31 בדצמבר 2007	אלפי ש"ח	הון עצמי מינימלי:

71,007	1,851,838	הסכום הנדרש על-פי התקנות (1)		
68,516	2,110,057	הסכום המחושב על-פי התקנות (2)		

(2,491)	258,219			

(2,135)	-	בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח		

(4,626)	258,219			

5,000	-	שטר הון שהנפיקה שומרה ביטוח לחברה לאחר תאריך המאזן		

374	258,219	עודף		

הון ראשוני:

53,271	76,729	הסכום המינימלי הנדרש על-פי התקנות		
65,988	1,527,758	הסכום המחושב על-פי התקנות		

12,717	1,451,029	עודף		

(1) הסכום הנדרש כולל, בין היתר, דרישות הון בגין:

-	560,034	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואישפוז והוצאות רכישת תיקי ביטוח		
-	709,008	השקעה בחברות מאוחדות		
-	142,483	בגין סיכונים מיוחדים בביטוח חיים		
-	195,510	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון (בעיקר הלוואות ומקדמות לסוכנים)		
-	1,607,035			

(2) כולל כתבי התחייבות נדחים המוכרים על-פי התקנות כהון משני, בחברה בסך 582,299 אלפי ש"ח ובשומרה בסך 2,528 אלפי ש"ח.

באור 15: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

ש"ר		ליום 31 בדצמבר		ברוטו	
2007	2008	2007	2008	2007	2008
ש"ר		ביטוח משנה		אלפי ש"ח	
4,056,859	4,150,648	199,888	290,422	4,256,747	4,441,070
19,012	10,056	-	-	19,012	10,056
4,075,871	4,160,704	199,888	290,422	4,275,759	4,451,126
(15,385)	(17,241)	-	-	(15,385)	(17,241)
4,060,486	4,143,463	199,888	290,422	4,260,374	4,433,885
2,745,116	3,073,388	569,777	536,331	3,314,893	3,609,719
6,805,602	7,216,851	769,665	826,753	7,575,267	8,043,604

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
חוזי ביטוח
חוזי השקעה

בניכוי סכומים המופקדים
בחברה במסגרת תוכנית
הטבה מוגדרת לעובדי
הקבוצה

סך הכל ביטוח חיים וחסכון
ארוך טווח

חוזי ביטוח הכלולים במגזר
ביטוח כללי

סה"כ התחייבויות בגין חוזי
ביטוח וחוזי השקעה שאינם
תלויי תשואה

באור 16: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

ש"ר		ליום 31 בדצמבר		ברוטו	
2007	2008	2007	2008	2007	2008
ש"ר		ביטוח משנה		אלפי ש"ח	
7,864,018	6,575,070	-	-	7,864,018	6,575,070
795,821	554,927	-	-	795,821	554,927
8,659,839	7,129,997			8,659,839	7,129,997
(54,059)	(49,684)	-	-	(54,059)	(49,684)
8,605,780	7,080,313	-	-	8,605,780	7,080,313

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
חוזי ביטוח
חוזי השקעה

בניכוי סכומים המופקדים
בחברה במסגרת תוכנית
הטבה מוגדרת לעובדי
הקבוצה

סה"כ התחייבויות בגין חוזי
ביטוח וחוזי השקעה תלויי
תשואה

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

א'1. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים:

ליום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
ענפי רכב חובה וחבויות					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
302,194	321,856	33,160	28,940	335,354	350,796
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)					
236,319	180,688	130,429	99,107	366,748	279,795
-	2,397	-	-	-	2,397
1,673,206	1,973,598	174,870	167,625	1,848,076	2,141,223
הפרשה לפרמיה בחסר תביעות תלויות					
2,211,719	2,478,539	338,459	295,672	2,550,178	2,774,211
סך ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ב' להלן)					
ענפי רכוש ואחרים					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
421,795	423,130	113,199	117,050	534,994	540,180
1,174	-	-	-	1,174	-
187,203	209,267	118,110	123,609	305,313	332,876
הפרשה לעתודת חשיפה תביעות תלויות					
610,172	632,397	231,309	240,659	841,481	873,056
סך ענפי רכוש ואחרים (ראה ב' להלן)					
יתרה בגין צרוף עסקים					
(54,086)	(37,548)	-	-	(54,086)	(37,548)
(22,680)	-	-	-	(22,680)	-
ענפי רכב חובה וחבויות					
ענפי רכוש ואחרים					
(76,766)	(37,548)	-	-	(76,766)	(37,548)
סך יתרה בגין צרוף עסקים					
סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי					
2,745,125	3,073,388	569,768	536,331	3,314,893	3,609,719
הוצאות רכישה נדחות:					
ענפי רכב חובה וחבויות					
41,565	39,764	4,848	6,594	46,413	46,358
108,368	107,717	27,609	30,173	135,977	137,890
ענפי רכוש ואחרים					
149,933	147,481	32,457	36,767	182,390	184,248
יתרה בגין צרוף עסקים					
(31,840)	(8,592)	-	-	(31,840)	(8,592)
ענפי רכב חובה וחבויות					
118,093	138,889	32,457	36,767	150,550	175,656
סך-הכל הוצאות רכישה					
התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות:					
ענפי רכב חובה וחבויות					
2,147,908	2,409,819	333,611	289,078	2,481,519	2,698,897
479,124	524,680	203,700	210,486	682,824	735,166
ענפי רכוש ואחרים					
2,627,032	2,934,499	537,311	499,564	3,164,343	3,434,063

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א'2. התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישוב:

ליום 31 בדצמבר						
2007	2008	2007	2008	2007	2008	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
		אלפי ש"ח				
1,518,630	2,087,119	233,720	257,307	1,752,350	2,344,426	הערכות אקטואריות:
3,650	2,678	6,939	6,934	10,589	9,612	מר עמיר פלד
267,820	-	21,144	-	288,964	-	דר' אברהם לוונגליק
43,065	55,400	14,661	13,941	57,726	69,341	מר יהודה כהנא
						מר ניר הרמתי
1,833,165	2,145,197	276,464	278,182	2,109,629	2,423,379	סה"כ הערכות אקטואריות
						הפרשות על בסיס הערכות אחרות:
2,038	33,199	16,079	11,635	18,117	44,834	הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)
-	4,203	-	1,417	-	5,620	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה הערכות אחרות עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)
723,989	744,986	146,359	145,990	870,348	890,976	
26,380	2,663	437	-	26,817	2,663	
236,319	180,688	130,429	99,107	366,748	279,795	
2,821,891	3,110,936	569,768	536,331	3,391,659	3,647,267	
76,766	37,548	-	-	76,766	37,548	שינוי עקב צרוף עסקים
2,745,125	3,073,388	569,768	536,331	3,314,893	3,609,719	סה"כ ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

(*) לא קיימת תוספת / גריעה בין הערכות האקטואריות לבין הסכום הנכלל בספרים.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

1. ענפי רכב חובה וחבויות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
1,952,784	2,147,908	324,820	333,611	2,277,604	2,481,519
יתרה לתחילת השנה					
569,030	614,189	41,339	38,838	610,369	653,027
עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת					
65,381	86,322	11,783	13,344	77,164	99,666
שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות					
29,114	36,925	(41,120)	33,633	(12,006)	70,558
663,525	737,436	12,002	85,815	675,527	823,251
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת					
13,943	14,829	553	646	14,496	15,475
312,269	394,167	36,712	102,579	348,981	496,746
תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה: בגין שנת חיתום שוטפת בגין שנות חיתום קודמות					
326,212	408,996	37,265	103,225	363,477	512,221
48,545	42,557	31,666	31,725	80,211	74,282
סך תשלומים לתקופה צבירה בגין שנת חיתום שוטפת					
(169,552)	(117,726)	(30,503)	(47,167)	(200,055)	(164,893)
1,064	15,351	32,891	(11,681)	33,955	3,670
צבירה שנזקפה לרווח בגין שנת החיתום ששוחזרה יתרת השינוי בצבירה					
(119,943)	(59,818)	34,054	(27,123)	(85,889)	(86,941)
2,170,154	2,416,530	333,611	289,078	2,503,765	2,705,608
סך שינוי בצבירה לתקופה					
(22,246)	(6,711)	-	-	(22,246)	(6,711)
שינוי עקב צירוף עסקים					
2,147,908	2,409,819	333,611	289,078	2,481,519	2,698,897
יתרה לסוף השנה					

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, צבירה, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות (ללא צבירה), הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.
3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לשוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך):

2. ענפי רכוש ואחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו	
417,592	479,124	179,653	203,700	597,245	682,824
יתרה לתחילת השנה					
592,733	653,152	193,779	191,466	786,512	844,618
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
3,735	3,809	1,288	(1,941)	5,023	1,868
596,468	656,961	195,067	189,525	791,535	846,486
תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:					
435,703	488,827	118,273	120,021	553,976	608,848
בגין אירועים של שנת הדוח בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
120,113	146,069	58,642	64,005	178,755	210,074
555,816	634,896	176,915	184,026	732,731	818,922
סך תשלומים					
458,244	501,189	197,805	209,199	656,049	710,388
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות הפחתה בגין חברה שאוחדה לראשונה					
42,386	24,665	5,895	1,287	48,281	25,952
(22,680)	-	-	-	(22,680)	-
שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר / עתודת חשיפה					
1,174	(1,174)	-	-	1,174	(1,174)
479,124	524,680	203,700	210,486	682,824	735,166
יתרה לסוף השנה					

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.
3. תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות:

ליום 31 בדצמבר, 2008								
שנת חיתום								
סה"כ	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2008 (*)								
	16,021	15,171	14,861	13,432	10,143	8,203	6,360	4,878
לאחר שנה ראשונה	-	175,278	96,985	87,895	70,988	53,384	43,162	35,387
לאחר שנתיים	-	-	180,176	172,342	151,434	105,709	78,777	68,737
לאחר שלוש שנים	-	-	-	254,108	215,762	159,944	107,032	92,838
לאחר ארבע שנים	-	-	-	-	270,108	207,624	140,886	121,333
לאחר חמש שנים	-	-	-	-	-	256,707	161,789	146,353
לאחר שש שנים	-	-	-	-	-	-	183,448	172,088
לאחר שבע שנים	-	-	-	-	-	-	-	193,272
לאחר שמונה שנים	-	-	-	-	-	-	-	-
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:	727,859	646,634	629,056	635,443	594,587	460,219	314,008	246,704
לאחר שנה ראשונה	-	737,918	701,644	706,525	646,998	494,977	355,027	303,688
לאחר שנתיים	-	-	708,181	725,231	674,781	522,350	268,119	314,862
לאחר שלוש שנים	-	-	-	581,461	462,900	373,491	255,763	234,231
לאחר ארבע שנים	-	-	-	-	479,246	378,728	254,928	232,871
לאחר חמש שנים	-	-	-	-	-	381,737	261,261	235,822
לאחר שש שנים	-	-	-	-	-	-	264,353	254,014
לאחר שבע שנים	-	-	-	-	-	-	-	255,002
לאחר שמונה שנים	-	-	-	-	-	-	-	-
חוסר לאחר שחרור הצבירה (**)	(53,953)				(16,346)	(8,246)	(8,590)	(20,771)
שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה באחוזים	(4.07%)				3.53%	2.21%	3.36%	8.87%
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2008	4,135,757	727,859	737,918	708,181	581,461	479,246	381,737	264,353
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2008	1,529,118	16,021	175,278	180,176	254,108	270,108	256,707	183,448
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	2,606,639	711,838	562,640	528,005	327,353	209,138	125,030	80,905
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2000	121,215							
סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2008	2,727,854							

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (** עורך בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הרביעית (הראשונה לאחר שחרור הצבירה) להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות:

ליום 31 בדצמבר, 2008								
שנת חיתום								
סה"כ	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2008 (*)								
	15,376	14,593	14,032	11,981	9,060	7,658	5,965	2,492
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:	-	103,415	94,396	83,899	67,737	50,197	38,881	13,188
לאחר שנה ראשונה	-	-	176,894	167,633	145,786	96,785	72,572	32,373
לאחר שנתיים	-	-	-	247,609	209,779	145,255	98,500	37,556
לאחר שלוש שנים	-	-	-	-	261,706	190,363	126,488	46,442
לאחר ארבע שנים	-	-	-	-	-	237,159	146,092	52,183
לאחר חמש שנים	-	-	-	-	-	-	165,831	64,708
לאחר שש שנים	-	-	-	-	-	-	-	72,420
לאחר שבע שנים	-	-	-	-	-	-	-	-
לאחר שמונה שנים	-	-	-	-	-	-	-	-
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:	657,296	569,335	561,384	573,909	550,032	401,959	256,601	130,666
לאחר שנה ראשונה	-	624,788	629,456	636,662	595,974	432,968	285,022	104,646
לאחר שנתיים	-	-	637,865	654,640	622,970	450,021	296,584	120,748
לאחר שלוש שנים	-	-	-	563,955	443,617	338,111	231,404	92,159
לאחר ארבע שנים	-	-	-	-	459,276	350,195	226,622	89,631
לאחר חמש שנים	-	-	-	-	-	354,678	231,331	88,188
לאחר שש שנים	-	-	-	-	-	-	234,606	102,666
לאחר שבע שנים	-	-	-	-	-	-	-	106,803
לאחר שמונה שנים	-	-	-	-	-	-	-	-
עודף (חסר) לאחר שחרור הצבירה (**)	(50,072)			(15,659)	(16,567)	(3,202)	(14,644)	
שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה באחוזים	(4.53%)			3.53%	4.90%	1.38%	15.89%	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2008	3,639,267	657,296	624,788	637,865	563,955	459,276	354,678	234,606
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2008	1,280,410	15,376	103,415	176,894	247,609	261,706	237,159	165,831
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	2,358,857	641,920	521,373	460,971	316,346	197,570	117,519	68,775
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2000	79,918							
סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2008	2,438,775							

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (***) עודף בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הרביעית (הראשונה לאחר שחרור הצבירה) להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

א'. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2008		פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		בריאות אחר		סה"כ
עד שנת 1990	עד שנת 2003	משנת 2004		פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי	סה"כ		
		תשואה תלוי	תשואה שאינו תלוי									
אלפי ש"ח												
(א) לפי חשיפה ביטוחית:												
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:												
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
קצבה ללא מקדמים מובטחים												
קצבה עם מקדמים מובטחים:												
1,230,363	2,321,074	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,551,437	
-	144,942	-	150,050	-	-	-	-	-	-	-	294,992	
31,474	38,790	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70,264	
2,228,831	2,934,010	-	767,186	-	-	-	-	-	-	-	5,930,027	
92,528	298,542	-	119,105	-	-	192,633	37,036	244,118	5,772	112,761	1,102,495	
3,583,196	5,737,358	-	1,036,341	-	-	192,633	37,036	244,118	5,772	112,761	10,949,215	
-	-	10,056	554,927	-	-	-	-	-	-	-	564,983	
3,583,196	5,737,358	10,056	1,591,268	-	-	192,633	37,036	244,118	5,772	112,761	11,514,198	
(ב) לפי חשיפה פיננסית:												
תלוי תשואה												
37,143	5,537,870	-	1,472,285	-	-	10,910	-	22,105	-	-	7,080,313	
3,546,053	199,488	10,056	118,983	-	-	181,723	-	222,013	-	-	4,278,316	
-	-	-	-	-	-	-	37,036	-	5,772	112,761	155,569	
3,583,196	5,737,358	10,056	1,591,268	-	-	192,633	37,036	244,118	5,772	112,761	11,514,198	

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

א'. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2007									
פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון	
משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
עד שנת 1990	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי	קבוצתי	בריאות אחר
אלפי ש"ח									
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1,159,195	2,939,818	-	-	-	-	-	-	-	-
-	165,329	-	107,683	-	-	-	-	-	-
20,814	36,855	-	-	-	-	-	-	-	-
2,195,170	3,694,308	-	731,901	-	-	-	-	-	-
99,252	357,878	-	84,673	180,624	33,392	140,373	6,993	97,063	1,000,248
3,474,431	7,194,188	-	924,257	180,624	33,392	140,373	6,993	97,063	12,051,321
-	-	19,012	795,821	-	-	-	-	-	814,833
3,474,431	7,194,188	19,012	1,720,078	180,624	33,392	140,373	6,993	97,063	12,866,154
49,417	6,888,819	-	1,635,515	6,272	-	25,757	-	-	8,605,780
3,425,014	305,369	19,012	84,563	174,352	-	114,616	-	-	4,122,926
-	-	-	-	-	33,392	-	6,993	97,063	137,448
3,474,431	7,194,188	19,012	1,720,078	180,624	33,392	140,373	6,993	97,063	12,866,154

(א) לפי חשיפה ביטוחית: התחייבויות בגין חוזי ביטוח: קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים: עד חודש מאי 2001 מחודש יוני 2001 קצבה בתשלום הוני (ללא אופציה לקצבה) מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה

סה"כ

(ב) לפי חשיפה פיננסית: תלוי תשואה מבטיח תשואה אחר

סה"כ

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות									
נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008									
פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון					
עד שנת 1990	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	מסגרת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי	
				פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי	קבוצתי	פרט
אלפי ש"ח									
65,932	84,769	-	-	-	-	-	-	-	-
28,588	414,215	-	381,248	-	-	-	-	-	-
21,983	227,095	-	90,206	252,325	28,644	40,003	339	190,968 (*)	851,563
116,503	726,079	-	471,454	252,325	28,644	40,003	339	190,968 (*)	1,826,315
-	-	212	196,454	-	-	-	-	-	196,666
23,122	39,323	(227)	22,039	-	-	-	-	-	84,257
72,282	(39,675)	(253)	(90,212)	20,069	11,649	(39,178)	1,342	35,323	(28,653)
(1,381)									
(30,034)									
81,088									
51,054									
471	3,746	-	118,066	46,059	-	3,235	-	14,846	186,423
170	5,644	-	31,063	-	-	-	-	-	36,877
-	-	-	46,199	-	-	-	-	-	46,199
-	-	-	159,928	-	-	-	-	-	159,928

(*) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 159,417 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 31,551 אלפי ש"ח.

הערות:

- המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם בחלקם באגרות חוב מיועדות.
 - הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
 - המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות.
- המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות.
- בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב'. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)									
נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007									
פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה									
משנת 2004									
פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון									
סיכון הנמכר כפוליסה בודדת									
סיכונים									
פרט									
קבוצתי									
אלפי ש"ח									
עד שנת 1990	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי	סיעודי	בריאות אחר
סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ
66,572	84,609	-	-	-	-	-	-	-	-
29,606	431,396	-	-	-	-	-	-	-	-
22,040	233,399	-	-	70,275	30,846	36,942	508	-	178,086 (*)
118,218	749,404	-	-	428,891	218,987	36,942	508	-	178,086 (*)
-	-	7,790	543,018	-	-	-	-	-	-
43,304	76,814	416	16,873	-	-	-	-	-	-
77,362	68,577	1,251	(75,578)	16,839	14,001	4,530	(1,515)	-	36,114
(1,001)									
140,580									
88,004									
228,584									
731	3,912	-	154,898	51,057	-	3,034	-	-	18,656
922	8,481	-	42,365	-	-	-	-	-	-
-	-	-	28,190	-	-	-	-	-	-
-	-	-	518,327	-	-	-	-	-	-

(*) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 148,606 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 29,480 אלפי ש"ח.

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחשכון ארוך טווח (המשך)

ג. מידע נוסף אודות התחייבויות תלויות תשואה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008			ליום 31 בדצמבר 2008	בגין פוליסות שהונפקו בין 1991-2003: קרו ט' קרן י' בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004 חוזי השקעה
גמלאות, תביעות ותום תקופה			התחייבויות תלויות תשואה	
פדיונות	פרמיות / תקבולים	אלפי ש"ח		
17,118	8,563	20,077	305,131	
277,472	188,262	975,940	5,302,897	
93,362	15,629	486,156	917,358	
314,145	-	196,454	554,927	
702,097	212,454	1,678,627	7,080,313	סך הכל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007			ליום 31 בדצמבר 2007	בגין פוליסות שהונפקו בין 1991-2003: קרו ט' קרן י' בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004 חוזי השקעה
גמלאות, תביעות ותום תקופה			התחייבויות תלויות תשואה	
פדיונות	פרמיות / תקבולים	אלפי ש"ח		
22,613	8,825	21,319	385,714	
281,351	219,603	971,210	6,584,473	
52,890	10,054	437,834	839,772	
105,349	-	543,018	795,821	
462,203	238,482	1,973,381	8,605,780	סך הכל

ד. מידע אודות תשואה ודמי ניהול בגין התחייבויות תלויות תשואה

תשואה שנתית נומינלית ברוטו							
תשואה שנתית נומינלית 5 שנים	לפני דמי ניהול	אחרי דמי ניהול	2004	2005	2006	2007	2008
דמי ניהול לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008	באחוזים						
אלפי ש"ח	מסלול כללי בפוליסות החל משנת 2004						
39,323	1.21	2.73	11.15	15.17	8.74	6.92	(23.12)
16,783	1.62	2.74	11.15	15.20	8.74	6.92	(23.12)
7,368							
63,474							

באור 19: - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וחוזי והשקעה, ברוטו

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח			
סה"כ	חוזי השקעה	חוזי ביטוח	
	אלפי ש"ח		
11,374,017	364,530	11,009,487	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
623,731	20,797	602,934	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה
1,529,882	491,890	1,037,992	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות
(685,142)	(62,384)	(622,758)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(17,188)	-	(17,188)	שינויים בגין שינוי בהנחות
40,854	-	40,854	שינויים אחרים
12,866,154	814,833	12,051,321	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
(1,615,764)	(118,343)	(1,497,421)	ריבית, הפרשי הצמדה והפסדי השקעה
1,149,309	174,877	974,432	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות
(951,121)	(306,384)	(644,737)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
76,985	-	76,985	שינויים בגין שינוי בהנחות
(11,365)	-	(11,365)	שינויים אחרים
11,514,198	564,983	10,949,215	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
4,260,374	4,433,885	חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
8,605,780	7,080,313	
12,866,154	11,514,198	

1. ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות בגין הפרמיות לחסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדו"ח.
2. גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה בחברה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה.
3. שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עתידיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על-פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי ההצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חסכון.

התנועה בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אינה כוללת התייחסות בגין פוליסות שהונפקו ובוטלו בשנת הדוח.

באור 20: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

החברה, שומרה ביטוח ומבטחים פנסיה הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975. המס החל על הכנסות של מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח.

על הכנסות יתר החברות המוחזקות חל מס חברות בלבד.

2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985

על החברה והחברות המוחזקות חל, עד לתום שנת 2007, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985. על-פי החוק, נמדדו התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחודש פברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 שקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007, ומשנת המס 2008 לא יחולו עוד הוראות החוק, למעט הוראות המעבר שמטרתן למנוע עיוותים בחישובי המס. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצורכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול התוספת והניכוי בשל אינפלציה החל משנת 2008 והניכוי הנוסף בשל פחת החל משנת 2008.

3. תיקון חוק מס ערך מוסף

בהמשך לתיקון כאמור בסעיף א' 2 לעיל, תוקן גם חוק מע"מ (תיקון מספר 35) ונקבע שבחישוב מס הרווח החל על מוסדות כספיים, יותרו בניכוי החל משנת המס 2009 מלוא תשלומי מס השכר ששולמו. בשנת המס 2008 יותרו בניכוי מחצית מתשלומי מס השכר ששולמו בגין אותה שנה. בנוסף, מס השכר ישולם החל משנת המס 2009 גם על חלק המעביד בביטוח לאומי. בשנת המס 2008 ישולם מס השכר על מחצית מחלק המעביד בביטוח לאומי.

4. הסדרי מס ייחודים לענף הביטוח

א. הסכם עם שלטונות המס

בין התאחדות חברות הביטוח לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף בגין שנות המס עד וכולל שנת המס 2007. ההסכם מתייחס בין היתר לנושאים הבאים:

- תקופת הפחתת הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים (D.A.C.) לצורכי מס.
- שיעור ייחוס הוצאות להכנסות החייבות בשיעורי מס מועדפים (הכנסות ריבית ודיבידנד מניירות ערך החייבות על-פי חוק בשיעור מס נמוך משיעור מס חברות).
- מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.
- מיסוי הכנסות מניירות ערך סחירים.

טרם נחתם הסכם לשנת המס 2008 וכן טרם נקבעו הוראות לגבי השלכות המס עקב היישום לראשונה של תקני ה-IFRS.

באור 20: - מסים על ההכנסה (המשך)

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה (המשך)

4. הסדרי מס ייחודים לענף הביטוח (המשך)

ב. המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007) התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007 נקבעו כללים לגבי המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים שנכללה בדוחות הכספיים עד ליום 31 בדצמבר, 2006. על - פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, הקיים בביטוח חיים ואשר בגינו הוגדרה דרישת הון, יהיה פטור ממס. בהסכם המיסוי הענפי צוין כי בבסיס הפטור עומדת דרישת ההון, שבאה לידי ביטוי כאמור לעיל, ובמידה ותתבטל או תקטן דרישת ההון ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

יתרת העתודה העולה על 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, כאמור תחויב במס בארבעה חלקים שווים בשנים 2007 עד 2010. ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת בחברה מהווה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

לפרטים נוספים ראה באור 38 (התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS).

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים ובכללם החברה, המהווה את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

להלן שיעורי המס החלים (באשר לפער בין סכום המס התאורטי לבין מסים על הכנסה בדוח רווח והפסד - ראה סעיף ז' להלן):

שנה	שעור מס חברות	שעור מס רווח	שעור מס כולל במוסדות כספיים
		%	
2007	29	15.50	38.53
2008	27	15.50	36.80
2009	26	15.50	35.93
2010 ואילך	25	15.50	35.06

ג. שומות מס

1. שומות מס סופיות

לחברה הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2003. לשומרה ביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2005. השומות של חברות מאוחדות אחרות לשנות המס עד וכולל 2004 נחשבות כסופיות.

2. שומות מס במחלוקת

לחברה הוצאו שומות לפי מיטב שפיטה לשנות המס 2004 ו-2005. הסוגיה שבמחלוקת הינה בקשר להתרת ההוצאה בגין הפחתת המוניטין שנבע לחברה ברכישת מנורה מבטחים פנסיה בע"מ. החברה חולקת על עמדת פקיד השומה והגישה השגות על השומות.

באור 20: - מסים על ההכנסה (המשך)

ד. הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים אחרים

לחברה הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2008 לסך של כ-166,274 אלפי ש"ח. לחברה מאוחדת הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2008 לסך של כ-6,893 אלפי ש"ח. בגין יתרות אלה ובגין הפרשים זמניים אחרים הניתנים לניכוי נרשמו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים כמפורט בסעיף ו' להלן.

לחברה מאוחדת של שומרה ביטוח הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2008 לסך של כ-2,374 אלפי ש"ח. בגין הפסדים עסקיים אלה לא נכלל נכס מס נדחה, בהיעדר צפי לניצולו בעתיד הנראה לעין.

ה. מסים על ההכנסה הכלולים בדוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
123,374	37,944
(9,968)	(135,668)
20,769	12,231
134,175	(85,493)

מסים שוטפים
מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים, ראה גם ו' להלן
מסים בגין שנים קודמות

ו. מסים נדחים

ההרכב:

הוצאות רכישה נדחות בבטיוח חיים						
עודפי עלות מיוחסים	מכשירים פיננסיים	הפרשות לחובות מסופקים אלפי ש"ח	הפסדים לצורכי מס	אחרים	סה"כ	
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר 2007						
(154,079)	-	(18,545)	4,049	-	31,558	(137,017)
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד						
12,202	-	(4,736)	15,004	-	(12,502)	9,968
-	-	6,512	-	-	3,285	9,797
שינויים אשר נזקפו להון תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה						
(31,490)	1,246	-	-	2,546	(27,698)	
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2007						
(141,877)	(31,490)	(15,523)	19,053	-	24,887	(144,950)
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד						
6,115	9,468	76,358	8,658	45,023	(9,954)	135,668
-	-	61,785	-	-	(166)	61,619
שינויים אשר נזקפו להון						
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2008						
(135,762)	(22,022)	122,620	27,711	45,023	14,767	52,337

באור 20: - מסים על ההכנסה (המשך)

ו. מסים נדחים (המשך)

ההרכב: (המשך)

המסים הנדחים מוצגים במאזן כדלקמן:

31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
3,841	52,337
(148,791)	-
(144,950)	52,337

נכסי מסים נדחים
התחייבויות בגין מסים נדחים

ליום 31 בדצמבר, 2008 לא הוכרו נכסי מסים נדחים בגין הפרשים זמניים בסך כולל של כ- 54,106 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2007 כ-15,523 אלפי ש"ח) המתייחסים להשקעות בחברות מוחזקות בשל העדר צפי למימוש השקעות אלה בעתיד הנראה לעין.

ז. מס תאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקף בדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים (ראה ב לעיל)

מס (חסכון במס) מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי הכולל הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות שאינן מוסד כספי

עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:
הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
הכנסות פטורות
מס רווח על מס שכר

הפרשים בבסיס המדידה (מדד לצורכי מס ומטבע חוץ בדוחות הכספיים)

הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
גידול בהפסדים לצורכי מס בגינם לא נזקפו מסים נדחים
עדכון יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס
מסים בגין שנים קודמות
אחרים

מסים על ההכנסה (הטבת מס)

שיעור מס אפקטיבי ממוצע

באור 21: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את החברה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 כמתואר להלן. התחייבויות החברה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה. חישוב התחייבות החברה בשל הטבות לעובדים מתבצע על-פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד אשר, לדעת ההנהלה, יוצרת את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על-ידי הפקדות המסווגות כתוכנית הטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

תוכניות הפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של החברה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכניות הפקדה מוגדרת. ההוצאות בגין תוכניות ההפקדה המוגדרת הסתכמו בשנים 2008 ו-2007 לסך 3,139 אלפי ש"ח וסך 2,561 אלפי ש"ח בהתאמה ונכללו במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות.

תוכנית הטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על-ידי הפקדות בתוכניות הפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על-ידי הקבוצה כתוכנית הטבה מוגדרת לפיה נרשמת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה הקבוצה מפקידה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

א. הרכב ההתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
21,635	23,604
70,536	87,110
92,171	110,714
19,589	24,575
72,582	86,139

התחייבויות בגין תוכנית הטבה מוגדרת שאיננה ממומנת

התחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת ממומנת

שווי הוגן של נכסי התוכנית

באור 21: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו (המשך)

ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות

1. השינויים בערך הנוכחי של ההתחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת

2007	2008	
אלפי ש"ח		
78,678	92,171	יתרה ליום 1 בינואר
4,202	5,110	עלות הריבית
6,955	11,349	עלות שירות שוטף
(3,372)	(3,719)	הטבות ששולמו
(2,297)	4,408	(רווח) הפסד אקטוארי, נטו
7,777	-	שינויים בגין צירופי עסקים
228	1,395	התאמות אחרות
92,171	110,714	יתרה ליום 31 בדצמבר

2. נכסי התוכנית

(א) נכסי התוכנית

נכסי התוכנית כוללים נכסים המוחזקים על-ידי קרן הטבות לעובד לזמן ארוך (קופ"ג לשכירים וקרנות פנסיה) וכן פוליסות ביטוח מתאימות.

(ב) התנועה בשווי ההוגן של נכסי התוכנית

2007	2008	
אלפי ש"ח		
9,806	19,589	יתרה ליום 1 בינואר
587	1,344	תשואה צפויה
(832)	(2,330)	הפסד אקטוארי, נטו
5,207	6,214	הפקדות לתוכנית על-ידי המעביד
(1,236)	(932)	הטבות ששולמו
6,057	-	שינויים בגין צירופי עסקים
-	690	התאמות אחרות
19,589	24,575	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 21: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות (המשך)

3. ההנחות האקטואריות העיקריות בקביעת ההתחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת

2007	2008	
%		
5.80	3.66	שיעור ההיוון
4.94	5.0	שיעור התשואה הצפויה על נכסי התוכנית
5.25	3.68	שיעור עליית שכר צפויה

4. הסכומים לגבי השנה השוטפת ושנים קודמות

2007	2008	
92,171	110,714	ערך נוכחי של ההתחייבות בגין ההטבה המוגדרת
19,589	24,575	שווי הוגן של נכסי התוכנית
(72,582)	(86,139)	עודף (גרעון) בתוכנית
		התאמות הנובעות מניסיון העבר לגבי:
(1,662)	4,477	התחייבויות התוכנית
(872)	(3,647)	נכסי התוכנית

5. הוצאות שנזקפו לרווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
6,955	11,349	עלות שירות שוטף
4,202	5,110	ריבית בגין ההתחייבות להטבות
(587)	(1,344)	תשואה צפויה על נכסי התוכנית
(2,005)	7,514	הפסד (רווח) אקטוארי, נטו שהוכר השנה
8,565	22,629	סך הוצאות בגין הטבות לעובדים (*)
588	(1,699)	תשואה בפועל על נכסי התוכנית

(*) ההוצאות נכללו בסעיף שכר עבודה ונלוות בדוח רווח והפסד, ראה באור 30.

באור 22: - זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
45,607	52,508	עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת
34,753	49,423	הוצאות לשלם
49,457	70,790	ספקים ונותני שירותים
14,061	10,280	מוסדות ורשויות ממשלתיות
5,855	6,577	חברות קשורות
37,119	39,392	הוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
		חברות ביטוח ותוכני ביטוח:
176,316	185,000	פקדונות של מבטחי משנה
68,510	80,610	חשבונות אחרים
244,826	265,610	סך כל חברות ביטוח ותוכני ביטוח
147,058	153,733	סוכני ביטוח
107,705	116,367	מבוטחים ועמיתים
3,059	3,141	הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים
22,134	25,046	פרמיה מראש
67,236	43,456	קרנות פנסיה
7,139	5,984	אחרים
786,009	842,307	סך הכל זכאים ויתרות זכות

ראה פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה במסגרת באור 34(ז).

באור 23: - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 34 בדבר מכשירים פיננסיים.

א. פרוט התחייבויות פיננסיות

31 בדצמבר			
שווי הוגן		ערך בספרים	
2007	2008	2007	2008
אלפי ש"ח			

1. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת:

834,681	614,033	(**770,145	(**588,414	כתבי התחייבויות נדחים (*) (ראה ד' להלן)
-	421,720	-	393,797	הלוואה מהחברה האם (ראה ה' להלן)
364	2,068	355	2,020	הלוואות מתאגידים בנקאיים

2. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד: מכירה בחסר

835,045	1,037,821	770,500	984,231	סך התחייבויות פיננסיות
143	37,427	143	37,427	
835,188	1,075,248	770,643	1,021,658	

(*) מזה כתבי התחייבות נדחים המהווים הון משני

641,235	584,827	591,581	560,402	

(**) השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות הנסחרות בבורסה בתל-אביב מבוסס על מחירן בבורסה לתאריך המאזן, השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות שאינן נסחרות מבוסס על היוון תזרים מזומנים צפוי מתעודות ההתחייבות.

באור 23: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת - פרטים בדבר ריבית והצמדה

ריבית אפקטיבית	
ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אחוזים	

בסיס הצמדה
צמוד מדד

5.18	6.81

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן - שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
באחוזים	

התחייבויות פיננסיות:
הלוואות
כתבי התחייבויות נדחים

1.6-6.0	6.1-9.0
1.6-6.0	6.1-9.0

ד. כתבי התחייבות נדחים - פרטים נוספים

ערך בספרים ליום		% ריבית	פירוט	צמודים למדד:
2007	2008			
31 בדצמבר		שנתית		
אלפי ש"ח		נקובה		
47,356	41,245	6.60	(1)	
53,686	49,096	5.84	(2)	
307,475	321,274	5.45	(3)	
202,988	420,403	4.05	(4)	
2,528	2,663	6.30	(5)	
614,033	834,681			

(1) כתב התחייבות נדחה שהנפיקה החברה לבנק ביום 20 בינואר, 2000. כתב ההתחייבות נפרע בעשרה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 20 בינואר, 2004. זכויות הבנק לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(2) כתבי התחייבויות נדחים שהנפיקה החברה למשקיעים מוסדיים ביום 8 ביולי, 2001 ושאינם סחירים בבורסה. כתבי ההתחייבות נפרעים בעשרה תשלומים שנתיים שווים, החל מיום 8 ביולי, 2006. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(3) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה החברה למשקיעים מוסדיים בחודשים מאי וספטמבר 2004 ושאינם סחירים בבורסה. כתבי התחייבות דורגו על-ידי חברת מידרוג בע"מ בדירוג Aa2.

כתבי ההתחייבות יפרעו בששה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 6 במאי, 2010. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

באור 23: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ד. כתבי התחייבות נדחים - פרטים נוספים (המשך)

(4) תעודות התחייבות בסך של 200 מליון ש"ח ע.ג. שהונפקו על-ידי מנורה גיוס הון למשקיעים מוסדיים ולציבור בחודש מאי, 2007. תמורת הנפקת תעודות ההתחייבות הופקדה בחברה, לשימוש, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. החברה התחייבה לשלם לבעלי תעודות ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי תעודות ההתחייבות. תעודות ההתחייבות דורגו על-ידי חברת מידורג בדירוג Aa2 והינן סחירות בבורסה. תעודות ההתחייבות תיפרענה באחד עשר תשלומים שנתיים שווים החל מיום 1 ביולי, 2012.

בחודש במאי 2008 הנפיקה מנורה גיוס הון על-פי תשקיף 200,000,000 ש"ח ע.ג. תעודות התחייבות (סדרה א'), רשומות על שם, בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א, של מנורה גיוס הון (להלן - התעודות המוצעות). התעודות המוצעות הונפקו בדרך של הרחבת סדרה שנרשמה לראשונה בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ, על-פי תשקיף שפרסמה מנורה גיוס הון ביום 3 במאי, 2007 (להלן - סדרה א'). התעודות המוצעות הונפקו בניכיון בשיעור של 2.57% זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(5) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה שומרה ביטוח לבנק בחודשים אוגוסט ונובמבר 2007. כתבי ההתחייבות עומדים לפרעון בתשלום אחד בחודשים אוגוסט ונובמבר 2012. זכויות הבנק לקבל סכומים כלשהם על-פי כתבי התחייבות אלו, נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של שומרה ביטוח.

ה. הלוואה מהחברה האם - פרטים נוספים

בחודש יולי 2007 קיבלה החברה מהחברה האם הלוואה בסך 400 מיליוני ש"ח. ההלוואה הינה צמודת מדד ונושאת ריבית שנתית בשיעור של 4.78%, זאת עד למועד רישום אגרות החוב שהנפיקה החברה האם למסחר בבורסה. לאחר רישום אגרות החוב למסחר, הופחתה הריבית ב- 0.5% החל מיום 6 במרס, 2008. להלוואה לא נקבע מועד פרעון, והחברה רשאית לפרוע את ההלוואה בחלקה או במלואה בכל עת ועל-פי שיקול דעתה.

במהלך שנת 2008 פרעה החברה את ההלוואה במלואה.

ו. הוצאות הנפקה שטרם הופחתו

יתרת כתבי ההתחייבות הינה בניכוי הוצאות הנפקה בסך של 3,669 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2007 - 2,768 אלפי ש"ח) המופחתים לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

באור 24: - פרמיות שהורווחו בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
1,624,954	199,285	1,824,239	פרמיות בביטוח חיים
1,752,398	403,898	2,156,296	פרמיות בביטוח כללי
3,377,352	603,183	3,980,535	סה"כ פרמיות
(41,807)	369	(41,438)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
3,335,545	603,552	3,939,097	סה"כ פרמיות שהורווחו

באור 24: - פרמיות שהורווחו בשייר (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007			
ש"ח	אלפי ש"ח	ברוטו	
1,578,232	184,854	1,763,086	פרמיות בביטוח חיים
1,419,739	335,085	1,754,824	פרמיות בביטוח כללי
2,997,971	519,939	3,517,910	סה"כ פרמיות
(53,399)	(11,661)	(65,060)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
2,944,572	508,278	3,452,850	סה"כ פרמיות שהורווחו

באור 25: - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	
		<u>רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה</u>
164,675	(106,651)	השקעות פיננסיות:
152,697	146,055	נכסי חוב סחירים
224,440	(1,642,899)	נכסי חוב שאינם סחירים
(27,412)	(510,778)	מניות
4,547	1,521	אחר
		מזומנים ושווי מזומנים
518,947	(2,112,752)	סך הכל רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו
		<u>רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים</u>
1,950	1,721	הכנסות מנדל"ן להשקעה:
3,294	4,154	שערוך נדל"ן להשקעה
		הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה
5,244	5,875	סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה
		<u>רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית הפרשי הצמדה הפרשי שער ודיבידנד בגין:</u>
53,625	(240,597)	נכסים זמינים למכירה (א)
11,300	(6,636)	נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד (ב)
9,876	(17,413)	נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)
74,801	(264,646)	הכנסות ריבית (*) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שאינם בשווי הוגן דרך רווח והפסד
429,551	537,202	הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד
7,342	3,533	הפסד מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים
(25,811)	(7,424)	הכנסות מדיבידנד
12,084	12,737	
1,022,158	(1,825,475)	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון
3,476	8,030	(*) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסיים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם

באור 25: - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
72,092	(97,710)
(18,467)	(142,887)
53,625	(240,597)

רווחים (הפסדים) נטו מניירות ערך שמומשו
ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד

סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
11,300	(6,636)

שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש
בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה הראשונית

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
20,437	19,909
(10,561)	(37,322)
9,876	(17,413)

רווחים נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים
ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד

סך הכל הפסדים מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות
חובה

באור 25א': - תנועה בקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
32,828	21,645
(958)	(476,683)
(35,204)	158,940
18,467	142,887
6,512	61,785
(11,183)	(113,071)
21,645	(91,426)

יתרת פתיחה

התנועה במשך השנה:
הפסדים שטרם מומשו
רווחים (הפסדים), נטו ממימוש ניירות ערך
ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד
השפעת המס

יתרת סגירה

באור 26: - הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
188,553	226,562
33,577	-
56,895	53,165
7,613	10,309
<u>286,638</u>	<u>290,036</u>

דמי ניהול בענפי הפנסיה
דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים
דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים
דמי ניהול בגין חוזי השקעה

סה"כ הכנסות מדמי ניהול

באור 27: - הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
542	11,458
72,185	119,117
-	1,040
<u>72,727</u>	<u>131,615</u>

עמלת סוכנויות ביטוח
עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
עמלות אחרות

סה"כ הכנסות מעמלות

באור 28: - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
344,296	373,691
98,059	108,871
246,237	264,820
496,003	505,153
89,074	73,250
3,993	5,206
835,307	848,429
1,119,629	(1,166,853)
18,790	(114,687)
1,973,726	(433,111)
1,174,895	1,644,623
(222,459)	(253,785)
952,436	1,390,838
<u>2,926,162</u>	<u>957,727</u>

בגין חוזי ביטוח חיים:
תביעות ששולמו ותלויות
מקרי מוות, נכות ואחרים
בניכוי ביטוח משנה

פוליסות שנפדו
פוליסות שמועדן תם
גמלאות

סך כל התביעות

גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות)
בשייר

גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
בגין חוזי ביטוח חיים

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי:
ברוטו
ביטוח משנה

בשייר

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

באור 29: - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
401,387	453,576	הוצאות רכישה:
164,997	195,691	עמלות רכישה
5,908	(21,488)	הוצאות רכישה אחרות
		שינוי בהוצאות רכישה נדחות
572,292	627,779	סה"כ הוצאות רכישה
122,557	180,970	עמלות שוטפות אחרות
2,281	3,015	הוצאות שיווק אחרות
697,130	811,764	סה"כ עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

באור 30: - הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
240,622	293,104	שכר עבודה ונלוות
36,508	49,698	פחת והפחתות
39,629	50,040	אחזקת משרדים ותקשורת
24,080	33,494	ייעוץ משפטי ומקצועי
79,884	97,629	מיכון (ללא פחת ושכר)
11,095	16,283	בנק
10,532	12,012	אחזקת רכב
23,100	30,486	אחרות
465,450	582,746	סה"כ (*)
		בניכוי:
(29,377)	(39,156)	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
(164,997)	(195,915)	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
271,076	347,675	הוצאות הנהלה וכלליות
144,782	176,359	(*) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך

באור 31: - תשלום מבוסס מניות

א. הוצאה שהוכרה בספרים

ההוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים בעבור שירותים שהתקבלו ממנכ"ל החברה מוצגת בטבלה שלהלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		סך ההוצאה שהוכרה מעסקת תשלום מבוסס מניות המסולקת במכשירים הוניים
2007	2008	
אלפי ש"ח		
2,363	3,473	

באור 31: - תשלום מבוסס מניות (המשך)

ב. פרטי התוכנית להקצאת מניות למנכ"ל החברה

ביום 27 באוגוסט, 2003 אישרו דירקטוריון החברה ולאחר מכן האסיפה הכללית שלה וכן ועדת הביקורת והדירקטוריון של החברה האם תוכנית להקצאת מניות למנכ"ל החברה (להלן - התוכנית), כמפורט להלן:

במסגרת התוכנית הקצתה החברה לנאמן עבור המנכ"ל מניות המהוות 4% מהונה המונפק של החברה לאחר ההקצאה. המניות הוקצו ללא תמורה והינן זכאיות לכל דיבידנד או הטבה אחרת, שתחלק החברה ממועד אישור התוכנית. מניות אלה אינן ניתנות להעברה, מכירה או שעבוד.

הנאמן יעביר את המניות למנכ"ל בעשר מנות שנתיות שוות, החל מתום שנה ממועד חתימת התוכנית. כמו כן, ממועד הזכאות, תהיה למנכ"ל הזכות להמיר את מניות החברה למניות החברה האם, המהוות 4% מהונה של החברה האם לאחר ההמרה, כפוף להתאמות. לחברה האם הזכות לחייב את המנכ"ל להמיר את המניות כאמור לעיל.

שוויין ההוגן של המניות כאמור במועד הקצאתן הינו כ-44.7 מליוני ש"ח. השווי ההוגן נמדד על-פי השווי בו נסחרו מניות החברה האם בבורסה לניירות ערך בתל-אביב במועד הקצאת המניות כאמור.

החברה והחברה האם קיבלו משלטונות המס אישור לתכנית בהתאם להוראות סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, במסלול הכנסת עבודה.

תוכנית הקצאת המניות כוללת תנאים אשר בקרות אחד מהם יהיה המנכ"ל זכאי לכל המניות והפירות מהן באופן מיידי וכן ניתנה ליו"ר הדירקטוריון הסמכות להקדים את זכאות המנכ"ל בגין המניות בכמות שלא תעלה על 20% מהמניות.

התכנית להקצאת המניות אושרה באסיפה הכללית של החברה האם ביום 19 בנובמבר, 2003 וקיבלה את כל האישורים הנדרשים לפי החוק.

בשנת 2005 המיר המנכ"ל שתי מנות (מתוך עשר) של מניות החברה שהוענקו לו למניות החברה האם.

ג. שינוי בתוכנית הקצאת המניות

ביום 31 ביולי, 2008 אישרו ועדות הביקורת והדירקטוריונים של החברה והחברה האם שינוי בתכנית להקצאת מניות למנכ"ל, שאושרה לראשונה ביום 27 באוגוסט, 2003 (להלן - התכנית המקורית) כמפורט להלן.

בוצעה המרה מיידי של מלוא מניות החברה, שהוחזקו אצל הנאמן עבור המנכ"ל, למניות החברה האם, המוחזקות גם הן על-ידי הנאמן לטובתו, וזאת בהתאם ליחס ההמרה הקבוע בתכנית המקורית, כשהוא מחושב נכון לערב אישור ועדת הביקורת והדירקטוריון כאמור, דהיינו נכון לתום יום המסחר של ה-30 ביולי, 2008 (להלן - ההמרה המיידי). מובהר בזאת, כי כתוצאה מההמרה המיידי לא חל כל שינוי במועדי ההבשלה של מנות המניות להן זכאי המנכ"ל על-פי התכנית המקורית.

בנוסף, שונה מסלול המיסוי החל על המניות להן זכאי המנכ"ל, ממסלול פירותי למסלול הוני על-פי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, דהיינו: במקום מסלול ההקצאה הפירותי (מסלול הכנסת עבודה), כפי שנקבע בתכנית המקורית, ימוסה מנכ"ל החברה במועד המימוש (כהגדרתו בסעיף 102 לפקודת מס הכנסה) על-פי המסלול ההוני. מובהר, כי תכנית המניות על-פי המסלול ההוני כאמור מחליפה את התכנית המקורית בתחולה לגבי שש המנות שטרם הבשילו על-פי התכנית המקורית בלבד, למעט השינויים הנ"ל ימשיכו לחול תנאי התכנית המקורית.

בהמשך לאמור לעיל, ביום 24 באוגוסט, 2008 הנפיקה החברה האם סך של 1,696,518 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א, כנגד קבלת מלוא יתרת מניות החברה שהוחזקו בנאמנות עבור המנכ"ל על-פי התכנית המקורית וכתוצאה מכך עלה שיעור החזקות החברה האם בחברה ל-100%.

באור 32: - הוצאות מימון

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
44,354	70,105	ריבית והפרשי הצמדה בגין כתבי התחייבות נדחים
10,979	21,565	ריבית והפרשי הצמדה הלוואה מהחברה האם
5,108	9,771	ריבית למבטחי משנה
60,441	101,441	סך הכל הוצאות מימון

באור 33: - רווח (הפסד) למניה

חישוב ההפסד הבסיסי למניה לשנת 2008 התבסס על ההפסד המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 217,322 אלפי ש"ח (לשנת 2007 - רווח בסך 227,326 אלפי ש"ח) מחולק בממוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בסך של 204,500 אלפי מניות (לשנת 2007 - 198,407 אלפי מניות) כדלהלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות
2007	2008	
אלפי ש"ח		
198,407	198,407	יתרה ליום 1 בינואר השפעת שטר הון שהומר למניות השפעת מניות שהונפקו במהלך השנה
-	4,908	
-	1,185	
198,407	204,500	ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות ששימשו לצורך חישוב רווח (הפסד) בסיסי למניה ליום 31 בדצמבר

באור 34: - ניהול סיכונים

כללי

הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים: ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (הכולל פנסיה וביטוח בריאות) וביטוח כללי. פעילויות החברה חושפות אותה לסיכונים הבאים:

- סיכונים פיננסיים: סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכוני אשראי.
- סיכונים ביטוחיים.
- סיכונים תפעוליים.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול הסיכונים

מנהלי הסיכונים של הקבוצה מבצעים מדי שנה סקר זיהוי סיכונים שמטרתו מיפוי הסיכונים להם חשופה הקבוצה, בדיקת אופן הטיפול בסיכונים שהתממשו ובחינת סיכונים חדשים.

תהליך השקת מוצרים חדשים, המתבצע במהלך השנה, כולל זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר וקביעת הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמת הערכת הרזרבות. בדיקות דומות מתבצעות בעת חידוש עסקאות.

מדידת סיכונים ביטוחיים מתבצעת במחלקת ניהול סיכונים תוך הסתמכות על מחלקת אקטואריה. הקבוצה החלה בתהליך אימוץ והטמעה של מודלים וכלים מתקדמים למדידת סיכונים, כולל כלי שהופץ על-ידי ועדה האירופאית המסדירה את יישום התקן האירופאי סולוונסי 2 (דרישות כמותיות לחישוב הון מותאם סיכון בחברת ביטוח).

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

כללי (המשך)

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול הסיכונים (המשך)

ניהול הסיכונים בקבוצה מבוסס על אחריות הגורמים העסקיים לסיכונים הנלקחים על ידם, יחידות תומכות הכוללות אקטואריה, ביטוח משנה וחשבות, ותחום ניהול הסיכונים העוסק בזיהוי, מדידה, בקרה ודיווח. בחברה קיימים פורומים מקצועיים/ביטוחיים בראשות המנכ"ל וראש תחום הביטוח. ניתוחי חשיפות, רווחיות ענפית, ובדיקות תקופתיות של גורמי הסיכון מובאים באופן שוטף בפני הפורומים הנ"ל, ובהתאם לכך, מתקבלות החלטות ניהוליות. הסיכונים הביטוחיים ממותנים על-ידי פיזור גדול של חוזי הביטוח. הסיכונים מוקטנים גם על-ידי בחירה ויישום של אסטרטגיות חיתום ויצירת פיזור לפי ענפים, אזורים גיאוגרפים, סוגי הסיכון, גובה הכיסוי וכו'.

כמו כן, בכדי להקטין את החשיפה לסיכונים, חברות הביטוח בקבוצה מיישמות מדיניות בדיקת תביעות קפדנית, בחינה שוטפת של תהליכי הטיפול בתביעות ומבצעת חקירות לאיתור הונאות. בנוסף, הקבוצה נוקטת במדיניות ניהול אקטיבי שוטף של התביעות, על מנת להקטין את החשיפה להתפתחויות בלתי צפויות העשויות להשפיע עליה לרעה.

חברות הביטוח בקבוצה נוקטות במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על-ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על-ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאים. מטרת מדיניות החיתום וביטוח המשנה הינה להגביל את החשיפה לקטסטרופות להפסד מרבי שנקבע מראש בהתאם לטעמי הסיכון של חברות הביטוח כפי שנקבעו על-ידי הדירקטוריונים של החברות.

הקבוצה נוקטת במדיניות של הגבלת החשיפות לסיכונים הפיננסיים על-ידי קביעת טווחי השקעה מותרים לכל סוג נכס, וכן מגבלות המתייחסות לגורמי הסיכון: ריבית, מניות, חדלות פרעון, מט"ח ועוד. בקבוצה פועלת ועדת נוסטרו אשר תפקידה לפקח על הסיכונים הפיננסיים הגלומים בתיק הנכסים ובתיק ההתחייבויות שלה אשר עומדים כנגד הונה העצמי. בקבוצה פועלות ועדות השקעה שונות אשר תפקידן לפקח על הסיכונים הפיננסיים הגלומים בתיקי הנכסים המנוהלים עבור לקוחותיה.

דירקטוריונים של החברות המאוחדות מקבלים מהתחומים השונים מידע בדבר:

- זיהוי הסיכונים המהותיים להם חשופה הקבוצה.
- גודל ההפסד המירבי בשייר כתוצאה מהחשיפה לרעידת אדמה, ברמת וודאות נתונה בתקופה של שנה. הדירקטוריון מאשר את גובה ה-MPL אשר על-פיו מועבר סיכון זה למבטחי משנה.
- גודל ההפסד המירבי כתוצאה מהחשיפה לסיכוני שוק, ברמת וודאות נתונה בתקופה של רבעון.
- מדיניות העברת הסיכון באמצעות חוזי מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח.
- עמידה במגבלות שאושרו בניהול הסיכונים הפיננסיים.

ב. דרישות חוקיות

במסגרת חוזר האוצר העוסק בהיערכות ליישום תקן בינלאומי סולוונסי 2 (Solvency II):

- ההנהלות וחברי הדירקטוריונים של החברות בקבוצה עברו השתלמות בנושא הדרישות הכמותיות והאיכותיות של התקן האירופאי העוסק בניהול סיכונים וניהול הון מותאם סיכון.
- הקבוצה מינתה צוות מפתח ליישום הדרישות הכמותיות של סולוונסי 2 כפי שבאות לידי ביטוי בחקר כמותי מס' 4 (QIS4) שפורסם ע"י הוועדה האירופאית. צוות המפתח סיים למפות את דרישות הנתונים למחלקות השונות.
- הדירקטוריון הסמיך את ועדת המאזן לפקח על התקדמות הפרויקט.
- צוות המפתח יחל את שלב איסוף הנתונים באפריל הקרוב.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ב. דרישות חוקיות (המשך)

במסגרת חוזר האוצר העוסק בתפקידי מנהל הסיכונים הקבוצה מיישמת את הדרישות הבאות:

- זיהוי הסיכונים הביטוחיים והפיננסיים המהותיים לחוסנו של המבטח ולעמידה בחבותו למבטחים קיימים ועתידיים, לרבות סיכונים מהותיים הנובעים מהנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה (משתתפות ברווחים) ומנכסי קרן הפנסיה.

- הקבוצה מיישמת את ההוראה החל משנת 2006. מדי שנה הקבוצה עורכת סקר זיהוי ומיפוי סיכונים באמצעותו היא מתארת את הסיכונים שמומשו ואופן הטיפול בהם, מזהה סיכונים חדשים שנוצרו ומזהה סיכונים קיימים שאופן הטיפול בהם השתנה. במהלך השנה הקבוצה מזהה סיכונים חדשים במסגרת ניהול מוצרים חדשים.
- הקבוצה מנהלת רישום של הליקויים באופן ניהול הסיכונים ועוסקת בשיפור מתמיד של אמצעי הבקרה והפיקוח ע"פ תכנית עבודה המאושרת ע"י ועדה לניהול סיכונים בראשות המנכ"ל.

- כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו לפי אמות מידה שיוגדרו ע"י המבטח ולתקופות עתידיות שיקבעו.

- הקבוצה החלה לכמת סיכונים שוק בשנת 2006 כולל הערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכונים השוק על ההון הפנוי של הקבוצה (עודף נכסים בשווי הוגן על התחייבויות בשווי הוגן).
- הקבוצה החלה לכמת את סיכונים השוק המושגים על לקוחות בתיקי ביטוח החיים תלויי התשואה בשנת 2006. הכימות כולל את הביצועים היחסיים לתיקי סמן הן במישור תשואה והן במישור סיכון.
- הקבוצה תחל לכמת סיכונים אשראי בשנת 2009 כולל הערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכונים השוק על ההון הפנוי של הקבוצה (עודף נכסים בשווי הוגן על התחייבויות בשווי הוגן).
- הקבוצה תחל לכמת סיכונים ביטוחיים בשנת 2009, תוך הסתמכות על תוצאות המודל הסטנדרטי בנדבך הראשון של סולוונסי 2 (המפורט במסמך QIS4 שפירסמה הועדה האירופאית העוסקת בגיבוש סולוונסי 2).

- הערכת ההון העצמי הנדרש (ההון הכלכלי) מחברת הביטוח לצורך נשיאה בסיכונים המהותיים תוך התייחסות למידת המתאם בין הסיכונים השונים.

- בכוונת הקבוצה להשתמש בתוצאות המודל הסטנדרטי כהערכה ראשונית של ההון הנדרש בהתחשב במתאם בין הסיכונים.

במסגרת חוזר האוצר העוסק בהשקת מוצר חדש הקבוצה מיישמת את הדרישות הבאות:

- נוהל לזיהוי, הערכה ותיאור אופן הטיפול והבקרה בסיכונים הגלומים במוצר חדש.
- הנפקת אישור מנהל סיכונים לכך שהקבוצה מסוגלת לנהל את הסיכונים הנובעים מהמוצר החדש.

במסגרת חוזר האוצר העוסק בניהול סיכונים אשראי אגב השקעות באשראי לא סחיר מיישמת את הדרישות הבאות:

- פיתוח מתודולוגיה להערכת סיכון עיסקאות אשראי ודירוג אשראי פנימי.
- הערכת הסתברות לחדלות פרעון, ושיעורי התאוששות במטרה לחשב הפסד צפוי ברמת תיק הנכסים החשופים לסיכון האשראי.
- ביצוע הערכת סיכון כולל לתיק האשראי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים בגורמי סיכון השוק. גורמי סיכון השוק כוללים, בין היתר, שינויים בעקומי הריבית, בשערי מניות, בשערי מטבע חוץ ובמרווחי האשראי.

1. הסיכונים הגלומים בנכסים ובהתחייבויות עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות תלויות תשואה

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של הקבוצה, בניכוי דמי ניהול כמפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים.
- בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים.

לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין מוצרים אלו לא קיימת לקבוצה חשיפה ישירה לגורמי סיכון השוק המוזכרים לעיל. השפעת התוצאות הכספיות על רווחי חברת הביטוח מצטמצמת לחשיפה הנגזרת מדמי הניהול המשתנים בהתאם לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים, וזאת רק לגבי פוליסות שהוצאו עד 2004, ומן ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של המבטח לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיף 2 להלן, אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.

להלן מבחן רגישות לגבי חוזים תלויי תשואה והאופן בו הרווח (הפסד) מושפע מכל שינוי בתשואה:

כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר, 2008 כ- 5.6 מיליארד ש"ח, משפיע על דמי הניהול בסך של כ-8.5 מיליון ש"ח. השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך איננה מהותית. כאשר התשואה בחוזים אלה הינה שלילית הקבוצה לא גובה דמי ניהול משתנים ולא תוכל לגבות אותם כל עוד לא תושג תשואה חיובית שתכסה את התשואה השלילית שנצברה. היות וליום 31 בדצמבר, 2008 נצברה תשואה שלילית בשיעור של 23.12%, בקרן ט' ו-26.44% בקרן י', לפי ההוראות ובהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה ביטוח) 1981, לא תיתכן גביה של דמי ניהול משתנים עד שלא תכוסה כל התשואה השלילית שנצברה. לפיכך, לא תהיה השפעה מיידידת לשינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות במסגרת חוזים תלויי תשואה על הרווח אלא רק לאחר כיסוי התשואה השלילית כאמור לעיל.

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן מבחני רגישות המציגים את השינוי ברווח (הפסד) ובהון העצמי עבור הנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח, ובהנחה שכל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו. מבחני רגישות אלו אינם כוללים כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה כמפורט לעיל. השינויים במשתנים הינם ביחס לערך הפנקסי של הנכסים וההתחייבויות. כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך פרמננטית של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיכך, במבחני הרגישות לעיל, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.

מבחני הרגישות, מביאים לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.

יצוין גם כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2008:

שיעור השינוי בשע"ח של הדולר		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הוניים (*)		שיעור הריבית		
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
אלפי ש"ח								
(4,187)	4,187	12,600	(12,600)	(3,720)	3,720	8,525	(8,525)	רווח (הפסד)
(17,358)	17,358	5,297	(5,297)	(16,742)	16,742	40,576	(40,756)	הון עצמי

ליום 31 בדצמבר 2007:

שיעור השינוי בשע"ח של הדולר		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הוניים (*)		שיעור הריבית		
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
אלפי ש"ח								
(8,780)	8,780	21,796	(21,790)	(4,056)	4,056	6,347	(6,347)	רווח (הפסד)
(23,368)	23,368	14,555	(14,555)	(22,585)	22,585	51,018	(51,018)	הון עצמי

(*) בעיקר השקעות במניות.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מהנכס או ההתחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

להלן יוצג פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית:

ליום 31 בדצמבר 2008			
סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
4,351,152	2,571,013	1,780,139	נכסי חוב סחירים
340,231	166,344	73,887	אחר סחיר
			נכסי חוב שאינם סחירים:
2,408,271	160,980	2,247,291	אג"ח ח"ץ
4,838,745	2,281,405	2,390,996	אחר
			השקעות פיננסיות אחרות
804,424	425,016	379,408	מזומנים ושווי מזומנים
826,753	-	826,753	נכסי ביטוח משנה
13,303,232	5,604,758	7,698,474	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
4,867,377	2,099,597	2,767,780	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
18,170,609	7,704,355	10,466,254	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
835,188	-	835,188	התחייבויות פיננסיות
15,123,914	7,080,313	8,043,601	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
185,000	-	185,000	אחרים
16,144,102	7,080,313	9,063,789	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
749,363	120,316	629,047	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)
1,277,144	-	1,277,144	הון עצמי
18,170,609	7,200,629	10,969,980	סך הכל הון עצמי והתחייבויות
-	503,726	(503,726)	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים. ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).

(**) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חו"ז למיניהם, וכו'.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007		
סך הכל	תלוי תשואה באלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה
4,740,147	2,637,811	2,102,336
2,340,839	159,295	2,181,544
5,519,709	3,152,149	2,367,560
588,756	321,259	267,497
769,665	-	769,665
13,959,116	6,270,514	7,688,602
5,845,609	3,141,817	2,703,792
19,804,725	9,412,331	10,392,394
1,075,248	-	1,075,248
16,181,047	8,605,780	7,575,267
180,518	-	180,518
17,436,813	8,605,780	8,831,033
836,326	144,221	692,105
1,531,586	-	1,531,586
19,804,725	8,750,001	11,054,724
-	662,330	(662,330)

נכסים עם סיכון ריבית ישיר:

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים:

אג"ח ח"ץ
אחר

השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
נכסי ביטוח משנה

סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר (*)

נכסים ללא סיכון ריבית ישיר

סך הכל נכסים

התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:

התחייבויות פיננסיות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
אחרים

סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר

התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)

הון

סך הכל הון והתחייבויות

סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים. ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).

(**) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חו"ז למיניהם, וכו'.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון שהקבוצה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

1. הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש הקבוצה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. חלק ניכר מהתחייבויותיה הביטוחיות במגזר ביטוח חיים אינן חשופות לסיכון הנזילות בגלל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן.
2. יצוין, עם זאת, כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר - כתוצאה מהתממשותו של אירוע קטסטרופה אשר ייפגע בו זמנית במספר ענפי ביטוח כללי וחיים ויגרום לעלייה חדה, בלתי צפויה, בתביעות - עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם.
3. חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים - על-פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל את שווי ההשקעות האמורות ותו לא. לפיכך אם ערך ההשקעות ירד מכל סיבה שהיא תהיה במקביל ירידה זהה בגובה התחייבויות הקבוצה.
4. חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים - 38% מתיק ביטוח החיים הינו בגין חוזים שאינם תלויי תשואה אך מבטיחים תשואה קבועה מראש. חוזים אלו מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על-ידי בנק ישראל. הקבוצה זכאית לממש אג"ח אלו בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות.
5. סיכון הנזילות של הקבוצה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה. נכסים אלו מהווים 25% בלבד (4,507 מיליון ש"ח) מכלל נכסי הקבוצה. מתוך יתרת הנכסים האמורה, סך של כ- 2,465 מיליון ש"ח הינם נכסים סחירים, הניתנים למימוש בזמן קצר יחסית, תלוי בתנאי הנזילות של שוקי ההון. על-פי תקנות דרכי ההשקעה על הקבוצה להחזיק בנכסים נזילים (דהיינו אגרות חוב ממשלתיות או מזומנים ושווי מזומנים) בסכום שלא יפחת מ-15% מההון הנדרש. ליום 31 בדצמבר 2008, הקבוצה מחזיקה בנכסים אלה בסכום של 272 מיליון ש"ח המהווה 15% מההון הנדרש.

ניהול נכסים והתחייבויות

הקבוצה מנהלת את נכסיה והתחייבויותיה בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של הקבוצה. היות ומדובר בסכומים בלתי מהוונים הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות במאזן.

מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן: כספי חסכון - מועדי פירעון חוזיים, דהיינו גיל הפרישה, ללא הנחות ביטולים, בהנחה שכל החסכון יימשך כהוני ולא כקצבה.

גמלאות בתשלום, אכ"ע בתשלום וסיעודי בתשלום - על בסיס אומדן אקטוארי.

אחר - מדווח תחת העמודה "ללא מועד פירעון מוגדר".

מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהן הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של סכום, ההתחייבות נכללת על בסיס של המועד המוקדם ביותר שבו הקבוצה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים(*) ובריאות

עד שנה	5-2 שנים	10-6 שנים	15-11 שנים	מכל 15 שנים	ללא מועד פרעון מוגדר	סה"כ
באלפי ש"ח						
ליום 31 בדצמבר, 2008	433,142	1,054,525	1,314,073	1,106,298	1,438,924	6,007,018
ליום 31 בדצמבר, 2007	374,054	1,034,343	1,277,726	1,090,348	1,581,334	5,838,416

(*) לא כולל בגין חוזים תלויי תשואה.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

עד שנה	2-3 שנים	4-5 שנים	מכל 5 שנים	פרעון מוגדר	ללא מועד	סה"כ
באלפי ש"ח						
ליום 31 בדצמבר, 2008	1,161,225	1,059,084	572,442	643,901	350,562	3,787,214
ליום 31 בדצמבר, 2007	1,061,836	944,955	502,230	548,719	445,497	3,503,236

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

עד שנה	5-2 שנים	10-6 שנים	15-11 שנים	מכל 15 שנים	סה"כ
באלפי ש"ח					
ליום 31 בדצמבר 2008 :					
התחייבויות פיננסיות	56,231	489,272	381,435	171,636	1,098,574
התחייבויות בגין חוזי השקעה	10,056	-	-	-	10,056
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	554,926	-	-	-	554,926
ליום 31 בדצמבר 2007:					
התחייבויות פיננסיות	76,867	505,632	727,313	306,289	1,616,100
התחייבויות בגין חוזי השקעה	19,012	-	-	-	19,012
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	795,821	-	-	-	795,821

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. ריכוז סיכונים ביטוח

הסיכונים הביטוחיים כוללים:

- **סיכוני חיתום:** הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון שהוערך בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ואו בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

הקבוצה מנהלת סיכון זה בשני אופנים עיקריים: (א) הגבלתו של הסיכון באמצעות תהליכי חיתום המותאמים לכל סוג מוצר ביטוחי (ב) העברתו של הסיכון לצד שלישי באמצעות חוזי ביטוח משנה.

- **סיכוני רזרבה:** הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות הביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספקות לכיסוי כל ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על-פיהם בן היתר מעריכה הקבוצה את התחייבויות הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת הקבוצה מורכבת מהסיכונים הבאים:

(א) סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות;

(ב) סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים ובניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של הקבוצה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

הקבוצה מנהלת סיכון זה באמצעות מנגנונים אקטואריים כמו "פרמיה בחסר" אשר מטרתם להפחית את הסיכון בהערכה בחסר של ההתחייבויות והתביעות, וכן דואגת לקיים בדיקות נאותות של המבקר החיצוני וסקירה מדוקדקת של דוח אקטואר על-ידי ועדת המאזן שמטרתם הפחתת הסיכון של שימוש בהנחות או שיטות שגויות.

- **סיכון עיצוב המוצר:** הסיכון שבתהליך עיצוב מוצרים חדשים או שינוי מוצרים קיימים הקבוצה תיחשף לסיכונים שאינה רוצה להיחשף אליהם.

הקבוצה מנהלת סיכון זה באמצעות קיום תהליך מסודר של אפיון ופיתוח מוצר, סקירה של הסיכונים ואופן הטיפול בהם וניסוח חוזה ביטוח המשקף בצורה מדויקת את הסיכונים שהקבוצה מוכנה לקחת על עצמה מול המבוטח.

- **סיכון קטסטרופה:** חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, מלחמה, טרור, נזקי טבע או רעידת אדמה, יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה. אירוע הקטסטרופה המהותי אליו חשופה הקבוצה בארץ הינו רעידת אדמה.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי של חברת מנורה, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע רעידת אדמה בהסתברות של כ-0.2%, הוא כ- 2,296 מיליון ש"ח ברוטו ו כ- 57 מיליון ש"ח בשייר עצמי. בחברת שומרה גובה הנזק בהסתברות 0.2% הוא 331 מיליון ש"ח ברוטו וכ-2 מיליון ש"ח בשייר העצמי.

חברות הביטוח מנהלות סיכון זה באמצעות העברתו למבטח משנה בחו"ל במסגרת חוזים יחסיים וחווה Excess Of Loss המחודש מדי שנה על-פי רמת ה- MPL הרצויה (בשנת 2008: 2.22% במנורה ו-3% בשומרה) בהינתן היקף והרכב תיק הפוליסות המכסות סיכון זה.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצר למבטח חשיפה לסיכונים הביטוחיים המתוארים לעיל - ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סוגי סיכונים ביטוחיים להלן.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות

כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר. באופן כללי בהתאם להוראות המפקח ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על-ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות ובאופן עקבי לשנה קודמת. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח. פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה":

בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה" קיים מרכיב חיסכון מזהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).

קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת התחייבות ביטוחית בנפרד כאמור להלן.

2. תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתית"):

תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים ו/או על הנחות שהופקו מניסיון התביעות, כולל שיעורי הריבית (להלן - ריבית תעריפית), לוח התמורות או התחלואה, (ראה גם סעיף 2 להלן). החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול.

3. התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים אשר נבנו בסיוע נתונים אשר פורסמו על-ידי אקטואר האוצר בחוזר המפקח.

4. התחייבויות בגין קצבאות המשולמות לכל החיים בגין פוליסות בתוקף (משולמות ומסולקות) שטרם הגיעו לשלב מימוש הגמלא או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל, מחושבות בהתאם להסתברות למשיכת הגמלא ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. בעת עדכון לוחות התמורות נעשית הגדלה הדרגתית של ההתחייבויות לגמלא בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגיע המבוטחים למועד הפרישה בהתאם לחוזרי המפקח. ככל שמקדמי הקצבה המובטחים בפוליסות גבוהים יותר, ההגדלה הנדרשת גבוהה יותר.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

כללי (המשך)

השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

5. תוכניות ביטוח חיים אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "מסלולי השקעה" או "מסורתית". בגין תוכניות אלו מחושבת התחייבות אקטוארית. חוץ מאובדן כושר עבודה וסיעודי החישוב נעשה בשיטה בידועה בשם "Gross Premium Reserve" אשר כוללת בזרם התקבולים הצפוי את כל מרכיבי הפרמיות ומנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. באובדן כושר עבודה וסיעודי החישוב נעשה על בסיס Net Premium Reserve. באובדן כושר עבודה השיטה לוקחת בחשבון שיעורי ביטולים שמרניים ואילו בסיעודי יש הנחה של אפס ביטולים.

בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר.

6. ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין פרמיה שטרם הורווחה, הפרשה להשתתפות ברווחים, עתודה ל-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו), עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.

7. ההתחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים כוללות הפרשות לתביעות שטרם שולמו, כולל IBNR, בענפים חוץ מסייעודי ואובדן כושר עבודה.

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. שיעור ההיוון

בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתית") (ראה 2 לעיל) ומוצרי סיכון טהור (ראה 5 לעיל) עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:

- בתוכניות ביטוח המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות ריבית תעריפית בשיעורים של בין 3% ל-5% צמודה;
- בגין מוצרים תלויי תשואה, שהונפקו בשנים 1991 ואילך ריבית תעריפית בשיעור 2.5%, צמודה. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים.

שיעור ההיוון יכול להשתנות כתוצאה משינויים מהותיים בשיעור הריבית שוק לטווח ארוך.

2. שיעורי תמותה ותחלואה

(א) שיעורי התמותה ששימשו לחישוב התחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (כלומר לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי בגין אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף.

(ב) ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים. עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לקיטון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמת גידול תוחלת החיים וקיטון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

כללי (המשך)

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

2. שיעורי תמותה ותחלואה (המשך)

ג) שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה נקבעו על בסיס ניסיון הקבוצה או מחקרים של מבטחי משנה. בענפי סיעוד ואובדן כושר עבודה נקבעת תקופת תשלום הקצבאות בהתאם לניסיון הקבוצה או מחקרים של מבטחי משנה. ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה.

3. שיעורי לקיחת גמלא

חוזי ביטוח חיים הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו משנת 2000 עד לסוף שנת 2007 בשני מסלולים: מסלול הוני או מסלול קצבתי. בגין הפקדות עד שנת 2000 המבוטח רשאי בעת הפרישה לבחור את המסלול במועד הפרישה. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני מסלולים אלו, מוטל על הקבוצה לקבוע את שיעור הפוליסות בהן יבחרו המבוטחים במסלול הקצבתי. שיעור זה נקבע על-פי הנחות הפיקוח תוך התאמה לניסיון הקבוצה. החל משנת 2008 כמעט כל התוכניות הן לקצבה.

4. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על ההתחייבויות הביטוחיות בגין חלק מביטוחי הבריאות וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על-ידי הקבוצה עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיונות פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון הקבוצה והן מבוססות על סוג המוצר, משך החיים של המוצר ומגמות מכירה.

5. שיעורי המשכיות

ישנם ביטוחי בריאות וביטוחים סיעודיים קבוצתיים בהם זכאים המבוטחים להמשיך ולהיות מבוטחים באותם תנאים גם אם החוזה הקולקטיבי לא יחודש או שהמבוטח פורש מהקבוצה. בגין אופציה זו של המבוטחים קיימת לחברה התחייבות המבוססת על הנחות לגבי שיעורי המשכיות של הביטוחים הקולקטיבים ושיעורי המשכיות של החוזים עם המבוטחים לאחר סיום החוזה הקולקטיבי. ככל שההסתברות לכך, שהחוזה הקולקטיבי לא יחודש, עולה (שיעור המשכיות גבוה יותר) כך גדלה ההתחייבות הביטוחית עקב המשך ביטוח בתנאים קודמים, ללא התאמת החיתום לשינוי במצבו הבריאותי של המבוטח.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

כללי (המשך)

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

6. ניתוחי רגישות בביטוח חיים

ליום 31 בדצמבר 2008:

שיעור תמותה עבור מקבלי קצבאות זקנה		שיעור תחלואה		רווח (הפסד) (הון עצמי)
-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח				
(1,890)	1,602	46,688	(58,272)	
(1,890)	1,602	46,688	(58,272)	

ליום 31 בדצמבר, 2007

שיעור תמותה עבור מקבלי קצבאות זקנה		שיעור תחלואה		רווח (הפסד) (הון עצמי)
-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח				
(1,461)	1,239	41,571	(54,214)	
(1,461)	1,239	41,571	(54,214)	

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

(א) רכב חובה

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי אשר מהווה תנאי מוקדם הכרחי לשימוש ברכב מנועי. פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי. הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח. תביעות ברכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ב) רכב רכוש

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח, גניבה, וכן נזק רכוש הנגרם על-ידי הרכב המבוטח לצד שלישי. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. התעריף לביטוח רכב רכוש אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעה המצטבר שלו, גילו של הנהג והגבלת מספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב. התעריף מאושר על-ידי המפקח כתעריף מקסימום. על-פי רוב, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

1.1. רכב מקיף (פרטי ומסחרי לרבות משאיות) - כיסוי בגין נזק לרכב כתוצאה מתאונה, נזק לרכב כתוצאה מאש, גניבת הרכב, נזק שנגרם תוך כדי גניבת הרכב, נזק שנגרם כתוצאה מנזקי טבע (שיטפון, סערה, שלג וברד), נזק לרכב כתוצאה ממעשה זדון (למעט על-ידי המבוטח או מי מטעמו), נזק שגרם הרכב לרכוש של צד שלישי.

2.1. ביטוח מקיף ללא כיסוי תאונות - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט סעיף נזק כתוצאה מתאונה.

3.1. ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט גניבת הרכב.

4.1. ביטוח אחריות כלפי צד שלישי - הגנה על המבוטח מפני אחריותו לנזקים שנגרמו לרכוש של צד שלישי כתוצאה משימוש ברכבו.

5.1. ביטוח אופנועים.

6.1. בנוסף לכיסוי הבסיסי, הקבוצה מאפשרת למבוטח להרחיב את הכיסוי כדלקמן: כיסוי לנזקי רעידת אדמה, רכב חדש תמורת הישן שניזוק (לרכבים משנות דגם אחרונות בלבד ולמקרה ביטוח של אובדן גמור), ביטוח רדיו טייפ או רדיו דיסק חליפי, ביטוח שבר שמשות, שירותי גרירה ומתן רכב חליפי. בנוסף, קיים מסלול ייחודי לכלי רכב פרטיים בלבד, המאפשר סל רחב יותר של שירותים והטבות למבוטח, עם אפשרות לפרמיה מוזלת.

(ג) חביות

תביעות בחביות מתאפיינות ב"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

1.1. ביטוח חבות מעבידים - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד בשל ותוך כדי עבודתו אצל המבוטח. החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ם-1980, והביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. הביטוח נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. הגשת התביעה יכולה להיעשות לאחר תקופת הביטוח בתוך תקופת ההתיישנות.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ג) חביות (המשך)

2.ג. ביטוח צד שלישי - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על-פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי שאינו עובד המבוטח בשל נזק שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

3.ג. ביטוח אחריות מקצועית - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו נזק לצד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח אחריות מקצועית נערך על בסיס הגשת תביעה. הכיסוי בפוליסה מוגבל לאירועים תאונתיים ואינו מכסה מעשים מכוונים של המבוטח. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט השפעה ניכרת על תעריף דמי הביטוח.

4.ג. ביטוח אחריות המוצר - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על-ידי מוצרים שיוצרו על ידו, לאחר שפסקו מלהיות בחזקתו. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלית של הכיסוי השפעה על תעריף דמי הביטוח.

5.ג. ביטוח דירקטורים ונושאי משרה - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על-ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. הביטוח נערך על בסיס הגשת תביעה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות, המטיל חבות אישית על נושאי המשרה בחברה. בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה הקבוצה, הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכינהו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

דמי הביטוח בענף זה מתבססים על מספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של הקבוצה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של הקבוצה והיות הקבוצה ציבורית או פרטית.

(ד) ביטוח רכוש

1.ד. ביטוח דירות (מקיף דירות) - ביטוח מבנה דירה וביטוח תכולת דירה למגורים. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן לצורך סעיף זה: "התקנות") מגדירות את סוג הכיסוי הביטוחי המינימלי למבנה דירה ותכולתה, כהגדרתן בתקנות (להלן: "הפוליסה התקנית דירה"). על-פי התקנות, ביטוח דירות כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע, רעידת אדמה ונזקי צנרת. חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח. למבוטח ניתנת אפשרות לוותר בכתב על כיסוי לרעידת אדמה. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ד) ביטוח רכוש (המשך)

2.ד. אובדן רכוש ומקיף בתי עסק - ביטוחים המכסים אובדן רכוש שאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי (למשל סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים וכו'). ביטוח בתי עסק כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים.

3.ד. ביטוח משכנתאות - כולל ביטוח מבנה עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

4.ד. ביטוח ימי, כלי טיס וכלי שיט - ביטוח המכסה נזק או אבדן הקשורים לסיכונים תעופה או שיט. ביטוח כלי שיט מכסה גופי אניות; ביטוח כלי טיס כולל ביטוח גופי מטוסים וביטוח תאונות נסיעה; וביטוח ימי מכסה הובלת מטענים בים וביבשה.

5.ד. מטענים בהובלה - ביטוח המכסה אובדן או נזק למטען הנגרם במסגרת הובלה יבשתית.

6.ד. ביטוח הנדסי (ביטוח שבר מכני) - ביטוח המכסה נזקים לציוד הנובעים מהפעלתו, בניגוד לנזקים הנגרמים על-ידי גורמים חיצוניים בלתי תלויים.

7.ד. ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.

8.ד. ביטוח הנדסי (עבודות הקמה) - כיסוי לעבודות הקמה של מערכות מכניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.

9.ד. ביטוח ציוד אלקטרוני - כיסוי לנזק תאונתי, למערכות מתח נמוך ולכיסוי הוצאות שחזור מידע מחשבים ושכירת ציוד חלופי.

10.ד. ביטוח סיכונים טרור - ביטוח שיורי (מעל תקבולי מס רכוש) המכסה נזק פיזי לרכוש ואובדן רווח גולמי בשל מעשה טרור.

11.ד. ביטוח ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות: הקבוצה משווקת ערבויות ביצוע שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות המבוטח כלפיו. הפוליסות מונפקות לטובת מזמיני עבודה בפרויקטים ומיועדות להבטיח עמידה בהתחייבויותיהם של קבלנים, יזמים וגופים גדולים נוספים בביצוע פרויקטים, כפי שסוכמו בין הצדדים. בנוסף, הקבוצה משווקת ערבויות פיננסיות שמהותן התחייבות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות פיננסית של המבוטח כלפיו.

12.ד. ביטוח ערבות חוק המכר: הקבוצה משווקת ביטוח המכסה את השקעתם של רוכשי יחידות דיור כנגזר מחוק המכר (דירות) תשל"ג 1973 וחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות רוכשי דירות), התשל"ה - 1974. ביטוח זה תואם את ההנחיות בחוק המכר ולרוב תקופת הביטוח שלו ארוכה (מעל שנה). הסיכון בפוליסות אלו הולך ופוחת עם הזמן כתוצאה מהתקדמות הבנייה וקבלת החזקה בנכס. בהתאם להוראות הפיקוח, ההכרה ברווח מהכנסות הקבוצה מענף זה נדחות לתקופה של 5 שנים. הקבוצה מנפיקה פוליסות אלו לקבלנים, בין אם באמצעות שיווק ישיר לקבלן או באמצעות בנקים המספקים מימון לפרויקט הבנייה.

13.ד. ביטוח דמי מחלה: כיסוי חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה. חבות המעביד לתשלום כפופה להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה) לעניין זכויות עובדים.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי

(א) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה.
- תביעות תלויות כולל הפרשה להוצאות עקיפות.
- הפרשה לפרמיה בחסר.
- ובניכוי - הוצאות רכישה נדחות.

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה והוצאות הרכישה הנדחות מחושבות בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור מדיניות חשבונאית.

(ב) בהתאם להוראות המפקח התביעות התלויות מחושבות על-ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות המתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של קבוצת הסיכונים שנבדקת, ומתחשבות הן בהתפתחות של התשלומים והן בהתפתחות של סכום התשלומים וההערכות הפרטניות, ובנוסף לעיתים גם על מגמת החומרות בקבוצה הרלוונטית. הערכת התביעות התלויות נעשתה ברמת הברוטו וברמת ביטוח המשנה בנפרד. השיבובים וכן ההשתתפות העצמית שתגבה מהמבוטחים, מחושבים על בסיס ניסיון העבר המשתקף בנתוני המודל האקטוארי.

(ג) כן נכללות הערכות איכותיות ושיקול דעת באשר למידה שמגמות העבר לא ימשכו בעתיד. גורמים פנימיים לדוגמא: שינויים בתמהיל התיק, שינויים במדיניות החיתום ושינויים בנהלי הטיפול בתביעות. גורמים חיצוניים לדוגמא: פסיקה משפטית, חקיקה וכו'. כאשר שינויים כאמור לעיל, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר, האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.

(ד) בתביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי ובענפים בהם אין מודל סטטיסטי מתאים, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי הקבוצה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

(ה) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי), ניסיון התביעות בפועל והפרמיה שהועברה למבטחי משנה.

(ו) הערכת התביעות התלויות עבור חלק הקבוצה במאגר הישראלי לביטוחי רכב (להלן - הפול) התבססה על חישוב שבוצע על-ידי הפול.

3. פירוט השיטות האקטוארית בענפי הביטוח העיקריים

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים האקטואריים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח, סוג של אירוע ולכל שנת אירוע/פתיחה, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה למקרה ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. במקרים מסוימים האקטואר מעדכן את המודלים בגין מגמות, פסיקה, שינויי חקיקה או גורמים אחרים שעשויים להשפיע על התביעות בעתיד באופן שונה מאשר התפתחות בעבר.

התביעות התלויות בכל הענפים חושבו, על בסיס שיטות אקטואריות מקובלות: שיטת chain ladder המתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות (התפתחות התשלומים ו/או התפתחות סך התביעות, התפתחות כמות התביעות ועוד), בכדי להעריך את ההתפתחות הצפויה לתביעות הקיימות והעתידיות.

שיטת ממוצעים: לעיתים, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, משתמשים בחומרות היסטוריים בקבוצות הרלוונטיות תוך התייחסות למגמה אם קיימת כזו. שיטה זו מתבססת על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), ולפעמים גם במשך הזמן מיום פתיחת התביעה ועד לסילוקה/סגירתה.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית

- א. החישובים האקטואריים אינם כוללים הפחתה בשל היוון תשלומי התביעות העתידיים. מאידך, לא נכללה תוספת בעד מרווח לסיכון (סטיית תקן).
- ב. בענפי החבויות בהם קיים מרכיב גדול של אי-וודאות, בעיקר בשל הניסיון המועט, הקבוצה נוקטת במידה מסוימת של שמרנות בבחירת ההערכה על בסיס אומדנים שהתקבלו מהשיטות האקטואריות השונות.

ו. מידע בדבר סיכוני אשראי

1. חלוקת נכסי חוב על-פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר 2008		
סח"כ	שאינם סחירים באלפי ש"ח	סחירים
6,394,976	4,624,934	1,770,042
124,586	125	124,461
<u>6,519,562</u>	<u>4,625,059</u>	<u>1,894,503</u>

בארץ (*)

בח"ל (*)

סך הכל נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר 2007		
סח"כ	שאינם סחירים באלפי ש"ח	סחירים
6,526,933	4,549,716	1,977,217
175,512	50,924	124,588
<u>6,702,445</u>	<u>4,600,640</u>	<u>2,101,805</u>

בארץ (*)

בח"ל (*)

סך הכל נכסי חוב

(*) כולל מוצרים מובנים המורכבים מנכסי חוב החשופים לסיכון אשראי (הוצגו כחלק מהשקעות פיננסיות אחרות במאזן).

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

א.1. נכסי חוב

דירוג מקומי					
ליום 31 בדצמבר 2008					
AA- ומעלה	BBB- עד A+	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ (*)	
					נכסי חוב בארץ
914,502	-	-	-	914,502	נכסי חוב סחירים
457,580	205,916	90,909	-	754,405	אגרות חוב ממשלתיות
101,136	-	-	-	101,136	אגרות חוב קונצרניות
					נכסי חוב אחרים
1,473,217	205,916	90,909	-	1,770,042	סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ
2,247,291	-	-	-	2,247,291	נכסי חוב שאינם סחירים
566,076	260,813	20,580	-	847,469	אגרות חוב ממשלתיות
849,101	18,060	1,310	-	868,471	אגרות חוב קונצרניות
71,645	11,307	6,535	-	89,487	פיקדונות בבנקים
83,005	-	-	-	83,252	ובמוסדות פיננסיים
73,577	110,963	191,904	3,474	379,918	נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:
-	-	109,293	-	109,293	משכנתאות
3,890,695	401,143	329,622	3,474	4,624,934	הלוואות על פוליסות
5,363,912	607,059	420,531	3,474	6,394,976	בטחונות אחרים (**)
228,165	121,544	242,081	-	591,789	לא מובטחים
					סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ
					סך הכל נכסי חוב בארץ
					מזה-
					נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(*) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור הסה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(**) כולל הלוואות בשעבוד רכב ובשעבוד מניות.

(***) הנכסים שדורגו בדירוג פנימי אינם מדורגים בדירוג חיצוני.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ו. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי				
ליום 31 בדצמבר 2008				
A- ומעלה	BBB- עד+BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ (*)
אלפי ש"ח				
5,580	-	-	-	5,580
73,839	28,282	3,958	-	106,079
12,801	-	-	-	12,801
92,220	28,282	3,958	-	124,460
125	-	-	-	125
125	-	-	-	125
92,345	28,282	3,958	-	124,585

נכסי חוב בחו"ל

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

נכסי חוב אחרים

סך הכל נכסי חוב סחירים
בחו"ל

נכסי חוב שאינם סחירים
אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב שאינם
סחירים בחו"ל

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) הערך בספרים מהווה הקירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך טור הסה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2007				
AA- ומעלה	BBB- עד A+	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	לא מדורג	סה"כ (*)
736,868	-	-	-	736,868
790,330	255,962	194,057	-	1,240,349
1,527,198	255,962	194,057	-	1,977,217
2,181,544	-	-	-	2,181,544
684,912	293,947	17,417	1,653	997,929
669,702	24,131	966	-	694,799
67,410	27,631	-	623	95,664
83,304	-	-	-	83,304
44,577	42,389	189,740	55,415	332,121
-	3,058	159,276	2,021	164,355
3,731,449	391,156	367,399	59,712	4,549,716
5,258,647	647,118	561,456	59,712	6,526,933
195,291	70,020	201,806	-	467,117

נכסי חוב בארץ

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב סחירים

בארץ

נכסי חוב שאינם סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

פקדונות בבנקים

ובמוסדות פיננסיים

נכסי חוב אחרים לפי

בטחונות:

משכנתאות

הלוואות על פוליסות

בטחונות אחרים (**)

לא מובטחים

סך הכל נכסי חוב שאינם

סחירים בארץ

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה - נכסי חוב בדירוג

פנימי (***)

(*) הערך בספרים מהווה הקירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך טור הסה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(**) כולל הלוואות בשעבוד כלי רכב ובשעבוד מניות.

(***) הנכסים שדורגו בדירוג פנימי אינם מדורגים בדירוג חיצוני.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי				
ליום 31 בדצמבר 2007				
	לא מדורג	מ-BBB אלפי ש"ח	BBB- עד BBB+	A- ומעלה
סה"כ (*)				
7,225	-	-	-	7,225
117,363	-	13,436	8,249	95,678
124,588	-	13,436	8,249	102,903
39,097	696	9,812	-	28,589
11,827	-	-	-	11,827
50,924	696	9,812	-	40,416
175,512	696	23,248	8,249	143,319

נכסי חוב בחו"ל
נכסי חוב סחירים
אגרות חוב ממשלתיות
אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב סחירים
בחו"ל

נכסי חוב שאינם סחירים
אגרות חוב קונצרניות
פקדונות בבנקים ומוסדות
פיננסיים

סך הכל נכסי חוב שאינם
סחירים בחו"ל

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) הערך בספרים מהווה הקירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך טור הסה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.2. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בארץ)

מידע נוסף

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2008				
ס"כ	לא מדורג	נמוך BBB- מ	BBB- עד A+	AA- ומעלה
אלפי ש"ח				
657,473	657,473	-	-	-
52,337	-	-	-	52,337
-	-	-	-	-
379,408	-	-	-	379,408
1,089,218	657,473	-	-	431,745

הלוואות לחברות כלולות
חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה (*)
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות (**)
מזומנים ושווי מזומנים

ס"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2007				
ס"כ	לא מדורג	נמוך BBB- מ	BBB- עד A+	AA- ומעלה
אלפי ש"ח				
638,575	638,575	-	-	-
4,281	-	-	-	4,281
-	-	-	-	-
267,497	-	-	-	267,497
910,353	638,575	-	-	271,778

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה (*)
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות (**)
מזומנים ושווי מזומנים

ס"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

(*) לענין יתרות מבטחי משנה - ראה סעיף ו' להלן.

(**) מוצרים מורכבים הוצגו על-פי נכסי הבסיס בטבלת נכסי החוב.

3. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי

א. הקבוצה מבצעת דרוג אשראי לנכסי חוב לא סחיר ע"פ מתודולוגיה שגיבשה ונבדקת בימים אלה ע"י המפקח על הביטוח. בכוונת הקבוצה לבחון באופן שוטף את הפערים, ככל שהם קיימים, בין דרוגים שבוצעו על ידה לבין דרוגים שבוצעו על-ידי חברות דרוג חיצוניות. נכון לתאריך המאזן נמצאו פערים בין הדירוגים הפנימיים לדירוגים החיצוניים. הדירוגים הפנימיים נוטים להיות בממוצע נמוכים יותר ומשקפים את האווירה השלילית בשוק האג"ח הקונצרני ואת החשש הגובר מכך שחברות יחדלו פרעון בגלל חוסר אפשרות למחזר חוב.

ב. הקבוצה מבצעת הערכה של הפסד אשראי צפוי כולל בתיקי הנכסים, ע"ב הערכות של הסתברויות לחדלות פרעון ושיעורי Recovery.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ו. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

3. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי (המשך)

ג. קיים שוני בסולמות דרוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. בכוונת הקבוצה להשתמש בסולם ההמרה שיפורסמו חברות הדירוג ע"פ הוראת מהממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון. בדוח כספי זה מדווחים הדירוגים המקומיים בנפרד מהדירוגים הבינלאומיים.

ד. מידע בדבר סיכוני אשראי בבאור זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בבאור נפרד.

ה. לעניין יתרות מבטחי משנה בסך 661 מיליון ש"ח ראה סעיף וו להלן.

ו. לעניין יתרות פרמיה לגבייה בסך 540 מיליון ש"ח (חלק מחייבים ויתרות חובה בטבלה א2 לעיל) ראה באור 10.

ז. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסים לא סחירים:

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
4,455,347	4,487,912	נכסי חוב שערכם לא נפגם ללא פיגור בפיגור(*):
9,789	7,016	מתחת ל- 90 ימים
1,345	1,922	בין 90 ל- 180 ימים
59,178	51,184	מעל 180 ימים
70,312	60,121	סה"כ חוב בפיגור
4,525,659	4,548,033	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם
131,074	137,243	נכסי חוב שערכם נפגם:
56,093	60,217	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
		הפרשה להפסד
74,981	77,026	נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
4,600,640	4,625,059	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

יצוין, כי הסכומים שלעיל אינם מהווים רק את הסכום בפיגור בפועל אלא את כל יתרת החוב המעורבת בפיגור.

(* בעיקר הלוואות על פוליסות שכנגדן קיימים ערכי פדיון מלאים ו/או משכנתאות.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ו. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

4. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר 2008			ענף משק
סיכון חוץ	סיכון אשראי מאזני	סכום	
מאזני	%	אלפי ש"ח	
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח	
165,381	0.9%	58,347	תעשייה
	6.3%	407,602	בינוי ונדל"ן
	3.2%	209,850	חשמל ומים
	0.9%	57,036	מסחר
	4.4%	288,804	השקעות ואחזקות
	0.2%	11,297	תקשורת ושרותי מחשב
	19.8%	1,290,176	בנקים
	1.6%	101,448	שירותים פיננסיים
	4.5%	296,254	שירותים עסקיים אחרים
	7.5%	491,331	אנשים פרטיים
	2.1%	133,987	אחר (מובנים + חו"ל)
-	48.7%	3,173,429	אג"ח מדינה
165,381	100.0%	6,519,561	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2007			ענף משק
סיכון חוץ	סיכון אשראי מאזני	סכום	
מאזני	%	אלפי ש"ח	
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח	
25,353	1.7%	117,137	תעשייה
	10.3%	688,830	בינוי ונדל"ן
	3.4%	227,042	חשמל ומים
	1.2%	82,446	מסחר
	5.8%	389,888	השקעות ואחזקות
	0.2%	12,657	מלונאות ותיירות
	0.2%	10,809	תקשורת ושרותי מחשב
	17.3%	1,159,533	בנקים
	1.2%	77,174	שירותים פיננסיים
	5.1%	340,671	שירותים עסקיים אחרים כולל תקשורת
	7.7%	514,435	אנשים פרטיים
	2.5%	167,516	אחר
-	43.5%	2,914,308	אג"ח מדינה
25,353	100.0%	6,702,445	סך הכל

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

1.1. ביטוח משנה

1. תיאור אופן ניהול סיכוני אשראי הנובעים מהחשיפה למבטחי משנה

הקבוצה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את הקבוצה מחובתה כלפי מבטחיה על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו.

הקבוצה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית המפקח קובעים הדירקטוריונים של חברות הביטוח בקבוצה, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מרביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר החברה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. חשיפות אלו מנוהלות ברמת חוזה ביטוח המשנה. כלומר לכל חוזה נקבעת מגבלת חשיפה מקסימלית למבטח משנה בודד בהתאם לדירוג האשראי שלו ככל שהדירוג נמוך יותר מגבלת החשיפה למבטח משנה בודד תהיה נמוכה יותר. באמצעות המגבלות משיגה הקבוצה תיק מבטחי משנה איכותי ומפוזר ובכך מגבילה את סיכון האשראי.

חברות הביטוח בקבוצה מבצעות מעקב אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי, שינויים בדירוג האשראי שלו, וקיום התחייבויותיו הכספיות השוטפות.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ו'.1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר 2008:

חובות בפיגור			נכסי ביטוח משנה							קבוצת דירוג (*)
			ביטוח כללי				סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2008	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)		
			תביעות תלויות		פרמיה שטרם הורווחה	בביטוח חיים				
מפלג שנה	בין חצי שנה לשנה	סה"כ חשיפה (א)	פקדונות מבטחי משנה	בביטוח חבויות					בביטוח רכוש	
באלפי ש"ח										
AA ומעלה										
-	-	70,433	30,489	2,366	4,892	7,261	98,003	(11,600)	62,216	Munich Reinsurance אחרים
210	85	169,062	62,872	86,129	72,603	71,847	1,329	26	201,340	
210	85	239,495	93,361	88,495	77,495	79,108	99,332	(11,574)	263,556	
A										
-	-	124,359	44,729	54,151	11,641	6,816	132,581	(36,101)	152,177	Swiss Reinsurance אחרים
83	27	131,396	28,561	80,170	29,869	48,573	5,462	(4,117)	142,838	
83	27	255,755	73,290	134,321	41,510	55,389	138,043	(40,218)	295,015	
14	-	29,500	16,250	541	659	1,303	52,479	(9,232)	25,761	BBB
1,000	458	71,896	2,099	43,375	3,944	10,190	569	15,917	18,854	נמוך מ- BBB - או לא מדורגות
1,307	570	596,646	185,000	266,732	123,608	145,990	290,423	(45,107)	603,186	סה"כ

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים לדוגמא: דירוג A כולל A- עד A+.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ו'.1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007:

חובות בפיגור			נכסי ביטוח משנה								
			ביטוח כללי								
			תביעות תלויות								
			סכום כתבי								
			אשראי								
			שנתקבלו								
			פקדונות								
			מבטחי								
			פרמיה								
			שטרם								
			הורוחה								
			בביטוח								
			חיים								
			בביטוח								
			נטו (ב)								
			יטרות								
			בחובה								
			(זכות)								
			לשנת 2007								
			סך פרמיות								
			למבטחי								
			משנה								
			קבוצת דירוג (*)								
			באלפי ש"ח								
			AA ומעלה								
			Swiss Reinsurance Co.								
			אחרים								
-	-	121,031	1,323	55,858	52,817	28,552	8,145	115,346	(27,971)	143,808	
10	556	220,310	-	96,297	102,221	71,003	79,155	81,569	(17,341)	236,925	
10	556	341,341	1,323	152,155	155,038	99,555	87,300	196,915	(45,312)	380,733	
			A								
220	1,496	147,004	-	21,095	79,041	36,221	51,181	2,078	(422)	121,835	אחרים
1	415	12,915	-	2,341	1	10,507	4,850	-	(102)	7,737	BBB
68	1,575	54,060	-	726	41,229	1,976	3,028	905	7,648	9,636	נמוך מ- BBB - או לא מדורגות
299	4,042	555,320	1,323	176,317	275,309	148,259	146,359	199,898	(38,188)	519,941	סה"כ

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

11. מידע בדבר סיכוני אשראי בביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

- (א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו, נכסי ביטוח משנה, בניכוי הפיקדונות ובניכוי סכום כתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם ובתוספת (בניכוי) היתרות בחובה (בזכות) נטו.
- (ב) לא בוצעה הפחתה בשל הפרשה לחובות מסופקים.
- (ג) היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.
- (ד) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P, במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע על-ידי חברת דירוג אחרת והומר הדירוג לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.
- (ה) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של 0.2% (שיעור נזק מירבי 2.22% במנורה ו-3% בשומרה) הינה 2,622 מיליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו 404 מיליוני ש"ח, של חברת Munich Re, המדורגת AA-.
- (ו) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2008.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2008					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
אלפי ש"ח					
598,084	-	-	171,334	-	769,418
52,337	-	-	-	-	52,337
20,363	10,419	-	756,463	14,578	801,823
666	-	-	184,526	-	185,192
-	-	-	38,910	-	38,910
12,292	814,461	-	-	-	826,753
-	142,953	-	-	-	142,953
78,948	452	1,017	-	36,869	117,286
447,885	-	419	-	91,883	540,187
-	-	-	-	7,136,009	7,136,009
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה					
השקעות פיננסיות אחרות:					
384,258	1,259,500	136,381	-	-	1,780,139
74,270	4,539,258	11,406	-	-	4,624,934
68,175	-	45,395	7,409	-	120,979
150,467	-	51,470	27,328	-	229,265
677,170	5,798,758	244,652	34,737	-	6,755,317
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה					
-	-	-	-	425,016	425,016
286,493	-	92,915	-	-	379,408
1,726,353	7,214,928	339,003	1,185,970	7,704,355	18,170,609

(*) בעיקר דולר אמריקאי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2008					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו	פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
אלפי ש"ח					
-	-	-	1,277,169	-	1,277,169
סך הכל הון					
<u>התחייבויות</u>					
111,893	7,780,775	150,936	-	-	8,043,604
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה					
-	-	-	-	7,080,313	7,080,313
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה					
התחייבויות מסים נדחים					
86,139	-	-	-	-	86,139
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו					
455	5,433	-	-	-	5,888
התחייבויות בגין מסים שוטפים					
507,049	21,390	189,833	3,719	120,316	842,307
זכאים ויתרות זכות					
-	835,188	-	-	-	835,188
התחייבויות פיננסיות					
705,536	8,642,786	340,769	3,719	7,200,629	16,893,439
סך הכל התחייבויות					
705,536	8,651,902	340,769	1,280,889	7,200,629	18,170,609
סך הכל הון והתחייבויות					
1,020,817	(1,427,858)	(1,766)	(94,919)	503,726	-
סך הכל חשיפה מאזנית					
-	-	-	188	-	188
מכשירים נגזרים במונחי דלתא					
1,020,817	(1,427,858)	(1,766)	(94,731)	503,726	188
סך הכל חשיפה					

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
אלפי ש"ח					
-	-	-	755,383	-	755,383
3,841	-	-	-	-	3,841
-	-	-	763,591	16,742	780,333
-	-	-	178,501	-	178,501
-	-	-	-	37,089	37,089
10,748	758,917	-	-	-	769,665
52,178	789	-	-	-	52,967
77,819	-	1,180	-	45,613	124,612
-	441,852	514	-	76,736	519,102
-	-	-	-	8,951,981	8,951,981
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה					
השקעות פיננסיות אחרות:					
381,940	1,546,165	176,527	-	-	2,104,632
57,245	4,467,315	73,253	-	-	4,597,813
174,740	-	81,436	9,707	-	265,883
34,245	-	31,735	8,187	-	74,167
792,756	7,215,038	364,645	1,752,458	9,091,072	19,215,969
-	-	-	-	321,259	321,259
223,622	-	43,875	-	-	267,497
1,016,378	7,215,038	408,520	1,752,458	9,412,331	19,804,725

(*) בעיקר דולר אמריקאי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
אלפי ש"ח					
-	-	-	1,531,582	-	1,531,582
סך הכל הון					
התחייבויות					
12,497	7,424,709	138,061	-	-	7,575,267
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה					
-	-	-	-	8,605,780	8,605,780
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה					
148,351	-	-	440	-	148,791
התחייבויות מסים נדחים					
72,582	-	-	-	-	72,582
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו					
-	9,466	-	-	-	9,466
התחייבויות בגין מסים שוטפים					
431,473	127,707	79,635	2,974	144,220	786,009
זכאים ויתרות זכות					
12,400	1,062,848	-	-	-	1,075,248
התחייבויות פיננסיות					
677,303	8,624,730	217,696	3,414	8,750,000	18,273,143
סך הכל התחייבויות					
677,303	8,624,726	217,696	1,535,000	8,750,000	19,804,725
סך הכל הון והתחייבויות					
339,075	(1,409,688)	190,824	217,458	662,331	-
סך הכל חשיפה מאזנית					
-	-	-	9,379	-	9,379
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא					
339,075	(1,409,688)	190,824	226,837	662,331	9,379
סך הכל חשיפה					

(*) בעיקר דולר אמריקאי.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ח. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2008					
סה"כ	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
		אלפי ש"ח			
425,016	-	60,507	-	364,509	מזומנים ושווי מזומנים
2,571,014	-	206,712	1,676,451	687,851	נכסים סחירים
2,412,110	-	25,146	2,386,964	-	נכסים בלתי סחירים
2,296,215	14,579	768,197	91,883	1,421,556	השקעות אחרות
7,704,355	14,579	1,060,562	4,155,298	2,473,916	סך הכל הנכסים

ליום 31 בדצמבר 2007					
סה"כ	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
		אלפי ש"ח			
321,259	-	36,840	-	284,419	מזומנים ושווי מזומנים
2,637,811	-	219,968	1,908,229	509,614	נכסים סחירים
3,311,444	-	152,263	3,092,955	66,226	נכסים בלתי סחירים
3,141,817	16,742	1,018,926	76,736	2,029,413	השקעות אחרות
9,412,331	16,742	1,427,997	5,077,920	2,889,672	סך הכל הנכסים

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ח. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

דירוג מקומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2008					
AA- ומעלה	עד A+ BBB-	מ-BBB נמוך	לא מדורג	סה"כ (**)	
		אלפי ש"ח			
1,457,463	1,457,463				נכסי חוב בארץ:
1,180,419	746,603	106,403			אגרות חוב ממשלתיות
2,330,241	484,015	96,931	32,479		נכסי חוב אחרים - סחירים
	1,716,816				נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
4,968,123	811,428	203,334	32,479		סך הכל נכסי חוב בארץ
3,920,882					
524,219	124,058	64,442	-		מזה-
335,719					נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

דירוג מקומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2007					
AA- ומעלה	עד A+ BBB-	מ-BBB נמוך	לא מדורג	סה"כ (**)	
		אלפי ש"ח			
1,251,654	1,251,654				נכסי חוב בארץ:
1,364,330	838,555	196,401			אגרות חוב ממשלתיות
3,023,957	751,079	153,142	5,363		נכסי חוב אחרים - סחירים
	2,114,373				נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
5,639,941	1,080,453	349,543	5,363		סך הכל נכסי חוב בארץ
4,204,582					
467,117	70,020	-	-		מזה-
397,097					נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) נכסים מדורגים בדירוג פנימי אינם מדורגים בדירוג חיצוני.

באור 34: - ניהול סיכונים (המשך)

ח. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2008				
A- ומעלה	BBB- עד BBB+	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	לא מדורג	סה"כ (**)
120,430	54,268	23,387	13,535	211,620

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2007				
A- ומעלה	BBB- עד BBB+	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	לא מדורג	סה"כ (**)
141,868	23,736	143,710	-	309,314

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי המפקח P&S, Fitch ו-Mood's. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

באור 35: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר, 2008

בעל עניין (*)		בעל שליטה (החברה) (האם)	
וצדדים קשורים אחרים	אלפי ש"ח	וצדדים קשורים אחרים	אלפי ש"ח
1,475	-	-	-
8,636	-	-	-
8,346	3,429	-	-

נכסי חוב בלתי סחירים
חייבים ויתרות חובה
זכאים ויתרות זכות

(*) יתרת הלוואות וחובות שוטפים הגבוהה ביותר במשך השנה של בעל עניין עמדה על 543 אלפי ש"ח.

באור 35: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ההרכב: (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007

בעל עניין (*) וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה (החברה האם)	בדבר תנאים ראה באור
אלפי ש"ח		
2,796	-	נכסי חוב בלתי סחירים
4,828	-	חייבים ויתרות חובה
12,217	2,802	זכאים ויתרות זכות
-	421,720	התחייבויות פיננסיות
		23(ה)

(*) יתרת הלוואות וחובות שוטפים הגבוהה ביותר במשך השנה של בעל עניין עמדה על 548 אלפי ש"ח.

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה (החברה האם)	
אלפי ש"ח		
1,209	-	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
1,040	-	הכנסות מעמלות
(7,471)	3,714	הוצאות הנהלה וכלליות
136	21,733	הוצאות מימון
<u>9,584</u>	<u>(25,447)</u>	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה (החברה האם)	
אלפי ש"ח		
941	-	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
(5,917)	3,365	הוצאות הנהלה וכלליות
217	11,030	הוצאות מימון
<u>6,641</u>	<u>(14,395)</u>	

באור 35: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

נושאי משרה בחברה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על-ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל.

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2007		2008	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
22,364	12	16,829	13
473	1	3,200	1
2,363	1	3,473	1
25,200	12	23,502	13

הטבות לזמן קצר
הטבות לאחר העסקה
תשלום מבוסס מניות (ראה באור 31)

ד. הטבות לצדדים קשורים ולבעלי עניין אחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2007		2008	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
342	6	613	6
342	6	613	6

דמי ניהול לשאינם מועסקים בחברה
או מטעמה

ה. הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין

חלק מפעילותה הכספית והביטוחית של החברה נעשה עם צדדים קשורים ובעלי עניין במהלך העסקים הרגיל ובמחירי שוק. יתרות שטרם נפרעו לתום השנה אינן מובטחות, אינן נושאות ריבית ויישובן יעשה במזומן. לא התקבלו או ניתנו כל ערבויות בגין סכומים לקבל או לשלם. לשנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר, 2008 ו-2007 החברה לא רשמה כל הפרשה לחובות מסופקים בגין סכומים לקבל מצדדים קשורים.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. התחייבויות תלויות

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות

הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות בסעיפים 18-1 להלן, אשר בהן, להערכת הנהלת החברה וכן הנהלת שומרה (לעניין תובענות 9, 13 ו-18) המתבססת בין היתר, על חוות דעת משפטית שקיבלו, יותר סביר ("More likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ושומרה תתקבלנה והבקשות לאישור התובענות כייצוגיות תדחנה, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות בהן, ביחס לתביעה, כולה או חלקה, יותר סביר כי טענות ההגנה של החברה ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי החברה ו/או חברות מאוחדות.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

להערכת הנהלת החברה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי החברה ו/או חברות מאוחדות. ההפרשות שכללה החברה הינן בסכומים לא מהותיים.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטת בסעיפים 19-20 להלן, אשר הוגשו בתקופת הדוח ולאחריה, לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי הבקשות לאישור התובענות כייצוגיות, ולפיכך לא נכללה בדוחות הכספיים הפרשה בגין תובענות אלו.

להלן פירוט הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות:

1. ביום 21 בספטמבר, 2004 הוגשה כנגד החברה וסוכנות ביטוח הפועלת עימה תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית, בהתאם לחוק הפיקוח. לטענת התובע הטענה החברה, כמו גם סוכנות הביטוח, את מבוטחיה בביטוח כלי שייט, בכך שהנפיקה פוליסות לביטוח כלי שייט בלא שהיה בידיה רישיון מבטח בענף זה. במסגרת התביעה, מבקש התובע להשיב את הפרמיות ששולמו לחברה על ידו ועל-ידי מבוטחים אחרים כאמור, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית של התובע עומד על סך של 330 דולר. סכום התובענה הייצוגית לא כומת על-ידי התובע, והוא מבקש לכמתו לאחר קבלת פרוט מהחברה.

ביום 23 בינואר 2009, ניתנה החלטה הדוחה את בקשת האישור ככל שהיא מתייחסת לעילת ההטעיה בנזיקין ועילת הפרת חובה חקוקה אך מאשרת את התובענה כייצוגית ככל שהיא מתייחסת לעילת עשיית עושר ולא במשפט, כאשר הסעד הנתבע הוא השבה או פיצוי עד לגובה הפרמיה ששולמה עבור כל אחת מן הפוליסות בתקופה הרלבנטית בה לא היה בידי החברה היתר בענף בכפוף להפחתות בהתאם לעקרונות ההשבה. החברה הגישה כתב הגנה ובקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית. במקביל הגישה החברה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור ולבית המשפט המחוזי בקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה.

2. ביום 18 באוקטובר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - בקשת האישור) נגד החברה ונגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות). התביעה והבקשה לאישורה כתובענה ייצוגית הוגשו מכוח חוק הפיקוח וחוק הגנת הצרכן התשנ"ה-1995. לטענת התובעים הטעו הנתבעות את התובעים ומבוטחים נוספים בביטוח בריאות אשר הינם חיילים בשירות צבאי, בכך שלא הביאו לידיעתם כי החל ממועד גיוסם היקף הכיסוי הביטוחי הינו זניח, מכיוון שהשימוש בכיסוי הביטוחי על-ידי חייל, מותנה בהסכמה מוקדמת של הצבא וכן בשל העובדה שקבלת טיפול מגורם אזרחי תשלול את אחריות הצבא לפציעת החייל. במסגרת התביעה, מבקשים התובעים להשיב את הפרמיות ששולמו לנתבעות על ידם ועל-ידי מבוטחים נוספים כאמור בתקופת היותם חיילים, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית כנגד כל הנתבעות עומד על סך של 4,883 ש"ח. סכום התביעה הייצוגית לא כומת על ידי התובעים והם מבקשים לכמתו לאחר קבלת פרוט מהנתבעות. עם זאת, מציינים התובעים כי הם מעריכים את סכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות בסדר גודל של כ- 70 מליון ש"ח. ביום 15 בינואר 2009, ניתן פסק דין הדוחה את בקשת האישור ככל שהיא מתייחסת לעילת ההטעיה ולסעד הפיצוי בגינה אך מאשר את הבקשה לעניין הסעד ההצהרתי בלבד וקובע כי על הנתבעות להודיע למבוטחים טרם גיוסם כי השימוש בפוליסה בזמן השירות הצבאי כפוף להוראות הצבא.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

3. ביום 19 בדצמבר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה כנגד החברה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). עניינה של התביעה הינה טענה של הטעיה צרכנית במכירת הרחבות לפוליסת דירה ללא בקשת המבוטח ו/או הסכמתו.

הסעד העיקרי המבוקש בתובענה הינו להשיב לתובעים את דמי הביטוח שנגבו בגין ההרחבות כאמור במהלך שבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה. החברה הגישה תשובה לבקשה. התובע הגיש בקשה לתיקון הבקשה והתביעה. בקשה זו לתיקון התביעה והבקשה התקבלו ועל כך הגישה החברה ערעור שנדחה. בהתאם, הגיש התובע בקשה מתוקנת והחברה הגישה את תגובתה לבקשה המתוקנת. ביום 19 במאי, 2008 התקיים דיון והצדדים הגישו סיכומיהם בכתב.

4. ביום 21 בנובמבר, 2005 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - בקשת האישור). עניינה של התובענה הוא בפרשנות נספח לפוליסות ביטוח חיים המתייחס לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית (להלן - נספח נכות תאונתית). הטענה המרכזית בתובענה הינה כי החברה מסייגת את חבותה בכל הקשור לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית הכלול בנספח נכות תאונתית, וזאת דרך חישוב תגמולי הביטוח שלא בהתאם להוראות הנספח, ולפיכך מפרה החברה את חובת הגילוי הקבועה בחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו, פעולה שהינה, לפי הטענה, גם בבחינת הטעיה לאחר קרות האירוע הביטוחי בנוגע להיקף הכיסוי הביטוחי ובניגוד להוראות החוק האמור.

הסעד המבוקש על-ידי התובע הינו תשלום הפער בין סכום הפיצוי המגיע לו לטענתו לפי פרשנותו את הפוליסה ובין סכום הפיצוי ששולם לו בפועל לפי פרשנות החברה את הפוליסה, וזאת לגבי כלל המבוטחים שהיו זכאים לפיצוי על-פי נספח נכות תאונתית והתשלום בוצע בשבע השנים האחרונות. סכום התביעה האישית של התובע הועמד על סך של 17,599 ש"ח, בעוד שלגבי כלל חברי הקבוצה אין בידי התובע נתונים המאפשרים עריכת אומדן של הנזק הכולל. החברה הגישה את תגובתה לבקשה בחודש אפריל, 2006. התלונה בעניין העולה בתובענה שהגיש המבקש למפקח נמצאה מוצדקת, ובהחלטת סגנית המפקח מיום 17 במאי, 2006 (להלן - ההכרעה) נקבע, כי על החברה לחשב ממועד ההכרעה ואילך, את תגמולי הביטוח על-פי הפוליסה בדרך שנקבעה בהכרעה ולא בדרך בה נהגה החברה לחשב את תגמולי הביטוח. על הכרעה זו הגישה החברה ערעור ביום 30 באוקטובר, 2006. התיק בערעור קבוע לסיכומים בכתב. ביום 11 בינואר 2009, ניתנה החלטה המאשרת את בקשת האישור בהתאם לעילות ולסעדים כמפורט בהחלטה. כן נקבע כי על החברה להגיש כתב הגנה. הנתבעת הגישה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על החלטה זו וכן, לבית המשפט המחוזי, בקשה לדחיית מועד בירורה של התובענה הייצוגית.

5. ביום 3 באפריל, 2006 הוגשה כנגד החברה תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התביעה והבקשה בגבייה, לפי הנתען, של תשלומים בלתי חוקיים, לכאורה, אשר גבתה החברה מציבור מבוטחים שהתקשרו עימה בפוליסת ביטוח בריאות או פוליסת ביטוח חיים. לטענת התובעים, החברה עושה לעצמה מנהג בעת התקשרותה עם מבוטחיה בפוליסה חדשה וכן בעת ביצוע שינויים ו/או הרחבות בפוליסה קיימת, לחייב את המבוטחים, ובכללם התובעים, בפרמיה למן ה-1 בחודש בו התקשרו עם החברה או הרחיבו את הכיסוי הביטוחי (לפי העניין) וזאת גם באותם מקרים בהם ההתקשרות בוצעה לאחר ה-1 בחודש ולעתים אף בסוף החודש. לטענת התובעים אין חולק כי בגין כל התקופה שמה-1 בחודש הרלבנטי ועד למועד בו התקשר המבוטח עם החברה, לא ניתן הכיסוי הביטוחי נשוא הפוליסה החדשה או ההרחבה.

לטענת התובעים, במעשיה הנטענים, הטעתה החברה את ציבור לקוחותיה תוך הפרת חובת תום הלב כלפיהם וכי הם והקבוצה אותה הם מבקשים לייצג זכאים להשבה של החלק העודף של הפרמיה שנגבתה מהם שלא כדין. הנזק האישי של התובעים הועמד על ידם על סך של 389 ש"ח. הצדדים ניהלו מגעים לסיום המחלוקות ביניהם בדרך של פשרה. ביום 16 באוקטובר, 2007 חתמו הצדדים על הסכם פשרה אשר הוגש לבית המשפט בצירוף בקשה לאישור.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

5. (המשך)

ביום 28 בנובמבר, 2007 התקיים דיון מקדמי, במסגרתו הורה בית המשפט לצדדים למסור לו שמות של מומחים מוצעים בלתי תלויים. ביום 12 בדצמבר, 2007 מינה בית המשפט מומחה אשר בוחן בימים אלה את סבירותו של הסכם הפשרה. התיק נקבע לדיון בחודש יוני 2008. הצדדים הגישו בקשה לדחיית מועד הדיון עד להשלמת הבדיקה של המומחה. ביום 22 באוקטובר הגישו הצדדים הסכם פשרה מתוקן ובמסגרת הדיון שהתקיים התבקש המומחה להגיש חוות דעת משלימה. לאחר הגשת חוות הדעת המשלימה הורה בית המשפט על פרסום הסכם הפשרה והעברת עותק ממנו ליועץ המשפטי לממשלה. ביום 19 במרס, 2009 הגיש היועץ המשפטי לממשלה עמדתו בתיק.

6. ביום 25 באפריל, 2006 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. ענינה של התובענה בפוליסת אובדן כושר עבודה (להלן-פוליסה) של החברה. לטענת התובעים, בפוליסה קבוע תנאי שעניינו "תקופת המתנה" (בת שלושה חודשים), שמשמעותו היא כי תגמולי ביטוח בגין אירוע ביטוחי בתקופת הפוליסה ישולמו רק החל מתום תקופת ההמתנה ובתנאי שהמבוטח עדיין חסר כושר עבודה במועד זה וכל עוד נמשך אי הכושר. לטענת התובעים, החברה (כמו גם חברות ביטוח נוספות הנתבעות בתובענה, להלן ביחד - הנתבעות) גובה דמי ביטוח גם בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח וזאת למרות שלפי תנאי הפוליסה, מבוטחים לא יהיו זכאים לקבלת תגמולי ביטוח לפי הפוליסה במידה ומקרה הביטוח יארע בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח בשל תקופת ההמתנה הנזכרת.

על בסיס האמור טוענים התובעים כי הנתבעות הטעו אותם, פעלו בחוסר תום לב, הפרו חובות שבדין, פעלו ברשלנות, הפרו חובות חקוקות ועשו עושר ולא במשפט וכי התנאי בדבר "תקופת המתנה" הינו תנאי מקפח בחוזה אחיד.

הסעד המבוקש על-ידי התובעים הינו, אישור התובענה הייצוגית, מתן צו המחייב את הנתבעות להפסיק ולגבות דמי ביטוח בגין תקופת שלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הפוליסה וכן חיוב הנתבעות להשיב את דמי הביטוח שגבו מחברי הקבוצה בגין התקופה האמורה. לטענת התובעים ובהתבסס על חוות דעת שצורפה לתובענה מטעמם, הנזק הכולל של הקבוצה לשנים 2004 - 1998 מוערך באופן ראשוני בסך של 47.6 מליון ש"ח לכלל הנתבעות ומתוכו (על-פי חוות הדעת) סך של 5.4 מליון ש"ח כנגד החברה. החברה הגישה תשובתה ביום 6 בנובמבר, 2006. התיק נקבע לסיכומים בכתב אשר הוגשו על ידי הצדדים. ביום 3 בפברואר 2009, ניתן פסק דין המאשר את בקשת האישור בעילות של הטעיה, הפרת חובה חקוקה, הפרת תום לב, תנאי מקפח בחוזה אחיד ועשיית עושר ולא במשפט. כן נקבע כי על החברה להגיש כתב הגנה. החברה הגישה בקשה לדחיית מועד בירורה של התביעה הייצוגית, לדחיית מועד הגשת כתב הגנה ולדחיית מועד פרסום המודעה, וזאת עד להכרעת בית המשפט העליון בבקשת רשות ערעור שבכוונת החברה להגיש על ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית.

7. ביום 20 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד החברה כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. ענינה של התובענה הוא דרישה להחזר מלוא תשלומי 3 פרמיות חודשיות ראשונות ששולמו על ידי מבוטחים חדשים שהצטרפו לביטוח בריאות ו/או "ביטוח ניתוח" (להלן - פוליסות בריאות) של הנתבעות, בגין תקופת אכשרה בת 3 חודשים שתחילתה במועד תחילת תוקפן של פוליסות הביטוח (להלן - תקופת אכשרה). לטענת התובעים, מכיוון שעל פי תנאי פוליסות הבריאות מקרה ביטוח שחל במהלך תקופת האכשרה לא מוכר כמקרה שלגביו חל כיסוי ביטוחי, אזי לכאורה המבוטח משלם דמי ביטוח עבור מוצר ו/או שירות שאיננו מסופק לו משך תקופת האכשרה, ומכאן שגביית דמי הביטוח בתקופה זו הינה שלא כדין. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר מלא של דמי הביטוח ששולמו על ידי מבוטחים בפוליסות הנ"ל במהלך תקופת האכשרה והפסקת גביית דמי ביטוח בגין תקופה אכשרה בעתיד. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח החברה הועמד על סך של 280 ש"ח (משוערך ליום הגשת התביעה) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (לרבות בגין פוליסות שבוטלו בעבר) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 731 מליון ש"ח. החברה הגישה תגובתה לבקשה.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

8. ביום 8 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא הפחתת תגמולי ביטוח בקרות מקרה ביטוח של אובדן גמור או אובדן גמור להלכה בביטוח רכב, וזאת, על פי הטענה, שלא כדין ובניגוד להנחיית המפקח לפיה על מבטח לפרט בפני המבוטח בשלב הצעת הביטוח פירוט של המשתנים המיוחדים שבמחירון העשויים להשפיע על ערך הרכב לצורך חישוב תגמולי הביטוח במקרי ביטוח כאמור וזאת תוך ביצוע הטעיה, הפרת חוזה והתעשרות שלא כדין. הסעד המבוקש בתובענה הינו השבה של ההפרש בין סכום תגמולי הביטוח ללא השפעת המשתנים הנ"ל לבין סכום תגמולי הביטוח שהחברה שילמה בפועל. הנזק האישי לתובע על פי התובענה הועמד על סך של 4,550 ש"ח, בעוד שהנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 87 מליון ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.
9. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 8 לעיל, הוגשה ביום 22 ביולי, 2007, כנגד שומרה. הנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 60 מיליון ש"ח. שומרה טרם הגישה תגובתה לבקשה.
10. ביום 3 בינואר, 2008, הוגשה כנגד החברה, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר סכומים שנטען כי נגבו ביתר ושללא כדין בגין מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". על פי הטענה, הגביה ביתר נובעת הן מגביה בשיעור העולה על השיעור המותר, הן בשל גביית מרכיב התת שנתיות בגין חלקים או תשלומים בפוליסה שהתשלום אינו אמור לחול עליהם (כגון בגין חלק החיסכון בפוליסה או בגין תשלום המכונה "גורם פוליסה") וכן בשל גביית המרכיב האמור בפוליסות שאינן פוליסות ביטוח חיים, והכל בניגוד להנחיות המפקח. עילות התביעה העיקריות הנתענות הן: הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין כמתואר בתובענה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של כל התובעים ביחד הוערך על פי העולה מכתב התביעה בסך כולל של כ- 1,683 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 2.3 מיליארד ש"ח, מתוכם יוחס לחברה סך נזק כולל של כ- 229 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.
11. ביום 3 בינואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר הסכומים שנטען כי נגבו ביתר ושללא כדין בגין מרכיב דמי הניהול בפוליסות ביטוח חיים מסוג "משתתף ברווחים", בניגוד לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזי ביטוח), התשמ"ב-1981 (להלן - תקנות הפיקוח). על פי הטענה, הגביה שלא כדין הינה בשתי דרכים: (א) גביית דמי ניהול קבועים בשיעור גבוה מהמותר (למעלה משיעור של 0.05% לחודש מהשווי המשווער של תיק ההשקעות) ו- (ב) גביית דמי ניהול משתנים מדי חודש במקום לגבות את דמי הניהול בסוף השנה. עילות התביעה הנתענות הן: הטעיה ומצג שווא, הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום דמי הניהול העודפים שנגבו על פי הטענה שלא כדין או התשואה שהפסידו כמתואר בתובענה, וכן מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח של החברה הועמד על סך של 5.45 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת), בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 244 מליון ש"ח, מתוכם יוחס לחברה סך נזק כולל של כ- 18 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

12. ביום 18 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - חברות הביטוח הנוספות, וביחד - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הינה הטענה לפיה הנתבעות אינן משלמות, כביכול, כחלק מתשלום תגמולי ביטוח בביטוחי רכב רכוש וביטוח רכב צד ג' למבוטחים או ניזוקים שהינם "עוסקים" לפי חוק מס ערך מוסף, את רכיב המע"מ בגין עלות תיקוני הרכב, ירידת ערך הרכב ועלות חוות דעת השמאים, אשר בעלות תשלומם נשאו התובעים, וזאת שלא כדין, באופן בו תקבולי הביטוח שולמו, לכאורה, בחסר, מאחר ולטענת התובעים, על פי הדין אין באפשרותם של בעלי הרכבים המסחריים לנכות באופן מלא את תקבולי המע"מ ששילמו. התובעים טוענים (כנגד חברות הביטוח הנוספות בלבד) כי הן אינן כוללות את רכיב המע"מ במסגרת חישוב ירידת ערך הרכב, על אף כי החל מחודש יולי 2005, אוסרות תקנות מס ערך מוסף, על "עוסק" לנכות את רכיב המע"מ לצורכי מס התשומות בגין רכישה או יבוא של "רכב פרטי", אפילו הרכב משמש או נועד לשמש את העוסק אך ורק לצרכי עסקו. הנזק האישי לתובע מס' 2, בגין האירוע המיוחס לחברה, מוערך על ידו, כנזכר בתביעה, בסך של 108 ש"ח, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית. התובעים אומדים את סכום התביעה כנגד כל הנתבעות, בשם כל הקבוצה אותם הם מבקשים לייצג בסך של 100 מיליוני ש"ח.

הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה - כל אדם ו/או תאגיד, אשר לא קיבל החזר מע"מ (מלא או חלקי) מהנתבעות במסגרת קבלת תקבולי ביטוח (על תיקונים, חור"ד שמאי וירידת ערך הרכב), אשר התקבלו במשך שבע השנים שקדמו להגשת הבקשה, ו/או כל אדם ו/או תאגיד, אשר בתחשיב הפיצוי שקיבל מהנתבעות בגין ירידת ערך הרכב לא הובא בחשבון רכיב המע"מ על ערך הרכב במועד הרלבנטי לעריכת התחשיב הנ"ל, וזאת החל מיום 10 ביולי, 2005 ואילך. התובעים מציינים, כי בשלב זה אין באפשרותם לדעת את המספר המדויק של יחיד הקבוצה המיוצגת. עילות התביעה הנטענות הן: הטענה והפרת חובת גילוי על פי הוראות חוק הגנת הצרכן, הפרת חובה חקוקה לרבות חוק חוזה ביטוח, התנהגות שלא בתום לב ושלא בדרך מקובלת בניגוד לחוק החוזים (חלק כללי) ועשיית עושר ולא במשפט. הסעדים המבוקשים על ידי התובעים הינם: מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על הנתבעות להביא בחשבון את רכיב המע"מ בכלל החישוב לירידת ערך הרכב, מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על כל אחת מהנתבעות לשלם במסגרת תקבולי הביטוח, בגין תיקון הרכב, שמאות וירידת ערך הרכב, את אותו חלק המע"מ אשר על פי הדין לא ניתן לנכותו באמצעות מס תשומות; להורות לכל אחת מהנתבעות לשלם ליחיד הקבוצה המיוצגת (ובכללם לתובעים) את המע"מ על תקבולי הביטוח בגין תיקונים לרכב, בדיקת וד"ח שמאי (וירידת ערך הרכב מיום 10 ביולי, 2005 ואילך), בשיעור אותו חלק המע"מ שאינו ניתן לניכוי במס תשומות על פי הדין, וזאת לשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור, בתוספת ריבית מיוחדת לפי סעיף 28א' לחוק חוזה ביטוח, או הפרשי הצמדה וריבית כדין. החברה הגישה תגובתה לבקשה.

13. ביום 20 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, וכנגד שומרה, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות, וכנגד תאגיד נוסף שאיננו מבטח (להלן ביחד - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הינה, לפי הטענה, בהטעה, באי גילוי ובהתעשרות שלא כדין של הנתבעות באמצעות גביית דמי ביטוח בפוליסת ביטוח מקיף לרכב, בגין כיסוי ביטוחי נוסף [ריידר] מפני גניבה ו/או החלפה של מערכת שמע לרכב בדגמי רכבים בהם מורכבת מערכת שמע אינטגרלית מקורית (להלן - מערכת שמע אינטגרלית). לטענת התובעים, מדובר בגביית שווא, שכן בפועל, הנתבעות לא נדרשות לממש הכיסוי ו/או שהן נדרשות לממשו בהיקף כה זניח, עד כי לא ראוי לחייב בגינו בדמי ביטוח בסכום כלשהו או בסכום השווה לזה הנגבה על ידן בפועל. כמו כן, טוענים התובעים כי הנתבעות לא יידעו ו/או גילו למבוטחיהן כי ניתן להסיר מפוליסת הביטוח את הכיסוי הביטוחי של מערכת השמע האינטגרלית. הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה כל מבוטח אשר רכש פוליסת ביטוח מקיף ו/או מנוי לכיסוי ביטוחי של חבילה ספציפית מאת הנתבעות, ואשר שילם בשבע השנים האחרונות, במסגרת פוליסת ביטוח מקיף לרכב, דמי ביטוח ו/או דמי מנוי עבור כיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגרלית.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

13. (המשך)

התובעים מעמידים את הנזק האישי לכל אחד מחברי הקבוצה על סך של כ- 50 ש"ח, בממוצע. התובעים טרם אמדו את הנזק לקבוצה, אך מעריכים כי מדובר בעשרות רבות של מיליוני ש"ח. עילות התביעה הינן מכוח חוק החוזים (חלק כללי), חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), חוק הגנת הצרכן, חוק המכר, פקודת הנזיקין (נוסח חדש), וחוק עשיית עושר ולא במשפט. הסעדים העיקריים המבוקשים על ידי התובעים הינם ביטול ההוראה בפוליסה הנוגעת לכיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגרלית ברכב, מתן צו עשה כנגד הנתבעות שיורה על החזר דמי הביטוח בגין כיסוי למערכת שמע אינטגרלית, או לכל הפחות החלק היחסי מדמי הביטוח כאמור (המשקלל את שיעור הסיכון בפועל), שנגבו על ידי הנתבעות, על פי הטענה, שלא כדין וכן בקשה להמצאת מסמכים לצורך בירור וכימות הנזק הנתבע וזיהוי מדויק של הקבוצה. החברה הגישה תגובתה לבקשה.

14. ביום 23 במרס, 2008 הוגשה כנגד החברה (להלן - הנתבעת), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הוא, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של סעיף 28(א) לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א - 1981 ותקנה 27(ז) לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו - 1986, המורות כי מקום בו מוגשת תביעה לתגמולי ביטוח, והכספים משולמים לתובע בחלוף 30 ימים מאת הגשת התביעה, על המבטח להוסיף לתגמולי הביטוח ריבית שנתית בשיעור 4% בעבור התקופה שמחלוף 30 יום ממועד הגשת התביעה ועד למועד התשלום בפועל. לטענת התובע, הנתבעת נמנעת מתשלום תוספת הריבית כאמור ומחתימה את התובעים על כתבי סילוק. בכך, לטענת התובע, מתעשרת הנתבעת שלא כדין.

הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג כוללת כל אדם אשר, במשך 7 השנים הקודמות להגשת התובענה, קיבל מהנתבעת תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב פרטי, בין אם היה מבוטח אצל הנתבעת בביטוח מקיף ובין אם קיבל תגמולי ביטוח כצד ג' (נפגע), מקום בו שולמו לאותו אדם תגמולי הביטוח בחלוף 30 יום ומעלה מיום הגשת התביעה לנתבעת וללא שצורפה לכספי תגמולי הביטוח ריבית שנתית בגובה 4% כמתחייב מהוראות הדין. הנזק האישי לו טוען התובע הינו כ- 14 ש"ח, והוא מעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 19.3 מיליון ש"ח. עילות התביעה הן: הפרת חובות חקוקות מכוח חוק חוזה ביטוח ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי) וכן עשיית עושר ולא במשפט. החברה הגישה תגובתה לבקשה.

15. ביום 14 באפריל, 2008 הוגשה כנגד החברה בבית הדין לעבודה (להלן - הנתבעת) תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הוא, לפי הטענה, בהפליה לרעה של נשים במסגרת פוליסות המכונות "ביטוחי מנהלים", שהופקו לפני שנת 2001. על פי הטענה, הנתבעת נוהגת לזכות נשים מבוטחות, בהגיען לגיל הפרישה, בגמלה חודשית נמוכה מזו שמקבל מבוטח גבר בעל נתונים זהים, בנימוק כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר. לעומת זאת, לפי הטענה, הנתבעת גובה מנשים פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שהיא גובה מגברים, על אף ששיעורי התמותה של נשים הינם נמוכים בהרבה. בכך, לטענת התובעת, יש משום הפליה אסורה מאחר והנתבעת מבחינה בין המגדרים כאשר ההבחנה פועלת לטובתה.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

15. (המשך)

הקבוצה אותה מבקשת התובעת לייצג הינה כלל הנשים אשר רכשו מהנתבעת פוליסות המכונות "ביטוח מנהלים" בהן נערכה הבחנה בין גברים לנשים לעניין תשלום הגמלא אף לא נעשתה הבחנה בין המינים לעניין פרמיית ריסק. התובעת איננה מציינת את הנזק האישי שנגרם לה, לטענתה. התובעת טוענת כי לאור היקף הקבוצה (המוערך על ידה בעשרות אלפי נשים) הנזק שנגרם לכלל חברות הקבוצה מוערך במאות מיליוני ש"ח. עילות התביעה הן: הפליה בניגוד לחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים, בכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים (להלן: "חוק איסור הפליה"); הפרת הוראות חוק הפיקוח; עשיית עושר ולא במשפט; הפרת חוק הגנת הצרכן וקביעת "תנאי מקפח" בחוזה אחיד כמשמעותו בחוק החוזים האחדים. הסעדים העיקריים המבוקשים על ידי התובעת הינם כי בית הדין יקבע ו/או יורה כי: א) ההפליה בה נהגת הנתבעת, לפי הטענה, מנוגדת לדין, וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו - בטלות ומבוטלות; ב) בידי התובעת ויתר חברות הקבוצה הזכות לבחור בין החלופות הבאות: 1) להשוות את מקדמי הגמלה למבוטחת אישה לאלה הנוהגים למבוטח גבר באותו גיל, ולהורות כי במקרה של תשלום חד פעמי במקום גמלא יוגדל הסכום החד פעמי למבוטחת אישה בהתאם ליחס שבין מקדם הגמלא למבוטח גבר למקדם הגמלה למבוטחת אישה בגיל הרלבנטי. 2) הפחתה רטרואקטיבית ופרוספקטיבית של סכומי הריסק שנגבו מהתובעת בפוליסה נשוא התובענה ויתר המבוטחות בפוליסה מסוג זה, והעמדתם על סכומי הריסק הראויים למבוטחת אישה, כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון של התובעת. כמו כן, התובעת מבקשת מבית הדין להתיר פיצול סעדים כך שניתן יהיה לתבוע בנפרד את הפיצוי ללא הוכחת נזק כקבוע בחוק איסור הפליה. החברה הגישה בקשה לסילוק התובענה על הסף בשל העדר סמכות עניינית של בית הדין לעבודה לדון בתובענה. בית הדין התיר לחברה לא להגיש את תגובתה לגוף התובענה והבקשה עד להכרעה בבקשה לסילוק. ביום 2 באוקטובר 2008, נעתר בית הדין לבקשת הסילוק הנ"ל. על החלטה זו הוגש ערעור לביה"ד הארצי ובחודש ינואר 2009 הוגשו סיכומים מטעם החברה במסגרת ערעור זה.

16. ביום 30 ביולי, 2008 הוגשה כנגד שומרה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הינה, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של סעיפים 65, 67, 56(א) ו-56(ג) לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, סעיף 12(א) לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 והוראה של המפקח על הביטוח, המורים כי מקום בו מוגשת תביעת צד ג' לתגמולי ביטוח, על המבוטח לשלם לידי צד ג' את מלוא הסכומים שהמבוטח צריך היה לשלם בשל מקרה הביטוח, לרבות את שכר טרחת השמאי. לטענת התובע, שומרה נמנעת מלשלם ו/או להשיב לצד ג' את מלוא שכר טרחת השמאי. הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג הינה כל אדם אשר היה זכאי לקבל משומרה, כצד ג', כספים ו/או תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב במהלך 7 השנים האחרונות, ושומרה לא השיבה ו/או שילמה לידי, את מלוא הסכום ששילם בגין שכר טרחת השמאי ו/או חלק ממנו. התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 150 ש"ח, ומעריך את הנזק הכולל לקבוצה בכ- 6.8 מיליוני ש"ח. עילות התביעה הנטענות הן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. שומרה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

17. ביום 3 באוגוסט, 2008 הוגשה כנגד החברה, תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה, לפי הטענה, באי תשלום שיפוי למבוטחי הנתבעת בביטוחי רכב, בגין הנזק שנגרם לאמצעי המיגון שהותקן ברכב על פי דרישתה תוך הפרת הוראות סעיף 1 לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 (להלן - הפוליסה התקנית). הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה כל מבוטח אשר זכה, החל מיום 1.4.04 לקבל מהחברה תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב פרטי או מסחרי עד 4 טון, לרבות בשל אובדן גמור, אובדן להלכה או גניבה עת היה מבוטח אצל החברה בביטוח לפי פרק א' לפוליסה התקנית ולא קיבל את כל ו/או חלק מתגמולי הביטוח בגין אובדן או נזק שנגרם לאמצעי המיגון כאמור. התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 550 ש"ח ובהסתמך על נתונים מדוחותיה הכספיים של החברה ועל חישובים שביצע לעניין זה, העריך את הנזק הכולל לקבוצה כהגדרתה לעיל בכ- 23 מיליון ש"ח. עילות התביעה הנטענות הינן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. החברה הגישה תגובתה לבקשה.

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

18. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 16 לעיל, הוגשה ביום 2 בנובמבר, 2008 כנגד החברה. התובע מעמיד את נזקו האישי על סך של 1,350 ש"ח, ומעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 20 מיליוני ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

19. ביום 9 בנובמבר, 2008 הוגשה כנגד החברה, תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "התובענה"). עניינה של התובענה הינו, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של הוראות שונות בחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 וכן הוראות המפקח לעניין מנגנון שמאות בביטוח רכב, המורים כי מקום בו מוגשת תביעת צד ג' לתגמולי ביטוח, על המבטח לשלם לידי צד ג' את מלוא הסכומים שהמבוטח צריך היה לשלם בשל מקרה הביטוח עד לסכום הנקוב במפרט הפוליסה. לטענת התובע, הנתבעת נמנעת מלשלם את מלוא הסכומים שהמבוטח על פי הפוליסה צריך היה לשלם לצד ג' הנפגע בשל מקרה הביטוח, בגין ירידת ערך הרכב. הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג הינה כל אדם ו/או אישיות משפטית אחרת, אשר היה זכאי לקבל מהנתבעת, כצד ג', כספים ו/או תגמולי ביטוח בשל נזק של ירידת ערך לרכב במהלך 7 השנים הקודמות למועד הגשת תובענה זו, והנתבעת לא העבירה לידי מלוא הכספים שהיו מגיעים לו בגין ירידת הערך של הרכב. עילות התביעה הן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 1,500 ש"ח, והוא מעריך את סך הנזק לקבוצה כולה, בהתבסס על הנחות וחישובים שונים, בכ- 50 מיליוני ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

20. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 19 לעיל, הוגשה ביום 25 בינואר, 2009 כנגד שומרה. התובע מעמיד את נזקו האישי על סך של 1,012 ש"ח, ומעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 11 מיליוני ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

תביעות

בחודש דצמבר 2003, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה (להלן - התביעה) בסך 6.5 מיליוני ש"ח כנגד החברה, ממלא מקום המנהל הכללי שלה לשעבר ואחרים על-ידי סוכני ביטוח ואחרים (להלן - התובעים). עניינה של התביעה הוא חדירה שבוצעה לפני מספר שנים, למאגר המידע של החברה על-ידי מתחרים עסקיים של התובעים וטענה, כי בעקבות חדירה זאת, הושג מידע אשר שימש את המתחרים לפגוע בעסקי התובעים. החברה הגישה תביעה שכנגד, בגין חוב של עמלות עודפות ששולמו לתובעים בסך של 4.7 מיליוני ש"ח. הסיכוי לגבות מהתובעים סכום זה נראה קלוש. להערכת הנהלת החברה, בהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, היקף הנזקים הנתבע על-ידי התובעים נראה בשלב זה כמוגזם, ובכל מקרה, תעמוד לחברה זכות קיזוז של חוב העמלות העודפות. לאור האמור לעיל, לא נרשמה הפרשה בדוחות הכספיים. ביום 8 ביולי, 2007 ועל רקע העובדה כי התובעים בתובענה האמורה לא התייצבו ולא יצרו קשר עם פרקליטם שוחרר הפרקליט מייצוג ובית המשפט הורה על הפסקת התובענה וקבע כי חידוש התובענה יעשה רק אם תוגש בקשה לא יאוחר מ- 24 חודש מיום ההחלטה ובאם לא תוגש תימחק התובענה ללא צורך בהחלטה נוספת. מאידך, התובענה שכנגד תיוותר על כנה. ביום 2 בדצמבר, 2007. ובהמשך להחלטת בית המשפט מיום 8 ביולי, 2007, קבע בית המשפט כי לאור העובדה שהתובעים לא הגישו תצהירים ולא התייצבו במסגרת התובענה שכנגד, זכאית חברה ליטול פסק דין נגד הנתבעים שכנגד (התובעים בתביעה העיקרית).

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ב. ערבויות שניתנו

החברה העמידה ערבויות לטובת עמיתי קופות הגמל "יתר", "פלס" ו"אמיר" (המנוהלות על-ידי מנורה מבטחים גמל בע"מ - חברה קשורה של החברה) להבטחת התחייבות הקופה כלפיהם לשיעור תשואה מובטח. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ-3,981 מליון ש"ח. יצוין, כי החשב הכללי במשרד האוצר התחייב כלפי הקופות לקבל את מרבית הפקדונות של כספי העמיתים כאמור בתשואה מובטחת העולה על שיעור התשואה המובטח לעמיתים. בנוסף לאמור, נתנה החברה ערבויות דומות להבטחת קרן ההשקעות של העמיתים במסלול שאינו מבטיח תשואה וזאת לטובת עמיתים שהצטרפו לקופה עד לשנת 1994 ולגבי הפקדוניהם הנומינליות עד לחודש ינואר, 2009. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ-290 מיליון ש"ח.

ג. התקשרויות

1. בשנת 2003 הקבוצה התקשרה עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן - סאפיינס) בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים (טופז חיים). על רקע רכישתה של מנורה מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטורים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה הקבוצה בשנים 2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל (טופז פנסיה וגמל) (טופז חיים וטופז פנסיה וגמל יחד - להלן - מערכת טופז). פיתוח מערכת טופז חיים נמצא בשלב המאפשר תפעול של חלק מהפוליסות ומתבצעת פעילות פיתוח נוספת לצורך הגעה לתפעול מלא של סוגי הפוליסות נוספות. פיתוח מערכת טופז פנסיה וגמל הגיע לשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת. הקבוצה שילמה לסאפיינס בשנת 2008 סך של כ-41 לעומת שנת 2007 בה שולם סך של כ-35 מליון ש"ח. החברה מעריכה, כי בשנתיים הקרובות ידרש להשקיע סך נוסף של כ-20 מליון ש"ח לצורך השלמת הפרויקט.

2. לקבוצה קיימות התחייבויות עתידיות כחלק מפעילויות ההשקעה כמפורט להלן:

א. התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר 2008 הינו כ-219,330 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 203,795 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2007 סך של כ-251,201 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 229,530 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

ב. התחייבות להעמדת הלוואה לחברת נתיבי הירוק, חברה בבעלות מלאה של דניה סיבוס מקבוצת אפריקה ישראל (עבור מימון פרויקט כביש 431), שסכומה הכולל הינו 270 מיליון ש"ח, מתוכם 195 מיליון ש"ח מכספי עמיתי קרן הפנסיה מבטחים החדשה ו-56 מיליון ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה.

ג. התחייבויות להעמדת הלוואות לחברות שונות שסכומן הכולל הינו 87 מיליון ש"ח מתוכן 39 מיליון ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2007 - 108 מיליון ש"ח מתוכם 42 מיליון ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

באור 36: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ד. חכירותחכירות בהן הקבוצה היא החוכרת בחכירה תפעולית

הקבוצה קשורה בהסכמי חכירה מסחריים ביחס לנדל"ן שברשותה, אשר כוללת את חלק משרדי הקבוצה.

חכירות אלו לא ניתנות לביטול ובעלות אורך חיים של 1-5 שנים.

חברה מאוחדת - מבטחים פנסיה קשורה בהסכמי חכירה תפעוליים ביחס לכלי הרכב שברשותה.

הסכם החכירה לתקופה של 3 שנים, מבלי שקיימת אופציית הארכה בחוזה.

דמי החכירה המינימליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר הינם:

2007	2008
אלפי ש"ח	
6,537	8,661
7,634	7,495
14,171	16,156

שנה ראשונה
שנה שנייה עד חמש שנים

הסכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
7,076	8,083

דמי חכירה מינימליים

הקבוצה מחכירה מספר מבנים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופה שבין שנה לחמש שנים ואינם ניתנים לביטול. חידוש החוזים בתום התקופה כפוף להסכמת שני הצדדים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר הינם:

2007	2008
אלפי ש"ח	
2,924	4,624
5,093	8,087
183	-
8,200	12,711

שנה ראשונה (*)
שנה שנייה עד חמש שנים (**)
יותר מחמש שנים

(*) הסכום ב-2008 כולל סך של 1,156 אלפי ש"ח בגין חברות קשורות.
(**) הסכום ב-2008 כולל סך של 3,959 אלפי ש"ח בגין חברות קשורות.

באור 37: - אירועים לאחר תאריך המאזן

1. בשנת 2009 החלה במגמה חיובית בשווקי המניות ובשווקי האג"ח, בעיקר בישראל. במהלך הרבעון הראשון של השנה, עלו אגרות החוב הקונצרניות צמודות המדד בכ- 12%, אגרות החוב ממשלתיות צמודות מדד בכ- 3% ואגרות החוב הממשלתיות השקליות בכ- 2% בממוצע. אפיק המניות בישראל עלה אף הוא. מדד ת"א 25 עלה בכ- 4% ומדדי ת"א 75 ויתר 50 בכ- 30% ומעלה, כל אחד. לעומת זאת, בשווקי המניות המרכזיים בעולם, בארה"ב ובאירופה, נרשמו ירידות שערים של כ- 15% בממוצע. בשווקים המתעוררים המרכזיים, ברזיל, סין ורוסיה נרשמו עליות שערים של בין 6%-35%.

לעילות שערים אלו צפויה להיות השפעה חיובית על הדוחות הכספיים של החברה לרבעון הראשון של שנת 2009. אומדן ההשפעה על ההון העצמי בגין ירידת הערך בתיק ניירות הערך הסחיר של הקבוצה שאינו מוחזק כנגד התחייבויות תלויות תשואה, מתאריך המאזן ועד למועד פרסום הדוח הכספי, מוערך בכ- 150 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס).

כמו כן, בסוף חודש מארס 2009, פרסם הממשל האמריקאי פרטים אודות תוכניתו ל"ניקוי" המערכת הפיננסית מ"נכסים רעילים", בעלת פוטנציאל של כטריליון דולר, וזאת במטרה לאפשר לגופים פיננסים לשחרר הון ולעודד מתן אשראי חדש. התוכנית החדשה כוללת הקמה של גוף חדש אשר יעניק הלוואות בריבית נמוכה לגורמים פרטיים המעוניינים לרכוש את הנכסים הרעילים. הגוף שיוקם יעניק ערבות לקרנות שישקיעו בנכסים הבעייתיים תמורת רווח פוטנציאלי.

2. בחודש מרס 2009, העבירה החברה האם למפקח כתב התחייבות להשלמת הון במבטחים ובחברות המנהלות שבשליטתה, וזאת בהתאם לתנאי היתר השליטה של הקבוצה. כפועל יוצא ממתן כתב ההתחייבות כאמור, כפופה החברה לחישוב דרישות הון עצמי לפי תקנות ההון ללא תוספת ההון המנהלית שנקבעה בהיתר השליטה ובהתאם לתנאים המפורטים בהיתר. לפרטים נוספים ראה ביאור 14(7).

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS

כפי שמתואר בבאור 2א', דוחות כספיים אלו הינם הדוחות הכספיים השנתיים הראשונים של החברה לפי תקני IFRS. החברה אימצה לראשונה את תקני IFRS בשנת 2008 ולפיכך מועד המעבר לדיווח לפי תקני IFRS הינו 1 בינואר, 2007. החברה ערכה מאזן פתיחה למועד המעבר שממנו החל הדיווח לפי תקני IFRS.

לפני אימוץ תקני IFRS, ערכה החברה את דוחותיה הכספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל. הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים של החברה לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל נערכו ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך.

בהתאם לכך, מציגה החברה את ההתאמות הבאות בין דיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS ליום 1 בינואר, 2007 (מועד המעבר לדיווח לפי תקני IFRS), ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך (הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים שנערכו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל).

1 IFRS בדבר אימוץ לראשונה של תקני IFRS קובע, באופן עקרוני, כי יישום תקני IFRS במאזן הפתיחה למועד המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS, ייעשה למפרע (מאז ומעולם).

ההקלות מיישום למפרע של תקני IFRS שאומצו על-ידי הקבוצה

1 IFRS מתיר מספר נושאים לגביהם לא נדרש יישום למפרע עם המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS. הקבוצה בחרה לאמץ את ההקלות הבאות:

מוניטין ועודפי עלות

הקבוצה לא יישמה למפרע את תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 3, צירופי עסקים ולפיכך מוניטין ועודפי עלות שנוצרו בצירוף עסקים שהתרחש לפני 1 בינואר, 2007 לגבי רכישת מבטחים פנסיה לא טופלו בהתאם ל-3 IFRS אלא הוצגו כפי שטופלו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל.

ייעוד מכשירים פיננסיים

החברה ייעדה ביום 1 בינואר, 2007 נכסים פיננסיים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד אף על-פי שייעוד כזה נדרש במועד ההכרה הראשוני בנכס (מועד רכישת ההשקעה).

חוזי ביטוח

הקבוצה מיישמת את הוראות המעבר של תקן בינלאומי מס' 4 "חוזי ביטוח".

רכוש קבוע

הקבוצה בחרה במועד המעבר למדוד פריטי רכוש קבוע לפי הסכום המדווח, כעלות נחשבת.

הטבות לעובדים

הקבוצה הכירה בכל הרווחים או ההפסדים האקטואריים נטו שנצברו ליום 1 בינואר, 2007, וזקפה אותם ליתרת העודפים בהון העצמי.

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

א. התאמות למאזנים המאוחדים							
31 בדצמבר, 2007			1 בינואר, 2007				
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית	תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית		
אלפי ש"ח						סעיף	
755,383	(3,186)	758,569	670,135	-	670,135		נכסים בלתי מוחשיים
3,841	2,484	1,357	1,122	198	924	ד'4	נכסי מסים נדחים, נטו
780,333	-	780,333	786,240	-	786,240		הוצאות רכישה נדחות
178,501	-	178,501	144,356	-	144,356		רכוש קבוע, נטו
37,089	-	37,089	24,298	6,018	18,280	ד'1	נדל"ן להשקעה
769,665	(160)	769,825	665,198	-	665,198	ד'3	נכסי ביטוח משנה
52,967	-	52,967	46,024	-	46,024		נכסי מסים שוטפים
119,473	(17,143)	136,616	133,452	(434)	133,886	ד'4	חייבים ויתרות חובה
519,102	-	519,102	401,559	-	401,559		פרמיה לגביה
8,951,981	-	8,951,981	7,690,352	-	7,690,352	ד'7	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
2,102,336	-	2,102,336	1,335,996	-	1,335,996	ד'7	השקעות פיננסיות אחרות: נכסי חוב סחירים
4,549,104	660	4,548,444	4,104,862	3,810	4,101,052		נכסי חוב שאינם סחירים
230,119	-	230,119	233,255	-	233,255		מניות
160,936	2,192	158,744	34,740	2,225	32,515		אחרות
7,042,495	2,852	7,039,643	5,708,853	6,035	5,702,818		
5,139	5,139	-	-	-	-	ד'8	נכסים מיועדים למימוש
321,259	-	321,259	258,052	-	258,052		מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
267,497	-	267,497	58,684	-	58,684		מזומנים ושווי מזומנים אחרים
19,804,725	(10,014)	19,814,739	16,588,325	11,817	16,576,508		סך הכל הנכסים
9,412,331	-	9,412,331	8,189,097	-	8,189,097		סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

התאמות למאזנים המאוחדים						א.
31 בדצמבר, 2007			1 בינואר, 2007			
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית	תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית	
אלפי ש"ח						
סעיף						
הון						
258,870	-	258,870	258,870	-	258,870	הון מניות
141,148	-	141,148	141,148	-	141,148	פרמיה על מניות
58,766	51,732	7,034	68,318	61,284	7,034	קרנות הון
136,000	-	136,000	-	-	-	שטר הון צמית
936,802	(47,904)	984,706	866,183	82,581	783,602	יתרת רווח
1,531,586	3,828	1,527,758	1,334,519	143,865	1,190,654	סך הכל הון המיוחס לבעלי המניות של החברה
(4)	(12)	8	11	-	11	זכויות המיעוט
1,531,582	3,816	1,527,766	1,334,530	143,865	1,190,665	סך הכל הון
התחייבויות						
7,575,267	2,499	7,572,768	6,214,307	(9,403)	6,223,710	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,780	(53,899)	8,659,679	7,740,760	(172,473)	7,913,233	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
148,791	(27,145)	175,936	138,139	(10,276)	148,415	התחייבויות בגין מיסים נדחים, נטו
72,582	66,066	6,516	68,873	64,274	4,599	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
9,466	-	9,466	630	-	630	התחייבויות מסים שוטפים
786,009	(1,351)	787,360	654,848	(4,170)	659,018	זכאים ויתרות זכות
1,075,248	-	1,075,248	436,238	-	436,238	התחייבויות פיננסיות
18,273,143	(13,830)	18,286,973	15,253,795	(132,048)	15,385,843	סך הכל ההתחייבויות
19,804,725	(10,014)	19,814,739	16,588,325	11,817	16,576,508	סך הכל ההון וההתחייבויות

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ב. התאמות לדוחות רווח והפסד המאוחדים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007				
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית		
אלפי ש"ח			סעיף	
3,452,850	(4,285)	3,457,135	ד'6	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	-	508,278		פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,944,572	(4,285)	2,948,857		פרמיות שהורווחו בשייר
1,022,158	14,512	1,007,646	ד'7	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון אחרות
286,638	-	286,638		הכנסות מדמי ניהול
72,727	-	72,727		הכנסות מעמלות
4,326,095	10,227	4,315,868		סך הכל הכנסות
3,278,997	128,298	3,150,699	ד'2, ד'3, ד'6	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
(352,835)	-	(352,835)		וחוזי השקעה ברוטו חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	128,298	2,797,864		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
697,130	-	697,130	ד'5, ד'6	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
271,076	(1,018)	272,094		הוצאות הנהלה וכלליות
9,800	-	9,800		הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
60,441	-	60,441		הוצאות מימון
3,964,609	127,280	3,837,329		סך הכל הוצאות
361,486	(117,053)	478,539		רווח לפני מסים על ההכנסה
134,175	8,728	125,447		מסים על ההכנסה
227,311	(125,781)	353,092		רווח נקי
227,326	(125,768)	353,094		מיוחס ל:
(15)	(13)	(2)		בעלי המניות של החברה
227,311	(125,781)	353,092		זכויות המיעוט
				רווח נקי

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ג. הבדלים במבנה הדיווח בין התקינה הישראלית לבין הדוח הנוכחי:

1. מאזן

מבנה הדיווח בתקינה ישראלית היה שונה במרבית הסעיפים. להלן טבלה המציגה את השינויים העיקריים:

(א) בתקינה הישראלית השקעות עבור חוזים תלויי תשואה לא הוצגו בנפרד. בדיווח הנוכחי הוצגו השקעות אלו בנפרד, תוך פיצולן לנדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות ומזומנים ושווי מזומנים.

(ב) ניירות ערך, הלוואות ופקדונות בבנקים הוצגו בעבר בשורות נפרדות. במבנה הדיווח הנוכחי הם מוצגים כדלהלן:

- (1) ניירות ערך המהווים מכשירי חוב פוצלו בין נכסי חוב לא סחירים וסחירים. תעודות סל, כתבי אופציה וקרנות השקעה נכללים בדיווח הנוכחי במסגרת השקעות פיננסיות אחרות.
- (2) הלוואות ופקדונות בבנקים הוצגו בעבר בנפרד. במסגרת הדיווח הנוכחי הם נכללים בקבוצת נכסי חוב לא סחירים.
- (3) מניות מוצגות במסגרת הדיווח הנוכחי בנפרד.

(ג) חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח ובתביעות תלויות, אשר הוצג בעבר בנפרד, נכלל בדיווח הנוכחי בסעיף נכסי ביטוח משנה.

(ד) פרמיות לגביה, חייבים ויתרות חובה וחשבונות אחרים של מבטחי משנה, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף חייבים ויתרות חובה.

(ה) הוצאות רכישת תיקי ביטוח ורכוש אחר, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף נכסים בלתי מוחשיים.

(ו) עתודות ביטוח ותביעות תלויות בביטוח חיים ובביטוח כללי, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיפים התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה, והתחייבויות בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה.

(ז) כתבי התחייבויות נדחים והתחייבויות לזמן ארוך לתאגידים בנקאיים, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף התחייבויות פיננסיות.

(ח) התחייבויות למבטחי משנה וזכאים ויתרות זכות, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף זכאים ויתרות זכות.

2. דוח רווח והפסד

(א) אוחדה ההצגה של דוח עסקי ביטוח חיים, דוח עסקי ביטוח כללי ודוח רווח והפסד, לדוח רווח והפסד יחיד.

(ב) במסגרת הדיווח הנוכחי מחזור הפרמיה שהתקבלה אינו מוצג, מוצגת רק הפרמיה שהורווחה.

(ג) שינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו, אשר הוצג בעבר בשייר העצמי בשורה נפרדת, קוזז במסגרת הדיווח הנוכחי מהפרמיות ברוטו ופרמיות משנה ונכלל במסגרת סעיפי "פרמיות שהורווחו ברוטו" ו-"פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי המשנה".

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ג. הבדלים במבנה הדיווח בין התקינה הישראלית לבין הדוח הנוכחי: (המשך)

2. דוח רווח והפסד (המשך)

- ד) עמלה שהתקבלה ממבטחי משנה אשר הוצגה בעבר בנפרד, נכללת במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף הכנסות מעמלות.
- ה) תביעות ששולמו ותלויות, ושינוי בעתודות בטוח חיים אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.
- ו) דמי עמלה ושינוי בהוצאות רכישה נדחות, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללו במסגרת הדיווח בסעיף עמלות והוצאות רכישה אחרות.
- ז) הוצאות מימון לזמן קצר, אשר קוזזו בעבר מסעיף הכנסות מהשקעות, נכללות במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף הוצאות מימון.
- ח) פעילות של חברות מאוחדות, אשר הוצגה בעבר בשורה אחת לפני מימון ומיסים, מוצגת במסגרת הדיווח הנוכחי לפי הסעיפים המפורטים בדוח רווח והפסד. פעולות הדדיות בין החברה לחברות מאוחדות, שלא קוזזו בעבר מול עסקי ביטוח, מקוזזות במסגרת הדיווח הנוכחי במלואן.

3. דוחות על תזרימי המזומנים ופירוט הנכסים והתחייבויות

דוחות אלו השתנו בהתאם לשינויים בסעיפי המאזן.

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר), ו-31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS.

1. נדל"ן להשקעה

על-פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, הציגה הקבוצה את הנדל"ן להשקעה על-פי עלותו המופחתת. בהתאם להוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS 40 החליטה הקבוצה במועד המעבר להציג את הנדל"ן להשקעה על-פי השווי ההוגן. לפיכך, במועד המעבר גדלה יתרת הנדל"ן להשקעה בסך 6,018 אלפי ש"ח, כנגד גידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך של 1,301 אלפי ש"ח וגידול ביתרת הרווח בסך 4,717 אלפי ש"ח.

2. עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בהתאם לחוזר המפקח מחודש פברואר 2007, אשר לפיו העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים אינה עומדת בקנה אחד עם הוראות IFRS 4, בוטלה העתודה כאמור ברבעון הראשון של שנת 2007 בדרך של רישום פריט מיוחד בדוח רווח והפסד. על-פי תקני ה-IFRS, יש להציג את ביטול העתודה כתיאום ליתרת הפתיחה של יתרת הרווח במועד המעבר. לאור האמור לעיל, נכון למועד המעבר קטנה יתרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 16,325 אלפי ש"ח, קטנה יתרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 125,033 אלפי ש"ח כנגד גידול ביתרת הרווח בסך 141,358 אלפי ש"ח. הרווח בשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 קטן בסך 141,358 אלפי ש"ח.

3. תביעות תלויות בביטוח כללי

א) הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בביטוח כללי: בהתאם להנחיות המפקח, החל מהדוח הכספי לשנת 2006, נכללו בהפרשות לתביעות תלויות בביטוח כללי, הפרשות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות המתייחסות לפוליסות שהונפקו בגין שנת חיתום 2006 ואילך. עם המעבר לדיווח על-פי IFRS, הושלם אומדן ההפרשה גם בגין שנות החיתום שקדמו לשנת חיתום 2006.

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר), ו-31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

3. תביעות תלויות בביטוח כללי (המשך)

(ב) ייחוס הכנסות מהשקעות לצבירה:
בהתאם להנחיות המפקח, בעקבות השינוי בכללים הנוגעים להכרה בהכנסות מהשקעות עקב המעבר לכללי התקינה הבינלאומית, על חברות הביטוח לשנות את אופן חישוב ההכנסות מהשקעות אשר מתווספות לעודף ההכנסות על ההוצאות, כך שיעמדו על שיעור קבוע של 3% ריאלי לשנה, וזאת ללא תלות בתשואה שהושגה בפועל על ההשקעות. בהוראות המפקח נקבע כי אין לשנות את יתרות עתודות העודף למועד המעבר.

לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה בסך 20,494 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 7,185 אלפי ש"ח וקיטון ביתרת הרווח בסך 13,309 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה בסך של 18,044 אלפי ש"ח, קיטון בנכסי ביטוח משנה בסך 160 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך של 6,492 אלפי ש"ח וגידול במוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 2,477 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה קיטון בהתחייבויות ביטוחיות ותשלומים בגין חוזי ביטוח בסך 6,274 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 2,200 אלפי ש"ח.

4. מסים נדחים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, מסים נדחים בגין הפרשים לזמן קצר הוצגו כנכסים והתחייבויות שוטפים במסגרת סעיפי חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות. עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, על-פי תקן חשבונאות בינלאומי IAS 12 - "מסים על ההכנסה" יתרות מסים נדחים מוצגות כנכסי מסים נדחים או התחייבויות בגין מסים נדחים ללא הבחנה בין יתרות לזמן קצר ויתרות לזמן ארוך. לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה במועד המעבר קיטון בסעיף חייבים אחרים בסך 434 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 4,170 אלפי ש"ח, גידול בנכסי מסים נדחים בסך 12,841 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים בסך 16,577 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007, רשמה הקבוצה קיטון בסעיף חייבים אחרים בסך 17,143 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 1,351 אלפי ש"ח, גידול בנכסי מסים נדחים בסך 31,512 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים בסך 15,720 אלפי ש"ח.

5. תשלומים מבוססי מניות

תקן חשבונאות מספר 24 של המוסד לתקינה - "תשלום מבוסס מניות", דן בהטבה בגין הענקות לעובדים רק לגבי עסקאות תשלום מבוסס מניות המסולקות במכשירים הוניים שבוצעו לאחר 15 במרס, 2005 ואשר טרם הבשילו עד ליום 1 בינואר, 2006.

עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, הקבוצה מיישמת את הוראות תקן דיווח כספי בינלאומי 2 IFRS - "תשלום מבוסס מניות", הקובע כי גם לגבי הענקות של מכשירים הוניים כאמור שבוצעו לפני 15 במרס, 2005 אך לאחר 7 בנובמבר, 2002 ואשר טרם הבשילו ליום 1 בינואר, 2007, יש לבצע מדידה כספית של ההטבה.

בהתאם, במאזן למועד המעבר הוקטנה יתרת הרווח בסך של כ- 19,053 אלפי ש"ח כנגד הגדלת קרן הון בסך של כ- 28,456 אלפי ש"ח והקטנת התחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך של כ- 9,403 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בקרן הון בסך 30,087 אלפי ש"ח וקיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 9,547 אלפי ש"ח. בשנת 2007 נרשם גידול בהוצאות הנהלה וכלליות בסך 2,363 אלפי ש"ח וקיטון במסים על ההכנסה בסך 876 אלפי ש"ח.

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר), ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

6. הטבות לעובדים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, נמדדת ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס מכפלת מספר שנות העבודה במשכורת החודשית האחרונה של העובד לכל תאריך מאזן על-פי שיטת ה-"SHUT DOWN METHOD" והיעודות לפיצויים נמדדות בהתאם לערכי הפדיון שלהן לכל תאריך מאזן.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 19 - "הטבות עובד", תוכנית הפיצויים של הקבוצה נחשבת כתוכנית הטבה מוגדרת, לכן נדרש להציג את ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס אקטוארי. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עליות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום.

הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית של אגרות חוב ממשלתיות סחירות, אשר מועד פרעונן קרוב לתקופת ההתחייבויות המתייחסות לפיצויי הפרישה. כמו כן, הנכסים בגין הטבות לעובדים נמדדים לפי שוויים ההוגן.

ככל הידוע לקבוצה הנושא של ריבית ההיוון מצוי בבחינה ויתכן כי תתקבל לבסוף החלטה כי בישראל ריבית ההיוון הנאותה הינה זו המתבססת על אג"ח קונצרני חלף היוון בריבית של אג"ח ממשלתי. במקרה זה, הנתונים הכלולים בבאור לעיל ישתנו, ההתחייבויות האקטואריות תקטן והוצאות המימון השוטפות בגין ההתחייבות יגדלו.

בנוסף, יעודות לסיום יחסי עובד-מעביד, המופקדות בחברה, אינן מהוות נכסי תוכנית ומוצגות בקיזוז מעתודות ביטוח חיים.

נכון למועד המעבר, רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו בסך 64,274 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 47,440 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 13,572 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 1,144 אלפי ש"ח וקיטון ביתרת הרווח בסך 2,118 אלפי ש"ח.

ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו בסך 66,066 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 54,059 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 15,385 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת מוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 524 אלפי ש"ח, גידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 1,153 אלפי ש"ח וקיטון בזכויות מיעוט בסך 12 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה קיטון בהוצאות הנהלה וכלליות בסך 3,381 אלפי ש"ח, קיטון בפרמיות שהורווחו ברוטו בסך 4,285 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות ביטוחיות ותשלומים בגין חוזי ביטוח בסך 6,786 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 2,063 אלפי ש"ח.

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר), ו-31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

7. מכשירים פיננסיים

על-פי כללי החשבונאות בישראל ניירות ערך סווגו לשתי קטגוריות: "השקעת קבע" המוצגת על-פי העלות, או "השקעה שוטפת" המוצגת לפי שווי הוגן, ושינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 39 - "מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה", הטיפול החשבונאי בהשקעות במכשירים פיננסיים מבוסס על סיווגם לאחת מארבע הקבוצות שלהלן:

- (א) נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- (ב) השקעות המוחזקות לפידיון.
- (ג) הלוואות ויתרות חובה.
- (ד) נכסים פיננסיים זמינים למכירה. נכסים אלו נמדדים לפי שווי הוגן והשינוי בערך הנכסים נזקף לקרן הון.

הטיפול בהתחייבויות פיננסיות מבוסס על סיווגן לאחת משתי הקבוצות שלהלן:

- (א) התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי שווי הוגן.
- (ב) התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי עלות מתואמת.

עוד יצויין כי החברה יישמה את ההקלה המפורטת בסעיף 25(ד) לתקן חשבונאות IFRS1 לפיו ניתן לייעד מחדש ניירות ערך סחירים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ובלבד שהם מקיימים את התנאים האמורים בהוראות המעבר לתקן חשבונאות IFRS4.

להלן פירוט הסיווגים עליהם החליטה החברה:

- (א) נכסים הכלולים בתיקי ההשקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעה סחירים ובלתי סחירים - סווגו כנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. משמעות הבחירה בסיווג זה הינה כי לא חל שינוי במעבר לדיווח על-פי כללי ה- IFRS ביחס לדיווח על-פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, זאת לאור העובדה, כי על-פי הוראות המפקח, נכסים אלה נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. בנוסף, שיטה זו יוצרת הקבלה (Match) מלאה בין הנכסים להתחייבויות.
- (ב) נכסי נוסטרו סחירים ולא סחירים המהווים נגזרים, או הכוללים נגזרים משובצים - סווגו כנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. השינוי ביחס לדיווח על-פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל בא לידי ביטוי במדידת הנכסים שאינם סחירים בקבוצה זו לפי שווי הוגן.
- (ג) נכסי נוסטרו לא סחירים הכוללים: אגרות חוב ח"ץ, אגרות חוב אחרות שאינן אגרות חוב להמרה, הלוואות ופקדונות - סווגו כהלוואות ויתרות חובה והוצגו לפי עלות מופחתת.
- (ד) נכסי נוסטרו אחרים שאינם נכללים בסעיפים ב' ו-ג' לעיל הכוללים, בין השאר, מניות סחירות ובלתי סחירות ואגרות חוב סחירות - סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה הנמדדים בשווי הוגן הנזקף לקרן הון. משמעות הסיווג לקבוצה זו הינה כי השינויים בשווי הנכסים נזקפים לקרן הון עד למועד מימושם, וזאת בשונה מהדיווח על-פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, בו נזקפים השינויים לרווח והפסד ללא קשר למועד המימוש.

באור 38: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר), ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

7. מכשירים פיננסיים (המשך)

פירוט הסיווגים עליהם החליטה החברה (המשך)

(ה) התחייבויות פיננסיות - הוצגו לפי עלות מתואמת, ללא שינוי ביחס למצב כיום. כל המכשירים הפיננסיים בחברות הקבוצה שאינן חברות ביטוח הוצגו בשווי הוגן דרך רווח והפסד, ולפיכך למעבר לדיווח על-פי כללי ה-IFRS, אין השפעה על תוצאותיהן.

(ו) נכסים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן - המכשירים הפיננסיים הצמודים למדד המחירים לצרכן (להלן - המדד) משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

לאור האמור לעיל רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בנכסי חוב שאינם סחירים בסך 3,810 אלפי ש"ח, גידול בהשקעות פיננסיות אחרות בסך 2,225 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון בסך 32,828 אלפי ש"ח, גידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 2,221 אלפי ש"ח וקיטון ביתרת רווח בסך 29,014 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בנכסי חוב שאינם סחירים בסך 660 אלפי ש"ח, גידול בהשקעות פיננסיות אחרות בסך 2,192 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון בסך 21,645 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 1,049 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה גידול בהכנסות מהשקעות בסך 14,512 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 5,340 אלפי ש"ח.

8. נכסים מיועדים למימוש

על-פי תקני חשבונאות מקובלים בישראל, לא קיימת דרישה להצגה בנפרד של נכסים המיועדים למימוש. בהתאם לתקן דיווח בינלאומי IFRS 5 - "נכסים לא שוטפים המוחזקים למכירה ופעילויות שהופסקו", נכס המיועד למימוש יוצג בנפרד מנכסים אחרים במאזן. לאור האמור לעיל, מיינה הקבוצה סך 5,139 אלפי ש"ח מנכסים בלתי מוחשיים לנכס מיועד למימוש בגין תיק ביטוח של סוכנות ביטוח מאוחדת אשר מומש בשנת 2008.

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח

להלן נתונים כספיים תמציתיים על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה (להלן - דוחות סולר), הערוכים לפי תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) למעט העניינים הבאים:

- א. מדידת ההשקעות בחברות מוחזקות המחושבת על בסיס אקוויטי.
- ב. זכויות במקרקעין כוללות גם זכויות במקרקעין המוחזקות באמצעות חברה מוחזקת שהחזקת זכויות אלה הוא עיסוקה היחיד.

מאזנים

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
519,175	549,461	נכסים לא מוחשיים
-	48,289	נכסי מסים נדחים, נטו
780,333	771,041	הוצאות רכישה נדחות
149,794	157,199	רכוש קבוע
491,315	524,970	השקעות בחברות בנות
26,370	27,480	נדל"ן להשקעה
719,937	767,334	נכסי ביטוח משנה
49,873	142,953	נכסי מסים שוטפים
115,806	107,203	חייבים ויתרות חובה
460,283	468,326	פרמיות לגבייה
8,951,981	7,136,009	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		השקעות פיננסיות אחרות:
1,625,108	1,237,570	נכסי חוב סחירים
4,371,589	4,410,950	נכסי חוב שאינם סחירים
205,718	106,264	מניות
147,554	178,513	אחרות
6,349,969	5,933,297	סה"כ השקעות פיננסיות אחרות
321,259	425,016	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
200,486	301,319	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
19,136,581	17,359,897	סך כל הנכסים
9,412,331	7,704,355	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מאזנים (המשך)

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
		הון עצמי:
258,870	291,331	הון מניות
141,148	324,687	פרמיה על מניות
58,766	(53,669)	קרנות הון
136,000	-	שטר הון צמית
936,802	714,795	עודפים
1,531,586	1,277,144	סה"כ הון עצמי
		התחייבויות:
7,089,166	7,358,117	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,607,779	7,082,009	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
116,323	-	התחייבויות בגין מסים נדחים, נטו
69,414	81,927	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
651,661	728,682	זכאים ויתרות זכות
1,070,652	832,018	התחייבויות פיננסיות
17,604,995	16,082,753	סך כל ההתחייבויות
19,136,581	17,359,897	סך כל ההון העצמי וההתחייבויות

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
3,453,776	3,564,012	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	575,085	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,945,498	2,988,927	פרמיות שהורווחו בשייר
1,008,631	(1,837,343)	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
98,085	63,474	הכנסות מדמי ניהול
69,787	118,241	הכנסות מעמלות
4,122,001	1,333,299	סך הכל הכנסות
3,278,997	1,075,915	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(352,835)	(424,037)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי התחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	651,878	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
686,509	710,230	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
174,332	219,847	הוצאות הנהלה וכלליות
60,441	100,639	הוצאות מימון
3,847,444	1,682,594	סך כל ההוצאות
86,944	46,463	חלק ברווחי חברות מוחזקות לפי שיטת השווי המאזני
361,501	(302,832)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
134,175	(85,510)	מסים על הכנסה (הטבת מס)
227,326	(217,322)	רווח נקי (הפסד)

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוח על השינויים בהון העצמי

הון מניות	פרמיה על מניות	שטר הון צמית	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ
אלפי ש"ח							
258,870	141,148	136,000	30,087	21,645	7,034	936,802	1,531,586
-	-	-	-	(113,071)	-	-	(113,071)
-	-	-	-	(113,071)	-	-	(113,071)
-	-	-	-	-	-	(217,322)	(217,322)
-	-	-	-	(113,071)	(217,322)	(217,322)	(330,393)
18,908	117,092	(136,000)	-	-	-	-	-
13,553	66,447	-	-	-	-	-	80,000
-	-	-	636	-	-	-	636
-	-	-	-	-	-	(4,685)	(4,685)
291,331	324,687	-	30,723	(91,426)	7,034	714,795	1,277,144

יתרה ליום 1 בינואר, 2008

שינוי, נטו, בשווי ההון של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד

סך הוצאות שנזקפו ישירות להון העצמי

הפסד לתקופה

סה"כ הוצאות שהוכרו

המרת שטר הון צמית למניות
הנפקת מניות
תשלום מבוסס מניות
פעולות עם בעל שליטה

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוח על השינויים בהון העצמי

הון מניות	פרמיה על מניות	שטר הון צמית	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ
אלפי ש"ח							
258,870	141,148	-	28,456	32,828	7,034	866,183	1,334,519
יתרה ליום 1 בינואר, 2007							
-	-	-	-	(11,183)	-	-	(11,183)
שינוי, נטו, בשווי ההון שלנכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד							
-	-	-	-	(11,183)	-	-	(11,183)
סך הוצאות שנזקפו ישירות להון העצמי							
-	-	-	-	-	-	227,326	227,326
רווח לתקופה							
-	-	-	-	(11,183)	-	227,326	216,143
סה"כ הכנסות (הוצאות) שהוכרו							
-	-	136,000	-	-	-	-	136,000
-	-	-	-	-	-	(6,707)	(6,707)
-	-	-	-	-	-	-	1,631
-	-	-	-	-	-	(150,000)	(150,000)
שטר הון צמית פעילות עם בעל שליטה תשלום מבוסס מניות דיבידנד ששולם למחזיקי ההון של החברה							
258,870	141,148	136,000	30,087	21,645	7,034	936,802	1,531,586
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007							

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות סולר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008				
סה"כ	אחר	ביטוח כללי אלפי ש"ח	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	
3,564,012	-	1,737,697	1,826,315	פרמיות שהורווחו ברוטו
575,085	-	375,800	199,285	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,988,927	-	1,361,897	1,627,030	פרמיות שהורווחו בשייר
(1,837,343)	(207,156)	113,709	(1,743,896)	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
63,474	-	-	63,474	הכנסות מדמי ניהול
118,241	-	58,294	59,947	הכנסות מעמלות
1,333,299	(207,156)	1,533,900	6,555	סך כל ההכנסות
1,075,915	-	1,316,587	(240,672)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
(424,037)	-	(231,598)	(192,439)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
651,878	-	1,084,989	(433,111)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר וחוזי השקעה
710,230	-	403,593	306,637	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
219,847	5,220	59,737	154,890	הוצאות הנהלה וכלליות
100,639	91,337	2,275	7,027	הוצאות מימון
1,682,594	96,557	1,550,594	35,443	סך כל ההוצאות
46,463	(2,670)	(30,762)	79,895	חלק ברווחי חברות מוחזקות לפי שיטת השווי המאזני
(302,832)	(306,383)	(47,456)	51,007	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות סולר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007				
סה"כ	אחר	ביטוח כללי אלפי ש"ח	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	
3,453,776	-	1,691,894	1,761,882	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	-	323,424	184,854	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,945,498	-	1,368,470	1,577,028	פרמיות שהורווחו בשייר
1,008,631	9,863	162,893	835,875	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
98,085	-	-	98,085	הכנסות מדמי ניהול
69,787	-	38,330	31,457	הכנסות מעמלות
4,122,001	9,863	1,569,693	2,542,445	סך כל ההכנסות
3,278,997	-	1,174,895	2,104,102	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
(352,835)	-	(222,459)	(130,376)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	-	952,436	1,973,726	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר וחוזי השקעה
686,509	-	397,129	289,380	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
174,332	11,435	28,316	134,581	הוצאות הנהלה וכלליות
60,441	55,333	2,005	3,103	הוצאות מימון
3,847,444	66,768	1,379,886	2,400,790	סך כל ההוצאות
86,944	-	-	86,944	חלק ברווחי חברות מוחזקות לפי שיטת השווי המאזני
361,501	(56,905)	189,807	228,599	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי - סולר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים (*) אלפי ש"ח	ענפי חבויות אחרים (*)	סה"כ	
361,150	645,042	476,578	235,569	1,718,339	פרמיות ברוטו
9,931	60,371	225,915	77,393	373,610	פרמיות ביטוח משנה
351,219	584,671	250,663	158,176	1,344,729	פרמיות בשייר
5,217	12,987	6,606	(7,642)	17,168	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
356,436	597,658	257,269	150,534	1,361,897	פרמיות שהורווחו בשייר
59,768	17,643	8,439	27,859	113,709	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	2,612	53,249	2,433	58,294	הכנסות מעמלות
416,204	617,913	318,957	180,826	1,533,900	סך כל ההכנסות
381,811	485,882	282,954	165,940	1,316,587	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(2,100)	(58,308)	(118,963)	(52,227)	(231,598)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
379,711	427,574	163,991	113,713	1,084,989	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
34,422	172,601	143,119	53,451	403,593	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
19,398	16,251	10,147	13,941	59,737	הוצאות הנהלה וכלליות
-	614	1,661	-	2,275	הוצאות מימון
433,531	617,040	318,918	181,105	1,550,594	סך כל ההוצאות
(30,178)	(1,160)	2,761	(2,185)	(30,762)	חלק ברווחי חברות מוחזקות לפי שיטת השווי המאזני
(47,505)	(287)	2,800	(2,464)	(47,456)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
1,424,139	398,530	314,501	786,884	2,924,054	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 2008

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אובדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.

ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 86% מסך הפרמיות בענפים אלו.

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי - סולר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש (ואחרים *) אלפי ש"ח	ענפי חבויות (אחרים *)	סה"כ	
373,918	645,740	493,381	242,711	1,755,750	פרמיות ברוטו
9,403	48,852	205,842	70,988	335,085	פרמיות ביטוח משנה
364,515	596,888	287,539	171,723	1,420,665	פרמיות בשייר
(6,211)	(34,322)	(9,167)	(2,495)	(52,195)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
358,304	562,566	278,372	169,228	1,368,470	פרמיות שהורווחו בשייר
85,516	25,736	13,451	38,190	162,893	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	2,797	33,589	1,944	38,330	הכנסות מעמלות
443,820	591,099	325,412	209,362	1,569,693	סך כל ההכנסות
291,427	447,639	290,799	145,030	1,174,895	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(913)	44,760	142,782	35,830	(222,459)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
292,340	402,879	148,017	109,200	952,436	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
43,669	158,549	136,055	58,856	397,129	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
5,071	13,093	8,952	1,200	28,316	הוצאות הנהלה וכלליות
-	427	1,578	-	2,005	הוצאות מימון
341,080	574,948	294,602	169,256	1,379,886	סך כל ההוצאות
102,740	16,151	30,810	40,106	189,807	רווח לפני מסים על ההכנסה
1,344,621	398,440	313,605	772,126	2,828,792	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31.12.2007

נספח ב' - רשימת חברות מוחזקות

31 בדצמבר			
2007		2008	
מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה
שיעור ההחזקה			

חברות המוחזקות על-ידי החברה

100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים פנסיה בע"מ - חברה מנהלת
100%	100%	100%	100%	שומרה חברה לביטוח בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ
80%	80%	80%	80%	אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה נכסים והשקעות בע"מ

חברות המוחזקות על-ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ

100%	100%	100%	100%	שומרה נדל"ן בע"מ
100%	100%	100%	100%	סיני סוכנות לביטוח בע"מ
100%	100%	100%	100%	סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ד: פרטים נוספים על התאגיד

דוח פרטים נוספים על התאגיד לשנת 2008

שם החברה: מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

כתובת: אלנבי 115, תל אביב

מס' החברה ברשם החברות: 520042540

פקסימיליה: 03-7107788

טלפון: 03-7107777

תאריך הדוח: 31.3.2009

תאריך המאזן: 31.12.2008

1. תמצית דוחות רווח והפסד רבעוניים (תקנה 10א)

תמצית דוחות רווח והפסד רבעוניים לשנת 2008 באלפי ש"ח מדווחים

שנת 2008	אוקטובר- דצמבר	יולי- ספטמבר	אפריל-יוני	ינואר- מרס	
3,939,097	972,398	992,947	988,684	985,068	פרמיות שהורווחו ברוטו
603,552	159,725	155,439	140,978	147,410	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
3,335,545	812,673	837,508	847,706	837,658	פרמיות שהורווחו בשייר
(1,825,475)	(1,185,410)	(610,437)	376,495	(406,123)	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
290,036	70,482	78,340	71,443	69,771	הכנסות מדמי ניהול
131,615	37,038	34,394	33,254	26,929	הכנסות מעמלות
					הכנסות אחרות
1,931,721	(265,217)	339,805	1,328,898	528,235	סך כל ההכנסות
1,403,951	(298,474)	311,817	956,284	434,324	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(446,224)	(32,589)	(206,698)	(44,556)	(162,381)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
957,727	(331,063)	105,119	911,728	271,943	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
811,764	225,675	189,450	212,734	183,905	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
347,675	98,958	71,563	91,681	85,473	הוצאות הנהלה וכלליות
15,899	2,979	4,474	4,223	4,223	הוצאות אחרות
101,441	4,283	43,147	37,550	16,461	הוצאות מימון
2,234,506	832	413,753	1,257,916	562,005	סך כל ההוצאות
					חלק ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
(302,785)	(266,049)	(73,948)	70,982	(33,770)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
(85,493)	(77,673)	(21,270)	24,705	(11,255)	מסים על הכנסה
					רווח (הפסד) מפעילויות נמשכות
					רווח (הפסד) מפעילויות שהופסקו, נטו
(217,292)	(188,376)	(52,678)	46,277	(22,515)	רווח(הפסד)
					מיוחס ל:
(217,322)	(188,399)	(52,673)	46,270	(22,520)	בעלי המניות של החברה
30	23	(5)	7	5	זכויות המיעוט
(217,292)	(188,376)	(52,678)	46,277	(22,515)	רווח (הפסד) לתקופה

2. שימוש בתמורת ניירות ערך תוך התייחסות ליעדי התמורה עפ"י התשקיף (תקנה 10ג) אין.

3. רשימת השקעות בחברות-בת ובחברות קשורות לתאריך המאזן (תקנה 11)

3.1 חברות בנות וקשורות של החברה

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב			
							יתרה ליום המאזן (אלפי ש"ח)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה
מנורה מבטחים פנסיה בע"מ	רגילה	328,000	328,000	712,199	766,076	100	-	-	-	-
מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ	רגילה	1,000	1,000	1	1	100	-	-	-	-
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	רגילה	1,000	1,000	1	105	80	1,861	ללא מועד פירעון	4%	מדד המחירים לצרכן
שומרה חב' לביטוח בע"מ	רגילה	48,941,016	48,941,016	152,535	141,856	100	4,451	1.2012	-	מדד המחירים לצרכן
							8,347	9.2012	-	מדד המחירים לצרכן
							4,068	10.2012	-	מדד המחירים לצרכן
							4,068	1.2013	-	מדד המחירים לצרכן
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	רגילה	14,001	14,001	3,280	15,862	100***	103,580	ללא מועד פירעון	4%	מדד המחירים לצרכן

מקרא סימונים בסעיף 3:

- * שיעור ההחזקה בנייר הערך, בהון, בזכויות הצבעה ובסמכות למנות דירקטורים.
- ** חברה לא פעילה.
- *** ההחזקה בפועל הינה 100% של החברה. מניה בודדת מוחזקת ע"י בעל מניות נוסף.

¹ 20% מהון המניות מוחזק בנאמנות עבור מנהלים בחברה.

3.2 חברות בנות וקשורות של מנורה מבטחים פנסיה בע"מ

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מבטחים שרותי פנסיה בע"מ**	רגילה	28,000	1,000	1	1	100	-	-	-	-	-

3.3 חברות בנות וקשורות של שומרה חב' לביטוח בע"מ

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
שומרה נדל"ן בע"מ	רגילה	204	204	-	4,326	100	-	-	-	-	-
סיני סוכנות לביטוח בע"מ	רגילה א	4,000	4	-	2,536	100	2,973	36 תשלומים רבעוניים	פריים +0.25%	ללא הצמדה	-
	רגילה	990	0.99			100					
	הנהלה	10	0.01 ²			100					
סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ	רגילה	11,600	11,600	-	(5,520)	100	8,735	ללא מועד פירעון	פריים +0.25%	ללא הצמדה	הלוואה עם גרייס ללא מועד פירעון (ניתנה ממנורה ביטוח)

² ערכן הנקוב של מניות החברה הוא 0.001 שקל חדש (ישן).

3.4 חברות בנות וקשורות של מנורה נכסים והשקעות בע"מ

הלוואות ואגרות חוב					שיעור החזקה*	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	סך ערך נקוב (ש"ח)	מס' מניות	סוג המניה	החברה
הערות	בסיס הצמדה	שיעור ריבית	תאריך פירעון	יתרה ליום המאזן (אלפי שח)							
-	-	-	-	-	66.6	79	351	³ 100,500	1,005,000	רגילה	חצרון חברה להשקעות בע"מ
-	-	-	-	-	58	-	-	⁴ 0.1	100	רגילה	חניון אלנבי 115 בע"מ
-	-	-	-	-	0	800	800	⁵ 0.2502	2,502	רגילה א	הבניינים להשכרה בע"מ**
					50			0.0008	8	רגילה	

³ ערכה הנקוב של המניה הוא 0.1 שקל חדש.

⁴ ערכה הנקוב של המניה הוא 0.001 שקל חדש (ישן).

⁵ ערכן הנקוב של מניות החברה הוא 0.0001 שקל חדש (ישן).

4. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות קשורות בתקופת הדוח (תקנה 12)

שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: שומרה)

מהות השינוי: השקעה כנגד שטר הון בסך של 5 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: מארס 2008.

מהות השינוי: השקעה כנגד שטר הון בסך של 10 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: יולי 2008.

מהות השינוי: השקעה בהון מניות שומרה בסך של 5 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: ספטמבר 2008.

מהות השינוי: השקעה כנגד שטר הון בסך של 5 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: ספטמבר 2008.

מהות השינוי: השקעה כנגד שטר הון בסך של 5 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: נובמבר 2008.

סיני מורשי חיתום (1989) בע"מ (להלן: סיני מורשי חיתום)

מהות השינוי: מתן הלוואה בסך של כ- 3.3 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: מארס 2008.

מהות השינוי: פירעון הלוואה בסך של כ- 2.2 מיליון ש"ח.
מועד השינוי: יוני ויולי 2008.

מנורה נכסים והשקעות בע"מ

מהות השינוי: רכישת 50% ממניות חברת הבניינים להשכרה בע"מ בתמורה לסך של כ- 800,000 ₪ בצירוף מע"מ כדין.
מועד השינוי: יוני 2008.

5. הכנסות של חברות בנות וקשורות והכנסות התאגיד מהן לתאריך המאזן (תקנה 13)

באלפי ש"ח מדווחים

חברות בנות	רווח (הפסד) לשנת הדוח	הכנסות			ריבית שנתקבלה
		לפני מס	אחרי מס	דיבידנד	אחרות
מנורה מבטחים פנסיה בע"מ-חברה מנהלת	89,507	59,201	-	50,491 (*)	-
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	(5,947)	(4,232)	-	180	7,341
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	188	118	-	-	172
שומרה חברה לביטוח בע"מ	(10,246)	(7,937)	-	-	1,517

* כולל השתתפות בהוצאות בסך 23,261 אלפי ש"ח, דמי ניהול עבור שיווק תוכניות פנסיה של מבטחים בסך 12,143 אלפי ש"ח ו- 15,087 אלפי ש"ח עבור פרמיות ביטוח.

6. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך המאזן, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)

<u>מספר הלווים</u>			<u>סכום בש"ח</u>	
350	50,000	עד	0	מ
208	100,000	עד	50,001	מ
314	250,000	עד	100,001	מ
174	500,000	עד	250,001	מ
78	1,000,000	עד	500,001	מ
22	2,000,000	עד	1,000,001	מ
22	10,000,000	עד	2,000,001	מ
6	15,000,000	עד	10,000,001	מ
5	40,000,000	עד	15,000,001	מ
1	70,000,000	עד	40,000,001	מ
2	150,000,000	עד	70,000,001	מ

7. מסחר בבורסה - ני"ע שנרשמו למסחר - מועדי וסיבות הפסקת מסחר (תקנה 20)

מניות החברה אינן רשומות למסחר בבורסה.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21(א))

להלן פרוט התגמולים ששולמו לנושאי משרה בכירה בחברה ובתאגידים בשליטתה בשנת 2008- (באלפי ש"ח)

שם		תפקיד		היקף משרה		החזקה בהון		שכר***		מענק		תשלום מבוסס מניות		דמי ניהול		דמי ייעוץ		עמלה		אחר**		דמי שכירות		אחר**		סה"כ	
מנחם גורביץ (1)		י"ר		מלאה		אין		1,573		-		-		-		-		-		-		-		-		1,573	
ארי קלמן (2)		מנכ"ל		מלאה		אין		1,824		-		3,473		-		-		-		-		-		-		5,297	
מנחם הרפז (3)		משנה למנכ"ל חברה בת		100%		אין		1,635		-		-		-		-		-		-		-		-		1,635	
אורן אל-און (4)		מנכ"ל חברה נכדה		מלאה		אין		1,598		246		-		-		-		-		-		-		-		1,844	
ערן גריפל (5)		קשור		מלאה		אין		856		948		-		-		-		-		-		-		-		1,804	
יעקב רוזן (6)		מנכ"ל חברה בת		מלאה		אין		-		-		-		810		-		-		1,000		-		-		1,810	
יוסי וינשטוק (7)		מנכ"ל חברה בת		מלאה		אין		946		-		-		-		-		-		3,200		-		-		4,146	
* סכומי התגמול במונחי עלות לתאגיד																											
** אחר- (יש לפרט את סוג התגמול)																											
*** רכיב השכר המפורט לעיל כולל את כל הרכיבים הבאים: שכר חודשי ברוטו צמוד למדד (כולל משכורת 13), הפרשות סוציאליות (לרבות הפרשות בשל סיום יחסי עובד-מעביד), קרן השתלמות ואי כושר עבודה כמקובל, רכב, החזר הוצאות שונות ובכלל זה הוצאות אש"ל, טלפון נייד ונייד וכן ימי חופשה, מחלה והבראה.																											

- מר גורביץ כיהן בשנת הדיווח כיו"ר החברה וכן כיו"ר ומנכ"ל החברה האם מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן – מנורה מבטחים החזקות). הסכם ההעסקה עימו שבתוקף הינו ל- 5 שנים החל בינואר 2007 (ראה פירוט נוסף בסעיף 10 להלן (תקנה 22)). שכרו של מר גורביץ משולם בידי החברה.
- מר קלמן מכהן כמנכ"ל החברה ומשנה למנכ"ל מנורה מבטחים החזקות. הסכם ההעסקה עימו שבתוקף הינו לתקופה של 13 שנים החל מאוגוסט 2003 עם הודעה מוקדמת של 12 חודשים. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם לשנה בכל פעם א"כ הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. שכרו של מר קלמן משולם בידי החברה. במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה אושרה למר קלמן תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות החברה הניתנים להמרה למניות מנורה מבטחים החזקות במהלך 10 שנים במנות שנתיות שוות. לפרטים נוספים בדבר הסכם ההעסקה ותכנית המניות לרבות התיקון לתכנית המניות שאושר בחודש אוגוסט 2008 שעיקרו שינוי בחבות המס בשל מעבר מתכנית פירותית לתכנית הונית והמרת מלוא המניות של החברה למניות מנורה מבטחים החזקות, ראה ביאור 31 לדוחות הכספיים. על פי תכנית המניות המוחלפת הומרו כאמור בחודש אוגוסט 2008 מלוא מניות החברה שהוחזקו עבורו על ידי החברה לנאמנות עובדים, למניות מנורה מבטחים החזקות על פי יחס המרה שנקבע בתכנית המקורית בסך של 1,696,518 מניות בנות 1 ₪ ע.נ. כ"א של מנורה מבטחים החזקות. ההטבה בגין המניות שנרשמה בטבלה לעיל כהוצאה בשנת הדיווח מבטאת את החלק היחסי של המניות שהבשילו בשנה זו. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר קלמן מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל למענק שנתי קבוע בסך של 561 אלפי ₪ וכן להוצאות שהיה בחו"ל בתוספת סך של 6,000 דולר בשנה (מגולם) לנסיעות פרטיות ולעניין ימי החופשה גם לפדיון ימי החופשה הצבורים בתום העסקתו. בנוסף, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד (שלא בנסיבות פוטרת) יהיה זכאי מר קלמן לתוספת של 50% על מרכיב פיצויי הפיטורין שנצברו לזכותו בפוליסות ביטוחי המנהלים שלו וכן למענק בסכום השווה לסכום הדיבידנד שנצבר בגין מניות שזכאותו לגביהם טרם הבשילה על פי תנאי התכנית, בניכוי כל מס שיחול.
- מר הרפז מכהן כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח כללי. הסכם ההעסקה עימו הינו בתוקף מחודש פברואר 2002. שכרו של מר הרפז משולם בידי החברה. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר הרפז מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל למענק של 3 משכורות לפחות. סכום השכר החודשי צמוד למדד.
- מר אל-און, כיהן עד לסוף חודש יוני 2008 כמנכ"ל מנורה מבטחים פנסיה (חברה בת של החברה) ואולם שכרו שולם עד לתום שנת הדיווח. שכרו של מר אל-און שולם על ידי מנורה מבטחים פנסיה. על פי הסכם ההעסקה היה זכאי מר אל-און לשכר כמפורט בטבלה (הכולל 15 משכורות) וכן למענק שנתי בגובה שלא יפחת מ- 3 משכורות ולא יעלה על 6 משכורות.
- מר גריפל, מכהן כדירקטור בחברה וכן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן (תאגיד קשור). הסכם ההעסקה עימו הינו בתוקף מחודש אפריל 2005 ותוקן לאחרונה בשנת הדיווח בתוקף מחודש יולי 2008. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר גריפל מעבר לשכר כמפורט בטבלה (והמשולם בידי מנורה נדל"ן) למענק שנתי בשיעור של 5% מרווחי מנורה נדל"ן לפני מס (בניכוי ההפסד המצטבר ברוטו), ולא פחות מ- 4 משכורות חודשיות ובלבד שהחברה תהיה רווחית באותה שנה. תוקף ההסכם החל מיום 1 ביולי 2008 לתקופה של 5 שנים עם הודעה מוקדמת של 6 חודשים.
- מר יעקב רוזן, מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים פנסיה (חברה בת של החברה), החל מחודש יולי 2008 ומועסק באמצעות חברה בשליטתו. תמורת שירותיו משולמת על ידי מנורה מבטחים פנסיה כדמי ניהול לחברה האמורה וכוללת גם את מרכיב ההפרשות הסוציאליות. בנוסף, זכאי מר רוזן למענק חתימה חד-פעמי בסך של 2 מלש"ח ובלבד שיעניק שירותי מנכ"ל 12 חודשים לפחות. החל משנת הכהונה השנייה יהיה זכאי למענק על פי המלצת מנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח באישור דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה. תוקפו של ההסכם הינו לשנתיים (תקופת ההסכם הראשונה) ולאחר מכן מתחדש

ההסכם ללא מגבלת זמן בכפוף להודעה מוקדמת של 6 חודשים של מי מהצדדים. הפסקת ההסכם בידי מקבלת השירותים (מנורה מבטחים פנסיה) לפני תום השנתיים מחייבת המשך תשלום התמורה עד לתום תקופת ההסכם הראשונה. מר רוזן כפוף להגבלת אי תחרות לתקופה של שנה מיום סיום ההסכם עימו.

(7) מר יוסי וינשטוק, מכהן כמנכ"ל שומרה חברה לביטוח בע"מ (חברה בת של החברה) מחודש ינואר 2003. ההסכם עימו הינו לתקופה של שנה ומתחדש באופן אוטומטי לשנה בכל פעם אלא אם הודיע מי מהצדדים על אי-חידושו וזאת 3 חודשים לפני סיום תקופת ההעסקה הרלוונטית. שכרו של מר וינשטוק משולם בידי שומרה. בנוסף, זכאי מר וינשטוק למענק שנתי בשיעור של 3% מרווחי שומרה לפני מס. במקרה של הפסקת העסקה כמנכ"ל שומרה או בכל תפקיד אחר בקבוצה, מכל סיבה שהיא, יהיה מר וינשטוק זכאי למענק חד-פעמי בגובה 6 משכורות חודשיות וכן, למשך תקופה של 24 חודשים, לכל התשלומים ותנאי ההעסקה כפי שיהיו במועד הפסקת העבודה ובלבד שאלה לא יפחתו מתנאי העסקתו בשנת 2007.

(8) בנוסף לאמור לעיל, סך הגמול וההוצאות הנלוות שקיבלו כל הדירקטורים בחברה (למעט היו"ר מר גורביץ, מר קלמן ומר ערן גריפל עמם נחתם הסכם העסקה) עמד בשנת 2008 על סך של כ- 613 אלפי ₪.

9. תגמולים לנושאי משרה בכירה שניתנו להם לאחר שנת הדיווח ולפני מועד הגשת הדוח, בקשר עם כהונתם או העסקתם בשנת הדיווח (תקנה 21(ב)):
אין.

10. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)

להלן למיטב ידיעת החברה, פירוט עסקאות בין החברה לבעל השליטה בה או שלבעל השליטה בה היה עניין אישי באישורן, אשר החברה התקשרה בהן בשנת הדיווח ו/או עד למועד הגשת הדוח ו/או עסקאות אשר הינן בתוקף למועד דוח זה:

(1) ביום 22 בינואר 2007 אישרה האסיפה הכללית של מנורה מבטחים החזקות, חברת האם של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת ואישור הדירקטוריון), את חידוש הסכם ההעסקה של מר גורביץ בהתאם לתנאים שבהסכם הקודם עימו בהצמדה למדד בלבד ללא תוספת ריאלית. לפי ההסכם המחודש, זכאי מר גורביץ לשכר שנתי (לרבות תמריץ, במסגרת השכר השנתי) שעלותו לחברה לא תעלה על סך של 1,383,448 ש"ח (השכר השנתי) בתוספת רכב והוצאות החזקות, החזר הוצאות אש"ל, אירוח, אחזקת פלאפון וטלפון מעבר לשכר השנתי. סכום השכר יותאם למדד. ההסכם חודש בתוקף מיום 1 בינואר 2007 לתקופה של 5 שנים. למנכ"ל עניין אישי בעסקה מעצם ההתקשרות עימו.

(2) ביום 28 בדצמבר 2006 אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת ואישור הדירקטוריון) מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה ובכללם מר גורביץ וקרוביו. כתב הפטור שהעניקה החברה הינו בהתאם למגבלות הקבועות לעניין זה בחוק החברות ואילו ההתחייבות לשיפוי מוגבלת לסך של 25 מיליון דולר לנושא משרה ול- 30 מיליון דולר לכלל מקבלי השיפוי באירוע בודד ובכל מקרה, במצטבר לאירועים שונים, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הד"ח הכספי שלה ערב מתן השיפוי.

(3) החברה מעסיקה את מר ג. גורביץ (אחיו של בעל השליטה) מאז שנת 1994. בשנת 2005 מונה כסמנכ"ל בחברה. על פי הסכם ההעסקה עימו זכאי מר גורביץ לשכר חודשי (13 משכורות) ומענק שנתי בגובה של 3 משכורות, להפרשות סוציאליות (ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, ביטוח אי כושר עבודה) כמקובל, רכב, החזקת טלפון, אש"ל, ימי מחלה, הבראה וחופשה שנתית. בנוסף, זכאי להודעה מוקדמת של 3 חודשים. עלות השכר של מר ג. גורביץ כמפורט לעיל בשנת 2008 (במונחי עלות מעביד) עמדה על סך של 531 אלפי ש"ח. תנאי העסקתו העדכניים כמפורט לעיל אושרו בינואר 2005 בידי מנכ"ל מנורה ביטוח. למר מ. גורביץ, עניין אישי בעסקה בשל עניינו האישי של קרובו מר ג. גורביץ שהינו צד לעסקה.

(4) ביום 31 בינואר 2008, אישר דירקטוריון החברה חידוש פוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה לשנת 2008 ומחצית שנת 2009 בחברה ובחברות בנות שלה שאינן חטיבות בפני עצמן (להלן: "חטיבת מנורה מבטחים ביטוח"), לרבות עבור בעל השליטה וקרוביו (ראה גם סעיף 19 להלן (תקנה 29א)). בנוסף, נערכו במהלך שנת 2008, עסקאות ביטוח שונות במנורה ביטוח עבור מר גורביץ וקרוביו. כל העסקאות הנ"ל נעשו במהלך העסקים הרגיל ובתנאים המקובלים לגבי עובדי הקבוצה והינם בגדר "עסקאות זניחות".

החברה מעריכה כי התגמולים לנושאי המשרה כמפורט בסעיף 8 לעיל (תקנה 21) ולמר גורביץ (היר"ר) ולקרוביו כמפורט בסעיף זה לעיל (תקנה 22), הינם תמורה סבירה והוגנת ביחס למורכבות תפקידם על האחריות הכרוכה בה. יצוין, כי על רקע המשבר הכלכלי והשלכותיו על הקבוצה ויתרו המנהלים הבכירים על המענק השנתי.

11. מניות ונ"ע המירים המוחזקים ע"י בעל עניין בתאגיד, בחברה-בת או בחברה קשורה* (תקנה 24)

בעל עניין	מס' ת.ז. מס' חברה	מס' נייר ערך בבורסה	מניות 1 נ"ע ליום 30 למרס 2008	שטר הון צמית ניתן להמרה למניות	% בהון	% בהצבעה	% בהון בדילול	% בהצבעה בדילול מלא
מנורה מבטחים החזקות בע"מ	520007469	אין	230,868,288	אין	100%	100%	100%	100%

*למיטב ידיעת החברה נכון ליום 31 במרס 2009.

12. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א')

הונה הרשום של החברה נכון ליום 31.12.2008 הינו 300,000,000 ש"ח המורכבים מ- 300,000,000 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כל אחת.

הונה המונפק של החברה נכון ליום 31.12.2008 וליום 31.3.2009 הינו 230,868,288 ש"ח המורכבים מ- 230,868,288 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כל אחת.

13. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)

שם	מנחם גורביץ ת.ז. 7969504
שנת לידה	1942
מען	פנקס 62, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת תגמול.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	כן, מנכ"ל מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	7.1.1996
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	השכלה תיכונית. יו"ר הדירקטוריון של מנורה מבטחים החזקות בע"מ ⁶ , מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות משנת 1998 וכן כיו"ר דירקטוריון החברה. מכהן כדירקטור בחברה ובחברות הבאות: מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ⁷ , מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ ומנורה נכסים והשקעות בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	כן- חותנו של ערן גריפל ואביה של ניבה גורביץ*.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	
שם	גדליה דורון ת.ז. 7751100
שנת לידה	1928
מען	אורי 4, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת מאזן, ועדת תגמול, בנוסף חבר בועדת השקעות.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא. ⁸
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	7.1.1996
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	MBA-Harvard Business School. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ, מכהן כדירקטור בחברה, מנורה מבטחים פנסיה בע"מ ומנורה מבטחים פיננסים בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.
שם	בר כוכבא בן-גרא ת.ז. 1577220
שנת לידה	1942
מען	קרן היסוד 16, ראשון לציון.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת, ועדת מאזן (יו"ר).
דח"צ	כן.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	10.6.2007
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	תואר ראשון במדעי המדינה בצירוף לימודים בין חוגים מהאוניברסיטה העברית וכן לימודי הכשרה בניהול - תל"מ - המגמה לביטוח, אוניברסיטת תל-אביב. דירקטור (דח"צ) של מנורה מבטחים החזקות בע"מ. מכהן כדח"צ בחברה ובשומרה חברה לביטוח בע"מ וכדירקטור בחברת "מהדרין" בע"מ. כיהן כמנכ"ל חברת הביטוח "הפניקס" וכן כמנכ"ל ויו"ר מבטחים אחרים בקבוצת הפניקס.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.

⁶ כיהן כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים החזקות עד ליום 31.12.08. החל מיום 1.1.09 מכהן כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים החזקות מר גדליה דורון.

⁷ סיים כהונתו (פרש) כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ביום 4.6.2008.

⁸ ראה הערה 6 לעיל.

שם	שלמה מילוא ת.ז. 07559669
שנת לידה	1942
מען	צמרות 14, הרצליה
נתינות	ישראלית
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	26.6.1995
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	MBA בהנדסת תעשייה וניהול מהטכניון. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ. מכהן כדירקטור בחברה. משמש כמנכ"ל אנרגיות קינטיות בע"מ. בעבר כיהן כמנכ"ל חברת דלק תשתיות בע"מ, כמנכ"ל התעשייה הצבאית, כיו"ר I.D.E. טכנולוגיות (הנדסת התפלה), כיו"ר עשות אשקלון בע"מ (ציבורית) וכמנכ"ל חברת כבלי ציון בע"מ (ציבורית).
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	לא.
שם	ארי קלמן ת.ז. 50898501
שנת לידה	1951
מען	בזל 35, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	כן, מנכ"ל החברה ומשנה למנכ"ל מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	6.11.2001
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	השכלה על תיכונת, מכהן כמנכ"ל ודירקטור בחברה. מכהן כדירקטור במנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה נכסים והשקעות בע"מ וכן וכמשנה למנכ"ל במנורה מבטחים החזקות בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	לא.
שם	אורי קויאטק ת.ז. 7125362
שנת לידה	1938
מען	אופנהיימר 8 תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת, בנוסף חבר בועדת השקעות.
דח"צ	כן.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	31.3.2006
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	תואר ראשון בחשבונאות מהאוניברסיטה העברית בירושלים, השלוחה בתל-אביב. ר"ח. מכהן כדח"צ בחברה ובשומרה חברה לביטוח בע"מ, דירקטור בחברות אורדל ניהול (1999) בע"מ ואורדל תעשיות בע"מ. לשעבר - מנכ"ל נחשת חברה להשקעות בע"מ, יו"ר תדיראן מוצרי צריכה בע"מ, יו"ר תדיראן אמפא בע"מ, דירקטור בנחשת נכסים ויזום בע"מ ודירקטור באופיר אפטרונים בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	לא.
שם	ערן גריפל ת.ז. 058447137
שנת לידה	1963
מען	יהודה הנשיא 43, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.

כן. מנכ"ל חברה אחות - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ.

29.8.2002

תואר ראשון במדעי המדינה ובמשפטים מאוניברסיטת תל-אביב. מכהן כדירקטור בחברה, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ומנורה מבטחים פנסיה בע"מ (סגן היו"ר) וכן מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ. כיהן כדירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ עד ליום 15.11.08. כן, חתנו של מנחם גורביץ וגיסה של ניבה גורביץ.

האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות,
ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:

האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:

האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
או כשירות מקצועית

ניבה גורביץ* ת.ז. 29075553

1972

דנין 13, תל אביב.

ישראלית.

לא.

לא.

לא.

28.11.2002

LLB במשפטים מהמרכז הבינתחומי, תואר ראשון בכלכלה ומינהל עסקים מהאוניברסיטה העברית, MBA במינהל עסקים מאוניברסיטת בן גוריון. כיהנה כדירקטורית של מנורה מבטחים החזקות בע"מ וכדירקטורית בחברה עד ליום 30.5.08. כן, בתו של מנחם גורביץ וגיסתו של ערן גריפל.

שם
שנת לידה
מען
נתינות
חברות בוועדת הדירקטוריון
דח"צ
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין
התאריך שבו החלה כהונתה כדירקטורית
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות,
ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:

האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
או כשירות מקצועית

יעקב סגל ת.ז. 2267623

1931

פנקס 62 תל אביב.

ישראלית.

ועדת ביקורת (יו"ר), ועדת מאזן, ועדת תגמול.

כן.

לא.

31.3.2006

תואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה מהאוניברסיטה העברית. בעל משרד לייעוץ עסקי ויזמות ודירקטור בחברות. מכהן כדירקטור בחברה (דח"צ) ובמנורה מבטחים החזקות בע"מ, אלרוב נדל"ן ומלונאות בע"מ, כלל פיננסים-בטוחה ניהול השקעות בע"מ (דח"צ) וספרינג ניהול קרן פנסיה בע"מ (דח"צ). כיהן בחמש השנים האחרונות כיו"ר דירקטוריון יהודה שטאג ובניו בע"מ, כיו"ר דירקטוריון רילון בע"מ, כדירקטור בהכשרת היישוב חברה לביטוח בע"מ, פרו-סיד קרן הון סיכון בע"מ (דח"צ) וספרינג ניהול קרן פנסיה בע"מ (דח"צ).

לא.

בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.

שם
שנת לידה
מען
נתינות
חברות בוועדת הדירקטוריון
דח"צ
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות,
ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:

האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
או כשירות מקצועית

*הגב' ניבה גורביץ סיימה את כהונתה כדירקטורית (פרשה) ביום 30.5.08.

14. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)

ארי קלמן

50898501

1951

מנהל כללי. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה וכמשנה למנכ"ל במנורה מבטחים החזקות בע"מ. על תיכונות.

שם
מס' ת.ז.
שנת לידה
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו
השכלתו

מכהן כמנכ"ל ודירקטור בחברה.

לא.

6.11.2001

ירון דוויק

57733255

1962

משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח חיים ובריאות. דירקטור בחברה אחרת בקבוצה.

על תיכונית.

מנהל אגף ביטוח חיים בהפניקס חברה לביטוח ומנכ"ל מבטח סימון סוכנות לביטוח.

לא.

1.9.2004

מנחם הרפז

008396673

1948

משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח כללי. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה וכיו"ר דירקטוריון שומרה חברה לביטוח בע"מ.

תואר ראשון B.S.C בהנדסת תעשייה ומינהל מהטכניון בחיפה, תואר שני MBA במינהל עסקים מאוניברסיטת תל-אביב.

משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח כללי.

לא.

16.3.2002

שי קומפל

059696443

1965

משנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים. כמו כן מכהן כמנהל כספים במנורה החזקות בע"מ ומשמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.

ר"ח. תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני בכלכלה מהאוניברסיטה העברית.

משמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה. כיהן כמנהל כספים בכלל פיננסים בע"מ וכסמנכ"ל בכלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ. כיהן כסגן בכיר לממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון משרד האוצר.

לא.

1.12.2006

יוני טל

53343331

1955

משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות. כמו כן מכהן כמנהל השקעות ראשי במנורה מבטחים החזקות בע"מ וכדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.

תואר ראשון בכלכלה ומינהל עסקים מאוניברסיטת בר אילן, תואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן.

משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות.

לא.

1.4.2000

יהודה גרוסמן

52015864

1953

משנה למנכ"ל ומנהל אגף מערכות מידע.

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

השכלתו

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

השכלתו

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

השכלתו

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

השכלתו

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

השכלתו

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות

האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של

נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד

תאריך תחילת כהונה

שם

מס' ת.ז.

שנת לידה

התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה

קשורה או בבעל עניין בו

תואר ראשון במדעי המחשב וכלכלה, CLU מהמכללה לביטוח, מנתח מערכות מורשה (CSA)- לשכת מנתחי המערכות בישראל.

ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	עובד החברה.
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	לא.
שם	1.1.2005
מס' ת.ז.	רונן קופמן
שנת לידה	56003650
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	1959
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף משאבי ארגון. כמו כן מכהן משמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	M.A. במנהל עסקים מאוניברסיטת תל-אביב. סמנכ"ל משאבי אנוש ומנהל בחברת מג"ק תעשיות תוכנה.
שם	לא.
מס' ת.ז.	1.12.06
שנת לידה	יעקב רוזן
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	51255842
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	1952
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה*	מנכ"ל מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, דירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
שם	תואר ראשון בכלכלה.
מס' ת.ז.	משנה למנכ"ל בנק הפועלים בע"מ, מנהל החטיבה הפיננסית ומנהל החטיבה לניהול נכסי לקוחות בבנק הפועלים.
שנת לידה	לא.
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	10.7.2008
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	ד"ר אברהם לוונגליק
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	15323165
שם	1948
מס' ת.ז.	סמנכ"ל ואקטואר ראשי
שנת לידה	ד"ר (PhD) למתמטיקה יישומית
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	סמנכ"ל ואקטואר ראשי
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	לא.
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	1.1.2001
שם	בתיא לונדון
מס' ת.ז.	50713080
שנת לידה	1951
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	סמנכ"ל ומנהלת תחום תביעות ביטוח כללי בחברה
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	עו"ד, תואר ראשון במשפטים.
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	סמנכ"ל ומנהלת תחום תביעות ביטוח כללי בחברה
שם	לא.
מס' ת.ז.	1.12.2002
שנת לידה	גרשון גורביץ
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	51669893
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	1952
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	סמנכ"ל לוגיסטיקה ונכסים. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
שם	תיכונת
מס' ת.ז.	סמנכ"ל לוגיסטיקה ומנהל נכסים ורכש בחברה.
שנת לידה	כן, אח של יו"ר דירקטוריון החברה.
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה קשורה או בבעל עניין בו השכלתו	1.1.2005
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	שמואל שורץ
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	

מס' ת.ז.	030767032
שנת לידה	1950
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה	מבקר פנימי ראשי, סמנכ"ל
קשורה או בבעל עניין בו	
השכלתו	ר"ח. תואר ראשון בכלכלה סוציולוגיה וחשבונאות מאוניברסיטת חיפה, תואר שני במינהל עסקים-M.B.A. מאוניברסיטת תל-אביב. כיהן כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים בחברה וכדירקטור בחברות אחרות בקבוצה. לא.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה	לא. 8.1.2007
שם	שמעון עיר-שי
מס' ת.ז.	055922918
שנת לידה	1959
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד, בחברה-בת, בחברה	יועץ משפטי ומזכיר החברה וחברה האם מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
קשורה או בבעל עניין בו	עו"ד. תואר ראשון במשפטים מהאוניברסיטה העברית. מכהן כיועץ משפטי ומזכיר החברה וחברה האם מנורה מבטחים החזקות בע"מ. לשעבר סגן יועץ משפטי במשרד האוצר. לא.
השכלתו	
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	
האם הוא בעל עניין בתאגיד או בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בתאגיד תאריך תחילת כהונה*	לא. 1.7.2002
* מוגדר כנושא משרה בכירה החל מיום 30.3.09.	

15. רואה החשבון של התאגיד (תקנה 27)
קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, עמינדב 3 תל-אביב.

16. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)
בחודש פברואר 2008, בהמשך להחלטת דירקטוריון החברה מחודש דצמבר 2007, תוקן תקנון החברה בסעיף ההון הרשום אשר הוגדל לסך של 300,000,000 ש"ח ע.ג.

17. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)
(א) המלצות הדירקטוריון בפני האסיפה הכללית והחלטות הדירקטוריון שאינן טעונות אישור אסיפה כללית בדבר:

1. תשלום דיבידנד או ביצוע חלוקה בדרך אחרת או חלוקת מניות הטבה: אין
2. שינוי ההון הרשום או המונפק של התאגיד: ביום 31.07.08 אישר הדירקטוריון הנפקה של 6,065,766 מניות החברה למנורה מבטחים החזקות בתמורה להמרת מלוא המניות המוחזקות על ידי החברה לנאמנות עובדים עבור המנכ"ל מכוח תכנית המניות שאושרה לו; ביום 28.09.08 אישר הדירקטוריון הקצאה של 18,908,127 מניות החברה למנורה מבטחים החזקות בשל המרת שטר הון צמית שהחזיקה; ביום 30.11.08 אישר הדירקטוריון הקצאה של 13,552,732 מניות החברה למנורה מבטחים החזקות כנגד השקעה בסך של 80 מיליון ₪.
3. שינוי תזכיר או תקנון התאגיד: אין.
4. פדיון מניות: אין.
5. פדיון מוקדם של איגרת חוב: אין.
6. עסקה שלא בהתאם לתנאי השוק בין התאגיד ובעל עניין בו: ביום 31.07.08 אישר הדירקטוריון לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת החלפה של תכנית המניות של מנכ"ל החברה. לפרטים נוספים ראה ביאור 31 לדוחות הכספיים.

(ב) החלטות אסיפה כללית שנתקבלו שלא בהתאם להמלצות המנהלים: אין.

(ג) החלטות אסיפה כללית מיוחדת:

5.02.08 - אישור הגדלת ההון הרשום של החברה לסך של 300 מיליון מניות רגילות בנות 1 ₪ ע.ג.
כל אחת ותיקון תזכיר ותקנון החברה בהתאם.

18.08.08 - אישור החלפת תכנית המניות של המנכ"ל המכהן בה גם כדירקטור.

18. החלטות החברה (תקנה 29א)

- (1) אישור פעולות לפי סעיף 255 לחוק החברות: אין
- (2) פעולה לפי סעיף 254(א) לחוק החברות אשר לא אושרה: אין
- (3) עסקאות חריגות הטעונות אישורים מיוחדים לפי סעיף 270(1) לחוק החברות: אישור החלפת תכנית המניות של מנכ"ל החברה כנזכר בסעיף 17(6) לעיל.
- (4) פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי לנושא משרה שבתוקף בתאריך הדוח:
- ביום 31.01.08 אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה חידוש פוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה לשנת 2008 ומחצית שנת 2009 בחברה ובחברות בנות שלה שאינן חטיבות בפני עצמן ("חטיבת מנורה מבטחים ביטוח"), לרבות עבור בעל השליטה וקרוביו ה"ה מ. גורביץ, ערן גריפל, גרשון גורביץ וניבה גורביץ, לפי העניין (להלן – "בעל השליטה וקרוביו") בגבול אחדות של 15 מיליון דולר ("פוליסת הבסיס") בתוספת כיסוי משותף בפוליסת מטריה לכלל החטיבות בקבוצה בגבול אחרות של 30 מיליון דולר ("פוליסת המטריה"), והכל בהתאם לנוסח הפוליסה כפי שסוכמה על ידי הנהלת החברה. תנאי הביטוח לבעל השליטה וקרוביו הינם זהים לתנאי הביטוח של יתר נושאי המשרה בחברה.
- ביום 28.12.06 אישרה האסיפה הכללית של החברה מתן, מעת לעת, של כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה אחרים אשר כיהנו, מכהנים ויכהנו בחברה בעבר, בהווה ובעתיד, ובכלל זה ליו"ר כבעל שליטה ולקרוביו ה"ה ע. גריפל ונ. גורביץ, בהתאם לנוסח שאישר הדירקטוריון. בכל מקרה, סך השיפוי לא יעלה במצטבר לאירועים שונים על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדו"ח הכספי שלה ערב מתן השיפוי.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

תאריך: 31.03.2009

<u>שמות החותמים:</u>	<u>תפקידם:</u>	<u>חתימות:</u>
1. מנחם גורביץ	יו"ר הדירקטוריון	_____
2. ארי קלמן	מנהל כללי וחבר הדירקטוריון	_____

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ה: נספחים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים חברה לביטוח ליום 31 בדצמבר 2008 כפי שמפורט להלן.

הנני שכיך של חברה מנורה מבטחים ומשמש כאקטואר הראשי (משנת 2001) והאקטואר לביטוח בריאות מפברואר 2005. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם כן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלכות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - 1) הפרשות בגין עסקים נכנסים מביטוח ישיר איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, אשר הוערכו על ידי אקטואר חברה זו. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984.
 - 2) ביטוחים משותפים בהם אין החברה מובילה - אין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטחת מובילה בתת הענפים שהוערכו.

ד"ר אברהם לוונגליק, אקטואר ראשי

3,306	3,423	16,936	64,479	הוצאות רפואיות
2,628	2,628	7	7	שיניים
		-	-	תאונות אישיות
		-	-	נסיעות לחו"ל
5,934	6,052	16,942	64,485	סה"כ

4. ההפרשה בגין השתתפות ברווחים.

עסקים המזווחים בבטוח חיים:				עסקים המזווחים בבטוח כללי:
222	222	-	-	מחלות קשות
222	222	-	-	סה"כ
53	53	-	-	הוצאות רפואיות
-	-	-	-	שיניים
				תאונות אישיות
				נסיעות לחו"ל
53	53	-	-	סה"כ

ב. פירוט השפעת השינויים המפורטים להלן על סכומי ההפרשות:

לא היו שינויים מהותיים.

פרק 9' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי הבריאות הבאים :

- א. הוצאות רפואיות.
 - ב. מחלות קשות.
 - ג. שיניים.
 - ד. תאונות אישיות.
 - ה. נסיעות לחו"ל.
1. הערכת את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכל כתקופת ביום הדו"ח הכספי:
 א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
 ב. הוראות המפקח על הביטוח;
 ג. כללים אקטואריים מקובלים.
 2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכת.
 3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

ד"ר אברהם לוונגליק, אקטואר ראשי

4. החפירות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערבתי רזרבה חולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחווי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הבהרות בנושא "כללים אקטוארים מקובלים":
 - לאחרונה הפיצה אגודת האקטוארים טייטש עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התבטעותות החלויות, כולל תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות הנתונים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה.
 - בנוגע להפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח, אין בישראל כללים אקטואריים פורמאליים אבל הסתמך נהג מקובל. עבדתי לפי הנהג המקובל בארץ. החישוב בוצע לפי שיטת תורים המזומנים.
2. בתת הענפים שמקורם בביטוח חיים (מחלות קשות וחלק מהחוצאות הדפואיות) מרכיב ההפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת לממן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר (כגון הפרשה בגין פרמיה קבועה) נכללת בתוך העתודה של ביטוח חיים וחושב בהתאם לכללים אקטואריים מקובלים לרזרבות אלה בביטוח חיים.
3. ניתוח IBNR עבור תת ענף שייכים מבוסס על נתונים אשר אינם חלק מתוכנית אישור מראש.
4. דלות הנתונים הרלוונטיים בתת ענפי עובדים ורים ונסיעות לחו"ל לא אפשרו להעריך את הרזרבות בתת ענפים אלה.
5. לא הייתה אפשרות להפריד בין הקולקטיבים לפוליסות הפרט בתת ענפי תאונות אישיות ונסיעות לחו"ל, והכול נכלל בעמודת פוליסות הפרט.
6. למרות שלפי דרישות IFRS ביטוחי הבריאות כלולים בדיווח ביטוח חיים, דו"ח זה מתייחס לחלוקת תת הענפים כפי שבוצעה בשנים עברו בהתאם להנחיות הפיקוח.

<u>24 מרץ 2009</u>	<u>אקטואר ראשי</u>	<u>אברהם לוונגליק</u>	<u>ישיב</u>
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתומה

הצהרת אקטואר ביטוח חיים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים חברה לביטוח ליום 31 דצמבר 2008 כפי שמפורט להלן.

אני משמש אקטואר ראשי של המבטח מאז ינואר 2001. איני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

ההפרשה שחושבה בגין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מובילה, חושבה כחלק היחסי של מנורה מבטחים בהפרשה שחושבה על ידי המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בנספח ב' (טופס 12 ו'121) מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכיע והכנסה למשפחה) והוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) –

Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unallocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות –

א. עתודה לתכנית עם צבירה;

ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אביע והכנסה למשפחה.

4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה.

6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמות העתודה לפוליסות גמלא.

ב. השפעת השינויים המפורטים בהמשך על ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמות הברוטו והן ברמות השייר.

א. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

ב. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמות הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח חיים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;

ג. כללים אקטואריים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכת.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה חולמת לכיסוי תחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הערות

פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן מופיעים בביאור 39 לדוחות הכספיים.

הטבלאות בנספחים להלן נערכו עפ"י ההנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם לרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.

2. שינויים והתאמות מהותיים

א. עדכון פרמטרים ושינויים בעתודה לסיעודי

לגבי כיסויים עם תעריפים קביעים – עדכנו את עלות התביעות העתידיות בהתאם לתעריפי ביטוח משנה מעודכנים. הקמנו השנה נכס חדש המכיר בהשתתפות צפויה של מבטחי המשנה בחלקם בהפסדים צפויים כתוצאה מהפרמיה בחסר בפוליסות ישנות.

לגבי כיסויים עם תעריף המשתנה פעם במספר שנים (בדרך כלל פעם ב-5 שנים) – שינינו את שיטת חישוב העתודות משיטה לפי אחוז קבוע מהפרמיה נטו לעתודה בשיטת התעריף הקבוע (עלויות פחות הכנסות נטו עתידיות).

ב. עדכון פרמטרים בחישוב עתודות לתביעות בתשלום באובדן כושר עבודה

בחישוב העתודה לתביעות בתשלום קיימים מצבים שונים של התביעה:

1. תשלום מתבצע שוטף
2. התשלום הופסק לתקופה מהותית
3. תביעות משפטיות
4. תביעות בתקופת ההמתנה
5. תביעות שהוגשו ונמצאות אחרי תקופת ההמתנה ועדיין לא שולם עליהן כלום.

לאור הניסיון בחברה, לכל אחד מהמצבים הנחנו משקל לצורך חישוב העתודה. לאור בחינת הניסיון השנה מצאנו לנכון לעדכן את המשקל למצב הראשון.

	25 מרץ 2009
חתימה	שם האקטואר הממונה

אברהם לונגליק

פרק א' - הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' – זהות האקטואר

נטבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ליום 31 דצמבר 2008 כפי שמפורט להלן.

הרוני שכיר של חברת מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ומשמש כאקטואר ממונה בביטוח כללי החל מספטמבר 2007. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך הישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות בענפים המפורטים להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטו המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך הישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - 1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י ה"פול".
 - 2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, לפי ניסיון של חלקנו בעסקים אלה.
 - 3) אין הפחתה בגין העדר מתאם בין הענפים השונים בהפרשה.

ליום 31 דצמבר 2008

ברוטו (אלפי ₪) שו"ר (אלפי ₪)

א. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישרות הנובעות מהן
(כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)

ענפים סטטיסטיים :

אובדן רכוש	31,313	5,384
מקיף דירות	32,412	20,253
בנקים למשכנתאות	1,525	737
בתי עסק	35,879	19,897
רכב רכוש	125,895	104,411
ביטוח הנדסי	35,749	9,606
רכב חובה	1,232,907	1,155,836
אחריות מעבידים	198,385	190,537
צד שלישי	107,916	101,249
אחריות מקצועית למעט אחריות נושאי משרה ודירקטורים	55,245	47,379
אחריות המוצר	13,821	12,452
כלי טייס ושייט ומטענים בחובלה	24,151	2,305

סה"כ ענפים סטטיסטיים	1,895,198	1,670,046

ענפים שאינם סטטיסטיים (1)

2,160

סה"כ ענפים סטטיסטיים ושאנם סטטיסטיים

1,672,206

א. הוצאות עקיפות (2)

54,765

א. הפרשה לפרמיה בחסר :

רכב חובה	0
רכב רכוש	0
מקיף דירות	0

סה"כ תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר

המחויבות לפי הערכה אקטוארית

1,726,971

1,952,471

(1) ענפים שאינם סטטיסטיים : סיכונים מיוחדים ודמי מחלה
ענפים שלא נכללו בהערכה האקטוארית : אחריות נושאי משרה ודירקטורים
(2) בגין כל הענפים בהם עוסקת החברה בביטוח כללי.

אני מצהיר ומאשר כי בכל הענפים למעט אחריות נושאי משרה ודירקטורים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
 - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
 - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבתנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2, בגין הענפים הסטטיסטיים (ביטוח מפני אחריות מעבידים, רכב חובה, רכב רכוש, כלי טיס, כלי שיט, מקיף דירות ובתי עסק, מטענים בחובלה, אחריות צד שלישי למעט אחריות נושאי משרה ודירקטורים, אובדן רכוש, הנדסי, אחריות המוצר) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף סטטיסטי שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים הסטטיסטיים והלא סטטיסטיים במקובץ, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2, מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור כל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין פרמיה בחסר ברמת השייר (ככל שקיימת פרמיה בחסר) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. לאחרונה הפיצה אגודת האקטוארים טיוטת עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, כולל הוון, תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות התרומים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה.
2. לא הערכת את ענף אחריות נושאי משרה ודירקטורים, זאת מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס הערכה אקטוארית;
3. בענף כלי טיס והיחלומים נעשתה הפרשה ל-IBNR בלבד.

חתימה

עמיר פלד
שם האקטואר

אקטואר ביטוח כללי
תפקיד

22 מרץ 2009
תאריך

פרק א' - הצהרת האקטואר - ענף רכב חובה

פרק א' – (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן - "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענף ביטוח רכב חובה עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן - "ההפרשות") שומרה ליום 31.12.08, כפי שמפורט להלן.

הריני עובד של חברת מגורה מבטחים ביטוח בע"מ ומשמש כאקטואר ממונה בחברה זו בביטוח כללי החל מספטמבר 2007. החל מאפריל 2008 מונית לתפקיד אקטואר ממונה בענף רכב חובה בשומרה. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם אף אחד מהמבטחים הנ"ל ולא עם בן משפחה של בעל עניין אצל המבטחים, ולא עם חברה הקשורה למבטחים או גורם אחר המספק שירותים למבטחים.

פרק ב' – (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

1. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
2. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
3. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות בענף המפורט להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
4. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
5. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - א. ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי (להלן - "פול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י ה"פול".
 - ב. אין לחברה ביטוחים משותפים עם חברות אחרות בענף רכב חובה..
 - ג. אין הפחתה בגין העדר מתאם בין הענפים השונים בהפרשה..

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

ליום 31 דצמבר 2008		
ש"ר (אלפי ₪)	ברוטו (אלפי ₪)	
		א. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישירות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)
		ענפים סטטיסטיים :
350,231	382,036	רכב חובה
350,231	382,036	סה"כ ענפים סטטיסטיים
		ענפים שאינם סטטיסטיים
350,231	382,036	סה"כ ענפים סטטיסטיים ושאנם סטטיסטיים
		א. הוצאות עקיפות
9,924	9,924	רכב חובה
		א.3. הפרשה לפרמיה בחסר :
0		רכב חובה
		סה"כ תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר
360,155	391,960	המחושבות לפי הערכה אקטוארית

פרק ג' – (הצהרת אקטואר) חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף רכב חובה :

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
 - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
 - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1, בגין הענף הסטטיסטי (רכב חובה) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי זרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות המוגדרות לעיל, בענף הסטטיסטי, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1 מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי זרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים הסטטיסטיים והלא סטטיסטיים במקובץ, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2 מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי זרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב תביעות עבור כל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.3 מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי זרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין פרמיה בחסר ברמת השייר (ככל שקיימת פרמיה בחסר) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – (הצהרת אקטואר) הערות והבהרות

1. לאחרונה הפיצה אגודת האקטוארים טיוטת עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, כולל הוון, תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות הנתונים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה.
2. העתודה בענף רכב חובה למעט הערכות ה"פול" ותביעות גדולות הוונה בשיעור של 3%. מאידך, חישוב העתודה כולל מרכיב לסטיות מתוך ניתוח ה-ISO.

22/03/2009	אקטואר ממונה רכב חובה	פלד עמיר	
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

סוף הצהרת אקטואר

פרק א' - הצהרת אקטואר בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה)

מצ"ב הצהרת אקטואר הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות. הצהרה זו אינה כוללת את ענף רכב חובה, עבורו קיימת הצהרה נפרדת.

פרק א' – (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה) עבור הדוחות הכספיים של שומרה ליום 31.12.08, כפי שמפורט להלן. אני עובד של המבטח. בחודש יולי 2007 מונית לאקטואר ממונה בתחום ביטוח כללי (למעט ענף ביטוח חובה). אינני בעל עניין ואינני מחזיק באמצעי שליטה בתאגיד. אין לי קשר עסקי עם בעל עניין במבטח או עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, לרבות קשרים עסקיים עם חברה בת של המבטח או עם חברה הקשורה למבטח.

פרק ב' – (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה בשומרה מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - 1) לעניין הפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול") או בגין עסקים נכנסים – לא רלוונטי.
 - 2) הפרשה שחושבה עבור כל הביטוחים המשותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל (היו כאלה עד שנת 2001 בלבד), חושבה על ידי המבטחים המובילים והועברה לידי.
 - 3) לא בוצעה הפחתה בעתודות בגין האפשרות של העדר מתאם בין הענפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

ליום 31 דצמבר 2008		
שייר (אלפי ₪)	ברוטו (אלפי ₪)	
		א. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישירות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)
		א. ענפים סטטיסטיים :
34,968	35,344	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
925	2,730	ביטוח מקיף לדירות
6,809	7,197	ביטוח מפני אחריות מעבידים
9,879	13,502	ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי
52,581	58,773	סה"כ ענפים סטטיסטיים
1,016	7,538	ענפים שאינם סטטיסטיים ⁽¹⁾
53,597	66,311	ב. סה"כ ענפים סטטיסטיים ושאנם סטטיסטיים
		א. הוצאות עקיפות ⁽²⁾
1,516	1,516	סה"כ ענפים סטטיסטיים ושאנם סטטיסטיים
		א. הפרשה לפרמיה בחסר :
0	לא נדרש להצהיר	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
0	לא נדרש להצהיר	ביטוח מקיף לדירות
		סה"כ תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר
55,113	67,827	המחושבות לפי הערכה אקטוארית

(1) ענפים שאינם סטטיסטיים: מקיף בתי עסק, ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים.

(2) ההפרשה להוצאות עקיפות הינה עבור כל שנות החיתום.

פרק ג' – (הצהרת אקטואר) חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים (כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה - 1985):

- א. ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) - סעיף 1(א)(9).
- ב. ביטוח מקיף לדירות - סעיף 1(א)(12).
- ג. ביטוח מפני אחריות מעבידים - סעיף 1(א)(7).
- ד. ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי - סעיף 1(א)(14).

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכל כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
 - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
 - ג. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2(א) בגין הענפים הסטטיסטיים: ביטוח רכב מנועי- רכוש, ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף סטטיסטי שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2(ב) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים הסטטיסטיים והלא סטטיסטיים במקובץ, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2(א) מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור פוליסות שהונפקו בכל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2(א) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין פרמיה בחסר ברמת השייר (ככל שקיימת פרמיה בחסר) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – (הצהרת אקטואר) הערות והבהרות

1. לאחרונה הפיצה אגודת האקטוארים טיוטת עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, כולל היוון, תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות הנתונים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה.
2. בענפים הבאים לא בוצעה הערכה אקטוארית בשל העדר מובהקות סטטיסטית: מקיף בתי עסק, ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים. בענפים אלו העתודה התבססה, ברובה, על פי הערכת מחלקת התביעות בחברה.

22/03/2009	אקטואר ביטוח כללי	ניר הרמתי	
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

סוף הצהרת אקטואר